

Lagrådsremiss

Bättre möjligheter att utreda brott av unga lagöverträdare och några andra processrättsliga frågor

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 15 januari 2026

Gunnar Strömmer

Johanna Spanne
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

En nyckel i det brottsbekämpande arbetet är att tidigt fånga upp unga personer som är på väg mot en kriminell livsstil och ge dem adekvat stöd. Den allvarliga brottsligheten tränger allt lägre ner i åldrarna och barn intar i dag centrala roller i den riskbetonade organiserade brottsligheten. Den utvecklingen måste vändas och barnen skyddas från att utnyttjas och involveras i kriminalitet. Att kontinuerligt arbeta med brottsförebyggande insatser är därför centralt. Både ur ett samhälls- och ett brottsofferperspektiv är det dessutom angeläget att brott kan utredas på ett effektivt sätt, oavsett hur gammal gärningspersonen är. Det finns därför behov av effektivare verktyg för att utreda brott som begås av unga lagöverträdare.

Regeringen föreslår bland annat följande:

- Fler tvångsmedel ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder.
- Tvångsmedlen beslag, husrannsakan och kroppsvisitation ska få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder i fler fall.
- Biometriskt underlag ska få tas upp från barn i fler fall.
- Tidsgränsen för häktning av misstänkta under 18 år ska förlängas till fem månader.

Regeringen föreslår även att det ska införas ett tvångsmedel för kvarhållande av en grupp av personer och en särskild reglering för tvångsmedel i en förundersökning som återupptas för att utreda om det finns grund för resning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Innehållsförteckning

1	Beslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	10
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2025:862) om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	16
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	17
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	18
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	19
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område	20
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning	23
2.9	Förslag till lag om ändring i tullbefogenhetslagen (2024:710)	24
2.10	Förslag till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot	26
3	Ärendet och dess beredning	27
4	Bättre möjligheter att utreda brott av barn som inte uppnått straffbar ålder	28
4.1	Behovet av effektivare verktyg för att bekämpa brott av barn som inte uppnått straffbar ålder	28
4.2	Utredningar mot barn som inte uppnått straffbar ålder	30
4.3	Skyddet för den personliga integriteten	31
4.4	Fler tvångsmedel ska få användas	33
4.5	Kravet på särskilda skäl ska tas bort för vissa tvångsmedel	37
4.6	Förlängd tid för kvarhållande vid kroppsbesiktning i brottsutredande syfte	44
4.7	Fler biometriska underlag ska få tas upp i brottsutredande syfte	47
4.8	Biometriska underlag ska få tas upp i registrerings syfte	49
4.9	Rätten till juridiskt biträde ska utvidgas	61
4.10	Rätten till offentlig försvarare vid en beivring ska förtydligas	64

5	Tullverkets befogenheter vid utredning av brott av unga lagöverträdare	65
5.1	Åklagare ska få anlita biträde av Tullverket vid utredningar mot barn som inte uppnått straffbar ålder	65
5.2	En mer ändamålsenlig hantering när barn som inte uppnått straffbar ålder grips.....	68
5.3	Tullverket ska i vissa fall få hålla kvar brottsmisstänkta barn.....	69
5.4	Placering av barn i Tullverkets arrestlokaler	72
6	Underrättelse om beslut om straffvarning och åtalsunderlåtelse	73
7	Tidsgränsen för häktning av barn.....	77
8	En rätt till juridiskt biträde för barn som häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten	82
9	Ett tvångsmedel för att hålla kvar en grupp av personer för identifiering.....	83
10	Tvångsmedel inför eventuell resning	91
10.1	Det ska införas en reglering för tvångsmedel i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning	91
10.2	Beslut om tvångsmedel i en återupptagen förundersökning ska meddelas av åklagaren eller rätten.....	101
11	En mer enhetlig reglering vid underrättelser om hemliga och preventiva tvångsmedel.....	104
12	Utökad möjlighet till videokonferens i domstol.....	106
13	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	114
14	Konsekvenser.....	115
14.1	Konsekvenser för det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet	115
14.2	Konsekvenser för enskilda	117
14.3	Ekonomiska konsekvenser	121
14.4	Övriga konsekvenser	124
15	Författningskommentar.....	125
15.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.....	125
15.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	131
15.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare	140
15.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	141
15.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område	141

15.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.....	144
15.7	Förslaget till lag om ändring i tullbefogenhetslagen (2024:710)	144
15.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.....	146
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93) i relevant del.....	148
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag i relevant del.....	153
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	169
Bilaga 4	Sammanfattning av promemorian Några processrättsliga reformer i allmän domstol i relevant del.....	170
Bilaga 5	Promemorians lagförslag i relevant del.....	171
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna	173
Bilaga 7	Sammanfattning av hemställan om ändringar i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och tullbefogenhetslagen (2024:710)	174
Bilaga 8	Hemställans lagförslag	175
Bilaga 9	Förteckning över remissinstanserna	181

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
3. lag om ändring i lagen (2025:862) om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
4. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
5. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
6. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
7. lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område,
8. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
9. lag om ändring i tullbefogenhetslagen (2024:710),
10. lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att nuvarande 58 kap. 6 b § ska betecknas 58 kap. 6 g §,

dels att 5 kap. 10 § och 58 kap. 6 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas åtta nya paragrafer, 23 kap. 8 a och 8 b §§, 36 kap. 22 a § och 58 kap. 6 b–6 f §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

10 §¹

Den som ska delta i ett sammanträde inför rätten ska infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls.

Om det finns skäl för det, får rätten besluta att den som ska delta i ett sammanträde ska delta genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring. Rättens ordförande får besluta i frågan om den uppkommer under ett sammanträde.

Vid bedömningen av om det finns skäl för ett deltagande genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring ska rätten, eller rättens ordförande, särskilt beakta

1. de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om den som ska delta i sammanträdet måste infinna sig i rättssalen,

2. om någon som ska delta i sammanträdet känner rädsla för att vara närvarande i rättssalen,

3. om det kan antas att någon som ska delta i sammanträdet utsätts för påtryckningar, *och*

4. om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

3. om det kan antas att någon som ska delta i sammanträdet utsätts för påtryckningar,

4. om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, *och*

5. *om ett sådant deltagande annars skulle bidra till en effektiv handläggning av målet.*

Ett deltagande enligt andra stycket får inte ske om det är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter.

Den som deltar i ett sammanträde genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring ska anses ha inställt sig inför rätten.

23 kap.

8 a §

En grupp av personer som befinner sig på den plats där ett brott har förövats får hållas kvar på platsen, om

1. syftet är att identifiera de som ingår i gruppen,

2. det finns synnerlig anledning att anta att identifiering är av betydelse för utredningen av brottet, och

3. det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller försök till ett sådant brott.

Ett kvarhållande får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för de personer som ingår i gruppen eller för något annat motstående intresse.

Beslut meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren.

8 b §

Ett kvarhållande enligt 8 a § får pågå upp till en timme eller, om det är av synnerlig vikt för utredningen, ytterligare en timme.

36 kap.

22 a §

Ett juridiskt biträde ska förordnas för den som är under arton år och som häktas på grund av sådan vägran som avses i 21 §. Biträdets förordnande gäller till dess att häktningen har upphört.

Biträdet ska ta tillvara barnets intressen och lämna stöd och hjälp till barnet.

Bestämmelserna i 21 kap. 5, 6 och 9–10 a §§ ska tillämpas för biträdet.

58 kap.

6 a §²

Åklagaren ska återuppta en förundersökning om det i en ansökan om resning åberopas eller om det på annat sätt kommer fram en omständighet eller ett bevis som inte tidigare lagts fram och det är sannolikt att omständigheten eller beviset utgör grund för resning. Förundersökningen ska dock inte återupptas om det saknas behov av utredningsåtgärder.

Om förundersökningen inte är avslutad ska åklagaren, under de förutsättningar som anges i första stycket, i stället besluta att förundersökningen även ska avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet.

Bestämmelserna i 23 kap. 3 § andra stycket, 4, 5–7 och 9–15 b §§, 16 § andra stycket och 18–19 och 21–21 d §§ ska tillämpas i en förundersökning som har återupptagits eller utvidgats enligt första eller andra stycket. Det som sägs om den misstänkte ska i stället gälla den tidigare tilltalade.

6 b §

Om en förundersökning har återupptagits eller utvidgats enligt 6 a § får endast de tvångsmedel användas som anges i detta kapitel.

6 c §

Beslag, biometrisk autentisering och avspärrning eller andra liknande åtgärder får användas enligt bestämmelserna om dessa åtgärder i 27 kap.

Det som sägs i 27 kap. 7 och 8 §§ om åtal och om verkan av att åtal inte väcks ska i stället avse ansökan om resning samt verkan av att en sådan ansökan inte lämnas in.

6 d §

Husrannsakan, genomsökning på distans och kroppsvisitation får användas enligt bestämmelserna om dessa åtgärder i 28 kap.

Tvångsmedel enligt första stycket får inte användas mot en tidigare tilltalad med stöd av bestämmelser som riktar sig mot någon annan än

den som skäligen kan misstänkas för brottet.

6 e §

Kroppsbesiktning och upptagning av fingeravtryck och andra underlag får användas enligt bestämmelserna om dessa åtgärder i 28 kap.

6 f §

Beslut om att använda tvångsmedel enligt detta kapitel meddelas av åklagaren eller rätten. Om användningen av tvångsmedlet kan antas medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas bör åtgärden inte vidtas utan rättens beslut.

En fråga om att använda tvångsmedel får tas upp av rätten på yrkande av åklagaren. Framställan till rätten ska göras hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos Högsta domstolen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

dels att 2, 18, 20, 23 a, 32, 32 a, 36, 36 c och 38 b §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 36 j–36 m §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Förundersökning mot den som inte har fyllt arton år ska ledas av en åklagare eller en anställd vid Polismyndigheten som myndigheten har förordnat. Undersökningsledaren ska, om det inte möter något hinder, genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare vara särskilt lämpad för uppgiften.

En förundersökning mot den som inte har fyllt arton år ska ledas av en åklagare eller en anställd vid Polismyndigheten som myndigheten har förordnat. Undersökningsledaren ska, om det inte möter något hinder, genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare vara särskilt lämpad för uppgiften.

Har den unge tidigare varit föremål för förundersökning eller utredning enligt 31 §, ska om möjligt samma åklagare och samma anställda vid Polismyndigheten anlitas för att leda och genomföra den nya förundersökningen.

Bestämmelser om att förundersökning mot den som inte har fyllt arton år i vissa fall får ledas av en tulltjänsteman finns i tullbefogenhetslagen (2024:710).

Bestämmelser om att *en* förundersökning mot den som inte har fyllt arton år i vissa fall får ledas av en tulltjänsteman *och att åklagare får begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman vid en utredning enligt 31 §* finns i tullbefogenhetslagen (2024:710).

18 §²

Den unge ska underrättas om ett beslut om straffvarning vid ett personligt möte med åklagaren inom två veckor efter det att beslutet har fattats. Den unges vårdnadshavare eller någon annan som svarar för den unges vård och fostran samt annan som har en fostrande roll i förhållande till den

Den unge ska underrättas om ett beslut om straffvarning vid ett personligt möte med åklagaren *eller, om det finns skäl för det och det inte är olämpligt, vid ett möte genom ljud- och bildöverföring* inom två veckor efter det att beslutet har fattats. Den unges vårdnadshavare eller någon annan

¹ Senaste lydelse 2024:717.

² Senaste lydelse 2015:81.

unge ska kallas till mötet, om det inte möter hinder eller annars finns särskilda skäl mot det. Även företrädare för socialtjänsten bör ges tillfälle att närvara.

Är det uppenbart att ett *personligt* möte inte kan genomföras inom den tid som anges i första stycket, får mötet äga rum senare. Kan ett *personligt* möte inte genomföras, ska den unge underrättas skriftligen om beslutet.

som svarar för den unges vård och fostran samt annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge ska kallas till mötet, om det inte möter *något* hinder eller annars finns särskilda skäl mot det. Även företrädare för socialtjänsten bör ges tillfälle att närvara.

Är det uppenbart att ett möte inte kan genomföras inom den tid som anges i första stycket, får mötet äga rum senare. Kan ett möte inte genomföras, ska den unge underrättas skriftligen om beslutet.

20 §³

Bestämmelserna i 18 och 19 §§ gäller i tillämpliga delar också beslut om åtalsunderlåtelse enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, om beslutet avser brott som någon har begått innan han har fyllt arton år.

Bestämmelserna i 18 och 19 §§ gäller i tillämpliga delar också beslut om åtalsunderlåtelse enligt 20 kap. 7 § *första stycket* 4 rättegångsbalken, om beslutet avser brott som någon har begått innan han *eller hon* har fyllt arton år.

23 a §⁴

För en misstänkt som inte har fyllt arton år när häktningsbeslutet verkställs får den tid som anges i 24 kap. 4 a § rättegångsbalken uppgå till högst *tre* månader.

För en misstänkt som inte har fyllt arton år när häktningsbeslutet verkställs får den tid som anges i 24 kap. 4 a § rättegångsbalken uppgå till högst *fem* månader.

32 §⁵

Bestämmelserna om förundersökning i 23 kap. 3, 4, 6–14 §§, 18 b–19, 21, 21 b–21 d och 24 §§ rättegångsbalken ska i tillämpliga delar gälla för en sådan utredning som avses i 31 §. Efter att förhör hållits med den unge ska bestämmelserna om insyn i 23 kap. 18 § samma balk gälla i tillämpliga delar för en sådan utredning. När utredningen är slutförd ska bestämmelserna om insyn i 23 kap. 18 a § samma balk tillämpas. Det som sägs om förundersökning och åtal i den paragrafen ska i stället avse utredning enligt 31 § respektive bevisstället enligt 38 §. Rätten att få en kopia i 23 kap. 21 a § samma balk gäller i de fall då en bevisstället väcks.

En utredning som avses i 31 § ska bedrivas med särskild skyndsamhet och avslutas så snart det är möjligt. Utredningen får inte pågå längre tid än tre månader, om det inte är nödvändigt med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

³ Senaste lydelse 1994:1760.

⁴ Senaste lydelse 2021:287.

⁵ Senaste lydelse 2023:312.

Utredningen ska ledas av en åklagare eller en anställd vid Polismyndigheten som myndigheten har förordnat. Undersökningsledaren ska, om det inte möter något hinder, genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare vara särskilt lämpad för uppgiften.

Har den unge tidigare varit föremål för utredning enligt 31 §, ska om möjligt samma åklagare och samma anställda vid Polismyndigheten anlitas för att leda och genomföra den nya utredningen.

I tullbefogenhetslagen (2024:710) finns bestämmelser om att åklagare får begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman vid en utredning enligt 31 §.

32 a §⁶

Ett juridiskt biträde ska förordnas för den unge

1. vid en utredning enligt 31 § första stycket, om det inte är uppenbart att den unge saknar behov av det, och

2. vid en utredning enligt 31 § andra eller tredje stycket, om det finns *synnerliga* skäl för det.

En ansökan om ett sådant biträde görs av åklagaren eller den unges vårdnadshavare hos tingsrätten. Bestämmelserna i 21 kap. 5–8 §§, 9 § tredje stycket och 10 § rättegångsbalken ska tillämpas *i fråga om* ett sådant juridiskt biträde.

2. vid en utredning enligt 31 § andra eller tredje stycket, om det finns *särskilda* skäl för det.

En ansökan om ett sådant biträde görs av åklagaren eller den unges vårdnadshavare hos tingsrätten. Bestämmelserna i 21 kap. 5–8 §§, 9 § tredje stycket, 10 § och 10 a § rättegångsbalken ska tillämpas *för* ett sådant juridiskt biträde.

36 §⁷

Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får, *om det finns särskilda skäl*, beslag, *penningbeslag*, husrannsakan, *åtgärder för biometrisk autentisering*, *genomsökning på distans* och kroppsvisitation *företas* mot den unge, *samt fotografi och fingeravtryck tas av honom eller henne* enligt bestämmelserna i 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken.

Det som i 27 kap. 7 och 8 §§ rättegångsbalken sägs om åtal och om verkan av att åtal inte väcks ska i stället avse bevisnaden och talan om förverkande samt verkan av att sådan talan inte väcks.

Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får beslag, husrannsakan, *undersökning på annat ställe* och kroppsvisitation *användas* mot den unge enligt bestämmelserna i 27 och 28 kap. rättegångsbalken.

Om det finns särskilda skäl får även följande tvångsmedel användas mot den unge:

1. kvarstad och förvar enligt bestämmelserna i 26 kap. rättegångsbalken,

⁶ Senaste lydelse 2016:930.

⁷ Senaste lydelse 2024:795.

2. penningbeslag, biometrisk autentisering och avspärrning eller andra liknande åtgärder enligt bestämmelserna i 27 kap. rättegångsbalken,

3. genomsökning på distans enligt bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken och åtgärder enligt 28 kap. 14 § första stycket 1 rättegångsbalken, och

4. åtgärder enligt 23 kap. 9 a § rättegångsbalken.

Vid kroppsvisitation som görs enligt 28 kap. rättegångsbalken ska 28 kap. 13 a § rättegångsbalken gälla med den skillnaden att den unge får hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar.

Det som i 27 kap. 7 och 8 §§ rättegångsbalken sägs om åtal och om verkan av att åtal inte väcks ska i stället avse bevistalan och talan om förverkande samt verkan av att sådan talan inte väcks. Vid kroppsvisitation som görs enligt 28 kap. rättegångsbalken ska 28 kap. 13 a § rättegångsbalken gälla med den skillnaden att den unge får hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar.

36 c §⁸

Den som ska kroppsbesiktigas enligt 36 a eller 36 b § får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

Den som ska kroppsbesiktigas enligt 36 a § får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare sex timmar.

Den som ska kroppsbesiktigas enligt 36 b § får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

36 j §

När rätten har beslutat i frågor om hemliga tvångsmedel enligt 36 f, 36 g eller 36 i § ska åklagaren skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd om beslutet.

⁸ Senaste lydelse 2010:478.

36 k §

Om någon är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys samt upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov göras på den unge, om

1. det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott, och

2. syftet är att registrera underlagen i biometriregistret över misstänkta som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område.

Om ett sådant underlag som avses i första stycket tidigare har tagits upp får en ny upptagning göras endast om det finns särskilda skäl.

Kroppsbesiktning och upptagning enligt första stycket beslutas av åklagare.

36 l §

Om någon vid en bevistalan har förklarats ha begått ett brott som anges i 38 § första stycket får kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys samt upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov göras på den unge, om

1. domen har fått laga kraft, och

2. syftet är att registrera underlagen i biometriregistret över dömda som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område.

Om ett sådant underlag som avses i första stycket tidigare har tagits upp får en ny upptagning göras endast om det finns särskilda skäl.

Kroppsbesiktning och upptagning enligt första stycket beslutas av åklagare.

36 m §

Den som ska kroppsbesiktigas eller bli föremål för en annan åtgärd enligt 36 k eller 36 l § får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

Vid kroppsbesiktning enligt 36 k eller 36 l § ska 28 kap. 3 a och 9 §§, 12 § andra stycket andra meningen och 13 a § tredje stycket rättegångsbalken gälla i tillämpliga delar.

Vid upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov enligt 36 k eller 36 l § ska 28 kap. 3 a och 9 §§ och 13 a § tredje stycket rättegångsbalken gälla i tillämpliga delar.

38 b §⁹

Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 i §§. *Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.*

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 i och 36 k–36 m §§.

En offentlig försvarare ska förordnas för den unge när en bevistalan väcks. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
 2. För häktningsbeslut som har verkställts före ikraftträdandet gäller 23 a § i den äldre lydelsen.

⁹ Senaste lydelse 2025:861.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2025:862) om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs att lagen (2025:862) om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska utgå.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

dels att 36 f–36 j §§ ska upphöra att gälla,

dels att 38 b § ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt 2.2

Föreslagen lydelse

38 b §¹

Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 i och 36 k–36 m §§.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 e och 36 k–36 m §§.

En offentlig försvarare ska förordnas för den unge när en bevistalan väcks. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2030.

¹ Senaste lydelse 2026:000.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

dels att 6 b § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 6 c §, av följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2025:1468

Föreslagen lydelse

6 b §¹

När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt 1 a eller 1 c § ska *den* skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd om beslutet.

När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt 1 a eller 1 c § ska *åklagaren* skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd om beslutet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 c §

När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt denna lag avseende någon som inte har fyllt 15 år ska åklagaren skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd om beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att 6 c § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹ ska upphöra att gälla den 1 oktober 2030.

¹ Senaste lydelse av 6 c § 2026:000.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område

dels att 5 kap. 17 § ska upphöra att gälla,

dels att 5 kap. 3, 4, 10 och 11 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

3 §¹

Biometriregistret över misstänkta får innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som är skäligen misstänkt för brott och har varit föremål för en åtgärd enligt 28 kap. 12 a eller 14 § rättegångsbalken.

Registret får också innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som är skäligen misstänkt för brott, om uppgifterna härrör från en upptagning enligt 36 k § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller från en sådan tidigare upptagning som avses i andra stycket den paragrafen.

Registret får också innehålla uppgifter om fingeravtryck, fotografier och video som har tagits av en utlänning med stöd av 5 kap. 3 eller 3 a § lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar.

4 §²

Biometriregistret över dömda får innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som har

1. varit föremål för en åtgärd enligt 28 kap. 12 a eller 14 § rättegångsbalken och som därefter genom en dom som fått laga kraft har dömts för ett brott för vilket fängelse ingår i straffskalan, eller har godkänt ett strafföreläggande avseende ett sådant brott,

2. varit föremål för en åtgärd enligt 8 kap. 7 a § fängelselagen (2010:610)

eller 2 kap. 6 § lagen (2025:1053) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning, eller

3. dömts för brott i en annan medlemsstat inom Europeiska unionen och vars fingeravtrycks- eller signalementsuppgifter har överförts hit med stöd av artikel 4.2 i rådets rambeslut 2009/315/RIF av den 26 februari 2009 om organisationen av medlemsstaternas utbyte av uppgifter ur kriminalregistret och uppgifternas innehåll.

¹ Senaste lydelse 2025:135.

² Senaste lydelse 2025:1056.

Sådana uppgifter som avses i första stycket 3 får dock endast behandlas om motsvarande gärning i Sverige har fängelse i ett år eller mer i straffskalan och den som uppgifterna avser vid tidpunkten för gärningen hade fyllt 15 år.

Registret får också innehålla uppgifter som anges i 2 §, om uppgifterna härrör från en upptagning enligt 36 l § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller från en sådan tidigare upptagning som avses i andra stycket den paragrafen.

10 §³

Uppgifter i biometriregistret över misstänkta får inte behandlas längre än tre månader efter det att uppgifterna om den misstanke som ligger till grund för registreringen har gallrats ur misstankeregistret enligt lagen (1998:621) om misstankeregister. *Uppgifter om en registrerad person som har avlidit får dock behandlas som längst tio år efter dödsfallet.*

Uppgifter i biometriregistret över misstänkta får inte behandlas längre än tre månader efter det att

1. uppgifterna om den misstanke som ligger till grund för registreringen har gallrats ur misstankeregistret enligt lagen (1998:621) om misstankeregister,

2. en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare har avslutats utan att en bevistalan har väckts, eller

3. domen eller beslutet om bevistalan har fått laga kraft.

Uppgifter om en registrerad person som har avlidit får dock behandlas som längst tio år efter dödsfallet.

11 §⁴

Uppgifter i biometriregistret över dömda får inte behandlas längre än tre månader efter det att uppgifterna om den dom, det beslut eller det strafföreläggande som ligger till grund för registreringen har gallrats ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. *Uppgifter om en registrerad person som har avlidit får dock behandlas som längst tio år efter dödsfallet.*

Uppgifter i biometriregistret över dömda får inte behandlas längre än tre månader efter det att uppgifterna om den dom, det beslut eller det strafföreläggande som ligger till grund för registreringen har gallrats ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Uppgifter i registret som avser någon som vid en bevistalan har förklarats ha begått ett brott får inte behandlas längre än fem år

³ Senaste lydelse 2025:135.

⁴ Senaste lydelse 2025:135.

*efter att domen om bevistalan har
fått laga kraft.*

*Uppgifter om en registrerad
person som har avlidit får dock
behandlas som längst tio år efter
dödsfallet.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2025:1473

Föreslagen lydelse

21 §¹

När rätten har beslutat i frågor om hemlig dataavläsning ska *den* skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd om beslutet.

När rätten har beslutat i frågor om hemlig dataavläsning ska *åklagar-**en* skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd om beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2025:1473.

2.9 Förslag till lag om ändring i tullbefogenhetslagen (2024:710)

Häri genom föreskrivs i fråga om tullbefogenhetslagen (2024:710)
dels att 8 kap. 5 och 31 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 8 kap. 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

5 §

En tulltjänsteman som Tullverket har förordnat får leda en förundersökning mot den som inte har fyllt arton år. Tulltjänstemannen ska genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare vara särskilt lämpad för uppgiften. *Särskilda bestämmelser om handläggning av mål och ärenden om brott där den misstänkte inte fyllt tjugoett år finns i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.*

En tulltjänsteman som Tullverket har förordnat får leda en förundersökning mot den som inte har fyllt arton år. Tulltjänstemannen ska genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare vara särskilt lämpad för uppgiften.

Har den unge tidigare varit föremål för förundersökning eller utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska om möjligt samma anställda vid Tullverket anlitas för att leda och genomföra den nya förundersökningen.

Särskilda bestämmelser om handläggning av mål och ärenden om brott där den misstänkte inte fyllt tjugoett år finns i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Vid tillämpningen av den lagen ska det som sägs i 14 § om Polismyndigheten även gälla för Tullverket. Vidare ska det som sägs i 6 a § även gälla vid förvar i Tullverkets arrestlokaler.

5 a §

Om en tulltjänsteman har gripit ett barn som kan misstänkas för att ha begått ett brott där allmän åklagare kan begära biträde av Tullverket ska det som sägs om överlämnande till närmaste polisman i 35 § första stycket andra meningen lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare inte gälla.

Åklagaren ska omedelbart besluta om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör.

31 §¹

När en förundersökning leds av en allmän åklagare får åklagaren begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman. Åklagaren får också ge i uppdrag åt en tulltjänsteman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt.

Rätten att anlita biträde gäller utan hinder av att brottet inte ingår i Tullverkets direkta brottsbekämpning, om det har samband med en förundersökning där Tullverket biträder eller har biträtt åklagaren eller annan undersökningsledare eller om brottet på annat sätt har anknytning till Tullverkets verksamhet.

Tullverket är skyldigt att lämna det biträde som begärs.

Möjligheten att begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman gäller också när åklagaren leder en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Har den unge tidigare varit föremål för en sådan utredning ska om möjligt samma anställda vid Tullverket anlitas för att genomföra den nya utredningen.

Rätten att anlita biträde gäller även om brottet inte ingår i Tullverkets direkta brottsbekämpning, om det har samband med en förundersökning eller en utredning där Tullverket biträder eller har biträtt åklagaren eller en annan undersökningsledare eller om brottet på något annat sätt har anknytning till Tullverkets verksamhet.

Tullverket är skyldigt att lämna det biträde som begärs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2025:648.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 5 § lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

5 §

I en utredning om självständigt förverkande får tvångsmedel enligt 2 kap. 5 § användas mot någon som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även *beslag*, penningbeslag, åtgärder för biometrisk autentisering, *husrannsakan*, *kroppsvsitation* och genomsökning på distans enligt 2 kap. 8, 10 och 11 §§ användas mot den unge.

I en utredning om förverkande som har koppling till ett brott får tvångsmedel enligt 23 kap. 6 a, 7 och 9 §§ rättegångsbalken användas mot någon som inte är misstänkt för brottet och som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även *beslag*, penningbeslag, åtgärder för biometrisk autentisering, *husrannsakan*, *kroppsvsitation* och genomsökning på distans enligt 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken användas mot den unge.

Vid *kroppsvsitation* får den som inte har fyllt 15 år hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar. En polisman får ta med den som ska *kroppsvsiteras* till den plats där åtgärden ska genomföras.

I en utredning om självständigt förverkande får tvångsmedel enligt 2 kap. 5 §, *beslag enligt 2 kap. 8 § och husrannsakan och kroppsvsitation enligt 2 kap. 11 §* användas mot någon som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även penningbeslag, *kvarstad*, *förvar*, åtgärder för biometrisk autentisering och genomsökning på distans enligt 2 kap. 8–11 §§ användas mot den unge.

I en utredning om förverkande som har koppling till ett brott får tvångsmedel enligt 23 kap. 6 a, 7 och 9 §§ rättegångsbalken, *beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken och kroppsvsitation och husrannsakan enligt 28 kap. rättegångsbalken* användas mot någon som inte är misstänkt för brottet och som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även penningbeslag, *kvarstad*, *förvar*, åtgärder för biometrisk autentisering och genomsökning på distans enligt 23 kap. 9 a §, 26, 27 och 28 kap. rättegångsbalken användas mot den unge.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen gav i juni 2023 en särskild utredare i uppdrag att bl.a. överväga åtgärder i syfte att stärka de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att förhindra, utreda och lagföra brott som begås av unga personer (dir. 2023:102).

Utredningen, som antog namnet Utredningen om tvångsmedel mot underåriga, överlämnade i december 2024 betänkandet Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93). En sammanfattning av betänkandet i relevant del finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag i relevant del finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2024/02655). Vissa av utredningens förslag har lett till lagstiftning, se propositionen Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott (prop. 2024/25:175, bet. 2025/26:JuU2, rskr. 2025/26:1). I denna lagrådsremiss behandlar regeringen utredningens övriga förslag förutom förslaget om tillfälligt tillstånd till vissa hemliga tvångsmedel. Regeringen avser inte att gå vidare med det förslaget eftersom frågan om att effektivisera regelverket för hemliga tvångsmedel och förbättra möjligheterna att använda tvångsmedel i brottsbekämpningens olika faser för närvarande ses över av Utredningen om hemliga och preventiva tvångsmedel (Ju 2025:04).

Domstolsverket har i en promemoria lämnat förslag om processrättsliga reformer i allmän domstol. En sammanfattning av promemorian i relevant del finns i *bilaga 4*. Promemorians lagförslag i relevant del finns i *bilaga 5*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2023/01245). I denna lagrådsremiss behandlar regeringen promemorians förslag om parter och andra domstolsaktörers möjlighet att delta genom videokonferens och per telefon vid sammanträden i domstol.

Tullverket har i en hemställan lämnat förslag om förtydliganden i reglerna om Tullverkets befogenheter vid utredning av brott av unga lagöverträdare. En sammanfattning av hemställan finns i *bilaga 7*. Hemställans lagförslag finns i *bilaga 8*. Hemställan har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2025/02826). I denna lagrådsremiss behandlar regeringen hemställans samtliga förslag, förutom förslaget om ändring i 1 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Regeringen avser inte att gå vidare med det förslaget.

4 Bättre möjligheter att utreda brott av barn som inte uppnått straffbar ålder

4.1 Behovet av effektivare verktyg för att bekämpa brott av barn som inte uppnått straffbar ålder

Brottsutvecklingen i Sverige

Brottsutvecklingen i Sverige med bl.a. skjutningar och sprängningar i de kriminella miljöerna är exceptionell och läget är fortsatt mycket allvarligt. När det gäller antalet skjutningar och antalet avlidna till följd av skjutvapenvåldet uppmättes historiskt höga nivåer 2022. Trots att en nedgång av antalet skjutningar noterats är det fortsatt fråga om ett stort antal skjutningar och avlidna i skjutningar årligen. Antalet sprängningar har också ökat markant under senare år. En upptrappning av antalet sprängningar skedde 2023 och 2024, något som även fortsatte i början av 2025. I januari 2025 inträffade 41 sprängningar, vilket är anmärkningsvärt sett till statistiken från tidigare år. Den ökade tillgången på vapen och explosiva varor i samhället tillsammans med den ökade benägenheten inom kriminella miljöer att använda dessa, gör att våldet fortsatt utgör ett mycket kritiskt hot. Brottsligheten i de kriminella miljöerna är dock inte begränsad till skjutvapenvåld och sprängningar, utan den är mångfacetterad och innefattar allt från narkotikabrott och smuglingsbrott till organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet, som t.ex. bedrägerier. Den kriminella ekonomin omsätter betydande belopp och bidrar till att den organiserade brottsligheten kan verka och växa.

Unga utnyttjas och involveras oftare i allvarlig brottslighet

När det gäller brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare är det en tydlig trend att barn i större utsträckning utnyttjas i allvarlig brottslighet. Antalet åtal och lagföringar för allvarliga brott som typiskt sett begås inom kriminella nätverk, t.ex. mord, grovt narkotikabrott och grovt vapenbrott, som avser barn i åldern 15–17 år har ökat väsentligt det senaste decenniet. En ytterligare upptrappning har dessutom skett under de senare åren. Antalet barn i åldern 15–17 år som häktas har också ökat kraftigt, vilket är en indikation på att allt fler barn misstänks för allvarlig brottslighet. Även i fråga om barn under 15 år har den allvarliga brottsligheten med koppling till de kriminella miljöerna ökat. Brottsutvecklingen i den åldersgruppen är dock svårare att följa statistiskt eftersom barnen ännu inte uppnått straffbar ålder och därmed inte omfattas av den officiella kriminalstatistiken. I utredningen redovisas dock uppgifter om att både antalet beslutade brottsmisstankar beträffande vissa allvarliga brott och antalet ärenden om beivstalan, dvs. ärenden med en prövning i domstol av om barnet har begått brottet, mot barn under 15 år som misstänks för allvarliga brott, har ökat markant under senare år. Uppgifter och exempel från Polismyndigheten pekar i samma riktning.

Barn intar dessutom en mer central roll vid utförandet av brottsligheten. De kriminella nätverken är uppbyggda i hierarkiska åldersskikt där barn

till stor del finns i utförligheten. De brottsbekämpande myndigheterna har även sett exempel på att barn ger andra barn i uppdrag att begå brott. På så sätt reduceras riskerna för de äldre aktörerna som finns högre upp i hierarkin. Barnen befinner sig ofta mitt i den riskbetonade brottsligheten men kan även ansvara för olika delmoment i ett större brottsupplägg, t.ex. att skaffa fram vapen eller sprängmedel eller ta hand om kläder och vapen efter en skjutning. Det är även vanligt att barn utnyttjas och rekryteras enbart för att utföra en viss skjutning eller sprängning. Sådana morduppdrag lämnas inte sällan mot betalning, men det finns också exempel på barn som tar på sig ett sådant uppdrag för att stärka sin ställning i det kriminella nätverket. Det är i dag inte ovanligt att det helt saknas känd koppling mellan utförare och anstiftare. (Se vidare om brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare i Brås rapport Barn och unga i kriminella nätverk 2023:13.).

Det finns behov av effektivare verktyg för att bekämpa brott av barn som inte uppnått straffbar ålder

Utifrån ett brottsförebyggande perspektiv är det avgörande med tidiga och tydliga ingripanden mot och stöd till brottsaktiva barn eftersom det minskar risken för att barn utnyttjas och involveras i brottslig verksamhet och dras in i en livsbana som präglas av kriminalitet.

Ett skäl till att fler barn involveras i kriminalitet är att det är förhållandevis enkelt för de äldre kriminella aktörerna att utnyttja och rekrytera barn till utförligheten. Barn är lättare att manipulera och utnyttja än vuxna och har en mer begränsad förmåga att göra riskbedömningar. Samtidigt undviker de äldre aktörerna för egen del de risker som följer med brottsligheten och får inkomster som bygger på att barn utnyttjas och deltar i brottslig verksamhet.

Den som väl träder in i den kriminella miljön riskerar att fara illa genom att pressas till fortsatt brottslighet och användas för riskfyllda uppdrag. Förhållandena riskerar att leda till en återväxt av kriminella och till en ny generation av unga som fostrats in i allvarlig brottslighet, något som även är skadligt på samhällsnivå. Att tidigt involveras i kriminalitet kan medföra en rad ogynnsamma följder för barnet när det gäller t.ex. möjligheter till studier och arbetsliv men det kan också äventyra barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling samt hälsa och trygghet.

Det finns även andra motiv för de kriminella nätverken att utnyttja och involvera barn i den brottsliga verksamheten. Exempelvis har barn under 15 år inte uppnått straffbar ålder och kan inte dömas till påföljd för brott. Det finns även begränsningar i den straffprocessuella lagstiftningen som innebär att tvångsmedel inte kan användas mot barn under 15 år i samma utsträckning som mot barn i åldern 15–17 år eller mot vuxna. De brottsbekämpande myndigheterna har alltså på ett generellt plan mer begränsade möjligheter att ingripa och använda tvångsmedel mot barn under 15 år (jfr Brås rapport Barn och unga i kriminella nätverk 2023:13 s. 95 och 96). Utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare föreslår i sitt slutbetänkande Straffbarhetsåldern att straffbarhetsåldern ska sänkas till 14 år för allvarliga brott (SOU 2025:11). I september 2025 remitterades ett utkast till lagrådsremiss där det föreslås att straffbarhets-

åldern ska sänkas till 13 år för brott med minimistraff fängelse i fyra år eller mer samt för försök, förberedelse och stämpling till sådana brott under en period om fem år. I utkastet föreslås att regleringen ska träda i kraft den 1 juli 2026.

Vid en sammantagen bedömning är det tydligt att det finns ett konkret och påtagligt behov för de brottsbekämpande myndigheterna av effektivare verktyg för att bekämpa brott som begås av barn. Både ur ett samhälls- och ett brottsofferperspektiv är det mycket angeläget att brott kan utredas på ett effektivt sätt, oavsett hur gammal gärningspersonen är. En del i det arbetet handlar om att förbättra den straffprocessuella tvångsmedelslagstiftningen.

4.2 Utredningar mot barn som inte uppnått straffbar ålder

Brottsutredningar mot barn som inte uppnått straffbar ålder har olika syfte

Barn under 15 år kan inte dömas till påföljd (1 kap. 6 § brottsbalken, se dock föregående avsnitt om förslag om sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott). Rättegångsbalkens bestämmelser om förundersökning är därför inte tillämpliga i förhållande till brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Även om barn under 15 år inte kan lagföras för brott kan det finnas ett behov att utreda brottet. I vissa fall finns det även behov att låta domstol genom en bevistalan ta ställning till om barnet har begått brottet. För att tillgodose utredningsbehovet finns det under vissa förutsättningar en möjlighet att inleda en utredning mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Förutsättningarna regleras i 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) och utredningarna kallas därför för § 31-utredningar.

Av första stycket i 31 § LUL framgår att om någon kan misstänkas för att före 15 års ålder ha begått ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, ska en utredning om brottet inledas, om inte särskilda skäl talar emot det. Detsamma gäller vid misstanke om ett straffbelagt försök eller en straffbelagd förberedelse eller stämpling till ett sådant brott. Detta utgör paragrafens så kallade presumptionsregel.

En § 31-utredning får även inledas om ett barn under 15 år kan misstänkas för brott och socialnämnden begär det, om nämnden bedömer att utredningen kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för den unge (31 § andra stycket LUL).

Slutligen får en brottsutredning inledas om det behövs för att klarlägga om någon som har fyllt 15 år har tagit del i brottet, om det behövs för att efterforska gods som har kommit åt genom brottet eller som kan bli föremål för förverkande, eller om det av andra skäl är påkallat med hänsyn till allmänna eller enskilda intressen (31 § tredje stycket LUL).

Sammanfattningsvis kan utredningar enligt 31 § LUL sägas fylla olika behov. Utöver att en sådan utredning ofta syftar till att skaffa nödvändigt underlag till sociala myndigheters beslut angående barnet kan en utredning också ha till syfte att tillgodose de brottsbekämpande myndigheternas

behov av att klarlägga om ett barn har begått ett visst brott eller för att kunna utesluta att det finns någon gärningsman som kan lagföras för brottet. Oavsett vilket behov som en utredning ska fylla är det mycket angeläget att brottsutredningar mot barn kan bedrivas effektivt.

Tillgång till effektiva tvångsmedel är avgörande för möjligheten att utreda brott

I förhållande till brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder är möjligheten att använda straffprocessuella tvångsmedel begränsade. De tvångsmedel som får användas anges i en uttömmande uppräkningslista i 35 a § LUL. Enligt den bestämmelsen får endast de tvångsmedel som är angivna i LUL eller som anges i 23 kap. 7–9 a § och 28 kap. 10 f § rättegångsbalken användas mot barn under 15 år. Av bestämmelsen framgår även att tvångsmedel får användas om det i en annan författning uttryckligen föreskrivs att tvångsmedlet får användas mot den som är under 15 år. För att få använda tvångsmedel mot den som är under 15 år krävs i de flesta fall att det finns särskilda skäl.

Barn i de yngre tonåren har inte nått samma mognad och utveckling som vuxna och befinner sig normalt i en känslig period i sin utveckling. Utgångspunkten bör därför vara att barn i den åldern, i möjligaste mån, skonas från tvångsmedel. Samtidigt kan tillgången till effektiva tvångsmedel många gånger vara avgörande för att ett brott ska kunna utredas. Att brott kan utredas effektivt är ett tungt vägande samhällsintresse. Det intresset gör sig lika starkt gällande oavsett om gärningsmannen kan dömas till påföljd eller inte. Utöver att effektiva tvångsmedel kan bidra till att brottsaktiva barn i fler fall får tillgång till sociala insatser kan det vara av avgörande för brottsoffrets möjlighet till upprättelse. Om brottsoffret också är ett barn under 15 år, vilket utredningen uppgår är vanligt, kan det utifrån ett brottsofferperspektiv uppfattas som stötande att det brottsmisstänkta barnets intressen av att inte utsättas för tvångsmedel anses väga tyngre än brottsoffrets intressen av upprättelse.

Det finns sammantaget skäl att överväga om tvångsmedel bör få användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder i fler fall. Vid bedömningen om fler tvångsmedel bör få användas bör det avgörande vara om de brottsbekämpande myndigheterna har ett tydligt behov av tvångsmedlen i utredningar där barn som inte uppnått straffbar ålder är misstänkta.

4.3 Skyddet för den personliga integriteten

Användning av tvångsmedel innebär en risk för intrång i enskildas personliga integritet. Sådana åtgärder måste ha stöd i lag samt vara nödvändiga, proportionerliga och i övrigt förenliga med skyddet för de grundläggande fri- och rättigheter som följer av regeringsformen, den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), EU:s rättighetsstadga och Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

I 2 kap. regeringsformen finns föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter. Föreskrifterna innebär bl.a. att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång, mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande (6 § första stycket). Var och en är också skyddad gentemot det allmänna mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (6 § andra stycket). Dessa grundläggande rättigheter får begränsas bara genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (20 och 21 §§).

Enligt artikel 8 i Europakonventionen har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten till skydd för privat- och familjeliv omfattar bl.a. skydd mot övervakning i olika former. Offentliga myndigheter får inte inskränka dessa rättigheter annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt bl.a. med hänsyn till statens säkerhet och den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning och brott eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Konventionen gäller som svensk lag (lagen [1994:1219] om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna). Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen (2 kap. 19 § regeringsformen).

Artikel 8 i Europakonventionen ger inte bara upphov till negativa förpliktelser för det allmänna att avhålla sig från omotiverade inskränkningar i enskildas rättigheter, utan även positiva skyldigheter att se till att enskilda tillförsäkras skydd för sina rättigheter gentemot andra enskilda. Det innebär t.ex. att staten i vissa fall kan vara skyldig att införa straffrättslig reglering för att skydda enskilda mot intrång i deras rättigheter från andra enskilda. Det innebär även att staten i sådana fall behöver säkerställa att brott kan utredas effektivt.

Vidare innehåller barnkonventionen bestämmelser om barns rätt till privatliv. Konventionen ställer bl.a. krav på att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa (artikel 3). Av artikel 16 följer att inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv. Enligt artikel 36 har staten en skyldighet att skydda barn mot alla former av utnyttjande som kan skada dem i något avseende. Det innebär alltså att staten kan vara skyldig att införa lagstiftning för att skydda barn mot intrång i deras rättigheter från andra enskilda och skydda barn från att dras in i allvarlig brottslighet. Av artikel 40 framgår att ett barn som befunnits skyldigt att ha begått brott har rätt att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och det önskvärda i att främja att barnet återanpassas till och tar på sig en konstruktiv roll i samhället. Varje barn som misstänks eller åtalas för att

ha begått brott ska vidare garanteras att få sitt privatliv till fullo respekterat under alla stadier i förfarandet.

Sedan den 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag (lagen [2018:1197] om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter). All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionens bestämmelser, se propositionen Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter (prop. 2017/18:186 s. 94).

4.4 Fler tvångsmedel ska få användas

Regeringens förslag

Om någon är misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott ska tvångsmedlen kvarstad, förvar, avspärning eller andra liknande åtgärder och undersökning på annat ställe få användas.

I en utredning om förverkande ska kvarstad och förvar få användas mot den som inte har fyllt 15 år.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det, bl.a. *Åklagarmyndigheten*, *Svea hovrätt*, *Tullverket*, *ECPAT Sverige*, *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)* och *Rädda barnen*. *Polismyndigheten* framhåller att den nuvarande regleringen medför att det i vissa fall saknas förutsättningar att ingripa med tvångsmedel mot barn trots att det finns ett behov av det och är motiverat. *Barnombudsmannen* framhåller att barn måste skyddas från att dras in i kriminalitet och att det är angeläget att de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till effektiva verktyg för att utföra sitt uppdrag. Enligt *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* kan förslaget leda till att färre barn utnyttjas av äldre kriminella. *Botkyrka kommun* framhåller att förslaget kan bidra till en mer effektiv brottsbekämpning och kan säkerställa att andra barn inte utsätts för brott. *Malmö tingsrätt* anser att förslaget framstår som väl avvägt.

Civil Rights Defenders anser att förslaget inskränker barns rättigheter på ett sätt som inte står i proportion till den förväntade nyttan. *Fryshuset*, som avstyrker förslaget, anser att barn som inte har uppnått straffbar ålder inte ska vara föremål för tvångsmedel. *UNICEF Sverige* framhåller att tvångsmedelsanvändning mot barn innebär en direkt kränkning av rättigheterna enligt barnkonventionen.

Skälen för regeringens förslag

Avspärning eller andra liknande åtgärder

Enligt 27 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken får byggnad eller rum stängas av, eller tillträde till visst område förbjudas, förbud meddelas mot

flyttande av föremål eller annan dylik åtgärd vidtas för att säkerställa utredning om brott. Tvångsmedlet får enligt dagens reglering endast användas mot brottsmisstänkta barn som uppnått straffbar ålder.

Syftet med att använda avspärning eller andra liknande åtgärder är att säkerställa att bevisning bevaras i ett så orubbat skick som möjligt. Tvångsmedlet används ofta i ett tidigt skede av en brottsutredning. I det skedet är det sällan känt vem eller vilka som kan misstänkas för brottet, eller åldern på dem.

Som beskrivs i avsnitt 4.1 har allt fler barn som inte uppnått straffbar ålder kopplingar till kriminella nätverk och utnyttjas för att begå brott. För att de brottsbekämpande myndigheterna ska kunna klara upp sådana brott behöver de ha tillgång till effektiva verktyg. Mot personer i straffbar ålder används avspärning och andra liknande åtgärder normalt för att ostört kunna undersöka en brottsplats och för att säkra spår, vilket kan vara avgörande för att ett brott ska kunna klaras upp. Det behovet gör sig på samma sätt gällande i brottsutredningar mot yngre barn.

Det måste naturligtvis beaktas att avspärning och andra liknande åtgärder kan innebära intrång i det brottsmisstänkta barnets integritet. Att t.ex. en brottsplats spärras av kan innebära ingrepp i privatlivet, vilket barn enligt både regeringsformen, Europakonventionen och barnkonventionen har rätt till skydd mot. Intresset av att brott utreds väger dock tungt. Staten har en skyldighet att skydda enskilda mot intrång i integriteten från andra enskilda och det gäller oavsett hur gammal gärningspersonen är. Det kan t.ex. handla om att se till att det finns effektiva verktyg för att utreda brott. Som många remissinstanser konstaterar begår barn ofta brott mot andra barn, och det finns därmed en betydande risk för att även barn drabbas hårt av sådana integritetsintrång som ett brott kan innebära. Vid en avvägning mellan å ena sidan barns rätt till skydd mot intrång i privatlivet och, å andra sidan, samhällets och brottsoffrens intresse av att brott klaras upp och behovet av att skydda barn mot att utnyttjas av äldre kriminella, anser därför regeringen att de sistnämnda intressena väger tyngre. Enligt dagens reglering får dessutom mer ingripande tvångsmedel än avspärning och andra liknande åtgärder användas mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder, exempelvis husrannsakan.

Sammantaget anser därför regeringen, till skillnad från bl.a. *Civil Rights Defenders* och *Fryshuset*, att avspärning eller andra liknande åtgärder bör få användas mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Förslaget bedöms vara förenligt med regeringsformen, barnkonventionen och Europakonventionen. Frågan om det bör krävas särskilda skäl för att använda tvångsmedlet behandlas i avsnitt 4.5.

Undersökning på annat ställe

Tillämpningsområdet för rättegångsbalkens bestämmelser om husrannsakan är avgränsat till hus, rum eller slutna förvaringsställen (28 kap. 1 § rättegångsbalken). I fråga om platser som inte är slutna i egentlig mening men som ändå inte är tillgängliga för allmänheten, t.ex. gårdsplaner, fabriksområden, byggnadsplatser och däck på fartyg kan de brottsbekämpande myndigheterna i en förundersökning besluta om undersökning enligt 28 kap. 10 § rättegångsbalken, s.k. undersökning på annat

ställe. Tvångsmedlet får enligt dagens reglering endast användas mot brottsmisstänkta barn som uppnått straffbar ålder.

Som beskrivs i avsnitt 4.1 tränger den allvarliga brottsligheten med koppling till kriminella nätverk allt lägre ner i åldrarna. Allvarliga brott begås allt oftare även av barn som inte uppnått straffbar ålder. Det är nödvändigt att de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till effektiva verktyg för att kunna klara upp sådana brott. Tvångsmedlet undersökning på annat ställe syftar, i likhet med husrannsakan, till att underlätta verkställigheten av andra tvångsmedel eller till att få fram utredning om brott genom att söka efter egendom eller personer. Det behovet gör sig på samma sätt gällande i brottsutredningar mot yngre barn.

Det måste beaktas att undersökning på annat ställe kan innebära intrång i det brottsmisstänkta barnets integritet. En undersökning av en gårdsplan, ett fabriksområde eller en byggnadsplats är dock i regel inte lika känsligt ur integritetssynpunkt som t.ex. en husrannsakan i en bostad. Tvångsmedlet husrannsakan får enligt dagens reglering redan användas mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Intresset av att brott utreds väger dessutom tungt, oavsett hur gammal gärningspersonen är. Vid en avvägning mellan å ena sidan barns rätt till skydd mot intrång i privatlivet och, å andra sidan, samhällets och brottsoffrens intresse av att brott klaras upp och behovet av att skydda barn mot att utnyttjas av äldre kriminella, anser därför regeringen att de sistnämnda intressena väger tyngre.

Sammantaget anser därför regeringen, till skillnad från *Civil Rights Defenders* och *Fryshuset*, att undersökning på annat ställe bör få användas mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Förslaget bedöms vara förenligt med regeringsformen, barnkonventionen och Europakonventionen. Frågan om det bör krävas särskilda skäl för att använda tvångsmedlet behandlas i avsnitt 4.5.

Kvarstad och förvar

Enligt 26 kap. 1 § rättegångsbalken är det möjligt att besluta om kvarstad om någon är skäligen misstänkt för brott och det skäligen kan befaras att han eller hon kommer att undandra sig att betala böter, värdet av förverkad egendom, företagsbot eller annan ersättning till det allmänna eller skadestånd eller annan ersättning till målsägande. Kvarstad kan användas vid alla typer av brott och syftar till att säkerställa en framtida betalningsförpliktelse som kan komma att dömas ut i brottmålet.

I 26 kap. 3 § rättegångsbalken regleras tvångsmedlet förvar. Ändamålet med förvar är att, i avvaktan på rättens beslut, tillfälligt säkra egendom som senare kan bli föremål för kvarstad. Ett beslut om förvar kräver att det finns förutsättningar för kvarstad.

Kvarstad och förvar får i dag inte användas mot brottsmisstänkta barn under straffbarhetsåldern. I samband med att tvångsmedelsregleringen infördes i LUL uttalade regeringen att åtgärden att kvarstadsbelägga egendom har till syfte att säkerställa en ekonomisk prestation som kan utdömas i brottmål och att åtgärden därför synes ha ytterst marginell betydelse i fråga om lagöverträdare under 15 år, se propositionen Om utredning av barn under 15 år (prop. 1983/84:187 s. 29).

Den allvarliga brottsligheten med koppling till kriminella nätverk tränger allt lägre ner i åldrarna. En ökning av allvarliga brott har skett även bland barn som inte har uppnått straffbar ålder. Erfarenheterna visar att så pass allvarliga brott som skjutningar eller sprängningar uppdras direkt till barn under 15 år. Det förekommer alltså att barn begår så allvarliga brott att höga skadeståndsanspråk kan komma att riktas mot dem. Samtidigt har det nyligen införts nya regler om när utredningar mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder ska inledas och när bevistalan mot sådana barn ska väckas, se propositionen Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (prop. 2022/23:78). Som utredningen anger har antalet bevistalan ökat efter att de nya reglerna infördes. Med hänsyn till att bevistalan är förbehållet de allvarligaste brotten kan det även antas att fler brottsoffer kommer att föra talan om skadestånd mot det brottsmisstänkta barnet.

Åklagarmyndigheten har till utredningen fört fram att det förekommer att brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder äger egendom som skulle kunna beläggas med kvarstad, även om det är ovanligt. Det kan handla om kontanter eller dyrare föremål som barnet har fått som ersättning för att begå ett allvarligt brott. Både ur ett samhälls- och ett brottsofferperspektiv kan det uppfattas som stötande om de brottsutredande myndigheterna saknar möjlighet att säkra egendom som anträffas hos det brottsmisstänkta barnet, enbart på den grunden att barnet inte kan dömas till påföljd för brottet. Tvärtom får ett brottsoffers intresse av att få ersättning för exempelvis kränkning eller förstörd egendom anses vara lika stort oavsett hur gammal gärningspersonen är.

Det måste samtidigt beaktas att förvar och kvarstad innebär intrång i det brottsmisstänkta barnets integritet. Att belägga barns egendom, t.ex. kontanter eller andra föremål, med kvarstad innebär ingrepp i privatlivet, vilket barn enligt både Europakonventionen och barnkonventionen har rätt till skydd mot. Samtidigt väger brottsoffers berättigade krav på ersättning tungt. Vid en avvägning mellan å ena sidan brottsoffrens intresse av att få ersättning för sådan skada som den misstänkte har orsakat och å andra sidan det brottsmisstänkta barnets behov av skydd mot intrång i den personliga integriteten anser regeringen att brottsoffrens intresse väger tyngre. Dessutom kan möjligheten att använda förvar och kvarstad mot barn under straffbar ålder leda till minskade incitament för äldre personer att utnyttja barn för förvaring av kontanter eller annan värdefull egendom.

Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med utredningen men till skillnad från *Civil Rights Defenders*, *UNICEF Sverige* och *Fryshuset*, att det numera finns starka skäl för att tvångsmedlen kvarstad och förvar bör få användas mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Detsamma bör även gälla i utredningar om förverkande. Förslaget bedöms vara förenligt med regeringsformen, barnkonventionen och Europakonventionen. Frågan om det bör krävas särskilda skäl för att använda tvångsmedlet behandlas i avsnitt 4.5.

4.5 Kravet på särskilda skäl ska tas bort för vissa tvångsmedel

Regeringens förslag

Om någon är misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott ska beslag, husrannsakan, undersökning på annat ställe och kroppsvisitation få användas mot den unge utan krav på särskilda skäl. Om det finns särskilda skäl ska även kvarstad, förvar och avspärning eller andra liknande åtgärder få användas mot den unge.

I en utredning om förverkande ska beslag, husrannsakan och kroppsvisitation få användas mot den som inte har fyllt 15 år, utan krav på särskilda skäl. Om det finns särskilda skäl ska även kvarstad och förvar få användas.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår inte att kravet på särskilda skäl tas bort i fråga om beslag.

Remissinstanserna

En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Attunda tingsrätt*, *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *ECPAT Sverige*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Göteborgs tingsrätt*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Polismyndigheten*, *Rädda barnen*, *Stockholms tingsrätt*, *Södertörns tingsrätt*, *Tullverket*, *Umeå tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten*.

Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum) framhåller att samhället är skyldigt att förhindra att barn utnyttjas i brottsliga sammanhang och att intresset av att exempelvis ta narkotika i beslag hos den unge eller att brottsoffret ska kunna få tillbaka sitt stulna gods väger tyngre än den integritetskränkning en husrannsakan utgör. *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* lyfter att förslaget kan minska incitamenten att utnyttja barn för att förvara droger, vapen och stöldgods, vilket på så sätt skyddar barn från att systematiskt utnyttjas av äldre kriminella. *Tullverket* framhåller att förslaget innebär ökade möjligheter att motverka och förhindra att barn dras in i kriminella nätverk. *Helsingborgs kommun* lyfter att ökade möjligheter till kontroll utgör ett skydd för den unge eftersom egen kriminalitet kan avslöjas och stödåtgärder kan sättas in, samtidigt som det även kan minska förekomsten av att barn utnyttjas för att gömma, hålla eller förvara gods kopplat till kriminell verksamhet. *Polismyndigheten* framhåller att förslaget bidrar till en större enhetlighet i fråga om förutsättningarna för beslut om kroppsvisitation i olika lagar.

Sveriges advokatsamfund, som anser att förslaget i fråga om husrannsakan är proportionerligt, framhåller att det förhållandet att barn inte sällan är brottsoffer talar för att ta bort kravet på särskilda skäl. Däremot är advokatsamfundet tveksamma till att ta bort särskilda skäl i fråga om kroppsvisitation, särskilt eftersom barn under 15 år inte är

straffmyndiga och att en sådan åtgärd därför saknar betydelse för lagföringen. *Malmö tingsrätt*, som framhåller att skälen för förslaget är övertygande, anser att kravet på särskilda skäl bör behållas och att det i stället av lagtexten bör framgå i vilka situationer det finns särskilda skäl.

Enligt *Justitiekanslern* framstår det inte som en helt konsekvent ordning att kravet för husrannsakan och kroppsvisitation är lägre än det som gäller för beslag. Justitiekanslern konstaterar att det kan leda till situationer där det finns förutsättningar att genomföra t.ex. en husrannsakan, men inte att besluta om beslag av det som påträffas vid genomsökningen. *Åklagarmyndigheten* anser att det kan diskuteras varför vissa tvångsmedel ska kräva särskilda skäl och andra inte.

Barnombudsmannen, som avstyrker förslaget, anser att det inte framstår som rimligt att möjligheterna att använda sig av tvångsåtgärder mot barn under 15 år ska vara detsamma som för äldre barn och vuxna. *Riksdagens ombudsmän (JO)*, som avstyrker förslaget i fråga om husrannsakan, framhåller att det finns ett värde av att den extra tröskeln, som följer av barnkonventionen, uttryckligen framgår av tvångsmedelsbestämmelserna. Enligt JO är skälen för att utöka möjligheten till kroppsvisitation tyngre, eftersom annan reglering tillåter att barn i vissa situationer kroppsvisiteras utan särbehandling. *Svea hovrätt* framhåller att tvångsmedel ska användas restriktivt mot barn och att särskild vikt ska läggas vid proportionalitetsbedömningen, vilket kommer väl till uttryck i kravet på särskilda skäl.

Civil Rights Defenders anser att förslaget inskränker barns rättigheter på ett sätt som inte står i proportion till den förväntade nyttan. *Fryshuset*, som avstyrker förslaget, anser att barn som inte har uppnått straffbar ålder inte ska vara föremål för tvångsmedel. *UNICEF Sverige* framhåller att förslaget även kan drabba barn som inte själva är föremål för tvångsåtgärderna, exempelvis syskon, och betonar vikten av att genomföra en noggrann barnkonsekvensanalys.

Skälen för regeringens förslag

Den nuvarande regleringen

För att använda tvångsmedel mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder krävs i de flesta fall att det finns särskilda skäl för åtgärden. Det gäller för beslag, penningbeslag, husrannsakan, åtgärder för biometrisk autentisering, genomsökning på distans, kroppsvisitation och tagande av fotografi och fingeravtryck (36 § LUL).

Kravet på särskilda skäl innebär att det ställs högre krav för att använda tvångsmedel mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder än mot personer som är i straffbar ålder. I de ursprungliga förarbetena uttalades att misstanke om allvarligare brott eller brottslighet av större omfattning i allmänhet bör föreligga för att kravet på särskilda skäl ska vara uppfyllt (prop. 1983/84:187 s. 29). I ett beslut har JO uttalat att det vid misstanke om stöld av en mobiltelefon inte har funnits särskilda skäl för husrannsakan hos en tolvåring (JO:s beslut den 15 maj 2013, dnr 2816-2012).

Det ska inte krävas särskilda skäl för att använda husrannsakan, undersökning på annat ställe eller kroppsvisitation

Med tvångsmedlet husrannsakan avses en undersökning av hus, rum eller slutet förvaringsställe (28 kap. 1 § rättegångsbalken). Till skillnad från en husrannsakan får tvångsmedlet undersökning på annat ställe avse platser som inte är slutna i egentlig mening men som ändå inte är tillgängliga för allmänheten, t.ex. gårdsplaner, fabriksområden, byggnadsplatser och däck på fartyg (28 kap. 10 § rättegångsbalken). Med tvångsmedlet kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig (28 kap. 11 § tredje stycket rättegångsbalken).

Tvångsmedlen husrannsakan och undersökning på annat ställe innebär en möjlighet för de brottsutredande myndigheterna att genomsöka utrymmen som de annars inte skulle ha tillgång till. På motsvarande sätt ger kroppsvisitation en möjlighet att genomsöka vad en person bär på sig eller har med sig, vilket annars inte är tillåtet. Ett viktigt användningsområde för dessa tvångsmedel är att skapa förutsättningar för att använda andra straffprocessuella tvångsmedel. Husrannsakan och undersökning på annat ställe kan exempelvis användas för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller för att söka efter misstänkta som ska underkastas kroppsvisitation eller kroppsbesiktning. På motsvarande sätt kan kroppsvisitation användas för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller användas för genomsökning på distans. Tvångsmedlen kan också användas för att ta reda på omständigheter som kan vara av betydelse för utredningen av brottet, exempelvis för att söka efter spår. Många gånger kan möjligheten att använda dessa tvångsmedel vara avgörande för att ett brott ska kunna utredas. Det gäller förstas även i brottsutredningar mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder.

Polismyndigheten har till utredningen framfört att det nuvarande kravet på särskilda skäl medför att det ibland saknas förutsättningar att genomföra en husrannsakan vid vanligt förekommande brott som är mindre allvarliga, till exempel stöld, misshandel och narkotikabrott. Om exempelvis en 13-åring har stulit ett par skor värda 2 000 kr, får husrannsakan inte göras hos barnet. Detsamma gäller om en 14-åring anträffas med en mindre mängd narkotika och det finns misstanke om att barnet förvarar mer narkotika i sitt hem. Om en 13-åring har stulit en mobiltelefon med ett lågt värde, får inte heller kroppsvisitation genomföras i syfte att säkra stöldgodset för att kunna återlämna det till brottsoffret.

Att brott kan utredas effektivt är ett tungt vägande samhällsintresse. Det intresset gör sig lika starkt gällande oavsett om gärningsmannen kan dömas till påföljd eller inte. Det förhållandet att de brottsbekämpande myndigheterna i vissa fall saknar möjlighet att använda tvångsmedel som kan vara direkt avgörande för att utreda ett brott kan innebära att en § 31-utredning inte kan fylla sitt syfte. En sådan ordning är otillfredsställande, vilket talar för att ta bort kravet på särskilda skäl.

Utifrån ett barnperspektiv finns det även anledning att eftersträva tidiga och tydliga ingripanden mot brottsaktiva barn, eftersom det minskar risken för att barn dras in i en livsstil som präglas av kriminalitet. Som bl.a. *Helsingborgs kommun* lyfter fram kan utökade möjligheter att använda husrannsakan och kroppsvisitation utgöra ett skydd för den unge eftersom

egen kriminalitet kan avslöjas och stödåtgärder kan sättas in. Det kan motverka och förhindra att barn dras in i kriminella nätverk, vilket *Tullverket* framhåller. Som *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* pekar på kan utökade möjligheter att använda dessa tvångsmedel även minska incitamenten att utnyttja barn för att transportera och förvara droger, vapen och stöldgods, vilket kan skydda barn från att systematiskt utnyttjas av äldre kriminella.

Som *Sveriges advokatsamfund* anger talar även det förhållandet att barn inte sällan är brottsoffer för att ta bort kravet på särskilda skäl. Ur ett brottsofferperspektiv är det mycket angeläget att brott kan utredas effektivt även när gärningspersonen inte har uppnått straffbar ålder. Om brottsoffret också är ett barn under 15 år, vilket utredningen uppger är vanligt, kan det vara svårt att acceptera för brottsoffret att det brottsmisstänkta barnets intressen av att inte utsättas för husrannsakan eller kroppsvisitation anses väga tyngre än brottsoffrets intressen av att återfå sin egendom.

I sammanhanget bör också noteras att det i annan lagstiftning finns bestämmelser som innebär att husrannsakan och kroppsvisitation får användas mot barn under 15 år utan krav på särskilda skäl. I polislagen finns det inga särskilda undantag eller restriktioner när det gäller användning av tvångsmedel mot barn, likt de i LUL. Husrannsakan och kroppsvisitation enligt polislagen får därför användas mot barn, även de som är under 15 år (jfr JO:s beslut den 24 oktober 2022, dnr 7201–2020). Flera närliggande regleringar om tvångsmedel i förebyggande syfte saknar också undantag för barn med hänsyn till att tvångsmedlen är avsedda att kunna användas även mot barn. Det gäller t.ex. lagen (2023:474) om polisiära befogenheter i gränsnära områden. Att ta bort kravet på särskilda skäl enligt LUL skulle därför, som *Polismyndigheten* lyfter fram, innebära att regleringen blir mer enhetlig. En enhetlig lagstiftning gör regleringen mer förutsebar och lättare att tillämpa.

Samtidigt måste också beaktas att tvångsmedlen husrannsakan, kroppsvisitation och undersökning på annat ställe innebär intrång i det brottsmisstänkta barnets integritet. Att t.ex. få sitt rum genomsökt av polisen innebär ett stort ingrepp i privatlivet, vilket barn enligt både regeringsformen, Europakonventionen och barnkonventionen har rätt till skydd mot. I det sammanhanget är det dock viktigt att framhålla att staten har en skyldighet att skydda enskilda mot intrång i integriteten från andra enskilda och att det gäller oavsett hur gammal gärningspersonen är. Det kan i det avseendet handla om att se till att det finns effektiva verktyg för att utreda brott. Som många remissinstanser konstaterar begår barn ofta brott mot andra barn, och det finns därmed en betydande risk att även barn drabbas hårt av sådana integritetsintrång som ett brott kan innebära. Staten har även, vilket bl.a. *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)* framhåller, en skyldighet att skydda barn mot alla former av utnyttjande som kan skada barnet. Vid en avvägning mellan å ena sidan barns rätt till skydd mot intrång i privatlivet och, å andra sidan, samhällets och brottsoffrens intresse av att brott klaras upp och behovet av att skydda barn mot att utnyttjas av äldre kriminella, anser därför regeringen att de sistnämnda intressena väger tyngre. Att barn under 15 år inte uppnått straffbar ålder talar, till skillnad mot vad *Sveriges advokatsamfund* anser, inte mot att ta bort kravet på särskilda skäl.

Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med utredningen men till skillnad från bl.a. *Fryshuset*, *Malmö tingsrätt* och *Svea hovrätt*, att det finns tillräckligt starka skäl för att ta bort kravet på särskilda skäl för att använda tvångsmedlen husrannsakan och kroppsvisitation mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Som utredningen föreslår bör det inte heller gälla något sådant krav för att använda tvångsmedlet undersökning på annat ställe. Förslaget bedöms vara förenligt med regeringsformen, barnkonventionen och Europakonventionen.

Det förhållandet att kravet på särskilda skäl tas bort innebär dock inte att möjligheterna att använda sig av dessa tvångsmedel mot barn under straffbarhetsåldern är detsamma som för äldre barn och vuxna, vilket *Barnombudsmannen* befarar. Vid varje beslut om tvångsmedel som rör ett barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Det följer av artikel 3 i barnkonventionen. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsmedel ska dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsmedel finns det. Som *UNICEF Sverige* påpekar kan användningen av husrannsakan även indirekt påverka andra barn än de som tvångsåtgärden riktas mot, exempelvis syskon. Vid den proportionalitetsbedömningen som beslutsfattaren alltid ska göra ska även beaktas om tvångsåtgärden innebär intrång eller men för något annat motstående intresse (28 kap. 3 a § rättegångsbalken).

Det ska inte krävas särskilda skäl för att använda tvångsmedlet beslag

Tvångsmedlet beslag regleras i 27 kap. rättegångsbalken. Ett beslut om beslag innebär att brottsutredande myndigheter ges tillfällig tillgång till ett föremål. Ett viktigt användningsområde för beslag är att säkra bevisning om brott, vilket kan vara avgörande för att knyta gärningspersonen till brottet. Tvångsmedlet kan också användas i syfte att återställa ett föremål som någon har blivit av med genom brott eller för att säkra ett framtida förverkande.

Ett beslut om beslag förutsätter att föremålet är tillgängligt på ett sådant sätt att beslagsbeslutet kan gå i omedelbar verkställighet. Normalt sett förutsätter därför beslag att något annat tvångsmedel används för att ge åtkomst till föremålet, typiskt sett husrannsakan eller kroppsvisitation. En vanligt förekommande grund för beslut om husrannsakan och kroppsvisitation är därför att söka efter föremål som kan tas i beslag (28 kap. 1 och 11 §§ rättegångsbalken).

Det förhållandet att beslag är nära kopplat till husrannsakan och kroppsvisitation medför att det från ett samhälls- och brottsofferperspektiv inte framstår som en helt konsekvent ordning om det skulle ställas olika krav för att använda de olika tvångsmedlen, vilket *Justitiekanslern* påpekar. Det skulle kunna medföra att det uppstår situationer där det finns förutsättningar att genomföra en husrannsakan, men inte att besluta om beslag av det som påträffas vid genomsökningen. En sådan ordning skulle enligt *Justitiekanslern* på sikt kunna påverka förtroendet för regeringen.

Som *Åklagarmyndigheten* och *Justitiekanslern* påpekar är det viktigt att tvångsmedelslagstiftningen är enhetlig och lätt att tillämpa. Att så är fallet är särskilt angeläget i fråga om barn. I sammanhanget bör därför

framhållas att det i praktiken förekommer att beslut om tvångsmedel fattas på flera grunder samtidigt. Exempelvis kan en husrannsakan genomföras både för att söka efter föremål som kan tas i beslag och för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredningen av brott (28 kap. 1 § rättegångsbalken). Likaså är det vanligt förekommande att ett beslagsbeslut grundar sig både på att föremålet skäligen kan antas bli förverkat och att det skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott (27 kap. 1 § rättegångsbalken). En ordning som innebär att det uppställs olika krav för att använda husrannsakan, undersökning på annat ställe, kroppsvisitation och beslag riskerar därför att leda till tillämpningsproblem.

De skäl som talar för att ta bort kravet på särskilda skäl för husrannsakan och kroppsvisitation gör sig i huvudsak också gällande i fråga om beslag. Det nuvarande kravet på särskilda skäl innebär att polisen i vissa fall är förhindrad att besluta om beslag vid misstankar om mindre allvarliga brott som är vanligt förekommande bland barn. Om exempelvis en 13-åring har stulit en mobiltelefon med ett lågt värde, får inte beslag beslutas i syfte att återlämna stöldgodset till brottsoffret. Ur ett brottsofferperspektiv är det mycket angeläget att brott kan utredas effektivt även när gärningspersonen inte uppnått straffbar ålder. Om brottsoffret också är ett barn under 15 år, vilket utredningen uppger är vanligt, kan det uppfattas som stötande att det brottsmisstänkta barnets intressen av att inte utsättas för ett beslag anses väga tyngre än brottsoffrets intressen av att återfå sin egendom.

Sammantaget anser därför regeringen, till skillnad från utredningen, att det finns tillräckligt starka skäl för att ta bort kravet på särskilda skäl för att använda tvångsmedlet beslag mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder.

Vid varje beslut om tvångsmedel som rör ett barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Det följer av artikel 3 i barnkonventionen. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsmedel ska dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsmedel finns det. Förslaget bedöms därför vara förenligt med regleringsformen, barnkonventionen och Europakonventionen.

Det ska krävas särskilda skäl för att använda kvarstad, förvar och avspärrning eller andra liknande åtgärder

Utredningen föreslår att det ska krävas särskilda skäl för att använda tvångsmedlen kvarstad, förvar och avspärrning eller andra liknande åtgärder mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Som skäl för det anför utredningen bl.a. att barn som utgångspunkt bör skonas från att utsättas för tvångsmedel och att det inte har framkommit ett behov av ett lägre krav. Ingen remissinstans invänder mot detta. Som *Åklagarmyndigheten* pekar på kan det visserligen diskuteras varför vissa tvångsmedel ska kräva särskilda skäl och andra inte. I likhet med utredningen anser dock regeringen att det inte har framkommit ett tillräckligt behov att för dessa tvångsmedel sätta kravet lägre än vid att det ska krävas särskilda skäl för att tvångsmedlet ska få användas.

Samma krav ska gälla i en utredning om förverkande

Förfarandet vid förverkande av egendom regleras i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot. Enligt förfarandelagen ska bestämmelserna i rättegångsbalken om förundersökning tillämpas i relevanta delar i en utredning om självständigt förverkande. Om det behövs får vissa särskilt angivna tvångsmedel användas i en sådan utredning. På samma sätt som enligt regleringen i LUL krävs det för närvarande särskilda skäl för att använda tvångsmedlen beslag, husrannsakan och kroppsvisitation i en utredning om förverkande (6 kap. 5 § förfarandelagen).

När förfarandelagen infördes framhöll regeringen att ett effektivt genomslag av förverkandeformen självständigt förverkande förutsätter att utredande myndigheter har tillgång till effektiva tvångsmedel, och att det gäller oberoende av om förverkandesubjektet är en vuxen eller ett barn. Regeringen ansåg dock att det enligt LUL uppställda kravet på särskilda skäl tills vidare skulle gälla när förverkande aktualiseras i relation till någon som inte har fyllt 15 år (prop. 2023/24:144 s. 354–355).

Brottsutvecklingen visar på att allt yngre barn involveras i allvarlig brottslighet. Det förekommer att barn utnyttjas för att gömma, hålla eller förvara egendom som härrör från brottslig verksamhet. Utökade möjligheter att genomföra husrannsakan och kroppsvisitation samt att ta föremål i beslag från barn under 15 år kan minska incitamenten för äldre kriminella att systematiskt utnyttja barn för sådana uppdrag. Det kan i sin tur medföra att barn skyddas från att utnyttjas av äldre kriminella. Intresset av förverkandelagstiftningens effektiva genomslag och intresset av att skydda barn från att systematiskt utnyttjas av äldre kriminella talar därför för att ta bort kravet på särskilda skäl. I samma riktning talar intresset av en enhetlig tvångsmedelsreglering. En enhetlig reglering bidrar till förutsebarhet och minskar riskerna för felaktiga myndighetsbeslut.

Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att kravet på särskilda skäl för att använda tvångsmedlen husrannsakan och kroppsvisitation bör tas bort för utredningar om självständigt förverkande. Detsamma bör gälla utredningar om förverkande som har koppling till brott.

De skäl som talar för att ta bort kravet på särskilda skäl för husrannsakan och kroppsvisitation gör sig även gällande i fråga om beslag. Som *Justitiekanslern* påpekar kan det förhållandet att beslag är nära kopplat till husrannsakan och kroppsvisitation medföra att det från ett samhälls- och brottsofferperspektiv inte framstår som en helt konsekvent ordning om det skulle ställas olika krav för att använda de olika tvångsmedlen. En sådan ordning riskerar också att leda till tillämpningsproblem. Systematiska och praktiska skäl talar alltså för att ta bort kravet på särskilda skäl även i fråga om beslag.

Sammantaget anser därför regeringen, till skillnad från utredningen, att det finns tillräckligt starka skäl för att ta bort kravet på särskilda skäl för att använda tvångsmedlet beslag i utredningar om förverkande mot den som inte har fyllt 15 år.

Vid varje beslut om tvångsmedel som rör ett barn ska barnets bästa beaktas. Det följer av artikel 3 i barnkonventionen. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsmedel ska dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling

vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsmedel finns det. Förslaget bedöms därför vara förenligt med både barnkonventionen och Europakonventionen.

4.6 Förlängd tid för kvarhållande vid kroppsbesiktning i brottsutredande syfte

Regeringens förslag

Den som är under 15 år och som ska kroppsbesiktigas i brottsutredande syfte ska få hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare sex timmar.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att den som är under 15 år ska få hållas kvar för kroppsbesiktning i brottsutredande syfte upp till sex timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det. *Polismyndigheten* välkomnar förslaget och framhåller att det kan antas leda till ökade möjligheter att verkställa beslut om kroppsbesiktning. *Helsingborgs kommun* anser att det innebär ökade möjligheter att upptäcka kriminalitet, vilket skapar en möjlighet att avbryta en begynnande eller pågående brottslig bana.

Sveriges Advokatsamfund anser att kroppsbesiktningar av barn under 15 år bör hanteras så skyndsamt som möjligt och att det därför är lämpligare att utreda om tiden för förlängt kvarhållande vid synnerliga skäl kan utsträckas något. *Stiftelsen Allmänna Barnhuset*, som avstyrker förslaget, lyfter att det finns en risk att det blir gängse att barn hålls kvar i sex timmar, vilket är en stor nackdel som påverkar alla barn som blir föremål för kroppsbesiktning. *Barnombudsmannen* anser att det bör vara möjligt för polisen och sjukvården att organisera sig så att en kroppsbesiktning kan genomföras inom den maximala tidsfristen. *Rädda barnen, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)* och *ECPAT Sverige* för fram liknande synpunkter. *UNICEF Sverige* avstyrker förslaget och framhåller att kroppsbesiktning av barn innebär ett allvarligt ingrepp i barnets integritet, vilket bör begränsas till så kort tid som möjligt. *Institutet för mänskliga rättigheter* anser att det saknas ett tillräckligt underlag i betänkandet för att ta ställning till om förslaget är förenligt med barnkonventionen och Europakonventionen. Enligt *Svea hovrätt* är de skäl som anges för behovet av förlängd tid inte fullt ut övertygande.

Skälen för regeringens förslag

För att kroppsbesiktning i brottsutredande syfte ska få riktas mot ett barn som är under 15 år krävs att barnet är skäligen misstänkt för ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Det krävs också att åtgärden är av synnerlig vikt för att klarlägga omständigheterna kring brottet (36 a § LUL).

Vid verkställighet av kroppsbesiktning får barnet enligt huvudregeln inte hållas kvar längre än tre timmar. Om det finns synnerliga skäl får tidsfristen utökas med ytterligare tre timmar (36 c § LUL). Tiden för transporter av den som ska kroppsbesiktigas räknas in i denna tid. Med synnerliga skäl avses t.ex. att en läkare eller sjuksköterska som ska verkställa kroppsbesiktningen inte kan genomföra åtgärden inom tre timmar, se propositionen Barn under 15 år som misstänks för brott (prop. 2009/10:105 s. 72).

När bestämmelsen om kroppsbesiktning av barn i brottsutredande syfte infördes gjorde regeringen bedömningen att tidsfristen bör överensstämma med den som gäller i samband med att barn hålls kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken (prop. 2009/10:105 s. 51). Den bestämmelsen har nyligen ändrats på så sätt att den som är under 15 år och kan misstänkas för brott är skyldig att, utöver inledande tre timmar, stanna kvar för förhör ytterligare sex timmar om det är av synnerlig vikt för utredningen, se propositionen Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår brott (prop. 2024/25:175 s. 118).

Polismyndigheten har till utredningen fört fram att den nuvarande tidsfristen skapar problem. Det gäller framför allt i de delar av landet där avstånden är långa och i de fall när barnet ska undersökas av läkare eller sjuksköterska, vilket kan kräva transporter som tar längre tid än sex timmar. Om beslut om kroppsbesiktning ska verkställas under kvällen eller natten kan den tidsmässiga utmaningen vara särskilt påtaglig. Enligt Polismyndigheten kan den nuvarande tidsfristen därför medföra att kroppsbesiktning inte alls kan genomföras, trots att det är av stor vikt för utredningen.

Skyldigheten att stanna kvar för kroppsbesiktning utgör en inskränkning i barnets rörelsefrihet. Att förlänga tiden för en sådan åtgärd kan därmed bara komma i fråga om det är nödvändigt och proportionerligt. Det är ett tungt vägande samhällsintresse att brott kan utredas effektivt. Även utifrån ett barnperspektiv är det viktigt att allvarliga brott kan utredas, vilket bl.a. *Helsingborgs kommun* lyfter. Kroppsbesiktning kan många gånger vara ett verkningsfullt och nödvändigt tvångsmedel för att klarlägga omständigheterna kring ett brott. Det bör också framhållas att utrymmet för att kroppsbesikta brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder är begränsat till situationer när barnet är misstänkt för allvarlig brottslighet och när åtgärden bedöms vara av synnerlig vikt för att klarlägga omständigheterna kring brottet. Det är därför viktigt att tidsgränsen är utformad på ett sätt som möjliggör att kroppsbesiktning kan verkställas när det är motiverat.

Sammantaget bedömer därför regeringen, i likhet med utredningen men till skillnad från t.ex. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Rädda Barnen* och *Svea hovrätt* att det finns starka skäl för att förlänga tidsfristen för hur länge brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder behöver

stanna kvar för kroppsbesiktning. Det bedöms inte heller möjligt att, som bl.a. *Barnombudsmannen* och *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)* förespråkar, i stället lösa frågan enbart med hjälp av mer resurser. Det är därför nödvändigt att förlänga tidsfristen för hur länge ett brottsmisstänkt barn under straffbar ålder behöver stanna kvar i samband med verkställighet av kroppsbesiktning. Samtidigt är det viktigt att utgångspunkten för en sådan utökning är att barn aldrig ska hållas kvar längre tid än nödvändigt.

Frågan är därför vilken tidsfrist som ska gälla. Utredningen föreslår att tidsfristen enligt huvudregeln ska utökas från tre till sex timmar. En förlängning av tidsfristen enligt huvudregeln riskerar att medföra att barn till följd av omprioriteringar generellt hålls kvar under längre tid, vilket *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* lyfter fram. Den problembild som Polismyndigheten har redogjort för inför utredningen ger vidare vid handen att den nuvarande tidsfristen är otillräcklig framför allt i de delar av landet där avstånden är längre, och särskilt i situationer när barnet ska undersökas av läkare eller sjuksköterska. Detta talar för att i stället överväga en förlängning av den utökade tidsfrist som gäller om det finns synnerliga skäl, vilket *Sveriges advokatsamfund* förordar. På så sätt markerar bestämmelsen även fortsättningsvis att kroppsbesiktningar av barn som inte uppnått straffbar ålder alltid bör hanteras med skyndsamhet. Samtidigt ges bestämmelsen en flexibilitet som kan antas leda till att kroppsbesiktningar i fler fall kan genomföras när det är motiverat.

Till skillnad från utredningen anser därför regeringen att det är tidsfristen enligt undantagsregeln som bör utökas. Det framstår som rimligt och proportionerligt att utöka tiden från tre till sex timmar. Självklart bör den längre fristen endast utnyttjas när det verkligen behövs och vid varje verkställighet av en kroppsbesiktning bör eftersträvas ett så kort kvarhållande som möjligt. Vid varje beslut om tvångsmedel som rör ett barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Det följer av artikel 3 i barnkonventionen. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsmedel ska dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsmedel finns det. Regeringen anser därför att den föreslagna utformningen är förenlig med barnkonventionen och Europakonventionen.

Det saknas skäl att utöka tidsfristen för kroppsbesiktning för andra ändamål än i brottsutredande syfte. Det bör därför införas en särskild tidsfrist som gäller för kroppsbesiktningar enligt 36 b § LUL.

4.7 Fler biometriska underlag ska få tas upp i brottsutredande syfte

Regeringens förslag

Om någon är misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott ska video, röstprov och handstilsprov få tas från den unge för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet, om det finns särskilda skäl.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det. *Polismyndigheten* är positiva men anser att även avtryck av fot och öra bör få tas upp. Endast *Civil Rights Defenders* avstyrker förslaget och framhåller att det innebär ett oproportionerligt ingrepp i barns rätt till privatliv och integritet.

Skälen för regeringens förslag

Biometri i brottsbekämpningen

Begreppet biometriska underlag används inte i lag. I denna lagstiftningsprodukt avses dock salivprov och andra prov från kroppen som tas vid en kroppsbesiktning i syfte att genomföra en dna-analys samt underlag av annat slag som kan analyseras med hjälp av biometri, t.ex. fingeravtryck, fotografier, videoupptagningar, handstilsprov och röstprov.

Biometriska underlag kan vara av mycket stor betydelse för att brott ska klaras upp. När spår har säkrats i en brottsutredning kan spåren jämföras med biometriska underlag från den som är misstänkt för brottet. Sådana jämförelser kan bidra till att bevisningen mot en misstänkt person stärks, men också till att en misstänkt person kan avföras från utredningen.

Möjligheten att identifiera personer med hjälp av biometri har ökat avsevärt genom användningen av moderna vetenskapliga undersöknings-tekniker. Förutsättningarna att identifiera personer med hjälp av dna har förbättrats i takt med att ny och mer finkänslig teknik har utvecklats. Teknikutvecklingen har också fört med sig ökade möjligheter att identifiera en gärningsman genom automatiserade jämförelser av till exempel röst och handstil. En effektiv användning av moderna undersökningstekniker som baseras på vetenskaplig grund är därför av väsentlig betydelse för att effektivt kunna utreda brott.

Möjligheterna att ta upp biometriska underlag i syfte att göra jämförande analyser mot spår i den aktuella brottsutredningen har nyligen utökats i förhållande till personer i straffbar ålder, se propositionen *Biometri i brottsbekämpningen* (prop. 2024/25:37). Från den som är skäligen misstänkt för brott för vilket fängelse ingår i straffskalan får dna-prov, fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov samt avtryck av fot och öra tas för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för

utredning om brottet (28 kap. 12 a första stycket 1 och 14 § första stycket 1 rättegångsbalken).

Video, röstprov och handstilsprov bör få tas upp i brottsutredande syfte

Enligt den nuvarande regleringen får endast fotografi och fingeravtryck tas av brottsmisstänkta barn under 15 år (36 § LUL). Utredningen föreslår att även video, röstprov och handstilsprov enligt 28 kap. 14 § första stycket 1 rättegångsbalken ska få tas från brottsmisstänkta barn under 15 år, om det finns särskilda skäl.

I brottsutredningar förekommer ofta material från t.ex. övervakningskameror och mobilfilmer. Genom upptagning av rörlig bild finns möjlighet att analysera rörelsemönster som till exempel gångstil. Att kunna analysera rörelsemönster kan vara av särskilt stor betydelse om gärningsmannen i det utredningsmaterial som används för jämförelse är maskerad eller då dennes ansikte eller andra personliga kännetecken är dolda.

Det blir även allt vanligare att det i brottsutredningar finns material där gärningsmannens röst har fångats upp. Det kan till exempel handla om inspelningar som polisen har gjort i samband med användningen av hemliga tvångsmedel. I sådana fall kan det vara nödvändigt att göra en upptagning av den misstänktes röst i jämförelsesyfte. Eftersom hemliga tvångsmedel numera även får användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder kan behovet av sådana jämförelser antas öka.

Det förekommer också att den misstänktes handstil kan behöva jämföras med uppgifter som förekommer i utredningen. Det kan till exempel handla om jämförelser mot urkunder eller andra skriftliga handlingar.

Polismyndigheten har till utredningen fört fram att behovet av att kunna ta upp biometriska underlag från brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder gör sig lika starkt gällande som från personer som har uppnått straffbar ålder. Enligt myndigheten förekommer det även i brottsutredningar mot yngre barn att barnet har fångats på film. Enligt myndigheten har dessutom behovet av röstprov ökat i takt med att krypterade kommunikationstjänster används för att skicka röstmeddelanden. I fråga om handstilsprov har Polismyndigheten framhållit att det kan förekomma att brev eller andra meddelanden som ett brottsmisstänkt barn har skrivit kan behöva analyseras.

Både ur ett samhälls- och ett brottsofferperspektiv är det mycket angeläget att brott kan utredas på ett effektivt sätt. Det gäller även i förhållande till barn som inte uppnått straffbar ålder. Spår som kan bli föremål för biometrisk analys kan ofta vara av avgörande betydelse för att utreda brottet. Det gäller särskilt i utredningar med koppling till kriminella nätverk, eftersom brottsoffer och vittnen kan vara rädda att medverka. Analys av spår möjliggör ett vetenskapligt baserat utlåtande med vilken grad av sannolikhet en viss person har avsatt spåret. Sådan bevisning har typiskt sett ett högt bevisvärde. En möjlighet att ta upp biometriska underlag i form av video, röstprov och handstilsprov från brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder kan därför bidra till att fler brott kan klaras upp. Sådana underlag kan också bidra till att ett brottsmisstänkt barn kan avföras från utredningen. Det finns alltså ett konkret behov av att i vissa fall ta upp biometriska underlag i enlighet med utredningens förslag.

Upptagning av biometriska underlag från barn som inte dömts för brott innebär visserligen ett intrång i deras personliga integritet och kan vara särskilt känsligt sett till barns speciella situation och vikten av deras utveckling och delaktighet i samhället (se Europadomstolens dom i målet S. och Marper mot Storbritannien p. 124). I jämförelse med andra tvångsmedel som får användas mot barn under straffbar ålder får emellertid upptagning av video, röstprov och handstilsprov anses innebära ett förhållandevis begränsat integritetsintrång.

Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med utredningen men till skillnad från *Civil Rights Defenders*, att en möjlighet att ta upp video, röstprov och handstilsprov från brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder i syfte att jämföra med spår i brottsutredningen är proportionerligt och nödvändigt. Det bedöms också vara förenligt med regeringsformen, barnkonventionen och Europakonventionen.

När det gäller möjligheten att ta avtryck av fot och öra har Polismyndigheten till utredningen uppgett att sådan upptagning kan behövas som en reservmetod. *Polismyndigheten* har i sitt remissvar vidhållit den uppfattningen. I likhet med utredningen anser regeringen att en sådan åtgärd innebär ett större kroppsligt intrång än till exempel röstprov och handstilsprov samt att det inte framkommit ett tillräckligt behov av sådana upptagningar i förhållande till brottsmisstänkta barn under straffbar ålder.

Enligt den nuvarande regleringen krävs särskilda skäl för att ta upp fotografi och fingeravtryck från brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. I enlighet med utredningens förslag bör samma krav gälla för att ta upp video, röstprov och handstilsprov. Kravet på särskilda skäl innebär att misstanke om allvarigare brott eller brottslighet av större omfattning i allmänhet bör föreligga (prop. 1983/84:187 s. 29).

4.8 Biometriska underlag ska få tas upp i registreringssyfte

Regeringens förslag

Om någon är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott får kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys samt upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov göras på den unge, om

- det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, och
- syftet är att registrera underlagen i biometriregistret över misstänkta.

Om någon vid en bevistalan har förklarats ha begått ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år, eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, får kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys samt upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov göras på den unge, om

- domen har fått laga kraft, och

- syftet är att registrera underlagen i biometriregistret över dömda.

Åtgärderna ska bara få vidtas om de är proportionerliga. Om biometriska underlag tidigare har tagits upp får en ny upptagning göras endast om det finns särskilda skäl.

Kroppsbesiktning och upptagning av biometriska underlag beslutas av åklagare.

Uppgifter som härrör från en upptagning av biometriska underlag i registreringssyfte enligt LUL ska få registreras i biometriregistren över misstänkta och dömda. Det ska införas särskilda bestämmelser om längsta tid för behandling av uppgifter från den som inte uppnått straffbar ålder.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår inte att video, röstprov, handstilsprov eller annat fotografi än ansikte, ska få tas från ett barn som vid en bevistalan har förklarats ha begått ett allvarligt brott. Utredningens förslag om upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov i registreringssyfte innehåller inte någon uttrycklig proportionalitetsbestämmelse. Utredningen föreslår inte att det ska krävas särskilda skäl för förnyad upptagning. Utredningen föreslår inte en möjlighet till fortsatt behandling under tio år efter att en registrerad person avlidit.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna, däribland *Brottsofferjouren*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Integritetsskyddsmyndigheten*, *Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum)*, *Sveriges advokatsamfund* och *Säkerhets och integritetsskyddsnämnden* tillstyrker förslagen eller har inget att invända mot dem. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att förslagen är begränsade till situationer där behovet av att behandla biometriska uppgifter är så tungt vägande att det intrång i barnets integritet som behandlingen innebär kan anses proportionerligt. Även *Integritetsskyddsmyndigheten* bedömer att förslagen, trots den ingripande karaktären, är proportionerliga. *Jönköpings kommun* anser att det är rimligt att biometriska underlag får tas upp av barn i syfte att registrera i polisens biometriregister över dömda efter en bevistalan. *Malmö tingsrätt*, som inte har någon invändning mot förslagen, betonar att det är viktigt att barn inte utsätts för mer ingripande kroppsundersökningar än nödvändigt. *Tullverket* framhåller att förslagen förväntas ge goda vinster för samhället på så vis att de ger de brottsutredande myndigheterna ytterligare möjligheter att identifiera brottsmisstänkta barn under 15 år och därmed spåra deras involvering i kriminella nätverk.

Diskrimineringsombudsmannen, som inte har några synpunkter, framhåller att barn som förekommer i registren riskerar att inte få samma möjlighet att inkluderas i samhället som andra varför det är viktigt att uppgifter raderas efter fem år.

Åklagarmyndigheten anser att möjligheten att ta upp och registrera biometrisk information från barn under 15 år är minst lika angelägen som

i förhållande till barn som uppnått straffbarhetsåldern och välkomnar därför förslagen. Eftersom återfallsrisken hos unga som begår allvarliga brott är hög anser dock myndigheten att även video, röstprov och handstilsprov bör få tas upp och registreras i registret över dömda. Myndigheten efterfrågar också en reglering som innebär att biometriska uppgifter från barn under 15 år får jämföras med ansiktsbilder och fingeravtryck i Migrationsverkets register.

Polismyndigheten är positiva till förslagen men anser att det finns skäl att tillåta fortsatt behandling av biometriska uppgifter från brottsmisstänkta barn som har avlidit under tio år efter dödsfallet. Enligt myndigheten bör biometriska underlag alltid få registreras i biometriregistret över dömda om en bevisalan har bifallits, det vill säga oberoende av vilket brott barnet förklaras ha begått. Polismyndigheten anser även att biometriska uppgifter bör få jämföras med uppgifter om barn i register som inte förs i brottsutredande syfte.

Barnombudsmannen är tveksam till den föreslagna möjligheten att registrera biometriska underlag i registret för dömda. *Civil Rights Defenders*, som avstyrker, framhåller att förslagen innebär ett oproportionerligt ingrepp i barns rätt till privatliv och integritet.

Institutet för mänskliga rättigheter, Rädda barnen och ECPAT Sverige ifrågasätter om det är förenligt med Europakonventionen och barnkonventionen att registrera biometriska underlag från barn som vid en bevisalan förklarats ha begått ett allvarligt brott.

Skälen för regeringens förslag

Upptagning och registrering av biometriska underlag från misstänkta och dömda

Biometriska uppgifter kan vara av mycket stor betydelse för att brott ska klaras upp. Som framgår i avsnitt 4.7 kan biometriska underlag i vissa fall tas upp från ett brottsmisstänkt barn som inte uppnått straffbar ålder i syfte att göra jämförelser med spår i den aktuella utredningen. I samma avsnitt föreslår regeringen att den möjligheten ska utökas på så sätt att fler typer av biometriska underlag ska kunna tas upp.

Biometri kan även användas i brottsbekämpningen för att klara upp andra brott. Om biometriska underlag får tas upp från misstänkta och dömda med syftet att lagras i register kan de jämföras med biometriska spår som anträffas i andra brottsutredningar. Registrering av biometriska uppgifter kan på så sätt öka möjligheterna att hitta okända gärningsmän.

Den 1 juli 2025 utökades möjligheterna att använda biometri som ett verktyg i brottsbekämpningen (prop. 2024/25:37). Ändringarna innebär att biometriska underlag får tas upp i registrerings syfte i större utsträckning än tidigare. I förhållande till personer i straffbar ålder får numera kroppsbesiktning genom prov för dna-analys göras på den som är skäligen misstänkt för ett brott för vilket fängelse ingår i straffskalan i syfte att registrera den misstänktes dna-profil i ett biometriregister (28 kap. 12 a § rättegångsbalken). Dessutom får fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov tas från den som är skäligen misstänkt för ett brott för vilket fängelse ingår i straffskalan i syfte att registrera underlagen (28 kap. 14 § rättegångsbalken).

Ändringarna innebär också att de tidigare registren över dna-profiler, fingeravtryck och signalement har ersatts av tre nya biometriregister – över misstänkta, dömda och spår (5 kap. 1 § lagen [2018:1693] om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område). Biometriregistret över misstänkta får innehålla uppgifter om en person som är skäligen misstänkt för brott och som har varit föremål för en upptagning av biometriska underlag enligt rättegångsbalken (5 kap. 3 §). Biometriregistret över dömda får innehålla uppgifter om en person som har varit föremål för en upptagning av biometriska underlag enligt rättegångsbalken och som därefter genom en dom som har fått laga kraft har dömts för ett brott med fängelse i straffskalan eller har godkänt ett strafföreläggande avseende ett sådant brott (5 kap. 4 §).

Enligt den nuvarande regleringen är möjligheten att ta upp biometriska underlag från brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder begränsad till syftet att göra jämförelser med spår som förekommer i den aktuella brottsutredningen. Sådana underlag får aldrig tas upp i syfte att registrera underlagen i biometriregistren eller för att jämföra med uppgifter som finns registrerade där (5 kap. 17 §).

Det finns ett behov av att ta upp och registrera biometriska underlag från barn som inte uppnått straffbar ålder

Utredningen föreslår att biometriska underlag i vissa fall ska få tas upp från barn under straffbar ålder i syfte att registrera underlagen i biometriregistren över misstänkta och dömda.

Upptagning av biometriska underlag med tvång måste ha stöd i lag samt vara nödvändig, proportionerlig och i övrigt förenlig med skyddet för de grundläggande fri- och rättigheter som följer av regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Europadomstolen har uttalat att upptagning av biometriska underlag från barn som inte dömts för brott kan vara särskilt känsligt sett till deras speciella situation och vikten av deras utveckling och delaktighet i samhället (se Europadomstolens dom i målet S. och Marper mot Storbritannien p. 124). Vid upptagning från barn måste även barnkonventionens bestämmelser beaktas eftersom sådan upptagning innebär ett intrång i barnets privatliv och personliga integritet, vilket bl.a. *Barnombudsmannen* framhåller. Enligt artikel 3 i barnkonventionen ska det vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Enligt artikel 16 får inget barn utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och enligt artikel 40 ska barn som misstänks eller åtalas för eller som har befunnits skyldiga till brott behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och det önskvärda i att främja att barnet återanpassas till och tar på sig en konstruktiv roll i samhället. Barn som misstänks eller åtalas för att ha begått brott ska också garanteras att få sitt privatliv till fullo respekterat under alla stadier i förfarandet. Vid bedömningen av om det bör införas en möjlighet att ta upp biometriska underlag från barn som inte uppnått straffbar ålder i syfte att registrera underlagen i biometriregistren över

misstänkta eller dömda är det därför avgörande att det finns ett tydligt behov samt att en sådan reglering är nödvändig och proportionerlig.

Brottsutvecklingen talar för att allt fler barn under 15 år deltar i allvarlig brottslighet. Ur ett samhällsperspektiv är det mycket angeläget att allvarliga brott kan utredas på ett effektivt sätt. Det intresset gör sig lika starkt gällande oavsett om gärningsmannen kan dömas till påföljd eller inte. Även i brottsutredningar mot barn som inte uppnått straffbar ålder förekommer det spår som kan bli föremål för biometrisk analys som exempelvis dna-spår, fingeravtryck eller ljud- och bildmaterial. Behovet av att jämföra sådana spår med lagrade uppgifter över misstänkta och dömda är särskilt stort i utredningar med koppling till kriminella nätverk, eftersom brottsoffer och vittnen kan vara rädda för att medverka. Möjligheten att ta upp och registrera biometriska underlag från brottsmisstänkta barn under straffbar ålder får utifrån detta perspektiv anses vara minst lika angelägen som i förhållande till barn som har uppnått straffbarhetsåldern, vilket *Åklagarmyndigheten* framhåller.

För att införa en möjlighet att ta upp biometriska underlag i syfte att registrera uppgifterna i biometriregistren över misstänkta och dömda talar även att återfallsrisken i brott är hög. Som utredningen påpekar gäller detta även barn under 15 år. Av en rapport från Brå framgår att både år 2005 och år 2012 återföll ungefär en fjärdedel av de brottsmisstänkta barnen i nya brott inom ett år. När uppföljningstiden förlängdes till tre år var det nästan hälften av de brottsmisstänkta barnen år 2005 som återföll, baserat på nya brottsanmälningar. Uppdelat på brottens allvarlighetsgrad syns enligt rapporten en indikation på att de barn som begår allvarliga brott löper en större risk att återfalla i brott (rapporten *Brott begångna av barn*, Brå 2014:20, s. 87 och 90). Den höga återfallsrisken för barn under 15 år innebär att en möjlighet att registrera biometriska uppgifter i biometriregistret över misstänkta och dömda kan förväntas vara en effektiv åtgärd för att klara upp andra brott. Det gäller särskilt i fråga om allvarlig brottslighet. En sådan möjlighet kan också antas leda till att brottsaktiva barn i större utsträckning och tidigare får tillgång till nödvändiga sociala insatser. Utifrån ett barnperspektiv finns det anledning att eftersträva tidiga och tydliga ingripanden mot brottsaktiva barn, eftersom det minskar risken för att barn dras in i en livsstil som präglas av kriminalitet.

I samma riktning talar att det kan antas leda till att brottsoffer i fler fall får upprättelse. Som *Brottsofferjouren* pekar på är det mycket angeläget att allvarliga brott kan utredas effektivt även när gärningspersonen inte har uppnått straffbar ålder. Om allvarliga brott inte kan utredas på ett ändamålsenligt sätt och skuldfrågan inte kan klarläggas kan brottsoffer komma att påverkas negativt.

Ytterligare ett skäl till att ta upp och registrera biometriska underlag är att de brottsbekämpande myndigheternas resurser kan användas på ett mer ändamålsenligt sätt. Om ett ouppklarat brott kan klaras upp på grund av att ett spår från en okänd gärningsman matchar biometriska uppgifter från ett barn som finns i polisens register, leder det till att de brottsbekämpande myndigheterna inte behöver använda lika mycket resurser för att utreda brottet.

Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med utredningen, att det finns ett tydligt behov av att införa en möjlighet att i vissa fall ta upp

biometriska underlag från brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder, i syfte att registrera uppgifterna i biometriregistret över misstänkta och på så sätt möjliggöra biometriska jämförelser. Detsamma gäller i förhållande till barn som vid en bevisstalan har förklarats ha begått ett allvarligt brott för registrering i biometriregistret över dömda.

Biometriska underlag ska få tas upp från barn som inte uppnått straffbar ålder i syfte att registreras i biometriregistret över misstänkta

Utredningen föreslår att prov för dna-analys, fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov ska få tas i en § 31-utredning från den som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år i syfte att registrera underlagen i biometriregistret över misstänkta. Enligt utredningen ska detsamma gälla i fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

En möjlighet att ta upp biometriska underlag från brottsmisstänkta barn för att registrera underlagen i biometriregistret över misstänkta kan antas bidra till att andra brott klaras upp. Det kan också medföra att myndigheternas resurser kan användas på ett mer ändamålsenligt sätt och att samhället i fler fall kan markera mot barn att brottslighet normalt leder till konsekvenser. Likaså kan det antas bidra till att brottsoffer oftare får upprättelse.

Samtidigt innebär upptagning och registrering av biometriska underlag från ett barn ett intrång i barnets privatliv och personliga integritet, vilket bl.a. *Barnombudsmannen* och *Institutet för mänskliga rättigheter* framhåller. Barn särbehandlas i den straffrättsliga lagstiftningen och har enligt regeringsformen, Europakonventionen och barnkonventionen rätt till skydd mot sådana intrång. För att upptagning ska få ske för att registrera uppgifter i biometriregistret över misstänkta krävs därför att det är proportionerligt.

Det är i detta sammanhang viktigt att framhålla att staten har en skyldighet att skydda enskilda mot intrång i integriteten från andra enskilda och att det gäller oavsett hur gammal gärningspersonen är. Det kan i det avseendet handla om att se till att det finns effektiva verktyg för att utreda brott. Staten har även en skyldighet att skydda barn mot alla former av utnyttjande som kan skada barnet. Som många remissinstanser konstaterar begår barn ofta brott mot andra barn, och det finns därmed en betydande risk att även barn drabbas hårt av sådana integritetsintrång som ett brott kan innebära. Vid en avvägning mellan å ena sidan barns rätt till skydd mot intrång i privatlivet och, å andra sidan, samhällets och brottsoffrens intresse av att allvarliga brott klaras upp och behovet av att skydda barn mot att utnyttjas av äldre kriminella, anser därför regeringen att de sistnämnda intressena väger tyngre. Förslaget bedöms därmed vara proportionerligt, vilket bl.a. *Integritetsskyddsmyndigheten* och *Säkerhets- och Integritetsskyddsnämnden* instämmer i.

Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med utredningen men till skillnad från *Civil Rights Defenders*, att biometriska underlag i vissa fall bör få tas upp från brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder i syfte att registreras i biometriregistret över misstänkta.

I likhet med utredningen anser regeringen att möjligheten att ta upp och registrera biometriska underlag från brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder bör begränsas till allvarlig brottslighet. Det framstår som lämpligt att avgränsa tillämpningsområdet för sådan upptagning till det minimistraff som är föreskrivet för brottet. I enlighet med utredningens förslag bör möjligheten att ta upp biometriska underlag från brottsmisstänkta barn under straffbar ålder begränsas till barn som är skäligen misstänkta för ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Detsamma bör gälla i fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

Möjligheten att ta upp biometriska underlag från brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder bör omfatta prov för dna-analys, fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov. Ett prov för dna-analys som tas i registreringssyfte bör enbart få tas genom salivprov. Det motsvarar vad som gäller för personer i straffbar ålder enligt 28 kap. 12 c § rättegångsbalken och säkerställer att provet tas på det minst ingripande sättet, vilket *Malmö tingsrätt* påpekar är viktigt. För att undvika att barn utsätts för fler upptagningar än nödvändigt bör utgångspunkten även vara att om biometriska underlag tidigare har tagits upp ska de underlagen användas för registrering i biometriregistret över misstänkta, om det är möjligt. Det bör markeras genom att ny upptagning får göras endast om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan finnas exempelvis om det tidigare underlaget är av äldre standard, om den misstänkte har förändrats till utseendet eller om uppgifterna är av bristande kvalitet. I enlighet med utredningens förslag bör åklagare besluta om kroppsbesiktning eller upptagning av annat biometriskt underlag i registreringssyfte.

Utredningen föreslår att proportionalitetsregeln i 28 kap. 3 a § rättegångsbalken ska gälla vid kroppsbesiktning i registreringssyfte, men har inget motsvarande förslag i fråga om upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov. I förhållande till personer i straffbar ålder gäller att sådan upptagning endast får beslutas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Regeringen anser att motsvarande bör gälla i förhållande till brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsåtgärder ska t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsåtgärder finns det. Vid avvägningen är det viktigt att noggrant pröva samtliga omständigheter och väga dem som talar för mot dem som talar mot att en viss åtgärd används. Prövningen kan leda till att en åtgärd inte vidtas trots att de krav som lagen i övrigt ställer upp är uppfyllda (se prop. 2021/22:119 s. 85).

Vid upptagning av biometriska underlag i registreringssyfte bör barnet få hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar. Vid sådan upptagning bör vissa bestämmelser i rättegångsbalkens 28 kap. gälla i tillämpliga delar.

Nästa fråga är hur länge biometriska uppgifter om brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder bör få behandlas i biometriregistret över misstänkta. I förhållande till personer i straffbar ålder får uppgifter inte behandlas längre än tre månader efter det att uppgifterna om den misstanke

som ligger till grund för registreringen har gallrats ur misstankeregistret (5 kap. 10 §). Det innebär att uppgifter om en misstänkt person ska raderas om förundersökningen har avslutats utan att åtal har väckts med anledning av misstanken eller om åtal som har väckts har lagts ned. Uppgifterna ska också tas bort om en domstol har meddelat dom eller beslut som har fått laga kraft eller om den misstänkte har godkänt ett strafföreläggande.

I fråga om brottsmisstänkta barn under straffbar ålder bör uppgifterna få behandlas från det att barnet anses vara skäligen misstänkt till dess att utredningen enligt 31 § LUL avslutas. Uppgifterna bör tas bort när utredningen enligt 31 § LUL avslutas. Om åklagaren väcker en bevistalan bör dock uppgifterna tas bort ur registret först när domen eller beslutet om bevistalan har fått laga kraft. I likhet med vad som gäller för personer i straffbar ålder bör det gälla en tidsfrist för när uppgifter ska tas bort från registret. Tidsfristen bör i enlighet med utredningens förslag vara tre månader från det att utredningen enligt 31 § LUL har avslutats eller domen om bevistalan har fått laga kraft.

I förhållande till brottsmisstänkta personer i straffbar ålder medges fortsatt behandling i det fall en registrerad person avlider. Uppgifter om en registrerad person i straffbar ålder som har avlidit får som längst behandlas i tio år efter dödsfallet. Utredningen föreslår dock att uppgifter om den som misstänks för brott innan han eller hon har fyllt 15 år inte ska få behandlas i registret över misstänkta efter att personen har avlidit. *Polismyndigheten* invänder mot detta och anför att det även i förhållande till brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder finns ett behov av fortsatt behandling under tio år efter dödsfallet. Även efter att gärningspersonen har avlidit finns det ett starkt intresse av att allvarliga brott klaras upp. Det gäller inte minst ur ett brottsofferperspektiv. En möjlighet till fortsatt behandling under tio år efter dödsfallet kan också bidra till att de brottsbekämpande myndigheternas resurser används på ett mer effektivt sätt. Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med *Polismyndigheten* men till skillnad från utredningen, att uppgifter även om en registrerad person som inte uppnått straffbar ålder ska få behandlas i tio år efter dödsfallet.

Biometriska underlag ska i vissa fall få tas upp från barn som inte uppnått straffbar ålder i syfte att registrera uppgifter i biometriskt registret över dömda

Trots att barn under 15 år inte är straffmyndiga finns det en möjlighet att pröva ett barns straffrättsliga skuld i domstol genom en s.k. bevistalan (38 § LUL). En bevistalan innebär att en åklagare begär att en domstol prövar frågan om ett barn som inte har uppnått straffbar ålder har begått ett brott eller inte. Domstolens avgörande sker genom dom. Av domen ska framgå om domstolen funnit att det har blivit utrett att barnet har begått brottet eller inte (prop. 1964:10 s. 167). En bevistalan leder inte till någon påföljd. Bestämmelsen om bevistalan är utformad på så sätt att åklagaren i vissa fall ska och i andra fall får väcka en sådan talan. Åklagaren ska väcka en bevistalan om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. Detsamma gäller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott. För andra brott än de som omfattas av presumptionen får åklagaren väcka bevistalan om det finns synnerliga skäl. Innan en

bevistalan väcks ska en utredning om brottet ha slutförts och bevisläget motsvara tillräckliga skäl för åtal (prop. 2022/23:78 s. 73–74). I slutbetänkandet Straffbarhetsåldern föreslår Utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare att gränsen för när åklagaren ska väcka en bevistalan ska sänkas till brott för vilka det inte är föreskrivet lindrigaste straff än fängelse i fyra och försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott (SOU 2025:11). Utredningen föreslår även att en fällande dom i ett mål om bevistalan ska registreras i belastningsregistret.

Utredningen föreslår att biometriska underlag bör få tas från barn som vid en bevistalan har förklarats ha begått ett allvarligt brott, i syfte att registrera uppgifterna i biometriregistret över dömda. Att brott kan utredas effektivt är ett tungt vägande samhällsintresse. Det intresset gör sig lika starkt gällande oavsett om gärningsmannen kan dömas till påföljd eller inte, vilket *Åklagarmyndigheten* framhåller. En möjlighet att ta upp biometriska underlag med det syfte som utredningen föreslår skulle innebära att underlagen kan jämföras med spår som förekommer i andra brottsutredningar. Den höga återfallsrisken i allvarlig brottslighet för barn under 15 år talar för att en sådan möjlighet kan vara en effektiv åtgärd för att klara upp fler brott. Det kan också antas medföra att myndigheternas resurser kan användas på ett mer ändamålsenligt sätt och att samhället i fler fall kan markera mot barn att brottslighet normalt leder till konsekvenser. I viss utsträckning kan det också bidra till att fler barn får tillgång till nödvändiga sociala insatser. Likaså kan det antas bidra till att fler brottsoffer får upprättelse.

Samtidigt innebär upptagning och registrering av biometriska underlag från ett barn ett intrång i barnets privatliv och personliga integritet, vilket bl.a. *Barnombudsmannen* och *Institutet för mänskliga rättigheter* framhåller. Barn särbehandlas i den straffrättsliga lagstiftningen och har enligt regeringsformen, Europakonventionen och barnkonventionen rätt till skydd mot sådana intrång. För att upptagning ska få ske för att registrera uppgifter i biometriregistret över dömda krävs därför att det är proportionerligt.

En bevistalan avser nästan uteslutande allvarlig brottslighet. Vid en bevistalan har dessutom barnets skuld prövats av domstol. Det är också viktigt att framhålla att staten har en skyldighet att skydda enskilda mot intrång i integriteten från andra enskilda och att det gäller oavsett hur gammal gärningspersonen är. Det kan i det avseendet handla om att se till att det finns effektiva verktyg för att utreda brott. Staten har även en skyldighet att skydda barn mot alla former av utnyttjande som kan skada barnet. Som många remissinstanser konstaterar begår barn ofta brott mot andra barn, och det finns därmed en betydande risk att även barn drabbas hårt av sådana integritetsintrång som ett brott kan innebära. Vid en avvägning mellan å ena sidan barns rätt till skydd mot intrång i privatlivet och, å andra sidan, samhällets och brottsoffrens intresse av att allvarliga brott klaras upp och behovet av att skydda barn mot att utnyttjas av äldre kriminella, anser därför regeringen att de sistnämnda intressena väger tyngre. Förslaget bedöms därmed vara proportionerligt, vilket bl.a. *Integritetsskyddsmyndigheten* och *Säkerhets- och Integritetsskyddsnämnden* instämmer i.

Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med utredningen men till skillnad från bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter*, *Rädda barnen* och

ECPAT Sverige, att det är förenligt med kraven i regeringsformen, Europakonventionen och barnkonventionen att ta upp biometriska underlag från barn, som vid en bevisstalan har befunnits skyldiga till brott, i syfte att registrera uppgifter i biometriregistret över dömda. Vid varje beslut om tvångsmedel som rör ett barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Det följer av artikel 3 i barnkonventionen. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsmedel ska dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsmedel finns det.

Som utredningen framhåller kan en bevisstalan i undantagsfall väckas för brott för vilket det är föreskrivet lägre minimistraff än fängelse i fem år. En bevisstalan kan också leda till att domstolen kommer fram till att barnet har begått gärningen, men att brottet ska rubriceras som ett brott med ett lägre minimistraff än det som följer av presumtionsregeln. Till skillnad från *Polismyndigheten* anser regeringen att upptagning av biometriska underlag för registrering i biometriregistret över dömda bör förbehållas de allvarligaste brotten. I enlighet med utredningens förslag bör därför möjligheten begränsas till situationer när barnet vid en bevisstalan har förklarats skyldig till ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. Detsamma bör gälla försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott.

Nästa fråga är vilken typ av biometriska uppgifter som bör omfattas av regleringen. I den delen föreslår utredningen att möjligheten till upptagning och registrering ska begränsas till dna-profiler, fingeravtryck och ansiktsfotografi. Enligt utredningen är sådana uppgifter av störst betydelse för möjligheterna att klara upp andra brott.

Det bör i detta sammanhang framhållas att utredningsmaterial där den misstänkta gärningspersonen har fångats på video, exempelvis från övervakningskameror och mobilfilmer, är vanligt förekommande. Det blir även allt vanligare att det förekommer material med gärningsmannens röst, särskilt eftersom hemliga tvångsmedel numera får användas mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Även fotografier på annat än den misstänktes ansikte och spår med gärningsmannens handstil förekommer och har betydelse. Teknikutvecklingen har fört med sig ökade möjligheter att identifiera en gärningsman genom automatiserade jämförelser. Det kan exempelvis handla om att jämföra rörelsemönster om gärningsmannen är maskerad eller då dennes ansikte eller andra personliga kännetecken är dolda. En möjlighet att ta upp och registrera video, röstprov, handstilsprov och fotografi på annat än ansikte i biometriregistret över dömda kan därför antas vara av stor betydelse för möjligheten att klara upp fler brott.

Upptagning av fotografi, video, röst och handstilsprov får, i jämförelse med exempelvis salivprov, anses innebära ett förhållandevis begränsat integritetsintrång. Det bör också framhållas att det kan antas att sådana underlag många gånger har tagits upp, antingen för jämförelser med spår i den aktuella utredningen eller för registrering i biometriregistret över misstänkta. I sådana situationer behöver normalt sett inte någon ny upptagning göras. Samtidigt innebär en registrering av underlaget i biometriregistret över dömda ett intrång i barnets personliga integritet. Med hänsyn till att regleringen är begränsad till att barn, efter prövning av

domstol, har förklarats skyldig till allvarlig brottslighet anser regeringen, i likhet med *Åklagarmyndigheten* men till skillnad från utredningen, att det är proportionerligt att även video, röstprov, handstilsprov och fotografi på annat än ansikte, ska få tas upp och att sådana uppgifter ska få registreras. Förslaget bedöms vara förenligt med både barnkonventionen och Europakonventionen.

I likhet med vad som föreslås ovan i fråga om upptagning för registrering i biometriregistret över misstänkta bör ett prov för dna-analys enbart få tas genom salivprov. För att undvika att barn utsätts för fler upptagningar än nödvändigt bör utgångspunkten även vara att om biometriska underlag tidigare har tagits upp ska de underlagen användas för registrering i biometriregistret över dömda, om det är möjligt. Det bör markeras genom att ny upptagning får göras endast om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl kan finnas exempelvis om det tidigare underlaget är av äldre standard, om den misstänkte har förändrats till utseendet eller om uppgifterna är av bristande kvalitet. I enlighet med utredningens förslag bör åklagare besluta om kroppsbesiktning eller annan upptagning av biometriska underlag i registrerings syfte.

Utredningen föreslår att proportionalitetsregeln i 28 kap. 3 a § rättegångsbalken ska gälla vid kroppsbesiktning i registrerings syfte, men har inget motsvarande förslag i fråga om upptagning av andra biometriska underlag. I förhållande till personer i straffbar ålder gäller att upptagning av biometriska underlag endast får beslutas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Regeringen anser att motsvarande bör gälla vid upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röst och handstilsprov i syfte att registrera uppgifter i biometriregistret över dömda. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsåtgärder ska t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsåtgärder finns det. Vid avvägningen är det viktigt att noggrant pröva samtliga omständigheter och väga dem som talar för mot dem som talar mot att en viss åtgärd används. Prövningen kan leda till att en åtgärd inte vidtas trots att de krav som lagen i övrigt ställer upp är uppfyllda (se prop. 2021/22:119 s. 85).

Vid upptagning av biometriska underlag i registrerings syfte bör barnet få hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar. Vid sådan upptagning bör vissa bestämmelser i rättegångsbalkens 28 kap. gälla i tillämpliga delar.

Nästa fråga är hur länge uppgifter om någon som har begått brott innan han eller hon fyllt 15 år ska få behandlas i biometriregistret över dömda. Enligt den nuvarande regleringen får uppgifter om personer i straffbar ålder inte behandlas längre än tre månader efter det att uppgifterna om den dom, det beslut eller det strafföreläggande som ligger till grund för registreringen har gallrats ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. Eftersom en dom om bevistalan inte registreras i belastningsregistret är det inte möjligt att på motsvarande sätt knyta längsta tid för behandling till den lagens principer för gallring. *Diskrimineringsombudsmannen* framhåller att barn som förekommer i registren riskerar att inte få samma möjlighet att inkluderas i samhället som andra varför det är viktigt att uppgifter raderas efter fem år, vilket

överensstämmer med utredningens förslag. I likhet med utredningen anser regeringen att längsta tid för behandling ska begränsas till fem år efter att domen om bevisstalan har fått laga kraft.

I förhållande till personer i straffbar ålder gäller att uppgifter om en registrerad person som har avlidit får behandlas som längst tio år efter dödsfallet. Utredningen föreslår dock att uppgifter om den som begått brott innan han eller hon har fyllt 15 år inte ska få behandlas i registret över dömda efter att personen har avlidit. *Polismyndigheten* invänder mot detta och anför att även i förhållande till barn som begått brott före 15 års ålder finns ett behov av fortsatt behandling under tio år efter dödsfallet. Även efter att gärningspersonen har avlidit finns det ett starkt intresse av att allvarliga brott klaras upp. Det gäller inte minst ur ett brottsofferperspektiv. En möjlighet till fortsatt behandling under tio år efter dödsfallet kan också bidra till att de brottsbekämpande myndigheternas resurser kan användas på ett effektivt sätt. Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med *Polismyndigheten* men till skillnad från utredningen, att uppgifter även om en registrerad person som inte uppnått straffbar ålder ska få behandlas i tio år efter dödsfallet.

Jämförelser i register som inte förs i brottsutredande syfte

Det förekommer att biometriska uppgifter registerförs för annat än brottsutredande syfte. Ett exempel på det är Migrationsverkets register över fingeravtryck och fotografier. Enligt bestämmelser i 9 kap. utlänningslagen (2005:716) får Migrationsverket eller *Polismyndigheten* i vissa fall ta en utlännings fingeravtryck och fotografi. Sedan den 1 juli 2025 är det, vid förundersökning om vissa allvarliga brott, tillåtet att använda automatiserad ansikts- och fingeravtrycksjämförelse i Migrationsverkets register (prop. 2024/25:37 s. 207–208). Jämförelser får dock endast göras med fingeravtryck och ansiktsbilder i registren av den som har fyllt 15 år.

Brottsutvecklingen talar för att de brottsbekämpande myndigheterna behöver fler effektiva verktyg för att utreda brott. En möjlighet att jämföra spår i brottsutredningar med biometriska uppgifter från barn under 15 år som finns lagrade i Migrationsverkets register skulle kunna bidra till att okända gärningsmän kan identifieras i fler fall. Utredningen har emellertid bedömt att en sådan möjlighet inte skulle vara proportionerlig. Som skäl för sin bedömning lyfter utredningen bl.a. att underlagen har samlats in för andra ändamål än i brottsutredande syfte och att sådana jämförelser skulle innebära ett påtagligt integritetsintrång för alla de barn som förekommer i registret. Till skillnad från utredningen anser *Polismyndigheten* och *Aklagarmyndigheten* att en sådan möjlighet skulle vara proportionerlig. Det saknas dock tillräckligt underlag för att i detta lagstiftningsärende överväga en sådan reglering.

4.9 Rätten till juridiskt biträde ska utvidgas

Regeringens förslag

Ett juridiskt biträde ska förordnas för den unge vid en utredning enligt 31 § andra eller tredje stycket LUL, om det finns särskilda skäl för det.

Bestämmelsen i 21 kap. 10 a § rättegångsbalken ska tillämpas för ett sådant juridiskt biträde.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller invänder inte mot det, bl.a. *Diskrimineringsombudsmannen, ECPAT Sverige, Fryshuset, Göteborgs tingsrätt, Hovrätten för Västra Sverige, Justitiekanslern, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum), Malmö tingsrätt, Riksdagens ombudsmän (JO), Stockholms tingsrätt, Sveriges advokatsamfund, UNICEF Sverige och Åklagarmyndigheten.*

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), som tillstyrker förslaget, framhåller att den nuvarande regleringen innebär att det kan uppstå en obalans mellan brottsoffret och det misstänkta barnet vilket riskerar att uppfattas som ojämnt. *Institutet för mänskliga rättigheter och Rädda barnen* ser positivt på förslaget, men anser att alternativa lagtekniska lösningar bör övervägas i syfte att säkerställa att varje barn som har behov av ett juridiskt biträde får tillgång till ett sådant. *Barnombudsmannen och Stiftelsen Allmänna Barnhuset* välkomnar att barn ska få ett juridiskt biträde i fler fall, men anser att ett juridiskt biträde alltid ska förordnas, om det inte uppenbart saknas skäl.

Skälen för regeringens förslag

Juridiskt biträde vid utredningar enligt 31 § LUL

Vid en § 31-utredning kan inte en offentlig försvarare förordnas för barnet. Något behov av att förordna offentlig försvarare har inte ansetts föreligga, eftersom en § 31-utredning inte syftar till lagföring. Enligt 32 a § LUL kan i stället ett juridiskt biträde förordnas under vissa förutsättningar. Enligt den nuvarande regleringen ska ett juridiskt biträde förordnas vid en utredning enligt den så kallade presumtionsregeln, om det inte är uppenbart att den unge saknar behov av det. När en utredning inleds med stöd av någon annan grund än presumtionsregeln gäller i stället att ett juridiskt biträde ska utses om det finns synnerliga skäl för det.

Rätten till juridiskt biträde ska utökas

Utredningen föreslår att rätten till juridiskt biträde bör utökas när en utredning inleds på begäran av socialnämnden eller med stöd av 31 § tredje stycket LUL.

Vid en utredning som inleds på begäran av socialnämnden är syftet uteslutande att utreda barnets behov av sociala insatser (31 § andra stycket LUL). Så snart det syftet har uppnåtts ska utredningen avslutas. I praktiken kan därför inte en sådan utredning leda till att en bevisalan väcks. En utredning som inleds med stöd av 31 § tredje stycket LUL syftar i stället till att tillgodose polisiära och samhälleliga behov av att utreda ett brott som misstänks ha begåtts av ett barn som inte uppnått straffbar ålder. En sådan utredning avser främst mindre allvarlig brottslighet som inte omfattas av presumtionsregeln. I praktiken kan därför inte heller en sådan utredning leda till att en bevisalan väcks.

Enligt artikel 40 i barnkonventionen har alla brottsmisstänkta barn rätt till att få juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp vid förberedelse och framläggande av sitt försvar. Som utredningen framhåller tar inte artikel 40 sikte på den nu nämnda typen av utredningar, utan på situationer där barn riskerar att lagföras och dömas för brott. Regeringen instämmer därför i utredningens slutsats att artikel 40 i barnkonventionen inte innebär att barn har rätt till juridiskt eller annat biträde vid utredningar som inleds på begäran av socialnämnden eller vid utredningar som inleds med stöd av 31 § tredje stycket LUL.

Samtidigt ska i första hand barnets bästa beaktas vid alla beslut som rör barn (artikel 3 barnkonventionen). Även om utredningar som inleds efter begäran från socialnämnden eller med stöd av 31 § tredje stycket LUL i praktiken inte kan leda till att en bevisalan inleds kan det förekomma att en sådan utredning blir mer långdragen eller att brottets karaktär eller barnets personliga förhållanden medför att det finns ett särskilt behov av ett juridiskt biträde. Det finns därför en viss risk för att det nuvarande kravet på synnerliga skäl försvårar möjligheten att göra nyanserade bedömningar i fråga om behovet av biträde i det enskilda fallet, vilket bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter* pekar på. I sammanhanget bör även framhållas att det sedan den 1 juli 2023 är möjligt att förordna ett målsägandebiträde eller en särskild företrädare för barn som är brottsoffer i en § 31-utredning (32 b § LUL). Brottsoffret har t.ex. som utgångspunkt rätt till biträde om det är fråga om sexualbrott och, om vissa förutsättningar är uppfyllda, om det är fråga om våldsbrott, brott mot frid och frihet och rån. Rätten för ett misstänkt barn att få ett juridiskt biträde vid en utredning som inleds på annan grund än enligt presumtionsregeln är dock mer begränsad. Det innebär att det i sådana utredningar kan uppstå en obalans mellan brottsoffret och det misstänkta barnet, vilket *SKR* påpekar. En sådan obalans skulle kunna leda till att det misstänkta barnet inte uppfattar att parterna behandlas jämlikt.

Sammantaget anser därför regeringen att rätten till juridiskt biträde bör utökas när en utredning inleds på begäran av socialnämnden eller med stöd av 31 § tredje stycket LUL.

Nästa fråga är hur en utvidgad reglering lämpligen bör utformas. *Barnombudsmannen* och *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* anser att ett juridiskt biträde bör förordnas om det inte är uppenbart att den unge saknar behov av det. Det skulle innebära att rätten till juridiskt biträde vid utredningar som inleds på begäran av socialnämnden eller med stöd av 31 § tredje stycket LUL motsvarar vad som gäller när en utredning har inletts med stöd av presumtionsregeln. En sådan lösning har den fördelen att bedömningen av om ett juridiskt biträde bör förordnas sker på samma

sätt oavsett på vilken grund utredningen har inletts. Det bör dock framhållas att om en utredning har inletts med stöd av någon annan grund än presumptionsregeln är behovet av juridiskt biträde som utgångspunkt inte lika framträdande och en sådan utredning kan i praktiken inte leda till att bevistalan väcks. Ett juridiskt biträde har därför mer sällan någon funktion att fylla i dessa utredningar. En alternativ lösning skulle kunna vara att räkna upp i vilka situationer eller vid vilken typ av brottslighet barnet har rätt till juridiskt biträde. En sådan lösning har den nackdelen att den inte ger utrymme för att göra nyanserade bedömningar efter omständigheterna i det enskilda fallet. Utredningens förslag innebär i stället att ett juridiskt biträde ska förordnas för den unge om det finns särskilda skäl för det. En sådan utformning har den fördelen att det blir möjligt att göra nyanserade bedömningar av samtliga omständigheter i det enskilda fallet, vilket barnkonventionen ställer krav på. I likhet med utredningen, men till skillnad från *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Rädda barnen*, anser regeringen att den lösningen på bästa sätt säkerställer att varje barn som har behov av juridiskt biträde får det i praktiken.

Särskilda skäl kan finnas om utredningen kan förväntas pågå under lång tid och omfatta ett stort antal förhör med barnet eller när det kan förutses att omfattande skadeståndsanspråk kan komma att riktas mot barnet. Sådana skäl kan också finnas på grund av brottets karaktär, t.ex. om det rör sig om sexualbrott eller om barnet har en personlig relation med målsäganden. Barnets personliga förhållanden kan också utgöra särskilda skäl, t.ex. om barnet på grund av en funktionsnedsättning eller av andra skäl har svårt att uttrycka sig. Att målsäganden företräds av ett målsägandebiträde kan också innebära att det finns särskilda skäl att förordna ett juridiskt biträde för det brottsmisstänkta barnet. Kravet på särskilda skäl innebär att juridiskt biträde i princip inte bör förordnas vid bagatellartad brottslighet. En bedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet ska göras.

Förutsättningarna för att åberopa nya omständigheter i högre instans när ett ersättningsbeslut överklagas

Enligt 32 a § andra stycket LUL ska vissa i rättegångsbalken angivna bestämmelser om offentliga försvarare tillämpas även i fråga om juridiska biträden. Bestämmelsen hänvisar inte till 21 kap. 10 a § rättegångsbalken som reglerar under vilka förutsättningar en offentlig försvarare, som har överklagat ett beslut om ersättning, i den högre instansen får åberopa nya omständigheter till stöd för sitt ersättningsanspråk. Frågan berördes inte när 32 a § LUL infördes.

Ersättningen till ett juridiskt biträde ska bestämmas på motsvarande sätt som för offentliga försvarare. Det finns därför skäl för att förfarandet vid överklagande av ersättningsbeslut överensstämmer med det som gäller för offentliga försvarare. Även 21 kap. 10 a § rättegångsbalken bör därför tillämpas i fråga om juridiska biträden som har förordnats enligt 32 a § första stycket LUL.

4.10 Rätten till offentlig försvarare vid en bevistalan ska förtydligas

Regeringens förslag

En offentlig försvarare ska förordnas för den unge när en bevistalan väcks.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Samtliga remissinstanser som yttrar sig över förslaget är positiva till det. *Södertörns tingsrätt* framhåller att praxis när det gäller förordnande av offentlig försvarare vid en bevistalan varierar.

Skälen för regeringens förslag

Eftersom en bevistalan i princip alltid avser mycket allvarliga brott är det i praktiken enbart utredningar enligt den så kallade presumptionsregeln som kan leda fram till att en bevistalan väcks mot barnet. Vid en sådan utredning är huvudregeln att ett juridiskt biträde ska förordnas för det misstänkta barnet enligt 32 a § första stycket 1 LUL. Endast i undantags-situationer förordnas inte något juridiskt biträde. Att en bevistalan i princip alltid avser mycket allvarliga brott leder också till att en bevistalan inte kommer i fråga om det föreligger en sådan undantagssituation enligt 32 a § första stycket 1 LUL som innebär att ett juridiskt biträde inte behöver förordnas.

När en bevistalan väcks mot ett barn har därför i praktiken ett juridiskt biträde alltid förordnats för barnet under utredningen enligt 31 § LUL. Enligt 38 b § andra stycket LUL ska bestämmelserna om allmänt åtal för brott med minimistraff om ett års fängelse tillämpas vid en bevistalan. Det misstänkta barnet bör därför enligt 21 kap. 3 a § rättegångsbalken alltid bedömas vara i behov av en offentlig försvarare om en bevistalan väcks. I praktiken bör därför det juridiska biträdet alltid förordnas som en offentlig försvarare i sådana situationer.

Enligt artikel 40.2 i barnkonventionen har barn rätt till juridiskt eller annat lämpligt biträde vid förberedelse och framläggande av sitt försvar. Det innebär att barn har en absolut rätt till juridiskt biträde vid en bevistalan. *Södertörns tingsrätt* framhåller att praxis när det gäller förordnande av offentlig försvarare vid en bevistalan varierar. Det finns därför skäl att i lagtexten förtydliga att en offentlig försvarare alltid ska förordnas när en bevistalan väcks.

5 Tullverkets befogenheter vid utredning av brott av unga lagöverträdare

5.1 Åklagare ska få anlita biträde av Tullverket vid utredningar mot barn som inte uppnått straffbar ålder

Regeringens förslag

När en utredning enligt 31 § lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare leds av en allmän åklagare får åklagaren begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman. Åklagaren får också ge i uppdrag åt en tulltjänsteman att vidta en viss åtgärd som hör till utredningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt.

Rätten att anlita biträde gäller utan hinder av att brottet inte ingår i Tullverkets direkta brottsbekämpning, om det har samband med en utredning där Tullverket biträder eller har biträtt åklagaren eller annan undersökningsledare eller om brottet på annat sätt har anknytning till Tullverkets verksamhet.

Tullverket är skyldigt att lämna det biträde som begärs.

Om den unge tidigare har varit föremål för förundersökning eller utredning ska, om möjligt, samma anställda vid Tullverket anlitas för att leda och genomföra den nya förundersökningen eller utredningen.

Det ska i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare upplysas om att det i tullbefogenhetslagen finns bestämmelser om att åklagare får begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman vid en utredning enligt 31 §.

Hemställans förslag

Förslaget i hemställan stämmer i sak överens med regeringens. I hemställan föreslås att en reglering om möjlighet att anlita biträde ska införas i både 8 kap. 3 och 31 §§ tullbefogenhetslagen. I hemställan föreslås vidare att regleringen om att samma anställda vid Tullverket ska genomföra förundersökning eller utredning om den unge på nytt blir föremål för sådana åtgärder ska placeras i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare i stället för i tullbefogenhetslagen.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslagen. *Åklagarmyndigheten* framhåller att det i dagsläget finns oklarheter gällande åklagares möjlighet att anlita biträde av Tullverket i brottsutredningar som rör barn under 15 år. Tills vidare anlitas biträde av Polismyndigheten i dessa ärenden, vilket medför effektivitetstapp. *Ekobrottsmyndigheten* anser att det är viktigt att de brottsbekämpande myndigheternas befogenheter är tydligt reglerade och att en brottsutredning som avser barn kan handläggas likvärdigt oavsett vilken

brottsbekämpande myndighet som utreder brottet. *Stockholms kommun* framhåller att förslagen bidrar till en mer effektiv ärendehantering, med kortare handläggningstider och färre myndighetskontakter för de unga.

Riksdagens ombudsmän (JO) bedömer att förslagen medför att skyddet och tryggheten för barn som är involverade i brottsutredningar ökar. Däremot anser JO att förslagen förtjänar en grundligare behandling, bl.a. så att konsekvenser och behov av följdändringar kan analyseras, och att underlaget inte är tillräckligt för att ligga till grund för lagstiftning.

Skälen för regeringens förslag

Om en allmän åklagare övertar förundersökningen om ett brott, som Tullverket har inlett förundersökning om, har åklagaren rätt att anlita biträde av Tullverket och att ge en tulltjänsteman i uppdrag att vidta en viss åtgärd (8 kap. 3 § tullbefogenhetslagen). Åklagaren har även en generell rätt att begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman i en förundersökning som leds av åklagaren (8 kap. 31 § tullbefogenhetslagen). Möjligheten att anlita biträde gäller även vid sådana förundersökningar som ligger utanför Tullverkets direkta brottsbekämpning.

Barn under 15 år kan inte dömas till påföljd (1 kap. 6 § brottsbalken, se dock avsnitt 4.1 om förslag om sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott). Rättegångsbalkens bestämmelser om förundersökning är därför inte tillämpliga i förhållande till brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Även om barn under 15 år inte kan lagföras för brott kan det finnas ett behov att utreda brottet. För att tillgodose utredningsbehovet finns det under vissa förutsättningar en möjlighet att inleda en utredning mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Förutsättningarna regleras i 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL).

En åklagare som leder en § 31-utredning får anlita biträde av Polismyndigheten. Det framgår av 32 § LUL och 23 kap. 3 § rättegångsbalken. Det finns inte någon motsvarande bestämmelse som reglerar åklagares möjlighet att begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman vid en § 31-utredning.

Förslaget i hemställan innebär att åklagare ges en generell rätt att begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman i utredningar enligt 31 § LUL.

Att brott kan utredas effektivt är ett tungt vägande samhällsintresse. Det intresset gör sig lika starkt gällande oavsett om gärningsmannen kan dömas till påföljd eller inte. En vanlig grund för att inleda en § 31-utredning är att det behövs för att klarlägga om någon som har fyllt femton år har tagit del i brottet. I sådana fall bedrivs förundersökningen och § 31-utredningen ofta parallellt. I praktiken innebär den nuvarande ordningen att Tullverket måste lämna över ärenden om barn som inte uppnått straffbar ålder till Polismyndigheten, i stället för att ta en inledande kontakt med åklagare för direktiv om frisläppande eller förhör. Det gäller även om en § 31-utredning har samband med en förundersökning som Tullverket hanterar. Denna ordning framstår inte som ändamålsenlig och medför, som *Åklagarmyndigheten* påpekar, effektivitetstapp.

Det är viktigt att en brottsutredning som avser barn kan handläggas likvärdigt oavsett vilken brottsbekämpande myndighet som utreder brottet, vilket *Ekobrottsmyndigheten* framhåller. I det avseendet bör

framhållas att en § 31-utredning ska bedrivas med särskild skyndsamhet och avslutas så snart som möjligt (32 § andra stycket LUL). Om åklagare ges en generell möjlighet att anlita biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman i utredningar enligt 31 § LUL kan det bidra till en mer effektiv handläggning. En effektivare handläggning kan medföra kortare handläggningstider och färre myndighetskontakter för de unga, vilket *Stockholms kommun* pekar på. I viss utsträckning kan det också medföra att barn tidigare får tillgång till nödvändiga sociala insatser. Det kan också bidra till att de brottsbekämpande myndigheternas resurser används på ett mer ändamålsenligt sätt och öka möjligheten att ta tillvara Tullverkets resurser och kompetens vid utredningar enligt 31 § LUL. I det avseendet bör framhållas att Tullverket nästan uteslutande utreder de brott som ingår i Tullverkets direkta brottsbekämpning i förhållande till personer i straffbar ålder. En möjlighet för åklagare att begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman i utredningar enligt 31 § LUL kan därför bidra till en mer enhetlig rättstillämpning.

JO anser att förslagen i hemställan förtjänar en grundligare behandling, bl.a. så att konsekvenser och behov av följdändringar kan analyseras, och att underlaget därför inte är tillräckligt för att ligga till grund för lagstiftning. Förslaget i denna del tydliggör att åklagare får begära biträde av Tullverket vid en § 31-utredning. Det innebär inte utökade befogenheter för de brottsbekämpande myndigheterna i förhållande till enskilda. Förslagen syftar i stället till att Tullverket, inom ramen för befintligt regelverk, ska få befogenheter motsvarande de som Polismyndigheten har vid sådana utredningar. Hemställan innehåller vidare en konsekvensanalys och förslaget har remitterats utan att någon annan remissinstans har haft invändningar mot det. Regeringen anser mot den bakgrunden att underlaget är tillräckligt för att kunna ta ställning till vilka konsekvenser förslaget kan få och behovet av följdändringar. Underlaget är därmed tillräckligt för att ligga till grund för lagstiftning.

Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med det som föreslås i hemställan, att det bör införas en bestämmelse i 8 kap. 31 § tullbefogenhetslagen som innebär att åklagare ges en generell rätt att begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman vid en § 31-utredning. Förslaget innebär även att åklagaren får, på samma sätt som i en förundersökning, uppdra åt en tulltjänsteman att fullgöra en viss uppgift i en sådan utredning, t.ex. att hämta någon till förhör eller att verkställa ett beslut om husrannsakan. Rätten att anlita biträde bör även gälla vid sådana utredningar som ligger utanför Tullverkets direkta brottsbekämpning.

I hemställan föreslås även ett motsvarande tillägg i 8 kap. 3 § tullbefogenhetslagen. Den bestämmelsen reglerar Tullverkets rätt att inleda förundersökning. Enligt bestämmelsen har åklagare som tagit över ledningen av en förundersökning som Tullverket har inlett alltid rätt att vända sig till myndigheten för att få biträde med den fortsatta utredningen. Eftersom Tullverket inte har befogenhet att inleda utredningar enligt 31 § LUL kommer det aldrig förekomma att åklagare tar över en sådan utredning. Sammantaget anser regeringen, till skillnad från vad som föreslås i hemställan, att någon ändring i 8 kap. 3 § tullbefogenhetslagen inte bör göras.

Om den unge tidigare varit föremål för förundersökning eller utredning enligt 31 §, ska om möjligt samma åklagare och samma anställda vid

Polismyndigheten anlitas för den nya förundersökningen eller utredningen (2 § andra stycket och 32 § fjärde stycket LUL). Motsvarande bör gälla om anställda vid Tullverket anlitas för att leda eller genomföra förundersökningar och utredningar enligt LUL. Det bör, till skillnad från vad som föreslås i hemställan, framgå av tullbefogenhetslagen.

Som en följd av förslaget bör det i 2 och 32 §§ LUL införas upplysningsbestämmelser som anger att det i tullbefogenhetslagen finns bestämmelser om åklagares möjlighet att begära biträde vid utredningar enligt 31 §.

5.2 En mer ändamålsenlig hantering när barn som inte uppnått straffbar ålder gripis

Regeringens förslag

Om en tulltjänsteman har gripit ett barn under 15 år som kan misstänkas för brott där åklagare kan begära biträde av Tullverket ska inte tulltjänstemannen behöva överlämna barnet till närmaste polisman.

Åklagaren ska omedelbart besluta om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör.

Hemställans förslag

Förslaget i hemställan stämmer i sak överens med regeringens. I hemställan föreslås dock att bestämmelserna ska föras in i LUL i stället för i tullbefogenhetslagen.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslagen. *Ekobrottsmyndigheten* pekar på att det är angeläget att brottsutredningar som avser barn kan handläggas likvärdigt oavsett vilken brottsbekämpande myndighet som utreder brottet. *Malmö kommun* anser att det är till fördel för unga som utreds för brott om antalet personer som arbetar med ärendet begränsas. *Stockholms kommun* pekar på att förslaget säkerställer ett snabbare och mer rättssäkert förfarande, samtidigt som barnet slipper onödiga fördröjningar.

Riksdagens ombudsmän (JO) bedömer att förslaget medför att skyddet och tryggheten för barn som är involverade i brottsutredningar ökar. Däremot anser JO att förslaget förtjänar en grundligare behandling, bl.a. så att konsekvenser och behov av följdändringar kan analyseras, och att underlaget inte är tillräckligt för att ligga till grund för lagstiftning.

Skälen för regeringens förslag

Har någon före femton års ålder begått ett brott på vilket fängelse skulle ha kunnat följa och anträffas den unge på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, får han eller hon gripas av envar. Om en enskild person har gripit den unge, ska den unge skyndsamt överlämnas till närmaste polisman. Polismyndigheten eller åklagaren ska omedelbart besluta om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör (35 § LUL). Det finns ingen

särskild reglering för gripanden som verkställs av tulltjänstemän. Det innebär att en tulltjänsteman som gripit ett barn, enligt dagens regelverk, skyndsamt ska överlämna barnet till närmaste polisman.

I hemställan föreslås att skyldigheten att skyndsamt överlämna den unge till en polisman inte ska gälla när en tulltjänsteman har gripit ett barn under 15 år som kan misstänkas för brott där åklagare kan begära biträde av Tullverket. Enligt förslaget ska åklagaren omedelbart besluta om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör.

I avsnitt 5.1 föreslår regeringen att åklagare ska ges en generell rätt att begära biträde av Tullverket vid utredningar enligt 31 § LUL. *Ekobrottsmyndigheten* pekar på att det är angeläget att brottsutredningar som avser barn kan handläggas likvärdigt oavsett vilken brottsbekämpande myndighet som utreder brottet. Om en tulltjänsteman som har gripit ett barn direkt kan kontakta åklagaren för beslut om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör kan det bidra till en mer likvärdig handläggning av barnärenden. Det kan också, som *Stockholms kommun* pekar på, leda till ett snabbare och mer rättssäkert förfarande, samtidigt som barnet slipper onödiga fördröjningar. Som *Malmö kommun* anger är det även till fördel för unga som utreds för brott att antalet personer som arbetar med ärendet begränsas.

JO anser att förslaget förtjänar en grundligare behandling, bl.a. så att konsekvenser och behov av följdändringar kan analyseras, och att underlaget därför inte är tillräckligt för att ligga till grund för lagstiftning. Förslaget syftar till att Tullverket, inom ramen för befintligt regelverk, ska ges befogenheter motsvarande de som Polismyndigheten har. Hemställan innehåller vidare en konsekvensanalys och förslaget har remitterats utan att någon remissinstans har haft invändningar mot det. Regeringen anser mot den bakgrunden att underlaget är tillräckligt för att kunna ta ställning till vilka konsekvenser förslaget kan få och behovet av följdändringar. Underlaget är därmed tillräckligt för att ligga till grund för lagstiftning.

Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med det som föreslås i hemställan, att en tulltjänsteman som har gripit ett barn under 15 år inte ska behöva överlämna barnet till närmaste polisman. I likhet med vad som föreslås i hemställan ska åklagaren omedelbart besluta om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör. Till skillnad från vad som föreslås i hemställan anser regeringen att bestämmelserna bör placeras i tullbefogenhetslagen i stället för i LUL.

5.3 Tullverket ska i vissa fall få hålla kvar brottsmisstänkta barn

Regeringens förslag

Tullverket ska, i samma utsträckning som Polismyndigheten, ha rätt att hålla kvar ett brottsmisstänkt barn.

Hemställans förslag

Förslaget i hemställan stämmer i sak överens med regeringens. I hemställan föreslås att bestämmelsen ska placeras i LUL i stället för i tullbefogenhetslagen.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslagen. *Stockholms kommun* anser att det är bra om Tullverket får hålla kvar brottsmisstänkta barn under viss tid i syfte att överlämna barnet till t.ex. föräldrar eller socialtjänst, för att skydda dem och för att säkerställa att de fångas upp av socialtjänsten. *Ekobrottsmyndigheten* pekar på att det är viktigt att brottsutredningar som avser barn kan handläggas likvärdigt oavsett vilken brottsbekämpande myndighet som utreder brottet.

Riksdagens ombudsmän (JO) bedömer att förslaget medför att skyddet och tryggheten för barn som är involverade i brottsutredningar ökar. Däremot anser JO att förslaget förtjänar en grundligare behandling, bl.a. så att konsekvenser och behov av följdändringar kan analyseras, och att underlaget inte är tillräckligt för att ligga till grund för lagstiftning.

Skälen för regeringens förslag

Det finns särskilda bestämmelser i 14 och 35 §§ LUL som ger Polismyndigheten möjlighet att hålla kvar barn som misstänks för brott i syfte att skyndsamt överlämna barnet till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person.

För barn som uppnått straffbarhetsåldern men inte har fyllt 18 år kan ett sådant kvarhållande ske när barnet gripits men åklagaren har beslutat att inte anhålla den unge. Kvarhållande kan även ske när den unge tagits med, följt med, hämtats eller inställt sig till förhör eller har frigetts efter att ha varit anhållen eller häktad. En förutsättning för att Polismyndigheten ska kunna hålla kvar den unge i någon av dessa situationer är att den unge är skäligen misstänkt för brott (14 § LUL).

Barn som inte uppnått straffbar ålder får hållas kvar för det ändamål som anges i 14 § om barnet har begått ett brott som hade kunnat ge fängelse och barnet grips på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen. Kvarhållande får också ske när barnet gripits eller tagits med, följt med eller hämtats till förhör alternativt inställt sig till förhör. Även i dessa fall förutsätts att barnet som hålls kvar är skäligen misstänkt för brott (35 § LUL).

Tullverket får leda förundersökningar om vissa brott mot den som inte har fyllt 18 år (8 kap. 5 § tullbefogenhetslagen). I avsnitt 5.1 föreslås vidare att åklagare ska ges en generell rätt att begära biträde av Tullverket i utredningar enligt 31 § LUL. Enligt det nuvarande regelverket får emellertid inte Tullverket besluta om att hålla kvar ett barn med stöd av 14 eller 35 §§ LUL. Det innebär att det finns en risk att barn som misstänks för brott i utredningar som Tullverket leder eller utreder hamnar i en sämre och mer oskyddad position än barn i utredningar som leds eller genomförs av Polismyndigheten.

Förslaget i hemställan innebär att Tullverket, i samma utsträckning som Polismyndigheten, ges befogenhet att hålla kvar brottsmisstänkta barn enligt 14 och 35 §§ LUL.

En nyckel i det brottsbekämpande arbetet är att tidigt fånga upp unga personer som är på väg mot en kriminell livsstil och ge dem adekvat stöd. Om det finns en risk att den unge återvänder till en kriminell miljö eller återförs till hemförhållanden där den unges hälsa eller utveckling riskeras kan den unge exempelvis bli föremål för vård och andra insatser enligt sociallagstiftningen. Möjligheten för Polismyndigheten att hålla kvar ett brottsmisstänkt barn fyller en viktig funktion för att skydda barn och ge dem nödvändigt stöd. Regelverket syftar till att möjliggöra samordning med föräldrarna eller socialtjänsten, vilket ur ett preventivt perspektiv kan vara avgörande. Ett kvarhållande enligt 14 och 35 §§ LUL motiveras utifrån barnets bästa och syftar till att ge barnet det stöd från vuxenvärlden som kan behövas i samband med ett polisingripande.

Som *Ekobrottsmyndigheten* pekar på är det viktigt att brottsutredningar som avser barn kan handläggas likvärdigt oavsett vilken brottsbekämpande myndighet som utreder brottet. De skäl som talar för att Polismyndigheten får hålla kvar barn av sociala skäl gör sig på samma sätt gällande när Tullverket leder eller genomför en brottsutredning. Som *Stockholms kommun* pekar på är det även i en sådan utredning angeläget att ge barn skydd och säkerställa att de vid behov fångas upp av socialtjänsten. Det kan nämligen komma fram omständigheter som tyder på att barnet har ett behov av vårdinsatser, vilket socialnämnden kan behöva ta ställning till omedelbart innan den unge släpps. Det kan också av andra skäl vara särskilt angeläget att barnet möts upp av en vuxen person, t.ex. om någon vuxen i barnets närhet inte har medverkat vid förhöret. En möjlighet för Tullverket att, i samma utsträckning som Polismyndigheten, hålla kvar brottsmisstänkta barn under viss tid för att möjliggöra samordning med föräldrarna eller socialtjänsten kan bidra till en mer enhetlig handläggning av barnärenden och att barn i fler fall får tillgång till nödvändigt stöd i samband med ingripanden.

JO anser att förslaget förtjänar en grundligare behandling, bl.a. så att konsekvenser och behov av följdändringar kan analyseras, och att underlaget därför inte är tillräckligt för att ligga till grund för lagstiftning. Förslaget syftar till att Tullverket, inom ramen för befintligt regelverk, ska ges befogenhet att hålla kvar brottsmisstänkta barn i samma utsträckning som Polismyndigheten. Hemställan innehåller vidare en konsekvensanalys och förslaget har remitterats utan att någon remissinstans har haft invändningar mot det. Regeringen anser mot den bakgrunden att underlaget är tillräckligt för att kunna ta ställning till vilka konsekvenser förslaget kan få och behovet av följdändringar. Underlaget är därmed tillräckligt för att ligga till grund för lagstiftning.

Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med det som föreslås i hemställan, att Tullverket, i samma utsträckning som Polismyndigheten, ska ges befogenhet att hålla kvar brottsmisstänkta barn. Till skillnad från vad som föreslås i hemställan bör dock bestämmelsen placeras i tullbefogenhetslagen i stället för i LUL. Av bestämmelsen bör framgå att det som sägs i 14 § LUL om Polismyndigheten även ska gälla för Tullverket. Det innebär även att Tullverket får hålla kvar ett

brottsmisstänkt barn som inte uppnått straffbar ålder med stöd av 35 § tredje stycket LUL.

5.4 Placering av barn i Tullverkets arrestlokaler

Regeringens förslag

Det ska förtydligas att den som inte fyllt 18 år får hållas i förvar i Tullverkets arrestlokaler endast om det är absolut nödvändigt.

Hemställans förslag

Förslaget i hemställan stämmer överens med regeringens. I hemställan föreslås dock att bestämmelsen ska placeras i LUL i stället för i tullbefogenhetslagen.

Remissinstanserna

Samtliga remissinstanser som uttalar sig om förslaget tillstyrker eller har inga invändningar mot det.

Skälen för regeringens förslag

Den som inte har fyllt 18 år och som är gripen, anhållen, hålls kvar enligt 14 § eller är skyldig att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt (6 a § LUL). Bestämmelsen tillkom bl.a. mot bakgrund av att FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) fick ställning som svensk lag. Som skäl för att införa paragrafen angavs bl.a. att polisarresten inte är anpassad efter de särskilda behov som barn har och att en placering även tillfälligtvis bör undvikas eftersom det inte är en lämplig miljö för barn att vistas i. Av förarbetena framgår vidare att förvar av barn i polisarrest enbart kan komma i fråga i undantagsfall och att det krävs att det har gjorts särskilda ansträngningar för att finna ett rimligt och lämpligt alternativ för att polisarrest ska kunna komma i fråga (prop. 2019/20:129 s. 46, 60 och 61). Bestämmelsen utgör alltså en skyddsbestämmelse för barnets bästa.

Även i en förundersökning som leds eller genomförs av Tullverket kan det i undantagsfall uppstå situationer när det finns ett behov av att hålla ett barn i förvar i en arrestlokal. Det framgår dock inte av 6 a § LUL att bestämmelsen även begränsar möjligheten att placera barn i Tullverkets arrestlokaler. Det riskerar att medföra att barn som misstänks för brott i utredningar som leds eller genomförs av Tullverket hamnar i en mer oskyddad position än barn som är föremål för utredning som leds eller genomförs av Polismyndigheten.

Sammantaget anser regeringen, i likhet med förslaget i hemställan, att det finns skäl att tydliggöra att den som inte har fyllt arton år får hållas i förvar i Tullverkets arrestlokaler endast om det är absolut nödvändigt. Till skillnad från vad som föreslås i hemställan anser dock regeringen att en bestämmelse om detta bör placeras i tullbefogenhetslagen.

6 Underrättelse om beslut om straffvarning och åtalsunderlåtelse

Regeringens förslag

Den unge ska endast underrättas om ett beslut om åtalsunderlåtelse vid ett möte med åklagaren i vissa fall.

Den unge får underrättas om ett beslut om straffvarning eller åtalsunderlåtelse vid ett möte genom ljud- och bildöverföring, om det finns skäl för det och det inte är olämpligt.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att underrättelse ska kunna ske vid ett möte genom ljud- och bildöverföring, om det är lämpligt.

Remissinstanserna

En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget. Ingen remissinstans motsätter sig. *Åklagarmyndigheten* framhåller att förslaget skulle modernisera och effektivisera beslutsförfarandet i förhållande till unga lagöverträdare. *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* påpekar att digitala möten måste utgå från barnets bästa och förutsätter att barnet kan delta ostört utan att hindras av att andra i bostaden kan höra samtalet. *Jönköpings kommun* framhåller att det är viktigt att innehållet kan framföras på ett sätt som är tydligt för barnet. *Stockholms tingsrätt* anser att det inte finns anledning att för underrättelse av straffvarning, där de pedagogiska inslagen är särskilt framträdande, införa en annan ordning än den som gäller för videonärvaro i domstol. *Kammarrätten i Sundsvall* anger att bestämmelsen bör ge ett tydligt uttryck för att personlig inställelse är huvudregel. *Barnombudsmannen* ser positivt på att det skapas möjlighet att besluta om åtalsunderlåtelse för vissa gärningar och väcka åtal för andra.

Skälen för regeringens förslag

Den nuvarande regleringen

Om någon har begått brott innan han eller hon har fyllt 18 år får åklagaren, under vissa förutsättningar, underlåta åtal och i stället meddela en straffvarning (16 § LUL). Enligt 17 § LUL får straffvarning meddelas i två huvudfall, dels om den unge blir föremål för vissa särskilt angivna vård- och hjälpåtgärder, dels om det är uppenbart att brottet har skett av okynne eller förhastande.

Den unge ska underrättas om ett beslut om straffvarning vid ett personligt möte med åklagaren inom två veckor efter det att beslutet har meddelats. Barnets vårdnadshavare eller någon annan som svarar för barnets vård och fostran och annan som har en fostrande roll i förhållande till barnet ska kallas till mötet, om det inte möter hinder eller annars finns särskilda skäl mot det. Även företrädare för socialtjänsten bör ges tillfälle

att närvara. Är det uppenbart att ett personligt möte inte kan genomföras inom den angivna tiden, får mötet äga rum senare. Kan ett personligt möte inte genomföras, ska barnet underrättas skriftligen om beslutet (18 § LUL). Vid det personliga mötet ska åklagaren enligt 19 § LUL särskilt förklara innebörden av beslutet om straffvarning och det skötsamhetskrav som det är förenat med och klargöra vilka följderna kan bli av fortsatta lagöverträdelser.

Under vissa förutsättningar får åklagare även besluta att underlåta åtal för brott som ett barn har begått innan han eller hon fyllt 18 år enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken (åtalsunderlåtelse). För underrättelse om ett beslut om åtalsunderlåtelse gäller bestämmelserna i 18 och 19 §§ LUL (20 § LUL). Något uttryckligt skötsamhetskrav finns inte i fråga om åtalsunderlåtelse. Åklagarens uppgift vid det personliga sammanträffandet att förklara innebörden av skötsamhetskravet gäller därför inte när underrättelsen avser åtalsunderlåtelse, se propositionen Handläggning av ungdomsmål (prop. 1994/95:12 s. 102).

Enligt den nuvarande regleringen saknas det förutsättningar att lämna underrättelse om ett beslut om straffvarning eller åtalsunderlåtelse vid ett möte genom ljud- och bildöverföring.

Underrättelse om beslut om åtalsunderlåtelse ska endast behöva lämnas vid ett möte i vissa fall

Enligt 20 kap. 7 § första stycket rättegångsbalken får åklagaren, under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse ej åsidosätts, besluta om åtalsunderlåtelse om förutsättningarna som anges i någon av punkterna 1–4 är uppfyllda. Som utredningen anger är punkten 1 och 2 i princip aldrig tillämpliga i förhållande till unga lagöverträdare. Detsamma gäller det andra stycket i samma paragraf. Enligt punkten 3 får åklagaren besluta om åtalsunderlåtelse, om den misstänkte begått annat brott och det utöver påföljden för detta brott inte krävs påföljd med anledning av det föreliggande brottet. Med stöd av den punkten kan åklagaren vid flerfaldig brottslighet besluta att väcka åtal för vissa brott och meddela åtalsunderlåtelse för andra, förutsatt att det sistnämnda brottet inte påverkar påföljden särskilt. Som utredningen anger är det inte ovanligt att förutsättningarna enligt den punkten är uppfyllda i förhållande till unga lagöverträdare. Slutligen får åklagaren, enligt punkten 4, besluta om åtalsunderlåtelse om psykiatrisk vård eller insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade kommer till stånd. Beslut om åtalsunderlåtelse med stöd av punkten 4 är ovanlig i förhållande till barn, men det förekommer.

Utgångspunkten är att den unge alltid ska underrättas om ett beslut om åtalsunderlåtelse vid ett möte med åklagaren (18 och 20 §§ LUL). Åklagarmyndigheten har till utredningen framfört att underrättelseskyldigheten medför att det vid flerfaldig brottslighet saknas möjlighet att väcka åtal för vissa brott och att besluta om åtalsunderlåtelse för andra, eftersom flerfaldig brottslighet inte bör leda till både rättegång och möte med åklagaren. Enligt myndigheten finns det skäl att överväga om åklagaren bör kunna meddela beslut om åtalsunderlåtelse utan att underrätta barnet om beslutet vid ett möte.

Det är viktigt att samhället markerar när barn begår brott. Ett beslut om åtalsunderlåtelse innebär ett konstaterande av att barnet har gjort sig skyldigt till ett visst brott. Det talar för att underrättelse om ett sådant beslut bör lämnas vid ett möte med åklagaren. När beslut om åtalsunderlåtelse meddelas med stöd av 20 kap. 7 § första stycket punkten 3 rättegångsbalken har eller kommer barnet att bli föremål för åtal eller strafföreläggande med anledning av annan brottslighet. I en sådan situation är intresset av att markera mot barnet med anledning av ett beslut om åtalsunderlåtelse inte särskilt framträdande, eftersom barnet möts av andra reaktioner från samhällets sida. Till skillnad från ett beslut om straffvarning är dessutom ett beslut om åtalsunderlåtelse inte förenat med något uttryckligt skötsamhetskrav. Dessutom är det, som *Åklagarmyndigheten* påpekar, angeläget att beslutsförfarandet i förhållande till unga lagöverträdare är effektivt och ändamålsenligt utformat. Om åklagaren ges praktiska möjligheter att väcka åtal eller meddela strafföreläggande för vissa brott och samtidigt meddela åtalsunderlåtelse för andra kan rättegången inriktas på den brottslighet som är mer allvarlig samtidigt som lindrigare brott kan lämnas utanför, utan att det påverkar påföljden. Det innebär att både åklagarens och domstolarnas resurser kan användas på ett mer effektivt sätt. Huvudförhandlingen kan även antas ta kortare tid i anspråk, vilket är till fördel för barnet.

Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med utredningen, att det finns skäl att ta bort kravet på underrättelse vid ett möte med åklagaren i samband med beslut om åtalsunderlåtelse. I enlighet med utredningens förslag bör dock kravet på underrättelse vid ett möte kvarstå om det är fråga om ett beslut om åtalsunderlåtelse med stöd av 20 kap. 7 § första stycket 4 rättegångsbalken, eftersom det i en sådan situation kan antas att barnet har ett särskilt behov av att underrättas om beslutet vid ett möte med åklagaren.

Underrättelse om beslut om straffvarning och åtalsunderlåtelse ska kunna lämnas vid ett digitalt möte

Åklagarmyndigheten har fört fram till utredningen att formerna för underrättelse enligt 18 § LUL behöver moderniseras och att det i vissa fall finns skäl att lämna en underrättelse om ett beslut om straffvarning eller åtalsunderlåtelse vid ett möte genom ljud- och bildöverföring. Det gäller särskilt i de delar av landet där avstånden är långa, vilket innebär att barn och vårdnadshavare behöver åka en längre sträcka för ett relativt kort möte med åklagaren. Enligt myndigheten förekommer det också att vårdnadshavare har svårigheter att vara borta från sitt arbete. En möjlighet till underrättelse genom ett digitalt möte skulle därför underlätta för både barn och vårdnadshavare att närvara.

Det är viktigt att samhället markerar mot barn som begår brott. Ett beslut om straffvarning innebär ett konstaterande av att barnet har gjort sig skyldigt till ett visst brott. Det är därför viktigt att barnet får del av ett beslut om straffvarning på ett sådant sätt att beslutet framstår som en allvarligt menad varning från samhällets sida (prop. 1994/95:12 s. 80). Samtidigt är det, som *Åklagarmyndigheten* påpekar, angeläget att beslutsförfarandet i fråga om unga lagöverträdare är effektivt och att möjligheten att använda modern teknik tas till vara. I det avseendet bör

framhållas att det enligt 5 kap. 10 § rättegångsbalken i vissa fall är möjligt att delta vid ett sammanträde i domstol genom ljud- och bildöverföring. En möjlighet att lämna underrättelse om ett beslut om straffvarning och åtalsunderlåtelse vid ett möte genom ljud- och bildöverföring skulle underlätta för barn och vårdnadshavare att kunna närvara vid sådana möten i fler fall. Det kan också antas bidra till att åklagarnas handläggning av sådana ärenden effektiviseras. Sammantaget anser därför regeringen, i likhet med utredningen, att det finns skäl att införa en möjlighet att lämna underrättelse om beslut om straffvarning och åtalsunderlåtelse vid ett möte genom ljud- och bildöverföring.

Utredningen föreslår att underrättelse bör kunna ske vid ett möte genom ljud- och bildöverföring om det är lämpligt. Som *Stockholms tingsrätt* påpekar är de pedagogiska inslagen vid en underrättelse om straffvarning och åtalsunderlåtelse särskilt framträdande. Bestämmelsen bör därför, som bl.a. *Kammarrätten i Sundsvall* påpekar, ge tydligt uttryck för att ett personligt möte alltså är huvudregel. I det avseendet finns det skäl att jämföra med förutsättningarna för att delta vid ett sammanträde i domstol via ljud- och bildöverföring. Enligt 5 kap. 10 § rättegångsbalken sker rättens prövning av ett sådant deltagande i två steg. För det första krävs att det finns skäl för deltagande genom ljud- och bildöverföring. För det andra krävs att ett sådant deltagande inte är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter. Som *Stockholms tingsrätt* påpekar finns det inte anledning att för underrättelse av straffvarning och åtalsunderlåtelse införa en annan ordning än den som gäller för att delta genom ljud- och bildöverföring vid ett sammanträde i domstol. Eftersom det kan förekomma att det finns skäl för att lämna underrättelse om straffvarning eller åtalsunderlåtelse vid ett digitalt möte men att det av något skäl är olämpligt, bör den nya regleringen utformas med förebild i 5 kap. 10 § rättegångsbalken. Underrättelse om straffvarning eller åtalsunderlåtelse vid ett digitalt möte bör därför förutsätta att det finns skäl för det och att det inte är olämpligt. En sådan ordning bidrar till tydlighet i fråga om att personlig närvaro är huvudregel.

Bedömningen av om det finns skäl att lämna underrättelse om straffvarning eller åtalsunderlåtelse vid ett möte genom ljud- och bildöverföring får bedömas efter omständigheterna i det enskilda fallet. Exempel på sådana skäl kan dock vara att barnet har särskilt lång färdväg till den plats där underrättelsen ska lämnas eller att barnet eller vårdnadshavaren bor på en plats där de allmänna kommunikationerna är så bristfälliga att personlig inställelse vållar stora praktiska problem. På samma sätt kan det finnas skäl för att genomföra ett digitalt möte om barnet inte kan inställa sig på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. Det kan även förekomma situationer när det är motiverat att lämna underrättelse om straffvarning eller åtalsunderlåtelse med särskild skyndsamhet och att det kan utgöra skäl för att tillåta att någon närvarar vid mötet genom ljud- och bildöverföring. Vid bedömningen om det är olämpligt att hålla mötet digitalt bör bestämmelsens pedagogiska funktion stå i förgrunden. Som *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* påpekar måste bedömningen utgå från barnets bästa. Den omständigheten att det inte kan säkerställas att barnet har tillräckliga förutsättningar för att delta ostört vid ett digitalt möte kan medföra att det är olämpligt med ett sådant möte. Ett digitalt möte förutsätter även, vilket *Jönköpings kommun* framhåller, att

mötet kan genomföras på ett sådant sätt att innehållet i underrättelsen blir tydlig för barnet. Vid olämplighetsprövningen kan det därför finnas anledning att väga in barnets individuella förutsättningar.

7 Tidsgränsen för häktning av barn

Regeringens förslag

För en misstänkt som inte har fyllt 18 år när häktningsbeslutet verkställs ska tiden för häktning få uppgå till högst fem månader.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det, bl.a. *Brottsoffermyndigheten*, *BUFFF*, *Diskrimineringsombudsmannen*, *Domarnämnden*, *Domstolsverket*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Hallsbergs kommun*, *Kriminalvården*, *Kustbevakningen*, *Myndigheten för delaktighet*, *Rättsmedicinalverket*, *Skatteverket*, *Statens Institutionsstyrelse*, *Sveriges Domareförbund*, *Sveriges Kommuner och Regioner* och *Åklagarmyndigheten*. *Brottsofferjouren* framhåller att utredningar med koppling till gängkriminalitet ofta är mycket komplicerade och tidskrävande även när de rör unga lagöverträdare. *Göteborgs tingsrätt* konstaterar att förslaget inte i någon större utsträckning bör leda till att fler barn är häktade under längre perioder. *Attunda tingsrätt* anser att förslaget framstår som väl avvägt. *Polismyndigheten*, som är positiv till att tidsgränsen förlängs, anser att tidsgränsen bör vara sex månader. Enligt *Malmö kommun* borde bestämmelsen om utökad häktningstid tidsbegränsas.

Bland de remissinstanser som avstyrker förslaget, bl.a. *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Barnombudsmannen*, *Förvaltningsrätten i Malmö*, *Justitiekanslern*, *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Stiftelsen Allmänna Barnhuset*, *Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen)*, *Svea hovrätt* och *Södertörns tingsrätt* framför flera att det befintliga regelverket ger möjlighet att förlänga tidsfristen om det finns synnerliga skäl och att det finns en risk att brottsutredningar mot barn kommer att bedrivas mindre effektivt om tremånadersfristen förlängs, vilket i förlängningen kan innebära generellt längre häktningstider. *Hovrätten för Västra Sverige* påpekar att tremånadersfristen har en viktig handlingsdirigerande funktion. Några remissinstanser, bl.a. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* och *UNICEF - Sverige*, ifrågasätter förslagets förenlighet med barnkonventionen och den kritik som Barnrättskommittén tidigare har riktat mot Sverige för långa häktningstider. *Socialstyrelsen* avstyrker förslaget och påpekar att häktning innebär ett stort intrång i den personliga integriteten som utgör en psykisk påfrestning för barn. *Sveriges advokatsamfund*

framhåller att en majoritet av åtal mot häktade barn alltjämt väcks inom tre månader. Flera remissinstanser, däribland *Institutet för mänskliga rättigheter* och *Tullverket*, anser att problemet med långa utredningstider bland barn bör lösas genom att tillräckliga resurser tillförs de brottsutredande myndigheterna.

Skälen för regeringens förslag

Förutsättningarna för häktning av barn under 18 år

De grundläggande förutsättningarna för att rätten ska få häkta en misstänkt anges i 24 kap. 1–3 §§ rättegångsbalken. Om det finns skäl att häkta någon får denne också anhållas efter beslut av åklagaren (24 kap. 6 § rättegångsbalken). Frågan om det är möjligt att anhålla en misstänkt hänger alltså samman med om det finns förutsättningar för häktning.

För unga finns en särskild bestämmelse om att den som inte har fyllt 18 år får häktas endast om det finns synnerliga skäl (23 § LUL). Bestämmelsen innebär att häktning av barn endast får ske i undantagsfall. Frågan om det finns synnerliga skäl för häktning bedöms med hänsyn främst till den misstänktes ålder och brottslighetens allvar. För ett beslut om anhållande av den som inte har fyllt 18 år krävs att förutsättningarna för häktning är uppfyllda.

Sedan den 1 september 2020 gäller särskilda tidsgränser för häktning. En misstänkt som inte har fyllt 18 år får bara vara berövad friheten i Sverige som häktad under en sammanhängande tid om högst tre månader fram till dess att åtal väcks (23 a § LUL). Motsvarande tid för den som är vuxen är nio månader (24 kap. 4 a § rättegångsbalken).

Om det finns synnerliga skäl får rätten på begäran av åklagaren besluta att tiden får överskridas (24 kap. 4 a § rättegångsbalken). Enligt bestämmelsens förarbeten kan synnerliga skäl finnas om straffvärdet är mycket högt i kombination med att det misstänkta brottet är särskilt svårutrett, t.ex. på grund av att det har internationella kopplingar, eller för att brottet utgör en del av organiserad eller gängrelaterad brottslighet, se propositionen *Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering* (prop. 2019/20:129 s. 54).

Brottsutredningar med koppling till kriminella nätverk har blivit mer omfattande och komplicerade

Brottsutvecklingen talar tydligt för att barn allt oftare involveras i allvarlig brottslighet med koppling till kriminella nätverk. Antalet åtal och lagföringar för allvarliga brott som typiskt sett begås inom kriminella nätverk, t.ex. mord, grovt narkotikabrott och grovt vapenbrott, som avser barn i åldern 15–17 år har ökat väsentligt det senaste decenniet. En ytterligare upptrappning har dessutom skett under 2024.

Brott i kriminella nätverk involverar ofta flera personer, både barn och vuxna, som har olika roller vid genomförandet. Som utredningen anger utför barn både mindre kvalificerade uppgifter åt kriminella nätverk, t.ex. förvaring och transport av vapen, narkotika eller sprängämnen, och mer krävande uppdrag som exempelvis att utföra skjutningar och sprängningar. Vuxna står ofta för den övergripande planeringen av brotten.

I en förundersökning om brott med koppling till kriminella nätverk finns det sällan uppgifter från brottsoffer och vittnen, då de många gånger kan vara ovilliga eller rädda för att medverka. För att kunna utreda vilken delaktighet som varje misstänkt har haft i brottet behövs det därför ofta ett mer tidskrävande och omfattande utredningsarbete. Det kan handla om att kartlägga och analysera innehåll i de misstänkta mobiltelefoner, uppgifter som har kommit fram vid användning av hemliga tvångsmedel och att analysera spår från brottsplatsen. Det innebär att brottsutredningar med koppling till kriminella nätverk har blivit alltmer omfattande och komplicerade. Som *Brottsofferjouren* påpekar gäller det även när utredningarna involverar unga lagöverträdare.

Tidsgränsen för häktning ska förlängas till fem månader

För att en förundersökning ska kunna bedrivas effektivt kan det finnas behov av att hindra den som är misstänkt från att ha kontakt med medmisstänkta, målsägande och vittnen eller från att på annat sätt påverka eller förstöra bevis. Det behovet är särskilt påtagligt vid förundersökningar om allvarlig brottslighet med koppling till kriminella nätverk, eftersom risken för att den misstänkte påverkar utredningen ofta är påtaglig under hela utredningstiden. Att de misstänkta är häktade är därför många gånger en förutsättning för att ett sådant brott ska kunna utredas och lagföras.

I samband med att tidsgränserna för häktning infördes uttalade regeringen att en förutsättning för att införa tidsgränser är att de är väl avvägda. Regeringen framhöll att svårigheten är att åstadkomma en rimlig avvägning mellan å ena sidan behovet av att förhindra de allra längsta häktningstiderna och å andra sidan vikten av att inte försämra vare sig förutsättningarna för utredningsarbetet eller möjligheten till lagföring. Regeringen konstaterade vidare att under 2019 var 8 av totalt 71 barn häktade i mer än tre månader innan beslut om åtal, vilket innebar att merparten av de dåvarande häktningstiderna låg inom tremånadersgränsen (prop. 2019/2020:129 s. 20).

Av den statistik från Kriminalvården som utredningen redogör för framgår att antalet häktade barn har ökat kraftigt under de senaste åren. Statistiken visar även att andelen barn som åtalas inom tre månader har minskat avsevärt. Under perioden januari-oktober 2024 uppgick den siffran till 59 procent. Även om en majoritet av åtalen mot häktade barn, som *Sveriges advokatsamfund* anger, alljämt väcks inom tre månader har utvecklingen medfört att tremånadersfristen överskrids i drygt 40 procent av fallen. Brottsutvecklingen bland unga lagöverträdare talar därför för att det inte längre är rimligt att tidsgränsen för häktning uppgår till tre månader.

Åklagarmyndigheten har till utredningen fört fram att tillämpningen av tremånadersgränsen och när det finns skäl att överskrida den skiljer sig avsevärt mellan olika domstolar. Enligt myndigheten kan även tillämpningen inom en och samma domstol variera. Åklagarmyndigheten konstaterar att detta medför stora problem, särskilt i omfattande förundersökningar som är kopplade till kriminella nätverk där både barn och vuxna är misstänkta. I en sådan utredning är det som regel svårt att bryta ut utredningen om ett visst barns delaktighet från utredningen i

övrigt. Tremånadersgränsen kan därför medföra att all bevisning inte hinner tas fram i utredningen mot barnet.

När barn häktas rör det sig i princip uteslutande om mycket allvarlig brottslighet som mord, människorov, grova vålds- och sexualbrott, grova rån och grova vapenbrott. Att allvarliga brott kan utredas effektivt är ett tungt vägande samhällsintresse. Det gäller oavsett hur gammal gärningspersonen är. Som *Brottsofferjouren* pekar på är det även ur ett brottsofferperspektiv mycket angeläget att brotten utreds. Om allvarliga brott inte kan utredas på ett ändamålsenligt sätt och skuldfrågan inte kan klarläggas påverkas brottsoffren ofta negativt. I enlighet med vad regeringen uttalade när tidsgränserna för häktning infördes är det angeläget att tidsgränsen för häktning bygger på en rimlig avvägning mellan å ena sidan behovet av att förhindra de allra längsta häktningstiderna och å andra sidan vikten av att inte försämra vare sig förutsättningarna för utredningsarbetet eller möjligheten till lagföring. De tillämpningsproblem som Åklagarmyndigheten pekar på innebär att det finns en risk för att åklagare avstår från att vidta nödvändiga utredningsåtgärder i utredningar när barn är häktade och i stället väcker åtal. Det talar för att den nuvarande tidsgränsen försämrar förutsättningarna att utreda brott mot barn, vilket i förlängning kan medföra att möjligheten till lagföring försämras.

Sammantaget bedömer därför regeringen, i likhet med utredningen men till skillnad från bl.a. *Brå* och *JO*, att det finns ett tydligt behov av att förlänga tidsgränsen för hur länge ett barn under 18 år får vara häktad. Det bedöms inte vara möjligt att, som bl.a. *Rädda barnen* och *Tullverket* förespråkar, i stället lösa frågan enbart genom att tillföra mer resurser till de brottsbekämpande myndigheterna.

Flera remissinstanser, däribland *Barnombudsmannen* och *Svea hovrätt*, påpekar att det finns en risk att brottsutredningar mot barn kommer att bedrivas mindre effektivt om tremånadersfristen förlängs och att det i förlängningen kan innebära att häktningstiderna för barn blir generellt längre. *Hovrätten för Västra Sverige* anger även att tidsgränsen har en viktig handlingsdirigerande funktion. I det avseendet bör framhållas att rätten enligt huvudregeln ska hålla en förhandling i häktningsfrågan med högst två veckors mellanrum. Vid sin prövning av om fortsatt häktning är proportionerlig ska rätten särskilt se till att utredningen bedrivs så skyndsamt som möjligt (24 kap. 18 § tredje stycket rättegångsbalken). Förundersökningsledaren har dessutom ett allmänt ansvar för att förundersökningen bedrivs så skyndsamt som omständigheterna medger (23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken). När det särskilt gäller en förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år och som gäller brott som kan följas av fängelse gäller dessutom att en sådan utredning ska bedrivas med särskild skyndsamhet (4 § LUL). Sammantaget bör inte risken för att brottsutredningar kommer att bedrivas mindre effektivt om tremånadersfristen förlängs överdrivas.

Frågan är därefter vilken tidsgräns som bör gälla. Utredningen föreslår att tidsgränsen bör vara fem månader. Några remissinstanser, bl.a. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* och *UNICEF Sverige*, ifrågasätter förslaget förenlighet med barnkonventionen och Barnrättskommitténs tidigare kritik mot Sverige för långa häktningstider.

Häktning utgör ett stort intrång i den personliga integriteten och innebär en psykisk påfrestning för den enskilde. Som bl.a. *Socialstyrelsen* påpekar gäller det särskilt vid häktningar som pågår under lång tid och när den häktade är ett barn. Det är därför angeläget att tiden som ett barn är frihetsberövad är så kort som möjligt. I det avseendet bör framhållas att en intagen som är under arton år som utgångspunkt inte får placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över arton år (2 kap. 3 § första stycket häkteslagen [2010:611]). Den som är intagen har även rätt till nödvändig sjuk- och hälsovård (2 kap. häkteslagen). I Sverige gäller i princip skolplikt för alla barn i åldern 6 till 16 år (se 7 kap. 2, 10 och 12 §§ skollagen [2010:800]). Skolplikten gäller således även för häktade barn. Den 14 mars 2025 gav regeringen en utredare i uppdrag att ta fram förslag på nödvändiga författningsändringar för att barn och unga som döms till fängelse ska kunna tillgodoses sin rätt till utbildning samtidigt som Kriminalvården får förutsättningar att bedriva en ändamålsenlig skolverksamhet. Utredarens förslag lämnades den 16 december 2025. I promemorian Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga (dnr U2025/02404) föreslås att det ska tydliggöras i skollagen att Kriminalvården får anordna utbildning som motsvarar bl.a. grundskolan och anpassade grundskolan för intagna i häkte. Det föreslås även att en ny särskild utbildningsform, utbildning för intagna i häkte, ska införas i 24 kap. skollagen. I promemorian görs även bedömningen att barns rätt till utbildning i häkte behöver säkerställas och att det därför bör tillsättas en utredning som får i uppdrag att se över möjligheten att ge Kriminalvården ett tydligt ansvar för att elever i bl.a. grundskolan och anpassade grundskolan som är intagna i häkte erbjuds särskild undervisning. Promemorian har remitterats och remisstiden går ut den 13 februari 2026.

I barnkonventionen anges att frihetsberövande av ett barn ska ske för kortast lämpliga tid (artikel 37 c). Barnrättskommittén har tidigare rekommenderat att ett barn bör åtalas och ställas inför rätta mindre än 30 dagar efter ett frihetsberövande. Kommitténs rekommendationer kan visserligen tjäna som stöd och ge viss vägledning för tolkning och tillämpning av barnkonventionen, men är ingen rättskälla och är inte juridiskt bindande för konventionsstaterna (prop. 2019/20:129 s. 20). Det finns således inget konventionsrättsligt hinder mot den tid om fem månader som utredningen föreslår.

Vid en avvägning mellan å ena sidan behovet av att förhindra de allra längsta häktningstiderna och å andra sidan vikten av att inte försämra vare sig förutsättningarna för utredningsarbetet eller möjligheten till lagföring anser regeringen, i likhet med *Attunda tingsrätt* men till skillnad från *Polismyndigheten*, att den tidsgräns om fem månader som utredningen har föreslagit är väl avvägd. Liksom tidigare gäller att rätten på begäran av åklagaren får besluta att tidsgränsen för hur länge ett barn får vara häktat får överskridas om det finns synnerliga skäl. Eftersom det enbart är fråga om att förlänga tidsgränsen i en befintlig reglering anser regeringen inte att det finns skäl att tidsbegränsa den nya fristen, något som efterfrågas av *Malmö kommun*.

8 En rätt till juridiskt biträde för barn som häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten

Regeringens förslag

Ett juridiskt biträde ska förordnas för den som är under 18 år och som häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten.

Biträdet ska ta tillvara barnets intressen och lämna stöd och hjälp till barnet. Biträdets förordnande gäller till dess att häktningen har upphört. Vissa av rättegångsbalkens bestämmelser om offentlig försvarare ska tillämpas för biträdet.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans invänder mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Det är en allmän medborgerlig plikt att inställa sig som vittne vid domstol och att där avlägga vittnesmål (36 kap. 1 § rättegångsbalken). För att rätten ska kunna förmå ett tredsakande vittne att fullgöra denna plikt föreskrivs att rätten får använda vissa påtryckningsmedel. Av 36 kap. 21 § rättegångsbalken framgår att rätten ytterst får häkta ett vittne som infinner sig vid rätten, men som vägrar att fullgöra de skyldigheter som anges i den bestämmelsen. Bestämmelsen om häktning av ett vittne gäller inte den som är under 15 år (36 kap. 22 § första stycket rättegångsbalken).

Som utredningen anger är det synnerligen ovanligt att ett vittne häktas. Samtidigt innebär bestämmelsen i 36 kap. 21 § rättegångsbalken att det finns en teoretisk möjlighet att häkta ett barn mellan 15 och 17 år som vägrar att fullgöra vittnesplikten.

Enligt artikel 37 i barnkonventionen har varje frihetsberövat barn rätt att snarast få tillgång till ett juridiskt biträde. Rätten till juridiskt biträde i samband med frihetsberövande är en absolut rättighet. Det finns dock ingen uttrycklig rätt till juridiskt biträde för ett vittne som häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten. Det bör därför införas en bestämmelse som innebär att ett juridiskt biträde ska förordnas för ett barn som häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten.

Bestämmelsen bör placeras i 36 kap. rättegångsbalken. Biträdets uppgift bör vara att ta tillvara barnets intressen och att lämna stöd och hjälp till barnet. Frågan om förordnande av ett juridiskt biträde bör tas upp av rätten i samband med att frågan om häktning av barnet väcks. Förordnandet bör upphöra i samband med att häktningen hävs. Bestämmelserna i 21 kap. 5, 6, 9–10 a §§ rättegångsbalken, om bl.a. vilka krav som ställs på en offentlig försvarare och om ersättning till denne, bör tillämpas på ett sådant juridiskt biträde.

9 Ett tvångsmedel för att hålla kvar en grupp av personer för identifiering

Regeringens förslag

En grupp av personer som befinner sig på den plats där ett brott har förövats ska få hållas kvar på platsen, om

- syftet är att identifiera de som ingår i gruppen,
- det finns synnerlig anledning att anta att en identifiering är av betydelse för utredningen av brottet, och
- det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller försök till ett sådant brott.

Ett kvarhållande får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för de personer som ingår i gruppen eller för något annat motstående intresse.

Beslut meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren.

Ett kvarhållande får pågå upp till en timme eller, om det är av synnerlig vikt för utredningen, ytterligare en timme.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningens förslag innebär att kvarhållande ska få ske om det är uppenbart att den som misstänks för brottet, målsäganden eller vittnen till brottet ingår i gruppen. Enligt utredningen ska beslut meddelas av Polismyndigheten. Utredningen föreslår inte att kravet på proportionalitet ska framgå av lagtexten.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det, bl.a. *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Justitiekanslern*, *Svea hovrätt*, *Sveriges advokatsamfund*, *Stockholms kommun*, *Stockholms tingsrätt*, *Södertörns tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten*. *Helsingborgs kommun* framhåller att förslaget innebär utökade möjligheter att hantera de allvarigaste brotten i större publika sammanhang, vilket är positivt för såväl allmänheten som rättsväsendet. *Stockholms kommun* anser att det är positivt att barn ska prioriteras framför vuxna vid identifieringen. *Justitiekanslern* anger att förslaget framstår som väl avvägt med beaktande av grundlagarnas och Europakonventionens krav, men framhåller att tvångsmedel som inte bygger på en individuell bedömning ökar riskerna för en tillämpning som är eller som kan uppfattas som diskriminerande mot vissa grupper. *Sveriges advokatsamfund* bedömer att de föreslagna avgränsningarna i fråga om tid och brott gör att förslaget är proportionerligt.

Malmö tingsrätt och *Polismyndigheten* är positiva till att det införs en reglering om kvarhållande. Polismyndigheten anser dock att tvångsmedlet bör avgränsas till brott med minimistraff om två års fängelse och att tiden för kvarhållande bör vara två timmar, eller om det är av synnerlig vikt för att genomföra identifikation, ytterligare två timmar. Enligt Malmö

tingsrätt skulle det i stället vara lämpligare att avgränsa tillämpningsområdet till brott med minimistraff på fem års fängelse.

Hovrätten för Västra Sverige efterfrågar ett förtydligande av vad som avses med en plats där ett brott har förövats. Hovrätten anser även att tvångsmedlets ingripande karaktär talar för att åklagare bör vara beslutsfattare. *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)* ifrågasätter om det finns anledning att avvika från den generella beslutsbehörighet som gäller för tvångsmedel enligt 23 kap., dvs. att undersökningsledaren eller åklagaren meddelar beslut. Enligt *Justitiekanslern* bör det övervägas om regleringen ska tidsbegränsas.

Ett antal remissinstanser avstyrker förslaget, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Fryshuset*, *Kammarrätten i Sundsvall* och *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)*. *Stockholms universitet (Juridiska Fakultetsnämnden)* påpekar att förslaget inte har föregåtts av någon analys om det är förenligt med Europakonventionen. *Civil Rights Defenders* ifrågasätter om det är proportionerligt med ett tvångsmedel som innebär att en grupp av personer kan kvarhållas utan tillräcklig misstanke mot samtliga. *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* anser att barn bör särregleras. Eftersom tvångsmedlet innebär en kollektiv åtgärd anser *Kammarrätten i Sundsvall* att förslaget inte innehåller någon begränsning i fråga om en grups storlek och anser att det inte tillräckligt att Polismyndigheten ska tillse att beslutet är proportionerligt.

Skälen för regeringens förslag

Det finns i vissa fall ett behov av att kunna hålla kvar en grupp av personer

När ett allvarligt brott begås är det angeläget att polisen kan bedriva ett effektivt utredningsarbete. Polisens initiala åtgärder och förutsättningarna för att tidigt kunna säkra bevisning är ofta avgörande för om brottet ska kunna klaras upp.

Det förekommer att allvarliga brott begås på platser där det befinner sig ett stort antal personer. När polisen anländer till en sådan brottsplats kan det ta viss tid för de ingripande poliserna att inhämta information och bilda sig en uppfattning om vad som har hänt. Samtidigt kan det i vissa fall vara mer eller mindre tydligt att någon eller några av de personer som befinner sig på brottsplatsen har tagit del i brottet eller annars har gjort iakttagelser av betydelse för brottsutredningen. Det kan också förekomma att det framkommer signalementsuppgifter eller andra uppgifter som innebär att en identifiering av de personer som befinner sig på brottsplatsen är av särskild betydelse för det fortsatta utredningsarbetet. I en sådan situation kan det många gånger vara nödvändigt att genomföra identifiering direkt på brottsplatsen för att inte möjligheten ska gå förlorad.

Utgångspunkten när det gäller straffprocessuella tvångsmedel är att en prövning av förutsättningarna för att använda tvångsmedlet ska göras individuellt mot varje person. Under en förundersökning får förhör hållas med envar som kan antas kunna lämna upplysning av betydelse för utredningen (23 kap. 6 § rättegångsbalken). Personer som befinner sig på en brottsplats kan dock vara ovilliga att medverka i förhör eller ens uppge sina namn. För att polisen i en sådan situation ska kunna genomföra förhör finns därför en möjlighet att använda tvångsmedlet medtagande till förhör.

På tillsägelse av en polisman är den som befinner sig på den plats, där ett brott förövas, skyldig att medfölja till ett förhör som hålls omedelbart därefter (23 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken). Vid allvarlig brottslighet kan även den som befinner sig i anslutning till den plats där ett brott nyligen förövats vara skyldig att medfölja till förhör (23 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken). Tvångsmedlet medtagande till förhör ska grundas på en individuell prövning. Även för att använda tvångsmedlen kroppsvisitation (28 kap. 11 § rättegångsbalken) och kroppsbesiktning (28 kap. 12 § rättegångsbalken) krävs en prövning mot varje person för sig. Sammantaget saknas det, enligt den nuvarande regleringen, möjlighet att med tvång hålla kvar en grupp personer som befinner sig på en brottsplats, i syfte att identifiera dem. JO har i ett beslut uttalat att åtgärden att hålla kvar 500 manliga färjepassagerare i identifieringssyfte, med anledning av en misstänkt grov våldtäkt, saknade stöd i lag (JO:s beslut den 27 december 2017, dnr 2015-2016).

Polismyndigheten har till utredningen bl.a. fört fram att behovet av att hålla kvar grupper kan finnas när ett brott har begåtts på en plats som på något sätt är avgränsad. Det kan röra sig om brott som har begåtts på exempelvis ett färdmedel, en evenemangsarena, en skola, ett köpcentrum, en nattklubb, en biograf, ett festivalområde eller en flygplats. Gemensamt för sådana brottsplatser är att de personer som har befunnit sig på brottsplatsen vid tiden för brottet många gånger är kvar när polisen anländer. Utöver ärendet med den grova våldtäkten på färjan har Polismyndigheten som exempel på ett ärende när ett kvarhållande i identifieringssyfte hade behövts nämnt ett mord på en nattklubb i Göteborg. Nattklubben stängdes och de personer som befann sig på platsen hölls inledningsvis kvar, men släpptes senare utan att ha identifierats. Brottet är fortfarande inte uppklarat.

Att brott kan utredas effektivt är ett tungt vägande samhällsintresse. Även utifrån brottsoffrets perspektiv är det av stor betydelse. Det är därför viktigt att de brottsbekämpande myndigheterna har tillgång till effektiva verktyg. En möjlighet att hålla kvar en grupp av personer på en brottsplats i identifieringssyfte kan bidra till att brott som begås på en plats där många personer befinner sig kan utredas mer effektivt, vilket *Helsingborgs kommun* framhåller. Det kan också leda till att fler brott kan klaras upp och att rättsväsendets resurser kan användas på ett mer ändamålsenligt sätt. Även om ett sådant tvångsmedel sannolikt skulle användas i få fall talar utredningens slutsatser för att det i vissa fall skulle kunna vara av avgörande betydelse för att kunna utreda ett brott. Sammantaget anser därför regeringen att det finns ett tydligt behov av ett tvångsmedel som gör det möjligt att hålla kvar en grupp av personer på en brottsplats.

Det ska införas ett tvångsmedel för kvarhållande av en grupp i identifieringssyfte

Ett tvångsmedel som innebär att personer som befinner i närheten av en brottsplats får hållas kvar i identifieringssyfte skulle utgöra en inskränkning av rörelsefriheten för de personer som drabbas. Varje svensk medborgare är enligt 2 kap. 8 § regeringsformen tillförsäkrad frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det. Enligt artikel 2 i fjärde tilläggsprotokollet till Europakonventionen har den som lagligen befinner

sig på en stats område rätt att fritt röra sig där och att fritt välja sin bosättningsort. Rörelsefriheten får enligt regeringsformen och Europakonventionen under vissa förutsättningar begränsas genom lag. En sådan begränsning förutsätter att det är nödvändigt för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. En möjlighet att hålla kvar en grupp av personer på en brottsplats i identifieringssyfte innebär att brott kan utredas mer effektivt. Det kan också antas leda till att brottsoffer kan få upprättelse i fler fall. Åtgärden tjänar mot den bakgrunden ett syfte som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle.

För att en inskränkning ska vara tillåten krävs därutöver att den inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har motiverat den, eller med andra ord att den är proportionerlig. Regleringen behöver därför ha ett tillämpningsområde och en omfattning som är väl avvägd och ändamålsenlig.

Den befintliga tvångsmedelslagstiftningen utgår från att en prövning av förutsättningarna för att använda ett tvångsmedel ska göras individuellt mot varje person. Ett tvångsmedel som innebär att en grupp av personer får hållas kvar på en brottsplats innebär dock att någon individuell prövning inte kommer att göras vid beslutsfattandet. I stället måste prövningen grundas på omständigheter som gäller för samtliga personer som ingår i gruppen, i princip att personerna befinner sig på den plats där det finns misstanke om att ett brott har förövats. Som *Justitiekanslern* påpekar kan ett sådant tvångsmedel medföra ökade risker för en tillämpning som är eller som kan uppfattas som diskriminerande mot vissa grupper. Eftersom tvångsmedlet kan medföra att ett stort antal personers rörelsefrihet inskränks, utan att det sker någon individuell prövning, behöver syftet med tvångsmedelsanvändningen vara tydligt. Det behov som har framkommit är begränsat till identifiering av de personer som ingår i en sådan grupp. Tvångsmedlets tillämpningsområde bör därför avgränsas till syftet att identifiera de personer som ingår i gruppen.

Det bör även framgå av lagtexten att tvångsmedlets tillämpningsområde är begränsat till personer som befinner sig på brottsplatsen. Utredningen föreslår att det ska markeras genom uttrycket "en grupp av personer som befinner sig på en plats, där ett brott har förövats". En sådan avgränsning framstår som tydlig. Till skillnad från utredningens förslag bör dock uttrycket "den" plats där ett brott har förövats användas, vilket överensstämmer med vad som gäller för att en person som befinner sig på en brottsplats ska få medtas till förhör (23 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken).

Hovrätten för Västra Sverige efterfrågar ett förtydligande av vad som avses med den plats där ett brott har förövats och anser att det bör preciseras genom att det framgår att bestämmelsen omfattar platser där det finns anledning att anta att ett brott har förövats. En grundläggande förutsättning för att inleda en förundersökning är att det finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats (23 kap. 1 § rättegångsbalken). Om inte annat anges är utgångspunkten att tvångsmedel enligt 23–28 kap. rättegångsbalken endast får användas i en förundersökning. Att en förundersökning har inletts bör även vara en förutsättning för att en grupp av personer ska få hållas kvar i identifieringssyfte. En användning av tvångsmedlet förutsätter därför, även utan särskild reglering, att

gruppen av personer befinner sig på den plats där det finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Att gruppen av personer ska befinna sig på den plats där ett brott har förövats innebär att ett kvarhållande bara kan bli aktuellt när en grupp befinner sig på eller nära brottsplatsen. Eftersom det i det inledande skedet av en brottsutredning kan vara svårt att bedöma exakt var ett brott har förövats bör uttrycket på den plats där ett brott har förövats inte tolkas alltför snävt. Vid bedömningen har det betydelse om gruppen befinner sig inom ett område som i relation till den förmodade brottsplatsen medför att det finns anledning att anta att personer som ingår i gruppen kan ha upplysningar att lämna av betydelse för utredningen av brottet. Det innebär att ett kvarhållande även kan bli aktuellt i närheten av den egentliga brottsplatsen, exempelvis i en färjeterminal om brottet har begåtts ombord på en passagerarfärja. Det innebär också att det kan finnas skäl att avgränsa platsen om det saknas anledning att anta att personer som ingår i gruppen kan ha upplysningar att lämna. Så kan exempelvis vara fallet om brottet har begåtts på en flygplats och det redan tidigt står klart att brottet har begåtts i en viss avgränsad del av flygplatsen. En proportionalitetsbedömning måste alltid göras, se vidare nedan om att regleringen ska innehålla en uttrycklig proportionalitetsbestämmelse.

Ett kvarhållande av en grupp för identifiering bör endast komma i fråga när det finns särskilda omständigheter som talar för att identifiering av de personer som ingår i gruppen kan vara av betydelse för utredningen av brottet. Det bör handla om omständigheter som talar för att någon av de personer som befinner sig på brottsplatsen har tagit del i brottet eller annars har gjort iakttagelser av betydelse för brottsutredningen. Utredningen föreslår att det ska markeras genom att det ska vara uppenbart att den som kan misstänkas för brottet, målsäganden eller vittnen till brottet ingår i gruppen. Uppenbarhetskrav förekommer inte i tvångsmedelslagstiftningen sedan tidigare. Däremot är det vanligt förekommande att ett tvångsmedels tillämpningsområde avgränsas genom att ange vilken betydelse för utredningen som en användning av tvångsmedlet kan antas ha för att få användas. När ett tvångsmedel får användas mot någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet används ofta uttrycket att det ska finnas synnerlig anledning att anta. Detta krav bör enligt regeringen användas även för att avgränsa tillämpningsområdet för kvarhållande av en grupp i identifieringssyfte. Tvångsmedlet ska alltså få användas om det finns synnerlig anledning att anta att identifiering är av betydelse för utredningen om brottet. På så sätt markeras att en tillämpning endast kan komma i fråga i situationer när det finns särskilda omständigheter som talar för att den som tagit del i brottet, brottsoffer eller vittnen ingår i gruppen.

Tillämpningsområdet bör även avgränsas till viss typ av brottslighet. Utredningen föreslår att tvångsmedlet ska få tillämpas vid misstanke om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, eller försök till ett sådant brott. *Malmö tingsrätt* anser att det vore lämpligare att avgränsa tillämpningsområdet till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. Det skulle emellertid innebära att ett kvarhållande av en grupp inte får beslutas vid misstanke om t.ex. människorov, grovt vapenbrott, grovt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor och terroristbrott. I likhet med utred-

ningen anser regeringen att det kan finnas ett behov av att hålla kvar en grupp av personer för identifiering även vid sådan brottslighet. Med hänsyn till tvångsmedlets ingripande karaktär är det dock inte motiverat att tvångsmedlet är tillämpligt redan vid brott med ett minimistraff om två års fängelse, vilket *Polismyndigheten* anser. Sammantaget anser därför regeringen, till skillnad från bl.a. *Malmö tingsrätt*, att tvångsmedlets tillämpningsområde bör avgränsas till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Detsamma bör gälla vid försök till ett sådant brott.

Utgångspunkten bör även vara att ett kvarhållande av en grupp ska pågå under så kort tid som möjligt. *Polismyndigheten* anser att tiden för kvarhållande bör vara två timmar, eller om det är av synnerlig vikt för att genomföra en identifikation, ytterligare två timmar. I de flesta situationer framstår ett kvarhållande i två timmar som en alltför lång tid. I likhet med utredningen anser i stället regeringen att huvudregeln bör vara att ett kvarhållande får pågå i upp till en timme. I undantagsfall bör dock ett kvarhållande få pågå i ytterligare en timme. Utredningen föreslår att det bör förutsätta att det är av synnerlig vikt för identifieringen. Regeringen anser dock att förutsättningarna för ett längre kvarhållande än som följer av huvudregeln på ett tydligare sätt markeras genom ett krav på att det är av synnerlig vikt för utredningen, vilket även överensstämmer med liknande tidsgränser i 23 kap. rättegångsbalken. Det förhållandet att tvångsmedlet avgränsas till syftet att identifiera de personer som ingår i gruppen medför att en person inte får hållas kvar efter att han eller hon har identifierats.

Kammarrätten i Sundsvall påpekar att utredningens förslag inte innehåller någon begränsning i fråga om en grupp storlek. Det förhållandet att beslutsfattandet inte föregås av en individuell prövning i förhållande till respektive person skulle kunna tala för att begränsa en grupp storlek. Samtidigt kan det inte uteslutas att det kan förekomma situationer när stora grupper kan behöva kvarhållas. En reglering som innebär att tvångsmedlet avgränsas i fråga om antalet personer som får ingå i en grupp kan ge upphov till praktiska problem och medföra att tid behöver läggas på att räkna in de personer som befinner sig på brottsplatsen. En sådan ordning riskerar att motverka intresset av att kvarhållandet ska pågå så kort tid som möjligt. Gruppens storlek bör i stället, i enlighet med utredningens förslag, vägas in vid bedömningen om åtgärden är proportionerlig.

Vid all tvångsmedelsanvändning gäller proportionalitetsprincipen. Det innebär att en tvångsåtgärd i fråga om art, styrka, räckvidd och varaktighet ska stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden. Även om proportionalitetsprincipen gäller vid all tvångsmedelsanvändning utan att återges i lagtext är det vanligt att principen lagfästs (se t.ex. 27 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken). Med hänsyn till att tvångsmedlet, till skillnad från andra straffprocessuella tvångsmedel, riktar sig mot en grupp av personer bör principen framgå av lagtexten. Vid proportionalitetsavvägningen är det särskilt viktigt att noggrant pröva samtliga omständigheter och väga dem som talar för mot dem som talar mot att kvarhålla en grupp i det enskilda fallet. Prövningen kan leda till att ett kvarhållande inte tillåts trots att de krav som lagen i övrigt ställer upp är uppfyllda.

Med beaktande av de ovan föreslagna avgränsningarna i fråga om syfte, brott och tid anser regeringen, i likhet med *Justitiekanslern* och *Sveriges advokatsamfund*, men till skillnad från *Civil Rights Defenders*, att den begränsning i rörelsefriheten som tvångsmedlet skulle innebära för de personer som ingår i gruppen, får anses vara proportionerlig med hänsyn till det intresse som åtgärden ska tillgodose. Förslaget bedöms därför vara förenligt med regeringsformens och Europakonventionens krav på skydd för rörelsefriheten.

Justitiekanslern tar även upp att förslaget, utöver rörelsefriheten, också kan tänkas inskränka mötes- och demonstrationsfriheten. Enligt regeringsformens förarbeten anses den grundläggande regeln vara att ett ingrepp mot en person föranlett enbart av att denne deltar i ett möte eller en demonstration ska betraktas som riktat också mot mötet respektive demonstrationen och därmed som ett ingrepp i mötes- respektive demonstrationsfriheten (prop. 1975/76:209 s. 144). I senare förarbeten uttalas att även effekterna av en åtgärd kan medföra att åtgärden innebär en inskränkning i mötes- och demonstrationsfriheterna (prop. 2005/06:11 s. 28–30). Det föreslagna tvångsmedlet har till syfte att möjliggöra identifiering i samband med ett allvarligt brott. En användning av tvångsmedlet får inte föranledas enbart av att personerna deltar i ett möte eller en demonstration. Åtgärden riktar sig inte heller specifikt mot möten eller demonstrationer. Det får dessutom anses osannolikt att någon skulle avstå från att utöva sin rätt att demonstrera eller delta i ett möte till följd av att det finns en möjlighet att hålla kvar personen på platsen om ett allvarligt brott skulle begås där. Även med beaktande av de praktiska effekterna av tvångsmedlet bedömer regeringen därmed att åtgärden inte utgör någon inskränkning av mötes- eller demonstrationsfriheten.

Sammantaget anser regeringen därmed att det är proportionerligt att införa ett tvångsmedel för kvarhållande av en grupp av personer. Tvångsmedlet ska få användas för att identifiera personer i en grupp om det finns synnerlig anledning att anta att identifiering är av betydelse för utredningen av brottet och det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, eller försök till ett sådant brott. Regeringen finner inte anledning att föreslå en tidsbegränsad reglering, något som efterfrågas av *Justitiekanslern*.

Barn under 15 år bör inte särregleras

Det förhållandet att tvångsmedlet får användas mot en grupp av personer medför att barn kan komma att påverkas. Enligt barnkonventionen ska barn skyddas mot intrång i den personliga integriteten. Barns bästa ska i första hand beaktas vid alla åtgärder som rör barn.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att barn under 15 år bör särbehandlas. I det avseendet bör dock framhållas att syftet med tvångsmedlet är att identifiera de personer som ingår i gruppen. Vid beslutsfattandet kommer det därför inte vara känt vilka personer som ingår i gruppen, eller åldern på dem. Det innebär att en ordning som innebär att barn särbehandlas skulle vara svår att tillämpa i praktiken. Dessutom talar brottsutvecklingen för att allt fler barn deltar i allvarlig brottslighet. Om barn under 15 år skulle undantas från tvångsmedlet skulle det riskera att göra tvångsmedlet verkningslöst.

Sammantaget anser därför regeringen att tvångsmedlet bör få riktas även mot barn under 15 år. Förslaget bedöms förenligt med barnkonventionen. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsåtgärder bör dock det förhållandet att det kan ingå barn i gruppen vägas in i bedömningen. Som utredningen anger finns det även skäl att vid verkställigheten prioritera identifiering av barn framför vuxna, vilket *Stockholms kommun* välkomnar.

Beslut bör meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren

Beslut om att hålla kvar en grupp av personer bör, i enlighet med utredningens förslag, förutsätta att en förundersökning har inletts eller att det finns förutsättningar att inleda en sådan. Med hänsyn till att syftet är att identifiera personer som befinner sig på en brottsplats kommer tvångsmedlet typiskt sett att användas i det inledande skedet av en förundersökning. Bestämmelsen bör därför placeras i 23 kap. rättegångsbalken.

Nästa fråga är vem eller vilka som bör kunna fatta ett beslut om att hålla kvar en grupp av personer i identifieringssyfte. Utredningen föreslår att beslutsbehörighet ska tillkomma den polisman som leder och ansvarar för ingripandet på plats, dvs. den polisman som benämns förman i 7 § polisförordningen (2014:1104). En sådan ordning skulle innebära att beslutsbehörighet tillkommer någon annan än förundersökningsledaren. Som *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)* för fram skulle det avvika från den generella beslutsbehörighet som gäller för tvångsmedel enligt 23 kap. rättegångsbalken. I det avseendet bör framhållas att bestämmelserna om förundersökning utgår från principen om att förundersökningsledarskapet är odelat och att förundersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet (1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:48]). Förundersökningsledaren ska se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Det innebär bl.a. att förundersökningen ska bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för misstanke eller orsakas kostnad eller olägenhet (23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken). Mot bakgrund av tvångsmedlets ingripande karaktär anser regeringen att det inte bör komma i fråga att någon annan än förundersökningsledaren meddelar beslut om att hålla kvar en grupp av personer i identifieringssyfte.

Som *Hovrätten för Västra Sverige* påpekar talar tvångsmedlets ingripande karaktär för att enbart åklagare bör få meddela beslut. I det avseendet bör framhållas att frågan om att hålla kvar en grupp av personer i de flesta fall kommer att aktualiseras i direkt anslutning till att polisen får kännedom om ett allvarligt brott. I det skedet kommer det sällan finnas någon person som kan misstänkas för brottet. Utgångspunkten är därför att förundersökningen leds av en anställd vid Polismyndigheten. För att tvångsmedlet ska bli verkningsfullt krävs att beslut kan fattas snabbt. Risken är annars att de personer som befinner sig på brottsplatsen hinner lämna och att möjligheten till identifiering går förlorad. En ordning som innebär att enbart åklagare får meddela beslut om kvarhållande skulle innebära att åklagaren behöver överta ledningen av förundersökningen och sätta sig in i den innan ett beslut meddelas.

Sammantaget anser därför regeringen, till skillnad från utredningen, att systematiska och praktiska skäl talar för att beslutsbehörighet bör tillkomma förundersökningsledaren. Det bör komma till uttryck i lagtexten genom att beslut om att hålla kvar en grupp av personer i identifieringssyfte meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren.

10 Tvångsmedel inför eventuell resning

10.1 Det ska införas en reglering för tvångsmedel i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning

Regeringens förslag

Om en förundersökning har återupptagits eller utvidgats för att utreda om den nya omständigheten eller det nya beviset utgör grund för resning ska följande tvångsmedel få användas:

- beslag, biometrisk autentisering och avspärning eller andra liknande åtgärder, och
- husrannsakan, genomsökning på distans, kroppsvisitation, kroppsbesiktning och upptagning av fingeravtryck och andra underlag.

Bestämmelser om tvångsmedel som avser tillämpning mot annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet ska inte få tillämpas mot den tidigare tilltalade innan frågan om resning har prövats av domstol. Det ska dock inte gälla kroppsbesiktning och upptagning av fingeravtryck och andra underlag.

Det ska förtydligas i lag vilka bestämmelser om förundersökningsförfarandet i 23 kap. rättegångsbalken som gäller i en återupptagen förundersökning.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår inte att avspärning eller andra liknande åtgärder, personell husrannsakan och kroppsvisitation ska omfattas av regleringen. Utredningen föreslår inte heller att det ska anges uttryckligen i lag vilka bestämmelser i 23 kap. som ska gälla.

Remissinstanserna

En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget, eller har inget att invända mot det, bl.a. *Attunda tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt*, *Stockholms tingsrätt*, *Svea hovrätt* och *Umeå tingsrätt*. *Diskrimineringsombudsmannen* lyfter att förslaget ger både brottsoffer och den tidigare tilltalade bättre förutsättningar att få en rättvis rättegång. *Sveriges advokatsamfund* pekar på att det är viktigt att reglerna tydliggörs i fråga

om vilka tvångsmedel som kan vara aktuella och när de kan användas inför prövningen av en resningsansökan. *Polismyndigheten* anser att fler tvångsmedel bör få användas i en återupptagen förundersökning inför en eventuell resning, bl.a. personell husrannsakan och kroppsvisitation. *Justitiekanslern* ifrågasätter om det inte av rättssäkerhetsskäl borde ställas högre krav, t.ex. genom ett föreskrivet lägsta minimistraff, för att få använda kroppsbesiktning och upptagning av fingeravtryck och andra underlag.

Två remissinstanser avstyrker förslaget. *Kammarrätten i Sundsvall* bedömer att de skäl som utredningen anger för att rubba på orubblighetsprincipen när det gäller resning till nackdel för den tilltalade inte väger tillräckligt tungt för att införa den föreslagna regleringen. *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)* anser att kroppsbesiktning och åtgärder enligt 28 kap. 14 § rättegångsbalken inte bör få användas i en återupptagen förundersökning inför en eventuell resning och att förslaget förenlighet med Europakonventionen kan ifrågasättas.

Skälen för regeringens förslag

En brottmålsdom är som utgångspunkt orubblig

När tiden för överklagande av en brottmålsdom, som har meddelats av en tingsrätt eller en hovrätt, har gått ut utan att det har förts talan mot domen får den laga kraft. Domar och beslut som har meddelats av Högsta domstolen får laga kraft omedelbart, eftersom de inte kan överklagas.

Innebörden av att en dom får laga kraft är att den inte längre kan överklagas. Den fråga som har avgjorts genom en dom som har fått laga kraft kan i princip inte bli föremål för en ny rättegång. Detta uttrycks på så sätt att domen har rättskraft. Rättskraften hindrar att en tilltalad åtalas på nytt för den gärning som har prövats genom domen. För brottmålsdomar kommer den s.k. orubblighetsprincipen till uttryck i 30 kap. 9 § rättegångsbalken.

Orubblighetsprincipen är dock inte undantagslös. En ny prövning av domen kan komma till stånd om en domstol beslutar om resning eller återställande av försutten tid eller bifaller en klagan över domvilla. De s.k. extraordinära rättsmedlen, som kan aktualiseras när en dom som har fått laga kraft av olika skäl framstår som felaktig, kan sägas utgöra den yttersta rättssäkerhetsgarantin.

Resning regleras i 58 kap. 1–10 a §§ rättegångsbalken. Bestämmelserna om resning kan sägas vara resultatet av en avvägning mellan orubblighetsprincipen och intresset av att ett avgörande är materiellt riktigt – den s.k. sanningsprincipen. Intresseavvägningen har resulterat i att det endast i fall av utpräglad undantagskaraktär är möjligt att få till stånd en ändring av en dom efter att den har fått laga kraft. Resning tar därför i första hand sikte på materiella fel i domen.

Förutsättningarna för resning skiljer sig åt, beroende på om det handlar om resning till förmån eller till nackdel för den tilltalade. Möjligheterna att ansöka om resning är generösare när det är fråga om resning till förmån för tilltalad, både när det gäller antalet resningsgrunder och förutsättningarna att få resning. För att ansöka om resning till nackdel för tilltalad gäller också en särskild frist, vilket inte är fallet vid resning till förmån för tilltalad. Att regleringarna skiljer sig åt beror på att intresset av

att upprätthålla orubblighetsprincipen inte är lika starkt i alla situationer. Det anses vara viktigare för samhället att en oskyldig person inte döms för ett brott än att en skyldig person kan undgå ansvar för brott, se propositionen Resningsförfarandet i brottmål – återupptagande av förundersökning och rätt till biträde (prop. 2011/12:156 s. 15).

En förundersökning ska i vissa fall återupptas för att utreda om det finns grund för resning

En följd av att en brottmålsdom är orubblig är även att den förundersökning som har föregått lagföringen är definitivt avslutad. Utgångspunkten är därför att en brottmålsdoms rättskraft även utgör hinder mot att vidta utredningsåtgärder i syfte att angripa domen.

Inte heller denna princip är dock undantagslös. Det kan framkomma nya omständigheter eller bevis av sådan karaktär att det är sannolikt att det finns grund för resning. För att i en sådan situation kunna ta ställning till om det finns skäl för resning kan det finnas ett behov av att vidta utredningsåtgärder. Enligt 58 kap. 6 a § rättegångsbalken ska åklagaren återuppta en förundersökning om det i en ansökan om resning åberopas eller om det på annat sätt kommer fram en omständighet eller ett bevis som inte tidigare har lagts fram och det är sannolikt att omständigheten eller beviset utgör grund för resning. Förundersökningen ska dock inte återupptas om det saknas behov av utredningsåtgärder. Om förundersökningen inte är avslutad ska åklagaren i stället besluta att förundersökningen även ska avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet.

Återupptagande av en förundersökning i syfte att utreda om det finns grund för resning kan t.ex. initieras genom att den dömda åberopar nytt material i en ansökan om resning som ges in till domstol. Frågan kan aktualiseras även på andra sätt, t.ex. genom en framställan om utredningsåtgärder som riktas direkt till åklagaren eller genom att åklagaren på något annat sätt får kännedom om att en dom som vunnit laga kraft kan vara materiellt felaktig (prop. 2011/12:156 s. 57).

Det finns skäl att förtydliga förfarandet i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning

Det saknas en heltäckande reglering för förfarandet i en återupptagen förundersökning som syftar till att utreda om det finns grund för resning. I samband med att bestämmelserna infördes uttalade regeringen att bestämmelserna om förundersökning i 23 kap. rättegångsbalken i möjligaste mån även bör gälla i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning, och att den närmare preciseringen av vilka bestämmelser som ska tillämpas bör göras i praxis (prop. 2011/12:156 s. 36 och 37). Utredningen föreslår att det ska markeras i lagtexten på så sätt att 23 kap. rättegångsbalken gäller i tillämpliga delar i en återupptagen förundersökning.

Principen om orubblighet är grundläggande för rättsordningens stabilitet. Den är en förutsättning för att myndigheter och enskilda ska kunna lägga ett domstolsavgörande till grund för sitt fortsatt handlande. Till följd av detta är utrymmet för att bevilja resning mycket begränsat. Det gäller även möjligheten att återuppta en förundersökning i syfte att utreda om det finns en grund för resning. Regleringen om när en

förundersökning ska återupptas och när utredningsåtgärder får vidtas i syfte angripa domen motiveras av rättssäkerhetsskäl (prop. 2011/12:156 s. 22). Det är viktigt att förfarandet i en återupptagen förundersökning är tydligt, både i förhållande till enskilda och till beslutsfattare. En tydlig reglering kan bidra till förutsebarhet och minska risken för fel i beslutsfattandet. Sammantaget anser därför regeringen att det finns skäl att i lagtexten tydliggöra vilka bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken som ska tillämpas i en återupptagen förundersökning.

En förundersökning som återupptas för att utreda om det finns grund för resning kan innebära betydande ingrepp i enskildas förhållanden. Det framstår därför som rimligt att de rättssäkerhetsgarantier som omgärdar förundersökningsförfarandet även bör gälla i en återupptagen förundersökning. Det handlar bl.a. om grundläggande principer för hur en förundersökning ska bedrivas, att det som förekommit i utredningen dokumenteras och att den som är misstänkt har rätt till insyn.

Som utredningen anger är det naturligt att endast vissa bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken kan tillämpas i en återupptagen förundersökning. Bestämmelsen i 23 kap. 3 § andra stycket rättegångsbalken ger åklagaren en rätt att anlita biträde av polisen i en förundersökning. Den bestämmelsen bör vara tillämplig även i en återupptagen förundersökning. Av grundläggande betydelse är vidare att en förundersökning enligt 23 kap. 4 § rättegångsbalken ska bedrivas objektivt. Det innebär bl.a. att förundersökningen ska bedrivas så att inte någon onödigt utsätts för misstanke eller orsakas kostnad eller olägenhet. Objektivitetskravet bör gälla även i en återupptagen förundersökning. Att bestämmelsen i 23 kap. 5 § rättegångsbalken är tillämplig framgår direkt av 21 kap. 3 b § rättegångsbalken. Vidare bör bestämmelserna om förhör och möjligheten att använda vite mot den som ska förhöras vara tillämpliga (23 kap. 6–6 b §§ rättegångsbalken). Detsamma bör gälla bestämmelserna om hämtning till förhör enligt 23 kap. 7 § rättegångsbalken. Även bestämmelserna om hur förhör ska genomföras bör gälla i en återupptagen förundersökning (23 kap. 9–12 §§ rättegångsbalken). Det gäller även möjligheterna att säkra bevisning enligt 23 kap. 13–15 b §§ rättegångsbalken.

I en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning är inte 23 kap. 16 § första stycket rättegångsbalken, som reglerar användande av tvångsmedel i en förundersökning, tillämplig. Som framgår senare i detta avsnitt föreslår regeringen i stället att frågan om tvångsmedel bör regleras särskilt. Däremot bör 23 kap. 16 § andra stycket, som reglerar tolkning och översättning, tillämpas även i en återupptagen förundersökning. Detsamma gäller 23 kap. 18–19 §§ rättegångsbalken, som reglerar den misstänktes rätt till insyn i förundersökningen. Skyldigheten att dokumentera det som förekommit i en förundersökning och den misstänktes rätt till insyn utgör viktiga rättssäkerhetsgarantier. Bestämmelserna i 23 kap. 21–21 d §§ rättegångsbalken bör därför vara tillämpliga även i en återupptagen förundersökning.

Vilka bestämmelser i 23 kap. som är tillämpliga i en återupptagen förundersökning bör framgå av ett nytt stycke i 58 kap. 6 a §. Det bör också framgå att det som sägs om den misstänkte i stället ska gälla den tidigare tilltalade.

Det finns ett behov av att kunna använda tvångsmedel i en återupptagen förundersökning

Det finns ingen särskild reglering för användning av tvångsmedel i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning. Högsta domstolen har i ett avgörande från 2021 avslagit ett yrkande om att få genomföra kroppsbesiktning genom tagande av salivprov i en återupptagen förundersökning mot en person som tidigare frikänts för brottet. Enligt Högsta domstolen saknades tydligt lagstöd för att använda tvångsmedlet i en återupptagen förundersökning (NJA 2021 s. 368).

Reglerna om när en förundersökning ska återupptas och när utredningsåtgärder får vidtas inför en eventuell resning syftar till att skapa tydlighet och förutsebarhet för den enskilde (prop. 2011/12:156 s. 22). Intresset av tydlighet och förutsebarhet gör sig gällande även i fråga om förutsättningarna för att använda tvångsmedel i en återupptagen förundersökning. En tydlig reglering för användningen av tvångsmedel skapar klarhet och förutsebarhet för enskilda och ger bättre förutsättningar för en rättvis rättegång, vilket *Diskrimineringsombudsmannen* pekar på.

Som utredningen anger förekommer det ärenden där det finns ett praktiskt behov av att kunna använda tvångsmedel när en förundersökning har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning. Även om antalet sådana fall är få skulle det vara otillfredsställande, särskilt vid allvarlig brottslighet, om tvångsmedel inte kan användas för att skaffa fram utredning som är nödvändig för att kunna ta ställning till om den nya omständigheten eller beviset utgör grund för resning. Det kan exempelvis finnas ett behov av att genomföra en husrannsakan för att få fram ett föremål som kan vara av avgörande betydelse i den återupptagna förundersökningen. Det kan också förekomma att det finns behov av att genomföra en kroppsbesiktning genom att ta ett salivprov i syfte att jämföra med ett spår, som till följd av den tekniska utvecklingen, har blivit användbart som bevis.

Behovet av att använda tvångsmedel i en återupptagen förundersökning kan antas vara som störst när det handlar om resning till nackdel för den tilltalade. Som utredningen anger kan det dock inte uteslutas att det kan finnas ett behov av att använda tvångsmedel även när det framkommit nya omständigheter eller bevis som kan tala för resning till förmån för den tilltalade. Det kan exempelvis handla om att den tidigare tilltalade har kännedom om att viss bevisning finns men inte själv har möjlighet att ta fram den. Oavsett om utredningen syftar till att utreda om det finns grund för resning till den tidigare tilltalades fördel eller till dennes nackdel kan det, som utredningen anger, även finnas behov av att använda tvångsmedel mot någon annan än den tidigare tilltalade. Det kan exempelvis handla om att den tidigare tilltalade begär att åklagaren ska återuppta förundersökningen och gör sannolikt att någon annan innehar bevisning som skulle ha lett till att han eller hon hade frikänts.

Sammantaget anser regeringen att det finns ett behov av att i vissa fall kunna använda tvångsmedel i en förundersökning som har återupptagits i syfte att utreda om det finns grund för resning. Det behovet gör sig gällande både vid resning till förmån och till nackdel för den tilltalade.

Behovet av tvångsmedel kan finnas både i förhållande till den tidigare tilltalade och i förhållande till någon annan person.

En särskild reglering för tvångsmedel i en återupptagen förundersökning ska införas

Av legalitetsprincipen och de grundläggande fri- och rättigheterna i regeringsformen och Europakonventionen följer att det måste finnas stöd i lag för att tvångsmedel ska få användas mot enskilda. Av hänsyn till orubblighetsprincipen finns det också ett starkt intresse av att förutsättningarna för att använda tvångsmedel innan resningsfrågan har prövats är förutsebara i förhållande till enskilda. Som *Sveriges advokatsamfund* framhåller är det viktigt med tydlighet både i fråga om vilka tvångsmedel som ska få användas och under vilka förutsättningar de ska få användas. En tydlig reglering minskar också risken för felaktiga bedömningar i beslutsfattandet. I likhet med utredningen anser därför regeringen att det finns skäl att i lag införa en särskild reglering som uttömmande anger vilka tvångsmedel som ska få användas i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning och under vilka förutsättningar sådana tvångsmedel ska få användas.

Ändamålet med att använda tvångsmedel i en återupptagen förundersökning

Av rättssäkerhetsskäl är det viktigt att en reglering om tvångsmedel i en förundersökning inför en eventuell resning är tydligt avgränsad i fråga om ändamål. En förutsättning för att en förundersökning ska återupptas enligt 58 kap. 6 a § rättegångsbalken är att det i en ansökan om resning åberopas eller på annat sätt framkommer en omständighet eller ett bevis som inte lagts fram tidigare och det är sannolikt att omständigheten eller beviset utgör grund för resning. Som utredningen föreslår är det rimligt att möjligheten att använda tvångsmedel knyts till den bestämmelsen. Det innebär att ändamålet för att använda tvångsmedel är begränsat till att verifiera den grund som har motiverat beslutet om att återuppta förundersökningen. En följd av detta är att tvångsmedel inte får användas i syfte att skaffa fram underlag för att ansöka om resning på andra grunder. En sådan begränsning av ändamålet ligger i linje med de avvägningar mellan orubblighetsprincipen och intresset av materiellt riktiga avgöranden som resningsinstitutet vilar på.

Vilka tvångsmedel bör omfattas av regleringen?

Frågan är därefter vilka tvångsmedel som bör omfattas av regleringen. Vid bedömningen bör det avgörande vara om det finns ett tydligt behov av att använda det aktuella tvångsmedlet i förundersökningar som återupptas i syfte att utreda om det finns grund för resning.

Enligt utredningens förslag bör beslag och biometrisk autentisering omfattas av den särskilda regleringen. I en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning kan det finnas ett behov av att ta ett föremål i beslag för att exempelvis genomföra en undersökning av föremålet. Likaså kan det finnas ett behov av att använda biometrisk autentisering för att genomföra en genomsökning av det

beslagtagna föremålet. Regeringen anser därför att beslag och biometrisk autentisering bör omfattas av den särskilda regleringen.

Utredningen föreslår även att penningbeslag ska omfattas. Av 27 kap. 1 a § rättegångsbalken framgår att penningbeslag har till syfte att säkra ett återställande till en målsägande eller till att säkra ett förverkande. Som *Åklagarmyndigheten* påpekar är det svårt att se i vilken situation det skulle finnas behov av att använda tvångsmedlet i syfte att utreda om det finns grund för resning. Regeringen anser därför, till skillnad från utredningen och *Ekobrottsmyndigheten*, att penningbeslag inte ska omfattas av den särskilda regleringen.

Utredningen har inget förslag om att avspärning eller andra liknande åtgärder enligt 27 kap. 15 § rättegångsbalken ska omfattas av regleringen. *Polismyndigheten* påpekar att det i en återupptagen förundersökning kan förekomma att ett utrymme, i vilket det genomförts husrannsakan och i vilket ett föremål har anträffats, behöver spärras av. Det kan enligt myndigheten handla om att en teknisk undersökning behöver genomföras innan ett föremål kan flyttas. Regeringen anser, i likhet med *Polismyndigheten* men till skillnad från utredningen, att tvångsmedlet avspärning eller andra liknande åtgärder enligt 27 kap. 15 § rättegångsbalken bör omfattas av den särskilda regleringen.

Polismyndigheten anser även att föreläggande om att bevara elektroniska uppgifter enligt 27 kap. 16 § rättegångsbalken bör få användas i en återupptagen förundersökning. Ett föreläggande enligt den bestämmelsen får enbart avse elektroniska uppgifter som är lagrade. Ett sådant föreläggande innebär ingen skyldighet att lämna ut uppgiften och ger därför inte de brottsbekämpande myndigheterna någon åtkomst till informationen. För det krävs i stället att något annat tvångsmedel används, exempelvis beslag. Sammantaget anser regeringen, i likhet med utredningen, att det saknas ett tillräckligt tydligt behov av att använda föreläggande enligt 27 kap. 16 § rättegångsbalken i en återupptagen förundersökning. Tvångsmedlet bör därför inte omfattas av den särskilda regleringen.

Enligt utredningens förslag bör vidare husrannsakan enligt 28 kap. 1 § rättegångsbalken, så kallad reell husrannsakan, omfattas av regleringen. Tvångsmedlet husrannsakan innebär en möjlighet att genomöka hus, rum och slutna förvaringsställen. Som utredningen anger kan det förekomma att det finns ett behov av att i sådana utrymmen söka efter skriftliga handlingar eller föremål som kan vara av avgörande betydelse för att utreda resningsfrågan. Det kan också finnas ett behov av att använda husrannsakan för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredningen i övrigt. Regeringen anser därför att husrannsakan enligt 28 kap. 1 § rättegångsbalken bör omfattas av regleringen. Detsamma bör gälla husrannsakan i en lokal som är tillgänglig för allmänheten enligt 28 kap. 3 § rättegångsbalken.

Utredningen föreslår inte att husrannsakan enligt 28 kap. 2 § rättegångsbalken, så kallad personell husrannsakan, ska omfattas. Utredningen pekar på att en sådan husrannsakan har till huvudsakligt syfte att söka efter personer som ska berövas friheten. Även om husrannsakan också kan användas för att söka efter personer som ska hämtas till förhör enligt 23 kap. 7 § rättegångsbalken bedömer utredningen att det ytterst sällan finns behov av att använda personell husrannsakan i en återupptagen

förundersökning. *Polismyndigheten* invänder mot detta och påpekar att den vanligaste platsen för att verkställa ett beslut om hämtning till förhör är i personens bostad. Myndigheten anser därför att personell husrannsakan bör omfattas av regleringen. Regeringen instämmer i dessa synpunkter och anser att det kan finnas ett behov av att använda husrannsakan enligt 28 kap. 2 § rättegångsbalken i en utredning som syftar till att utreda om det finns grund för resning. Tvångsmedlet bör därför omfattas av regleringen. Detsamma bör gälla husrannsakan i en lokal som är tillgänglig för allmänheten enligt 28 kap. 3 § rättegångsbalken.

Enligt utredningens förslag bör även genomsökning på distans omfattas av regleringen. Som utredningen anger kan tvångsmedlet ses som en särskild form av husrannsakan. På motsvarande sätt som med reell husrannsakan kan det finnas ett behov av att använda genomsökning på distans för att utreda om det finns grund för resning. Regeringen anser därför att genomsökning på distans bör omfattas av regleringen.

Utredningen bedömer att det saknas behov av att använda kroppsvisitation i en återupptagen förundersökning. *Polismyndigheten* invänder mot detta och framhåller att det många gånger krävs ett beslut om kroppsvisitation för att få fram föremål som ska tas i beslag. Om kroppsvisitation inte får användas i en återupptagen förundersökning kan det exempelvis innebära att en person i samband med en husrannsakan kan placera ett föremål i sin byxficka och på så sätt freda föremålet från beslag. En sådan ordning framstår inte som ändamålsenlig. Regeringen anser därför, till skillnad från utredningen men i likhet med *Polismyndigheten*, att kroppsvisitation bör omfattas av regleringen.

Utredningen föreslår även att kroppsbesiktning ska omfattas av den särskilda regleringen. Som utredningen anger har den tekniska utvecklingen medfört att möjligheten att analysera spår har utvecklats på senare år. Tvångsmedlet kroppsbesiktning kan användas för att få fram en dna-profil på en person i syfte att kunna jämföra med exempelvis ett spår. Det finns därmed ett tydligt behov av att kunna använda tvångsmedlet i en återupptagen förundersökning och regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att kroppsbesiktning bör omfattas av regleringen.

Enligt utredningen bör det även vara möjlighet att ta upp biometriska underlag enligt 28 kap. 14 § i en återupptagen förundersökning. På samma sätt som med kroppsbesiktning kan det finnas behov av att ta upp sådana underlag i en återupptagen förundersökning för att jämföra med spår som förekommer i utredningen. I likhet med utredningen anser därför regeringen att det ska vara möjligt att ta upp underlag enligt 28 kap. 14 § i en återupptagen förundersökning.

Förutsättningarna för att använda tvångsmedel i en återupptagen förundersökning

Utredningen föreslår att de formella förutsättningarna för att använda tvångsmedel i en återupptagen förundersökning ska motsvara de som gäller i en ordinär förundersökning. I det avseendet finns det anledning att framhålla att utrymmet för att återuppta en förundersökning är begränsat till situationer när den nya omständigheten eller beviset är av sådan karaktär att det är sannolikt att det finns grund för resning. Regeringens förslag innebär dessutom att möjligheten att använda tvångsmedel bör vara

avgränsat till den grund som har motiverat beslutet om att återuppta förundersökningen. Mot bakgrund av dessa avgränsningar instämmer regeringen i att det saknas skäl att uppställa högre formella krav för att använda tvångsmedel än vad som gäller i en ordinär förundersökning. Det finns inte heller skäl att begränsa möjligheten att använda vissa tvångsmedel till brott med ett visst minimistraff, vilket *Justitiekanslern* är inne på.

De formella förutsättningarna för att använda tvångsmedel varierar. Vissa tvångsmedel får användas oberoende av brottstyp och oavsett om det finns misstanke mot en viss person. Det gäller exempelvis för beslag enligt 27 kap. 1 § rättegångsbalken. Andra tvångsmedel förutsätter för sin tillämpning att det finns misstanke om brott av visst slag. Det gäller bl.a. för husrannsakan enligt 28 kap. 1 § rättegångsbalken, som förutsätter att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa. Många tvångsmedel är i första hand tänkta att tillämpas mot den som skäligen kan misstänkas för brottet. Motsvarande tvångsmedel kan ofta tillämpas även mot någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet, men då uppställs högre krav. Det gäller bl.a. för kroppsvisitation enligt 28 kap. 11 § rättegångsbalken. Tvångsmedel som får användas mot någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet kan användas både mot en person som är misstänkt på en lägre nivå än skäligen misstanke och mot någon som inte är misstänkt för brottet.

Utredningens förslag innebär att utgångspunkten ska vara att tvångsmedel som får användas mot någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet inte ska få riktas mot en tidigare tilltalad innan resningsfrågan har prövats. Som skäl för det anför utredningen att det annars skulle öppna för en möjlighet att kringgå det skydd som orubblighetsprincipen ställer upp. Regeringen instämmer i utredningens uppfattning.

Det sagda innebär att användning av tvångsmedel enligt 28 kap. rättegångsbalken i de flesta fall kommer att förutsätta att den tidigare tilltalade skäligen kan misstänkas för brottet. *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)*, som hänvisar till Europakonventionen, anser att det efter en frikännande dom inte får anföras som grund för ett efterföljande beslut att det fortfarande finns misstanke mot den tidigare tilltalade. Enligt artikel 6 i Europakonventionen ska var och en som blivit anklagad för brott betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts. Den så kallade oskuldspresumtionen är ett element i rätten till en rättvis rättegång och har främst betydelse som processuell garanti inom ramen för prövningen av anklagelser om brott. Oskuldspresumtionens skydd kan återupprättas om brottsanklagelsen blir föremål för förnyad prövning, t.ex. inom ramen för en resningsprocess. Av artikel 4 i det sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen framgår vidare att ingen får lagföras eller straffas på nytt i en brottmålsrättegång i samma stat för ett brott för vilket han redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat. Enligt artikeln finns det dock inget hinder mot att målet tas upp på nytt i enlighet med lagen och rättegångsordningen i den berörda staten, om det föreligger bevis om nya eller nyuppdagade omständigheter. Det innebär att det enligt Europakonventionen inte finns något hinder mot att ett tvångsmedelsbeslut grundas på att den tidigare tilltalade anses skäligen misstänkt för brottet.

Utredningen anger att en frikännande dom som inte har fått laga kraft normalt innebär att det inte längre finns skäligen misstanke mot den frikände. I en sådan situation kan skäligen misstanke uppstå på nytt om det exempelvis tillkommer någon ny bevisning som gör att den tilltalade åter kan anses vara skäligen misstänkt (jfr NJA 1987 s. 876 och NJA 2023 s. 1043). Motsvarande bör gälla vid bedömningen av om det finns skäligen misstanke efter att domen har fått laga kraft. Det innebär att om en förundersökning har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning kan den tidigare tilltalade betraktas som skäligen misstänkt endast om det tillkommit någon ny bevisning som gör att han eller hon åter kan anses vara skäligen misstänkt. Det bedöms förenligt med Europakonventionen. Bedömningen av om det finns skäligen misstanke får avgöras efter omständigheterna i det enskilda fallet.

Utredningen föreslår dock att kroppsbesiktning och upptagning av fingeravtryck och andra underlag bör få riktas mot den tidigare tilltalade även enligt bestämmelserna om när dessa tvångsmedel får användas mot någon annan än den som är skäligen misstänkt för brottet.

För kroppsbesiktning är huvudregeln att tvångsmedlet enbart får användas mot någon som är skäligen misstänkt. Det finns emellertid även en möjlighet att ta salivprov på någon annan än den som är skäligen misstänkt, för att kunna ta fram en dna-profil, om det finns synnerlig anledning att anta att det är av betydelse för utredningen om brottet. Sådan kroppsbesiktning får enbart göras i syfte att utreda brottet och dna-profilen får inte jämföras med sådana dna-profiler som finns i polisiära register. På samma sätt är huvudregeln att upptagning av fingeravtryck och andra underlag enligt 28 kap. 14 § rättegångsbalken endast får tas från den som är skäligen misstänkt för brottet. Det finns dock möjlighet till sådan upptagning även från någon annan än den som är skäligen misstänkt, om det finns synnerlig anledning att anta att det är av betydelse för utredningen om brottet.

Som utredningen anger har den tekniska utvecklingen för att utvinna användbar bevisning ur mycket små dna-spår lett till att utgången i vissa brottmål har kommit att ifrågasättas. Det har också utvecklats nya tekniska möjligheter att analysera exempelvis fingeravtryck, röstprov och video och på det sättet knyta spår till en viss person. Det kan antas att behovet av att använda kroppsbesiktning och upptagning av fingeravtryck och andra underlag i en återupptagen förundersökning i de allra flesta fall motiveras av behovet av att jämföra underlagen med äldre spår i utredningen. Det handlar om spår som till följd av utvecklingen av modern teknik har blivit användbara som bevis. I det avseendet gör sig behovet av att använda kroppsbesiktning och upptagning av fingeravtryck och andra underlag gällande på ett annat sätt än i fråga om andra tvångsmedel. Samtidigt har sådan bevisning ofta ett högt bevisvärde. Det medför att bevisning som kan följa av en användning av dessa tvångsmedel många gånger kan vara avgörande för en fällande dom. Sammantaget kan det antas att möjligheten att använda kroppsbesiktning och upptagning av fingeravtryck och andra underlag är av särskilt stor betydelse för att i en återupptagen förundersökning utreda om det finns grund för resning. Det är viktigt att möjligheten att använda modern teknik tas till vara. Om så inte sker riskerar det i förlängningen att påverka förtroendet hos allmänheten för rättsväsendet i stort. Sammantaget anser därför regeringen, i

likhet med utredningen men till skillnad från *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)*, att kroppsbesiktning enligt 28 kap. 12 b § och upptagning av fingeravtryck och andra underlag enligt 28 kap. 14 a § bör få riktas mot en tidigare tilltalad i en återupptagen förundersökning.

Som utredningen anger bör vidare den behovsprincip som gäller för all tvångsmedelsanvändning gälla även för tvångsmedel i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning. Det måste därför säkerställas att den bevisning som tvångsmedlet förväntas ge inte är möjlig att få fram genom andra, mindre ingripande åtgärder. Alla andra möjligheter att få fram bevisningen ska med andra ord redan ha prövats och uttömts.

Vid all tvångsmedelsanvändning gäller dessutom proportionalitetsprincipen. Det innebär att en tvångsåtgärd i fråga om art, styrka, räckvidd och varaktighet ska stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden. Vid avvägningen är det viktigt att noggrant pröva samtliga omständigheter och väga dem som talar för mot dem som talar mot att en viss åtgärd används. Prövningen kan leda till att en åtgärd inte tillåts trots att de krav som lagen i övrigt ställer upp är uppfyllda (prop. 2021/22:119 s. 85). Som utredningen anger bör det men som det innebär för en tidigare tilltalad att utsättas för tvångsmedel, trots en frikännande dom, väga särskilt tungt.

10.2 Beslut om tvångsmedel i en återupptagen förundersökning ska meddelas av åklagaren eller rätten

Regeringens förslag

Beslut om att använda tvångsmedel i en förundersökning som har återupptagits eller utvidgats ska meddelas av åklagaren eller rätten. Om användningen av tvångsmedlet kan antas medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas bör åtgärden inte vidtas utan rättens beslut.

En fråga om att använda tvångsmedel får tas upp av rätten på yrkande av åklagaren. Framställan till rätten ska göras hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos Högsta domstolen.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att tvångsmedel ska beslutas av åklagaren. Enligt utredningens förslag får åklagaren, om det finns särskilda skäl, begära att rätten prövar en sådan fråga. Utredningen föreslår att endast vissa åklagare bör få fatta beslut om tvångsmedel.

Remissinstanserna

En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget, eller har inget att invända mot det, bl.a. *Attunda tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt*, *Stockholms tingsrätt*, *Svea hovrätt* och *Umeå tingsrätt*. Flera remiss-

instanser, bl.a. *Hovrätten för Västra Sverige*, *Malmö tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten* förordar att beslut om tvångsmedel inför en eventuell resning meddelas av domstol. *Åklagarmyndigheten* anser att beslutsbehörighet bör tillkomma samtliga åklagare.

Skälen för regeringens förslag

Utredningen föreslår att beslut om att använda tvångsmedel ska meddelas av åklagare. Enligt utredningens förslag ska åklagaren få begära att rätten prövar frågan om tvångsmedel om det finns särskilda skäl.

Som utredningen anger talar orubblighetsprincipen för att tvångsmedel endast bör få användas med stor restriktivitet i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning. Enligt *Malmö tingsrätt* skulle principen om orubblighet, och de rättssäkerhetsgarantier som omgärdar den, skyddas bättre om endast domstol får meddela beslut om tvångsmedel. I det avseendet bör dock framhållas att det intrång som kan följa av att tvångsmedel används i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning kan variera. När det handlar om att använda tvångsmedel mot en tidigare tilltalad i syfte att utreda om det finns grund för resning till nackdel för denne talar orubblighetsprincipen många gånger för att beslut bör meddelas av domstol. Som utgångspunkt framstår det dock inte som lika ingripande att i en sådan förundersökning använda tvångsmedel mot någon annan än en tidigare tilltalad. När förundersökningen syftar till att utreda om det finns grund för resning till fördel för en tidigare tilltalad är inte intresset av att upprätthålla orubbligheten lika framträdande, vilket medför att användningen av tvångsmedel inte framstår som lika ingripande. Den föreslagna regleringen omfattar tvångsmedel av olika slag och det intrång eller men som kan följa av att tvångsmedel används i en återupptagen förundersökning kan variera. Det talar för att beslutsbehörigheten bör ges en flexibel utformning och att utgångspunkten bör vara att både åklagaren och rätten får meddela beslut.

I samma riktning talar den koppling som finns mellan olika tvångsmedel och hur tvångsmedel används i praktiken. Exempelvis förutsätter ett beslut om beslag att föremålet är tillgängligt på ett sådant sätt att beslutet kan gå i omedelbar verkställighet. Normalt sett förutsätter därför beslag att något annat tvångsmedel används för att ge åtkomst till föremålet, typiskt sett husrannsakan eller kroppsvisitation. På motsvarande sätt förutsätter ett praktiskt genomförande av genomsökning på distans att t.ex. en mobiltelefon eller en dator har tagits i beslag eller att den kan genomsökas efter att den anträffats vid en husrannsakan. En ordning som innebär att endast rätten får besluta om tvångsmedel skulle därför innebära att åklagaren i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning skulle behöva begära tillstånd till att använda tvångsmedel, som används gemensamt, i flera steg. En sådan ordning framstår inte som ändamålsenlig.

Sammantaget anser därför regeringen att beslutsbehörighet i fråga om tvångsmedel i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning som utgångspunkt bör tillkomma både åklagaren och rätten.

I vissa fall kan det antas att användningen av tvångsmedel i en förundersökning som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning är särskilt ingripande. Det gäller särskilt om förundersökningen tar sikte på resning till nackdel för en tidigare tilltalad och då tvångsmedelsanvändningen innebär ett påtvingat kroppsligt ingrepp. I dessa fall bör endast rätten kunna fatta beslutet, framför allt för att säkerställa att åtgärden är proportionerlig. Utredningen föreslår att det bör komma till uttryck på så sätt att åklagaren, om det finns särskilda skäl, får begära att rätten prövar en fråga om tvångsmedel. Krav på särskilda skäl för att underställa rätten en tvångsmedelsfråga förekommer inte i rättegångsbalken sedan tidigare. Ett annat alternativ är att jämföra med den beslutsbehörighet som gäller för husrannsakan enligt 28 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken. Enligt den bestämmelsen är utgångspunkten att förordnande om s.k. reell husrannsakan får meddelas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. Om husrannsakan kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den hos vilken åtgärden företas bör dock åtgärden inte vidtas utan rättens förordnande. Beslutsbehörigheten för husrannsakan innebär att rätten beslutar i de mest integritetskänsliga situationerna. Enligt regeringen finns det skäl att utforma beslutsordningen för tvångsmedel i förundersökningar som har återupptagits för att utreda om det finns grund för resning med förebild i den bestämmelsen. I en återupptagen förundersökning torde det sällan vara aktuellt med tvångsmedelsanvändning av stor omfattning. Däremot kan det i vissa fall vara aktuellt att använda tvångsmedel som kan antas medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas av åtgärden. Genom att i lagtexten ange att användningen av tvångsmedel som kan antas medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas inte bör vidtas utan rättens beslut anser regeringen att principen om orubblighet, och de rättssäkerhetsgarantier som omgärdar den, skyddas på ett bättre sätt. Sammantaget anser regeringen att rätten bör meddela beslut om tvångsmedel om användningen av tvångsmedlet kan antas medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas av åtgärden. Det innebär också att det, till skillnad från utredningens förslag, inte bör uppställas krav på särskilda skäl för att rätten ska kunna besluta om tvångsmedel i en återupptagen förundersökning.

Vid bedömningen om användningen av tvångsmedlet kan antas medföra synnerlig olägenhet har det betydelse om förundersökningen syftar till att utreda om det finns grund för resning till nackdel eller till fördel för den tidigare tilltalade. I det sistnämnda fallet torde användning av tvångsmedel nästan aldrig kunna antas medföra synnerlig olägenhet. Vidare bör utgångspunkten vara att olägenheten för den som drabbas av ett tvångsmedel är större i fråga om personella än reella tvångsmedel. När tvångsmedelsanvändningen innebär ett påtvingat kroppsligt ingrepp kan det ofta antas att användningen av tvångsmedlet medför synnerlig olägenhet för den som drabbas. Det gäller särskilt om tvångsmedlet riktas mot den tidigare tilltalade. Det bedöms dock inte vara lämpligt att på ett uttömmande sätt redogöra för vilka situationer som kräver rättens tillstånd, utan en bedömning får alltid göras i det enskilda fallet. Frågan om att använda tvångsmedel i en återupptagen förundersökning bör få tas upp av rätten på yrkande av åklagaren. Den domstol som är behörig att pröva en ansökan om resning bör enligt regeringen även vara behörig att pröva frågan om tvångsmedel.

Slutligen anser utredningen att kretsen av åklagare som är behöriga att fatta beslut om tvångsmedel bör begränsas i förhållande till vad som i övrigt gäller för tvångsmedel enligt rättegångsbalken. Som skäl för det anför utredningen att det kan finnas resningsärenden där det krävs komplicerade juridiska bedömningar. Enligt utredningen bör därför handläggningen begränsas till den krets av åklagare som får handlägga ärenden om ansvar för brott enligt förordningen (2014:1106) om handläggningen av ärenden om brott av anställda inom polisen och vissa andra befattningshavare. *Åklagarmyndigheten* invänder mot detta och pekar på att alla åklagare är behöriga att handlägga resningsärenden, om frågan om resning ska prövas av hovrätten. Enligt myndigheten är det ofta den åklagare som handlagt ärendet i den ordinarie processen som handlägger frågan om resning.

Regeringen delar Åklagarmyndighetens uppfattning att det saknas skäl att begränsa kretsen av åklagare som är behöriga att besluta om tvångsmedel. Effektivitetsskäl talar i stället för att den åklagare som handlägger ett resningsärende kan besluta om tvångsmedel. Beslutsbehörighet bör alltså tillkomma samtliga åklagare, dvs i linje med vad som gäller för tvångsmedel i allmänhet.

11 En mer enhetlig reglering vid underrättelser om hemliga och preventiva tvångsmedel

Regeringens förslag

Åklagaren, i stället för domstolen, ska underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd när en domstol har beslutat i frågor om hemliga och preventiva tvångsmedel i vissa fall. Vidare ska åklagaren underrätta nämnden när en domstol har beslutat i frågor om hemliga och preventiva tvångsmedel enligt den s.k. preventivlagen mot en person som inte uppnått straffbar ålder.

Utredningens förslag

Förslaget från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår inte en underrättelseskyldighet till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd när tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) används mot en person som inte uppnått straffbar ålder.

Remissinstanserna

Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt över förslagen. *Attundatingsrätt*, *Domstolsverket*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*,

Södertörns tingsrätt och Åklagarmyndigheten tillstyrker förslaget om att underrättelseskyldigheten till nämnden i vissa fall ska fullgöras av åklagare i stället för av domstol. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser att nämnden bör underrättas om samtliga beslut om hemliga tvångsmedel mot personer som inte uppnått straffbar ålder, även sådana som fattas med stöd av preventivlagen.

Skälen för regeringens förslag

Åklagaren ska i samtliga fall ansvara för underrättelserna till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

När hemliga och preventiva tvångsmedel använts ska den som berörts av åtgärden så långt som möjligt underrättas om tvångsmedelsanvändningen i efterhand (27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken, 19–18 §§ preventivlagen samt 28 och 29 §§ lagen [2020:62] om hemlig dataavläsning). Frågan om en sådan underrättelse ska lämnas prövas av åklagaren. Om den som berörts av tvångsmedelsanvändningen inte har underrättats inom de tidsfrister som föreskrivs, t.ex. för att sekretess gäller för uppgifter som ska ingå i underrättelsen, ska åklagaren i stället underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om tvångsmedelsanvändningen (14 b § förundersökningskungörelsen [1947:948] och förordningen [2007:1144] om fullgörande av underrättelseskyldighet enligt lagen [2007:979] om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott).

I vissa situationer när hemliga och preventiva tvångsmedel använts är det domstol i stället för åklagare som ska underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om tvångsmedelsanvändningen. Så är fallet i fråga om hemlig dataavläsning och tvångsmedel inom ramen för preventivlagens utökade tillämpningsområde (21 § lagen om hemlig dataavläsning och 6 b § preventivlagen).

Reglerna om vilken aktör som ska fullgöra underrättelseskyldigheten till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i frågor om hemliga och preventiva tvångsmedel är alltså inte enhetligt utformade. Skyldigheten att underrätta nämnden är en av flera rättssäkerhetsgarantier som omger den hemliga tvångsmedelsanvändningen och det är av mycket stor vikt att underrättelseskyldigheten fullgörs för att nämnden ska kunna utöva effektiv tillsyn. En enhetlig reglering i frågan om vilken aktör som ska fullgöra underrättelseskyldigheten till nämnden minskar risken för att underrättelseskyldigheten av förbiseende inte fullgörs.

Som utredningen pekar på finns det goda skäl för att åklagaren ansvarar för den övervägande delen av underrättelserna i frågor om hemliga och preventiva tvångsmedel. Åklagaren har god insikt i ärenden om hemliga tvångsmedel och i övrigt en nära kontakt med de myndigheter som verkställer tvångsmedlen. För åklagaren utgör frågan om underrättelse en naturlig del av hanteringen av hemliga och preventiva tvångsmedel. Domstolarna tar däremot endast del av det material som åklagaren tillför det ärende som rätten prövar och saknar därutöver närmare insyn i tvångsmedelsärendet och verkställighetsfasen. Därtill omfattar Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn endast de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet. Nämnden kan alltså bara granska hur åklagare fullgör sin underrättelseskyldighet. Om en domstol inte underrättar nämnden kan det inte kritiseras av nämnden.

Vid en sammantagen bedömning delar därför regeringen utredningens bedömning, som också får stöd av de remissinstanser som yttrat sig särskilt i frågan, att det finns goda skäl att låta åklagaren ansvara för underrättelser enligt 6 b § preventivlagen och 21 § lagen om hemlig dataavläsning.

En skyldighet att underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden när hemliga och preventiva tvångsmedel används mot barn som inte uppnått straffbar ålder

Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 oktober 2025 får hemliga och preventiva tvångsmedel användas när en person som inte uppnått straffbar ålder begår allvarliga brott (se propositionen Hemliga och preventiva tvångsmedel när barn under 15 år begår allvarliga brott, prop. 2024/25:175). Regleringen är tidsbegränsad. För att få ett tillräckligt bra underlag vid en uppföljning av lagstiftningen och för att ytterligare stärka upp de rättssäkerhetsgarantier som omger tvångsmedelsanvändningen, bör åklagaren vid beslut i frågor som rör hemliga tvångsmedel som riktas mot personer som inte uppnått straffbar ålder underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. En liknande förstärkt underrättelseskyldighet infördes när hemlig dataavläsning infördes och, på Lagrådets inrådan, när preventivlagens tillämpningsområde utökades till att avse viss allvarlig brottslighet inom Polismyndighetens ansvarsområde. Som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* pekar på bör en sådan underrättelseskyldighet också avse de fall där tvångsmedel enligt preventivlagen används mot personer som inte uppnått straffbar ålder.

12 Utökad möjlighet till videokonferens i domstol

Regeringens förslag

Möjligheten för domstolsaktörer, såsom parter, ombud och vittnen, att delta genom videokonferens vid sammanträden i domstol ska utökas. Vid bedömningen av om det finns skäl för ett deltagande genom videokonferens ska det särskilt beaktas om ett sådant deltagande skulle bidra till en effektiv handläggning. Motsvarande ska även gälla för deltagande per telefon.

Regeringens bedömning

Även i fortsättningen bör det uttryckligen framgå av lagtexten att en lämplighetsbedömning ska göras inför ett beslut om deltagande genom videokonferens eller per telefon.

Promemorians förslag och bedömning

Förslagen i promemorian stämmer delvis överens med regeringens förslag och bedömning. I promemorian föreslås att möjligheten till deltagande genom videokonferens ska utökas på i huvudsak samma sätt som

regeringen föreslår. Däremot föreslås att möjligheten till deltagande per telefon ska begränsas. Vidare föreslås att det inte längre uttryckligen ska framgå av lagtexten att en lämplighetsbedömning ska göras.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget att utöka möjligheten till deltagande genom videokonferens. Till dessa hör *Borås tingsrätt*, *Brottsoffermyndigheten*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Eskilstuna tingsrätt*, *Förvaltningsrätten i Umeå*, *Hovrätten för Nedre Norrland*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Juridiska fakulteten vid Lunds universitet*, *Kammarrätten i Göteborg*, *Kriminalvården*, *Linköpings tingsrätt*, *Luleå tingsrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Skellefteå tingsrätt*, *Stockholms tingsrätt*, *Västmanlands tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten*. Även *Attunda tingsrätt* och *Svea hovrätt* är positiva till förslaget men förordar en annan lagteknisk utformning. *Sveriges Domareförbund* instämmer i bedömningen att det finns skäl för en utökad möjlighet att använda videokonferens men understryker att detta förutsätter dels att de tekniska lösningar som tillhandahålls uppfyller högt ställda krav på funktionalitet och kvalité, dels att det finns tillräckligt många rum för videokonferens hos exempelvis Kriminalvården.

Ett stort antal remissinstanser, bl.a. flera av de ovannämnda, ifrågasätter förslaget att möjligheten till deltagande per telefon ska begränsas. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* är kritisk till förslaget att det inte längre ska framgå av lagtexten att en lämplighetsbedömning ska göras.

Akavia, *Centrum för rättvisa*, *Halmstads tingsrätt*, *Helsingborgs tingsrätt*, *Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet*, *Justitiekanslern*, *Riksdagens ombudsmän* och *Sveriges advokatsamfund* ifrågasätter beredningsunderlaget och framför att förslagen i Domstolsverkets promemoria, som även omfattar förslag som inte behandlas i denna lagrådsremiss, bör föregås av en offentlig utredning. *Brottsförebyggande rådet* påpekar att det i promemorian saknas en analys av hur närvaro genom videokonferens kan påverka hur förhörspersoner och deras utsagor uppfattas och värderas. *Institutet för mänskliga rättigheter* efterfrågar en analys av förslagens förenlighet med internationella konventioner om mänskliga rättigheter.

Sveriges advokatsamfund anser att regleringen om videokonferens bör kompletteras med en bestämmelse om att parter som utgångspunkt ska ha rätt att närvara på plats i rättssalen samt ha rätt att ha sitt juridiska biträde närvarande vid sin sida.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Nuvarande regler om video- och telefonnärvaro

Den som ska delta i ett sammanträde inför rätten ska, enligt huvudregeln i 5 kap. 10 § första stycket rättegångsbalken, infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls.

Om det finns skäl för det får rätten, enligt 5 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken, besluta att den som ska delta i ett sammanträde ska delta genom ljudöverföring (telefon) eller ljud- och bildöverföring (video-

konferens). Rättens ordförande får besluta i frågan om den uppkommer under ett sammanträde.

Av 5 kap. 10 § tredje stycket rättegångsbalken framgår att vid bedömningen av om det finns skäl för ett deltagande genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring ska rätten, eller rättens ordförande, särskilt beakta

1. de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om den som ska delta i sammanträdet måste infinna sig i rättssalen,

2. om någon som ska delta i sammanträdet känner rädsla för att vara närvarande i rättssalen,

3. om det kan antas att någon som ska delta i sammanträdet utsätts för påtryckningar, och

4. om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Ett deltagande genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring får inte ske om det är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter (5 kap. 10 § fjärde stycket rättegångsbalken).

Den som deltar i ett sammanträde genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring ska anses ha inställt sig inför rätten (5 kap. 10 § femte stycket rättegångsbalken).

Regleringen i 5 kap. 10 § rättegångsbalken gäller inte bara parter och vittnen utan alla som på något sätt ska delta i ett sammanträde. Den omfattar alla sammanträden under domstolsprocessen, såväl under förberedelsen som i samband med avgörandet, och den är tillämplig i samtliga instanser. Paragrafen är inte bara tillämplig vid sammanträden enligt rättegångsbalken utan även vid sammanträden enligt bl.a. lagen (1996:242) om domstolsärenden och konkurslagen (1987:672). Vidare är den tillämplig i allmän förvaltningsdomstol, vilket framgår av hänvisningar i 14 § andra stycket och 25 § andra stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Det finns behov av en utökad möjlighet till videokonferens

Genom den s.k. EMR-reformen som trädde i kraft den 1 november 2008 gjordes förändringar av det processrättsliga regelverket för att modernisera rättegången i allmän domstol (se propositionen En modernare rättegång – reformering av processen i allmän domstol, prop. 2004/05:131). I förarbetena uttalades bl.a. att processrättsliga regler bör vara utformade på ett sådant sätt att handläggningen i domstolarna kan anpassas till behoven i de enskilda fallen och att processen blir så effektiv och ändamålsenlig som möjligt, samtidigt som kraven på förutsebarhet och rättssäkerhet inte sätts åt sidan. Vidare uttalades att det är viktigt att reglerna skapar så goda förutsättningar som möjligt för parterna att få ett avgörande inom skälig tid. I arbetet med att göra domstolsprocessen så effektiv och ändamålsenlig som möjligt ligger att ta till vara den tekniska utveckling som skett i samhället (prop. 2004/05:131 s. 78).

Möjligheten för rätten att besluta om deltagande genom videokonferens infördes i rättegångsbalken genom EMR-reformen. Det föreskrevs då i 5 kap. 10 § rättegångsbalken att rätten, vid bedömningen av om det finns skäl för video- eller telefonnärvaro, särskilt ska beakta dels de kostnader eller olägenheter som en inställelse inför rätten skulle medföra, dels om personen i fråga känner en påtaglig rädsla för att vara närvarande i

rättssalen. Med kostnader eller olägenheter avses inte endast kostnader eller olägenheter för den person frågan rör, t.ex. resekostnader, utan även kostnader eller olägenheter för andra, såsom kostnader för att transportera frihetsberövade (prop. 2004/05:131 s. 224). Vid en utvärdering av EMR-reformen konstaterades att reformen i stort sett har fallit väl ut och att möjligheten att delta genom videokonferens har ökat tillgängligheten till domstolarna samt minskat risken för inställda förhandlingar (se propositionen En modernare rättegång II, prop. 2015/16:39 s. 21).

Möjligheten till deltagande genom videokonferens utökades år 2019 på så sätt att vissa ordnings- och säkerhetsaspekter lades till som skäl för video- och telefonnärvaro (se propositionen Stärkt ordning och säkerhet i domstol, prop. 2018/19:81). I den utredning som låg till grund för lagändringen framhölls att kvaliteten på videokonferenserna numera är så bra att i stort sett alla domare anser att den bevisning som läggs fram på det sättet i princip kan värderas lika bra som om personen hade befunnit sig i rättssalen (se betänkandet Stärkt ordning och säkerhet i domstol, SOU 2017:46 s. 113). I likhet med utredningen ansåg dock regeringen att huvudregeln om att den som ska delta i ett sammanträde ska infinna sig i rättssalen skulle finnas kvar oförändrad. Detsamma gällde den lämplighetsbedömning som ska göras inför ett beslut om deltagande genom videokonferens eller per telefon (prop. 2018/19:81 s. 27–32).

Sedan det blev möjligt att delta genom videokonferens vid sammanträden i domstol har sådant deltagande kraftigt ökat. Det totala antalet videokonferenssamtal vid samtliga domstolar ökade från ungefär 12 800 samtal år 2011 till ungefär 155 400 samtal år 2024. Den tekniska utvecklingen har gått fort och möjliggjort olika typer av videokonferens, inte bara från andra domstols- och myndighetslokaler utan även från webbläsare i datorer, surfplattor och mobiltelefoner (s.k. WebRTC). Enligt Domstolsverkets promemoria har den ökade användningen av videokonferens lett till att många domstolsaktörer ökat sina förväntningar och krav på domstolars tillgänglighet och servicenivå. Det framhålls också i promemorian att teknikutvecklingen har gjort att en person som deltar genom videokonferens kan ta del av vad som händer i ett sammanträde på i det närmaste samma sätt som någon som deltar fysiskt, och att rättssäkerheten i dag tillgodoses på samma sätt vid närvaro genom videokonferens som vid fysisk inställelse i rättssalen.

Av promemorian framgår samtidigt att den nuvarande regleringen om videokonferens inte ger domstolarna tillräcklig flexibilitet. Regleringen har i praktiken kommit att tillämpas på så sätt att domstolsaktörer oftast kallas att närvara fysiskt vid ett sammanträde och att det är upp till aktörerna själva att aktualisera frågan om deltagande genom videokonferens. Det är mycket vanligt att sådana förfrågningar inkommer till domstolarna, vilket innebär ett merarbete dels med att ta emot förfrågningarna dels eftersom ett efterföljande beslut om videokonferens innebär att kallelsen till aktören behöver ändras och delges på nytt. Vidare framgår av promemorian att tillämpningen av regleringen om videokonferens inte är enhetlig. Bedömningen av hur starka skäl som krävs för att en domstolsaktör ska få delta genom videokonferens varierar mellan olika domstolar och domare. Att tillämpningen inte är enhetlig skapar, enligt promemorian, praktiska problem på domstolarna och leder till att domstolsaktörer inte blir bemötta på ett likvärdigt sätt.

I promemorian görs bedömningen att det bör finnas ett större utrymme för domstolarna att självmant aktualisera frågan om videokonferens och även att upprätta generella rutiner samt träffa generella överenskommelser med exempelvis myndigheter om närvaro genom videokonferens vid vissa typer av sammanträden. Enligt promemorian skulle en ökad flexibilitet i regleringen effektivisera verksamheten i domstolarna och därmed bidra till en snabbare handläggning av mål och ärenden, vilket i sin tur skulle stärka rätten till domstolsprövning inom skälig tid enligt Europakonventionen.

Mot bakgrund av vad som nu redovisats är den sammantagna bedömningen i Domstolsverkets promemoria att möjligheten till deltagande genom videokonferens bör utökas. Även en majoritet av remissinstanserna anser att det finns behov av en sådan utökad möjlighet. *Kriminalvården* framhåller att myndigheten ser positivt på en möjlighet att sluta generella överenskommelser om videokonferens med enskilda domstolar. Enligt *Kriminalvården* skulle en ökad användning av videokonferens kunna bidra till stärkt säkerhet, minskade transportkostnader och en möjlighet för *Kriminalvården* att nyttja sina resurser på ett mer effektivt sätt, vilket är angeläget med hänsyn till de kapacitetsutmaningar som myndigheten står inför. *Brottsoffermyndigheten* är positiv till en utökad möjlighet för deltagande genom videokonferens ur ett målsägandeperspektiv. Myndigheten lyfter fram att det kan vara värdefullt för ett barn som är målsägande att närvara genom videokonferens från ett privat mötesrum eftersom detta ger bättre möjligheter för barnet att ställa frågor till målsägandebiträdet eller den särskilda företrädaren.

Regeringen instämmer i bedömningen att det finns behov av en utökad möjlighet till deltagande genom videokonferens. Även teknikutvecklingen och omständigheterna att videokonferens numera är ett väletablerat inställesätt talar för att en utökning är lämplig. I enlighet med vad tidigare utvärdering av EMR-reformen har visat skulle en utökning sannolikt också bidra till en ökad tillgänglighet till domstolarna och en minskad risk för inställda förhandlingar.

Ett flertal remissinstanser ifrågasätter beredningsunderlaget och framför att förslagen i Domstolsverkets promemoria, varav flera inte behandlas i denna lagrådsremiss, är av sådan karaktär att de bör föregås av en offentlig utredning. Regeringen bedömer emellertid att Domstolsverkets promemoria utgör ett tillräckligt underlag för en lagändring som endast innebär att möjligheten till deltagande genom videokonferens utökas samtidigt som huvudregeln om fysisk inställelse kvarstår. En majoritet av remissinstanserna är dessutom positiva till ett sådant förslag.

Institutet för mänskliga rättigheter efterfrågar en analys av förslaget i förhållande till internationella konventioner om mänskliga rättigheter. I tidigare förarbeten har regeringen konstaterat att ett beslut om närvaro genom videokonferens inte i sig är oförenligt med Europakonventionen (prop. 2004/05:131 s. 89–90). Vid bedömningen av om det är lämpligt med ett deltagande genom videokonferens måste det dock, som utvecklas nedan, alltid säkerställas att rätten till en rättvis rättegång respekteras.

Brottsförebyggande rådet påpekar att det i Domstolsverkets promemoria saknas en analys av hur närvaro genom videokonferens kan påverka hur förhörspersoner och deras utsagor uppfattas och värderas. Högsta domstolen har i sin praxis angående bevisvärdering av muntliga utsagor uttalat att det är svårt att bedöma en utsaga med ledning av det allmänna

intryck som förhörspersonen ger eller av icke verbala faktorer i övrigt och att rätten därför i första hand ska lägga vikt vid faktorer som avser innehållet i utsagan som sådan (NJA 2017 s. 316 I och II, jfr även NJA 2010 s. 671). Sådana faktorer kan oftast bedömas lika bra vid förhör genom videokonferens som vid fysisk inställelse inför rätten (jfr SOU 2017:46 s. 119 och prop. 2018/19:81 s. 31–32).

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att det finns både skäl och ett tillräckligt underlag för en lagändring som innebär att möjligheten till deltagande genom videokonferens utökas.

Effektiv handläggning som skäl för videokonferens

Utgångspunkten är att de aktörer som deltar i ett domstolssammanträde ska befinna sig på den plats där sammanträdet hålls. Möjligheten att använda videokonferens är alltså ett undantag från denna huvudregel. Enligt nuvarande reglering finns vissa skäl som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om det finns skäl att frånga huvudregeln om fysisk inställelse. Om ett sådant skäl föreligger får deltagande genom videokonferens tillåtas, förutsatt att det inte är olämpligt.

I Domstolsverkets promemoria föreslås att möjligheten till deltagande genom videokonferens utökas genom införandet av ett nytt skäl för videokonferens som innebär att det särskilt ska beaktas om en sådan inställelseform skulle bidra till en effektiv handläggning.

Enligt promemorian skulle det föreslagna tillägget öka flexibiliteten för domstolarna. Genom att effektiv handläggning lyfts fram som ett skäl för videokonferens, skulle domstolarna ges möjlighet att anpassa handläggningen och domstolsaktörernas inställesätt till de förhållanden som passar det aktuella målet eller ärendet. Det skulle inte längre råda någon tvekan om att domstolarna har goda möjligheter att på olika sätt självmantera initiativ till frågan om videokonferens för att underlätta handläggningen, exempelvis i ett tidigt stadie innan dess att kallelserna till ett sammanträde har skickats i väg. Enligt promemorian förväntas det föreslagna tillägget även medföra att domstolarna får en större samsyn kring rättens möjlighet att besluta om videokonferens.

En majoritet av remissinstanserna är positiva till förslaget om att effektiv handläggning införs som ett nytt skäl för videokonferens. *Attunda tingsrätt* och *Svea hovrätt* förordar dock att rekvisitet ”effektiv handläggning” ersätts med ”ändamålsenlig handläggning” då de anser att det uttrycket är mer träffande och möjliggör en mer allsidig bedömning. Regeringen har förståelse för synpunkten. Som domstolarna är inne på är det viktigt att det, vid bedömningen av om videokonferens bör tillåtas, görs en helhetsbedömning. För att betona detta föreslås därför, till skillnad från förslaget i promemorian, att det av regleringen även fortsättningsvis ska framgå att ett deltagande genom videokonferens inte ska tillåtas om det är olämpligt (se närmare nedan). Med det förtydligandet gör sig behovet av den alternativa formulering som *Attunda tingsrätt* och *Svea hovrätt* föreslår inte gällande på samma sätt. I ljuset av detta, och av de skäl som lyfts fram i promemorian, bör effektiv handläggning införas som ett nytt skäl för videokonferens.

Som *Justitiekanslern* påpekar är det redan enligt nuvarande reglering möjligt att besluta om videokonferens för att undvika kostnader eller

olägenheter. Justitiekanslern ifrågasätter därför om det är nödvändigt att effektivitetshänsyn läggs till som ett skäl för videokonferens. Visserligen finns det en viss överlappning mellan hänsyn till effektivitet, kostnader och olägenheter eftersom ett mål eller ärende som inte handläggs effektivt ofta innebär en olägenhet för parterna och inte sällan extra kostnader. Genom det föreslagna nya skälet för videokonferens betonas emellertid att effektivitetshänsyn ska beaktas särskilt vid bedömningen av om det finns skäl för videokonferens. Vidare behöver det inte konstateras någon konkret kostnad eller olägenhet i det enskilda fallet. För tillämpning av det nya skälet bör det vara tillräckligt med mer generella antaganden kring effektivitet. För att markera att det trots allt är fråga om en viss överlappning mellan de olika skälen för videokonferens bör det i det nya skälet anges att det särskilt ska beaktas om ett deltagande genom videokonferens *annars* skulle bidra till en effektiv handläggning.

Även om deltagande genom videokonferens skulle bidra till en effektiv handläggning, innebär det inte alltid att rätten bör tillåta ett sådant inställesätt. Som redan konstaterats ovan får deltagande genom videokonferens enligt nuvarande ordning inte tillåtas om det är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter. I Domstolsverkets promemoria anges att det ligger i sakens natur att ett beslut om videokonferens ska föregås av en lämplighetsprövning och att detta därför inte uttryckligen behöver anges i lag. Regeringen anser dock, liksom *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, att lämplighetsrekvisitet bör kvarstå av tydlighetsskäl.

Sveriges advokatsamfund lyfter frågan om vilket inflytande parterna bör ha när det gäller deras deltagande genom videokonferens. Ur ett rätts-säkerhetsperspektiv anser Sveriges advokatsamfund att det bör införas en bestämmelse om parters rätt att närvara på plats i rättssalen och att ha sitt juridiska biträde närvarande vid sin sida. Som framhålls ovan är utgångspunkten att de aktörer som deltar i ett sammanträde ska befinna sig på den plats där sammanträdet hålls. Vid bedömningen av om det är lämpligt att frånga denna huvudregel bör det alltid säkerställas att rätts-säkerheten inte äventyras. Exempelvis måste rätten till en rättvis rättegång respekteras, vilket bl.a. kräver att kontakten mellan en tilltalad och dennes försvarare ordnas på ett tillfredsställande sätt (jfr Danelius m.fl., *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, JUNO, version 6, 2023, s. 355). Vid lämplighetsbedömningen kan även parternas uppfattning ha betydelse. Som framgår av tidigare förarbeten bör parterna dock inte ha ett avgörande inflytande i fråga om formen för inställelsen, utan det är rätten som har det yttersta ansvaret (prop. 2004/05:131 s. 95). Mot denna bakgrund delar regeringen inte Sveriges advokatsamfunds uppfattning att det bör införas en bestämmelse om parters rätt att närvara på plats i rättssalen och att ha sitt juridiska biträde närvarande vid sin sida. Sådana aspekter får i stället bedömas i varje enskilt fall inom ramen för den lämplighetsbedömning som ska göras.

I sammanhanget kan även nämnas att det är viktigt att rättsliga aktörer, som enligt beslut från rätten ska delta genom videokonferens från en annan myndighets lokaler, har tillgång till videokonferensrum som är anpassade efter ändamålet. Som *Sveriges Domareförbund* lyfter fram är det även viktigt att tekniken fungerar tillfredsställande, oavsett vilken aktör det är som ska delta genom videokonferens. För det fall rätten uppmärksammas

på brister i något av dessa avseenden kan det finnas anledning för rätten att göra en förnyad bedömning av lämpligheten med videokonferens i det aktuella fallet.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att möjligheten till deltagande genom videokonferens ska utökas genom införandet av ett nytt skäl för videokonferens som innebär att det särskilt ska beaktas om en sådan inställdelseform skulle bidra till en effektiv handläggning. Förslaget tillvaratar den teknikutveckling som skett i samhället och ger domstolarna bättre förutsättningar att anpassa handläggningen utifrån behoven i de enskilda fallen. Genom förslaget förväntas domstolarnas handläggning av mål och ärenden bli mer effektiv samtidigt som kraven på förutsebarhet och rättssäkerhet inte sätts åt sidan.

En gemensam reglering för videokonferens och telefon

Reglerna om deltagande genom videokonferens vid sammanträden i domstol överensstämmer med reglerna om deltagande per telefon. I Domstolsverkets promemoria föreslås dock att möjligheten till deltagande per telefon ska begränsas genom införandet av ett krav på särskilda skäl för sådant deltagande.

Ett stort antal remissinstanser ifrågasätter behovet av en sådan begränsning. *Förvaltningsrätten i Uppsala* och *Kammarrätten i Göteborg* framför att telefonnärvaro är särskilt vanligt på förvaltningsprocessens område, vilket talar emot förslaget. Vidare uttalas i tidigare förarbeten att reglerna om när någon ska få delta genom videokonferens bör vara överensstämmande med reglerna om när någon ska få delta per telefon, eftersom detta gör reglerna mer överskådliga och underlättar tillämpningen (prop. 2004/05:131 s. 98).

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att möjligheten till deltagande per telefon inte bör begränsas och att det nya skälet för användning av videokonferens – att det skulle bidra till en effektiv handläggning – även bör gälla för användning av telefon. Det förhållandet att villkoren för videokonferens och telefon är likadant utformade innebär dock inte att det i alla sammanhang är lika lämpligt att använda sig av telefon som av videokonferens. Så som uttalas i tidigare förarbeten överträffar videokonferens i de flesta fall deltagande per telefon (prop. 2004/05:131 s. 98). Eftersom videokonferens ofta anses vara ett bättre alternativ förväntas förslaget inte medföra någon nämnvärd ökning av deltagande per telefon vid domstolssammanträden.

13 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag

Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2026.

Ändringarna i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) och lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott som upphäver bestämmelserna om undermålskydd till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i vissa fall ska träda i kraft den 1 oktober 2030.

Om ett häktningsbeslut har verkställts före ikraftträdandet ska 23 a § LUL i den äldre lydelsen gälla.

Regeringens bedömning

I fråga om övriga lagändringar behövs inga övergångsbestämmelser.

Utredningens förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Promemorians förslag och bedömning

Förslaget och bedömningen i promemorian stämmer delvis överens med regeringens. I promemorian föreslås ett tidigare ikraftträdande.

Hemställan

Lämnar inget förslag om ikraftträdande.

Remissinstanserna

Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Den allvarliga brottsligheten tränger allt lägre ner i åldrarna och barn intar i dag centrala roller i den riskbetonade organiserade brottsligheten. Den utvecklingen måste vändas och barnen skyddas från att involveras i kriminalitet. Både ur ett samhälls- och ett brottsofferperspektiv är det dessutom angeläget att brott kan utredas på ett effektivt sätt, oavsett hur gammal gärningspersonen är. Regeringen anser därför att lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 2026.

Lagändringar som gör det möjligt för de brottsbekämpande myndigheterna att använda hemliga och preventiva tvångsmedel mot barn som inte uppnått straffbar ålder trädde i kraft den 1 oktober 2025. Bestämmelserna är tidsbegränsade och upphör att gälla antingen den 1 oktober 2028 eller den 1 oktober 2030 (prop. 2024/25:175 s. 107 och 108). Mot den bakgrunden ska ändringen i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser

om unga lagöverträdare (LUL) och i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) som upphäver bestämmelserna om att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska underrättas när hemliga och preventiva tvångsmedel används mot barn som inte uppnått straffbar ålder träda i kraft den 1 oktober 2030.

Utgångspunkten när det gäller processrättslig lagstiftning är att nya regler blir tillämpliga genast efter ikraftträdandet. Endast vid avvikelser från denna ordning krävs övergångsbestämmelser.

Förslaget om förlängd tidsgräns för häktning av barn under 18 år är till nackdel för de barn som häktas. Den tidigare tidsgränsen bör därför gälla för häktningar som har verkställts före ikraftträdandet.

I övrigt behövs det inga övergångsbestämmelser.

14 Konsekvenser

14.1 Konsekvenser för det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet

Regeringens bedömning

Förslagen innebär att de brottsbekämpande myndigheterna får mer effektiva och ändamålsenliga verktyg för att bekämpa brott. Förslagen bidrar till effektivare utredningar om brott, framför allt när den misstänkte inte har uppnått straffbar ålder, och fler allvarliga brott kan därmed klaras upp. Förslagen innebär även att fler personer i straffbar ålder kommer att kunna lagföras för brott. Förslagen som rör barn bedöms även på ett mer allmänt plan bidra till att motverka och förebygga barns brottslighet och till att färre allvarliga brott begås.

Utredningens bedömning

Bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

En majoritet av remissinstanserna instämmer i utredningens bedömning. *Nacka kommun* anför att ett mer effektivt brottsbekämpande arbete leder till att kommunernas ansvar för det brottsförebyggande arbetet underlättas. *Helsingborgs kommun* och *Södertälje kommun* anför att förslagen kan minska risken för att barn rekryteras in i kriminalitet och bidra till att barns problematik med kriminalitet synliggörs tidigare så att rätt stöd kan erbjudas av socialtjänsten. *Stockholms kommun* nämner att det är viktigt att polisen förmedlar vidare oro för barn och ungdomar till socialtjänsten. *Förvaltningsrätten i Malmö* anger att en möjlig konsekvens av förslagen är att den grova brottsligheten kan komma att ytterligare tryckas ned i åldrarna.

Flera remissinstanser, bl.a. *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Fryshuset*, *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* och *Svenska kyrkan*,

framhåller vikten av att satsningar även görs på det socialt förebyggande arbetet för att förhindra att barn och unga dras in i kriminalitet. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* betonar också den centrala roll som föräldrar och andra vuxna i en föräldraroll har i arbetet med att förebygga brott bland barn och unga samt framhåller vikten av att komplettera föreslagna insatser med riktade insatser till familj, föräldrar och syskon. *Barnombudsmannen* understryker vikten av att barn som deltar eller involveras i allvarlig brottslighet möts av tydliga och effektiva insatser, såväl i form av behovsanpassad vård, stöd och behandling som skydd mot hot, repressalier och nyrekryteringsförsök. *Myndigheten för delaktighet* bedömer att det finns behov av ett kompetenslyft inom både det brottsförebyggande och brottsbekämpande området när det gäller barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning som våldsutövare och gärningspersoner. *Stockholms universitet (Kriminologiska institutionen)* anger att det är oklart på vilket sätt förslagen innebär att polisens arbete kommer att bli effektivare och att det saknas stöd i forskningen för att förslagen kan bidra till att motverka barns brottslighet eller att färre brott begås. Universitetet framhåller även att det i tidigare forskning finns goda och välkända empiriska skäl att anta att förslagen som gäller mer tvång och kvarhållande av barn innebär negativa konsekvenser för barns utveckling.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen om bättre möjligheter att utreda brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder

Förslagen om bättre möjligheter att utreda brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder innebär att utredningar om brott som rör yngre barn kommer att kunna bedrivas mer effektivt. De kan också förväntas leda till att fler brott som begås av barn under 15 år klaras upp och att bevistalan kan väckas i fler fall.

Bättre möjligheter att utreda brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder kan även leda till att brott som begås av personer i straffbar ålder kan utredas mer effektivt. Tvångsmedelsanvändning mot barn som inte uppnått straffbar ålder kan nämligen leda till att anstiftare och medhjälpare i straffbar ålder kan identifieras. Förslagen förväntas därför leda till att även personer i straffbar ålder kan lagföras för brott i större utsträckning än i dag. Förslagen innebär även att de lagstiftningsmässiga fördelarna med att involvera barn i allvarlig brottslighet minskar. Om tvångsmedel kan användas mot barn i fler fall kan det nämligen minska incitamenten för äldre barn och vuxna i kriminella nätverk att involvera barn under straffbarhetsåldern i sådan brottslighet. Regeringen delar därför inte *Förvaltningsrätten i Malmö*s oro för att förslagen riskerar att bidra till att den grova brottsligheten trycks ned i åldrarna.

Förslagen om bättre möjligheter att utreda brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder bedöms också kunna bidra till att på ett mer generellt plan motverka barns brottslighet. Ett effektivt brottsbekämpande arbete kan nämligen, som *Nacka kommun* framhåller, underlätta det brottsförebyggande arbetet. Som *Stockholms kommun* är inne på är det dock viktigt att sådan information som rör barns deltagande och inblandning i brottslighet delas mellan myndigheter. Det kan därvid

konstateras att bl.a. Polismyndigheten har en skyldighet att göra en orosanmälan till socialtjänsten om myndigheten får kännedom om eller misstänker att barn far illa, t.ex. om barnet förekommer i kriminella sammanhang. Som flera remissinstanser pekar på, bl.a. *Helsingborgs kommun* och *Södertälje kommun*, kan förslagen även medföra att relevanta insatser från samhällets sida kan sättas in tidigare. Det kan leda till att risken för att barnet får leva ett liv i kriminalitet, med de negativa följder för individen och samhället som en sådan livsstil innebär, minskar.

Även om regeringen nu föreslår flera åtgärder som förbättrar möjligheterna att utreda brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder krävs det, som flera remissinstanser, bl.a. *Brå*, framhåller, även andra åtgärder för att vända utvecklingen. Som remissinstanserna pekar på kan det handla om satsningar på det socialt förebyggande arbetet, t.ex. stöd till föräldrar eller satsningar som möjliggör en meningsfull fritid. För att kunna erbjuda relevanta stödinsatser kan det också, som *Myndigheten för delaktighet* anför, behöva vidtas kompetenshöjande insatser, t.ex. när det gäller barn och unga med funktionsnedsättning.

Sammantaget leder förslagen till att det brottsbekämpande arbetet kan utföras mer effektivt och att fler brott kan förebyggas, utredas och klaras upp. Förslagen kan också leda till att bevistalan och åtal väcks i fler fall samt att fler personer lagförs för brott.

Övriga förslag

Förslaget om förlängd tidsgräns för häktning av barn under 18 år kommer förbättra förutsättningarna för att utreda brott när barn är häktade. Det kan också antas leda till att förutsättningarna för lagföring i sådana ärenden förbättras.

Förslaget om ett nytt tvångsmedel för kvarhållande av grupper kommer bidra till att brottsutredningar i vissa fall kan bedrivas mer effektivt. Detsamma gäller förslaget om en reglering för tvångsmedel i förundersökningar som återupptas för att utreda om det finns grund för resning. Dessa förslag kan även antas leda till att fler brott kan klaras upp och att fler personer i straffbar ålder kan lagföras för brott.

Förslaget om utökade befogenheter för Tullverket vid utredning av brott av unga lagöverträdare kommer medföra en mer effektiv och ändamålsenlig hantering vid Tullverket av ärenden med brottsmisstänkta barn, med kortare handläggningstider hos Tullverket och minskad belastning för Polismyndigheten som följd.

14.2 Konsekvenser för enskilda

Regeringens bedömning

Förslagen innebär sammantaget en ökad risk för intrång i den personliga integriteten för barn och andra enskilda, men även en ökad rättstrygghet både för barn och för samhället i stort.

Förslaget om en utökad möjlighet till videokonferens i domstol förväntas leda till att enskilda i större utsträckning deltar på sådant sätt vid domstolssammanträden och att parterna snabbare får ett avgörande.

Utredningens bedömning

Bedömningen från utredningen stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser, bl.a. *UNICEF - Sverige*, pekar på att användning av tvångsmedel innebär betydande integritetsintrång, särskilt för barn, och att sådan användning även kan påverka personer som inte är involverade i kriminell aktivitet. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Civil Rights Defenders*, *Fryshuset*, *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Malmö tingsrätt* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, anför att det för närvarande pågår många utredningar som berör barns rättigheter och att regeringen därför bör avvakta resultatet av övriga utredningar så att det dels kan utredas hur övriga utredningar påverkar förslagen, dels samlat kan bedömas hur förslagen påverkar barns rättigheter. *Sveriges advokatsamfund* anför att det pågår en utvidgning av statens befogenheter att använda integritetskränkande åtgärder mot enskilda och att det med hänsyn till den snabba takten och stora omfattningen är omöjligt att bedöma de enskilda och samlade konsekvenserna av förslagen. *Integritetsskyddsmyndigheten* konstaterar också att de lagförslag som tar sikte på att förbättra brottsbekämpningen överlappar varandra i viss mån och att det finns en risk för att det sammantagna intrånget i integriteten blir mer påtagligt än vad enskilda förslag utvisar. *Integritetsskyddsmyndigheten* ser ett behov av att regeringen tillsätter en utredning som tar ett helhetsgrepp om integritetsfrågorna på brottsbekämpningsområdet för att säkerställa att regleringarna är motiverade och väl avvägda. *Jönköpings kommun* saknar beskrivningar av hur barns psykiska hälsa och utveckling påverkas av förslagen och hur de föreslagna åtgärderna kan kombineras med andra insatser som bidrar till att barn inte återfaller i brott. *ECPAT Sverige* framhåller att längre häktningstider för barn medför både ett ökat psykiskt lidande och längre avbrott i skolgång och fritidsaktiviteter. *UNICEF - Sverige* anser att utredningen inte i tillräcklig utsträckning redogör för de långsiktiga riskerna som förslagen kan få för barn och vill understryka att barn inte i tillräcklig omfattning fått möjlighet att delta och ge sina synpunkter i lagstiftningsarbetet. *Socialstyrelsen* och *Stockholms kommun* efterlyser en bredare analys av förslagens konsekvenser för barn och deras familjer.

Promemorians bedömning

Bedömningen i Domstolsverkets promemoria stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om bedömningen i promemorian.

Hemställans bedömning

Bedömningen i Tullverkets hemställan överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna

Flera remissinstanser, bl.a. *Diskrimineringsombudsmannen (DO)*, belyser vikten av att brottsbekämpande myndigheter tillgodoser barns rättigheter i brottsutredningar och att personalen har adekvata kunskaper vid arbetet med barn.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen om bättre möjligheter att utreda brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder

Artiklarna 1–42 i barnkonventionen gäller som svensk lag. Barnkonventionen ska ses som en helhet och rättigheterna i konventionen ska tolkas i relation till varandra (jfr prop. 2017/18:186 s. 77). Vid alla åtgärder som rör barn ska också i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Förslagen om utökade möjligheter att använda tvångsmedel innebär en ökad risk för intrång i den personliga integriteten för brottsmisstänkta barn under 15 år, vilket kan påverka de barn som drabbas av tvångsmedel negativt. När tvångsmedel riktas mot barn kan även andra enskilda påverkas, t.ex. en person som bor tillsammans med ett barn som blir föremål för en husrannsakan. Hur stor integritetsrisken är i det enskilda fallet beror på flera omständigheter, bl.a. vilket tvångsmedel som används och hur tvångsmedlet verkställs.

Förslagen om utökade möjligheter att använda tvångsmedel bedöms framför allt påverka barn i åldern 11–15 år, men det kan inträffa att även yngre barn påverkas av förslagen. Barn i de yngre tonåren har inte nått samma mognad och utveckling som vuxna och befinner sig normalt i en känslig period i sin utveckling. Barn särbehandlas i det straffrättsliga systemet och det finns därför skäl att vara återhållsam med att använda straffprocessuella tvångsmedel mot barn. Vid varje beslut om tvångsmedel som rör ett barn ska barnets bästa beaktas. Det följer av artikel 3 i barnkonventionen. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsmedel ska dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsmedel finns det.

Förslagen om utökade möjligheter att använda tvångsmedel mot brottsmisstänkta barn under 15 år kan minska incitamenten att utnyttja barn i brottslig verksamhet, vilket på så sätt skyddar barn från att systematiskt utnyttjas av äldre kriminella. Det kan i sin tur motverka och förhindra att barn dras in i kriminella nätverk och en livsbana som präglas av kriminalitet.

Förslagen innebär att de brottsbekämpande myndigheterna får bättre möjligheter att utreda brott som begås av barn. Från samhällets sida är det angeläget att brott kan utredas effektivt oavsett hur gammal gärningspersonen är. Integritetsförlusterna kan vara stora för den som utsätts för brott. Barn begår dessutom ofta brott mot andra barn, som måste skyddas från den typen av integritetsintrång i ännu större utsträckning. Förslagen kan antas medföra att barn som brottsoffer får upprättelse i fler fall. Som bl.a. *Institutet för mänskliga rättigheter* pekar på har staten ett ansvar för

att skydda barn från att hamna i kriminalitet liksom att skydda samhället från brott som barn begår. Den skyldigheten innebär bl.a. att staten behöver säkerställa att brott kan utredas effektivt. Den omständigheten att fler brott kommer att kunna utredas och klaras upp är positivt både på individ- och samhällsnivå. Förslagen bedöms också medföra att förutsättningarna för att barn tidigare kan få stöd och insatser från samhällets sida ökar, vilket är positivt för de barn som begår brott.

Några remissinstanser, bl.a. *Stockholms kommun* och *UNICEF Sverige*, anger att utredningen inte belyst konsekvenserna för barn och barns rättigheter tillräckligt. Utredningen har under utredningstiden träffat Barnombudsmannen, Barnens rätt i samhället (BRIS) och Rädda barnen bl.a. för att få underlag inför bedömningarna av vad som utgör barnets bästa. Utredningen har också deltagit vid möte med Barnrättsdelegationen, dvs. regeringens systematiska samarbete med bl.a. civilsamhället i arbetet med barnets rättigheter. Vidare har utredningen inhämtat synpunkter direkt från barn genom att genomföra flera skolbesök. Regeringen anser därför sammantaget att utredningen kartlagt och beskrivit förslagets konsekvenser för barn och barns rättigheter på ett tillräckligt sätt.

Regeringen har förståelse för remissinstansernas synpunkter när det gäller lagstiftningstakten på brottsbekämpningsområdet och mängden lagändringar som har konsekvenser för enskildas personliga integritet. Samhällsläget är dock så pass allvarligt att flera åtgärder måste vidtas samtidigt och ytterligare åtgärder inte kan anstå. En analys av förslagets konsekvenser för den personliga integriteten och en bedömning av om förslagen är proportionerliga görs också i varje enskilt lagstiftningsärende. För regeringen är det av stor vikt att den lagstiftning som genomförs är ändamålsenligt utformad och att den tillämpas på ett ansvarsfullt sätt. I det avseendet har även de brottsbekämpande myndigheterna, domstolarna och tillsynsmyndigheterna ett ansvar.

Sammantaget kan förslagen om bättre möjligheter att utreda brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder leda till negativa konsekvenser för de barn som drabbas av tvångsmedel. Samtidigt kan förslagen bidra till att skydda barn från att involveras i kriminalitet av äldre kriminella och till att barn som begår brott i fler fall får stöd och insatser från samhällets sida. Förslagen kan också skydda barn som blir utsatta för brott. Förslagets samlade påverkan på den personliga integriteten är därför godtagbar och proportionerlig. Förslagen bedöms vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

Övriga förslag

Förslaget om en förlängd tidsgräns för häktning innebär en ökad risk för intrång i den personliga integriteten för barn i åldern 15–17 år. Häktning utgör ett stort intrång i den personliga integriteten och innebär en psykisk påfrestning för den enskilde. Det gäller särskilt vid häktningar som pågår under lång tid och när den häktade är ett barn. Samtidigt rör det sig i princip uteslutande om mycket allvarlig brottslighet när barn häktas. Från samhällets sida är det mycket angeläget att effektivt kunna utreda allvarlig brottslighet oavsett hur gammal gärningspersonen är. Även ur ett brottsofferperspektiv är det mycket angeläget att brotten utreds. Vid en

sammantagen bedömning anser därför regeringen att förslagets samlade påverkan på den personliga integriteten är godtagbar och proportionerlig.

Övriga tvångsmedelsförslag är generella och riktas inte särskilt mot barn. Förslaget om att kvarhålla en grupp av personer för identifiering kommer att användas relativt sällan. Detsamma gäller den föreslagna regleringen för tvångsmedel i en förundersökning som återupptagits för att utreda om det finns grund för resning. Förslagen innebär dock en ökad risk för intrång i den personliga integriteten för enskilda. Regleringen för dessa tvångsmedel har därför utformats för att minimera och balansera integritetsriskerna.

Förslaget om en utökad möjlighet till videokonferens i domstol förväntas leda till en mer effektiv handläggning av mål och ärenden i domstol och därmed att parterna snabbare får ett avgörande. Förslaget förväntas också medföra en viss ökning av antalet domstolsaktörer som deltar genom videokonferens vid domstolssammanträden. Ökningen lär dock inte bli avsevärd eftersom nuvarande reglering om videokonferens redan tillämpas generöst av många domstolar. Förslaget förväntas emellertid medföra en mer enhetlig och generös användning av videokonferens över hela landet.

Förslagen om utökade befogenheter för Tullverket vid utredning av brott av unga lagöverträdare innebär att utredningar som avser barn kommer att handläggas mer likvärdigt av de brottsbekämpande myndigheterna, vilket bidrar till en ökad trygghet och förutsebarhet för de barn som är involverade. De kommer även leda till en mer effektiv ärendehantering, med kortare handläggningstider och färre myndighetskontakter för de unga, vilket kan antas minska den påfrestning som en brottsutredning kan innebära för ett barn.

14.3 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning

Förslagen kan leda till ökade kostnader för Kriminalvården, Polismyndigheten, Tullverket, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Säkerhetspolisen, Åklagarmyndigheten och de allmänna domstolarna. Förslaget om en utökad rätt till juridiskt biträde för barn kan leda till ökade kostnader för det allmänna. De kostnadsökningar som förslagen kan medföra bedöms inte vara större än att de kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Förslagen innebär inga nya uppgifter för socialtjänsten.

Utredningens förslag och bedömning

Bedömningen från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår att anslaget till Kriminalvården ska höjas med 6 miljoner kronor per år från och med den 1 juli 2026.

Remissinstanserna

Några remissinstanser, bl.a. *Botkyrka kommun* och *Södertälje kommun*, pekar på att förslagen kan leda till en ökad arbetsbörda för socialtjänsten. *Attunda tingsrätt* och *Södertörns tingsrätt* anger att de ekonomiska konsekvenserna av förslagen för domstolarna bör belysas närmare då de, tillsammans med andra förändringar, kommer att medföra en avsevärt högre belastning för tingsrätterna. *Polismyndigheten* ifrågasätter bedömningen att förslagen om att biometriska underlag ska få tas upp från barn i fler fall ryms inom befintliga anslag. *Förvaltningsrätten i Malmö* anför att förslagen i förlängningen kan leda till en ökning av antalet mål om vård med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. *Justitiekanslern* påpekar att en ökad användning av tvångsmedel också har stor inverkan på Justitiekanslerns verksamhet. *Kriminalvården* anger att de senaste årens utveckling bland barn som begår brott medför att det är svårt att beräkna hur många barn som kommer att häktas de kommande åren. Myndigheten lyfter även att beräkningen inte innefattar kostnader för ytterligare anstaltsplatser.

Promemorians bedömning

Bedömningen i Domstolsverkets promemoria stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om bedömningen i promemorian.

Hemställans bedömning

Bedömningen i Tullverkets hemställan överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna

Remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om bedömningen i hemställan.

Skälen för regeringens bedömning

Förslagen om bättre möjligheter att utreda brott som begås av barn som inte uppnått straffbar ålder

Förslagen om att fler tvångsmedel ska få användas mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder och att kraven för att använda vissa tvångsmedel ska sänkas kan leda till att tvångsmedel används oftare i utredningar mot barn. Som *Polismyndigheten* pekar på föreslås även att biometriska underlag i fler fall ska få tas upp från brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. I förlängningen kan förslagen leda till att bevistalan och åtal väcks i fler fall. En ökad tillströmning av sådana mål och ärenden till allmän domstol innebär också att ett juridiskt biträde eller en offentlig försvarare kan behöva utses i något fler fall än i dag. Förslagen innebär därmed en ökad arbetsbelastning för Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket, Åklagarmyndigheten och de allmänna

domstolarna. De brottsbekämpande myndigheterna och de allmänna domstolarna har i det avseendet framför allt ett behov av ytterligare personella resurser men eventuellt också utbildningsinsatser. Även om den allvarliga brottsligheten ökat bland barn under senare år är det trots allt fråga om förhållandevis få ärenden som rör barn som inte uppnått straffbar ålder. Påverkan på berörda myndigheter och de allmänna domstolarna bedöms därför bli marginell.

Fler lagföringar för allvarlig brottslighet kan också på sikt leda till en något ökad belastning för Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och socialtjänsten. Det är emellertid inte fråga om några nya uppgifter för de nämnda myndigheterna eller socialtjänsten. Det är vidare mycket svårt att göra några säkra prognoser av hur stor den eventuella belastningsökningen till följd av förslagen blir. Bedömningen är dock att denna påverkan endast blir marginell.

De kostnadsökningar som förslagen kan förväntas medföra bedöms inte vara större än att de kan hanteras inom berörda myndigheters befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget om en utökad rätt till juridiskt biträde skulle eventuellt kunna leda till marginellt ökade biträdeskostnader. Regeringen bedömer sammantaget att de ekonomiska konsekvenserna av förslaget kan hanteras utan särskilda tillskott.

Förslaget om förlängd tidsgräns för häktning av barn under 18 år

Utredningen bedömer att förslaget om förlängd tidsgräns för häktning av barn under 18 år kommer leda till ökade kostnader för Kriminalvården. Enligt utredningen uppgår den totala kostnaden per år till 6 miljoner kronor. *Kriminalvården* framhåller att de senaste årens utveckling bland barn som begår brott medför att det är svårt att beräkna hur många barn som kommer att häktas de kommande åren. Myndigheten lyfter även att utredningens beräkningar inte innefattar kostnader för ytterligare anstaltsplatser. De kostnadsökningar som förslagen kan förväntas medföra bedöms emellertid inte vara större än att de kan hanteras inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget om en utökad möjlighet till videokonferens i domstol

Som angetts ovan förväntas förslaget medföra en mer effektiv handläggning av mål och ärenden i domstol och en viss ökning av antalet domstolsaktörer som deltar genom videokonferens vid domstols-sammanträden. Detta kan få positiva konsekvenser för Kriminalvården i form av minskade transportkostnader och ökad säkerhet.

Deltagande genom videokonferens från en annan myndighetslokal kräver tillgång till videorum. Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse har redan påbörjat ett arbete med att utöka antalet videorum på bl.a. häkten, anstalter och SiS-institutioner. Därtill har Domstolsverket ett samarbete med Statens Servicecenter om videorum på vissa servicekontor.

Sammantaget beräknas förslaget inte medföra några kostnadsökningar för berörda myndigheter eller det allmänna.

Övriga förslag

De kostnadsökningar som övriga förslag kan medföra bedöms inte vara större än att de kan hanteras inom berörda myndigheters befintliga ekonomiska ramar.

14.4 Övriga konsekvenser

Regeringens bedömning

Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för miljön, det kommunala självstyret, sysselsättningen och offentlig service i olika delar av landet, små företags förutsättningar eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Förslagen kan ha viss betydelse för det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Utredningens bedömning

Bedömningen från utredningen stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen anser att förslagen inte medför några konsekvenser för jämställdheten.

Remissinstanserna

Instämmer i eller har inga synpunkter på utredningens bedömning.

Skälen för regeringens bedömning

Samtliga förslag är könsneutrala, men även med bestämmelser som gäller lika för alla kan olika grupper påverkas av dem i olika utsträckning. Enligt kriminalstatistiken misstänks och lagförs fler pojkar än flickor för brottslighet. Det är därför högst sannolikt att fler pojkar än flickor kommer att beröras av de nya reglerna.

I avsnitt 14.2 gör regeringen bedömningen att förslagen kommer att bidra till en ökad trygghet i samhället eftersom fler brott kommer att utredas och lagföras. Kvinnor uttrycker i större utsträckning än män otrygghet enligt de nationella trygghetsundersökningar som Brå årligen genomför. Det innebär att förslagen kan ha viss betydelse för det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för miljön, det kommunala självstyret, sysselsättningen och offentlig service i olika delar av landet, små företags förutsättningar, eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

5 kap.

10 § Den som ska delta i ett sammanträde inför rätten ska infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls.

Om det finns skäl för det, får rätten besluta att den som ska delta i ett sammanträde ska delta genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring. Rättens ordförande får besluta i frågan om den uppkommer under ett sammanträde.

Vid bedömningen av om det finns skäl för ett deltagande genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring ska rätten, eller rättens ordförande, särskilt beakta

1. de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om den som ska delta i sammanträdet måste infinna sig i rättssalen,

2. om någon som ska delta i sammanträdet känner rädsla för att vara närvarande i rättssalen,

3. om det kan antas att någon som ska delta i sammanträdet utsätts för påtryckningar,

4. om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, och

5. om ett sådant deltagande annars skulle bidra till en effektiv handläggning av målet.

Ett deltagande enligt andra stycket får inte ske om det är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter.

Den som deltar i ett sammanträde genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring ska anses ha inställt sig inför rätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om deltagande vid sammanträden. Övervägandena finns i avsnitt 12.

Enligt en ny femte punkt i *tredje stycket* ska rätten, eller rättens ordförande, vid bedömningen av om det finns skäl för deltagande genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring särskilt beakta om ett sådant deltagande annars skulle bidra till en effektiv handläggning.

Med effektiv handläggning avses bl.a. att målet eller ärendet handläggs på ett sätt som besparar tid eller andra resurser och därmed skapar förutsättningar för ett avgörande inom skälig tid. Den nya punkten kan exempelvis tillämpas om en domstolsaktörs deltagande genom ljud- och bildöverföring skulle medföra att ett sammanträde kan genomföras vid ett tidigare tillfälle än om aktören hade behövt inställa sig fysiskt i rättssalen. Även om förutsättningarna i punkten är uppfyllda måste en lämplighetsbedömning alltid göras enligt fjärde stycket.

Med stöd av den nya punkten kan rätten i ett tidigt stadie självmant ta initiativ till frågan om närvaro genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring för att effektivisera handläggningen. Detta innebär också att det finns ett större utrymme för domstolarna att upprätta generella rutiner om sådan närvaro.

23 kap.

8 a § En grupp av personer som befinner sig på den plats där ett brott har förövats får hållas kvar på platsen, om

1. syftet är att identifiera de som ingår i gruppen,

2. det finns synnerlig anledning att anta att identifiering är av betydelse för utredningen av brottet, och

3. *det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller försök till ett sådant brott.*

Ett kvarhållande får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för de personer som ingår i gruppen eller för något annat motstående intresse.

Beslut meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om kvarhållande av en grupp av personer i identifieringssyfte. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Genom paragrafen införs ett nytt tvångsmedel som gör det möjligt att hålla kvar en grupp av personer i syfte att identifiera personerna som ingår i gruppen.

I *första stycket* regleras de grundläggande förutsättningarna för att ett beslut om kvarhållande av en grupp ska få meddelas. Av stycket framgår att en grupp av personer som befinner sig på den plats där ett brott har förövats får hållas kvar på platsen om de förutsättningar som anges i första–tredje punkterna är uppfyllda. Bestämmelsens placering i 23 kap. innebär att en förundersökning måste ha inletts för att ett kvarhållande ska få beslutas. Det innebär att det krävs att det finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats.

Med en grupp av personer avses minst tre personer. Om det är fråga om ett litet antal personer bör dock i första hand andra tvångsmedel användas, exempelvis medtagande till förhör enligt 8 §.

Att gruppen av personer ska befinna sig på den plats där ett brott har förövats innebär att ett kvarhållande bara kan bli aktuellt när en grupp befinner sig på eller nära brottsplatsen. Eftersom det i det inledande skedet av en brottsutredning kan vara svårt att bedöma exakt var ett brott har förövats bör uttrycket på den plats där ett brott har förövats inte tolkas alltför snävt. Vid bedömningen har det betydelse om gruppen befinner sig inom ett område som i relation till brottsplatsen medför att det finns anledning att anta att personer som ingår i gruppen kan ha upplysningar att lämna av betydelse för utredningen av brottet. Det innebär att ett kvarhållande även kan bli aktuellt i närheten av den egentliga brottsplatsen, exempelvis i en färjeterminal om brottet har begåtts ombord på en passagerarfärja. Det innebär också att det kan finnas skäl att begränsa platsen om det saknas anledning att anta att personer som ingår i gruppen kan ha upplysningar att lämna. Så kan exempelvis vara fallet om brottet har begåtts på en flygplats och det redan tidigt står klart att brottet har begåtts i en viss avgränsad del av flygplatsen. Det har även betydelse på vilken typ av plats brottet har begåtts. Om brottet har utförts på en större evenemangsarena torde exempelvis området vara större än om brottet har förövats på en buss.

Enligt *första punkten* ska syftet med att hålla kvar en grupp av personer vara att identifiera de personer som ingår i gruppen. Med identifiering avses att fastställa personens identitet. Det bör handla om namn och adress eller andra uppgifter som är nödvändiga för att polisen ska kunna komma i kontakt med dem. En grupp av personer får inte hållas kvar i något annat syfte än för att identifiera de personer som ingår i gruppen. Det innebär att en person inte får hållas kvar efter att han eller hon har identifierats.

Enligt *andra punkten* krävs att det finns synnerlig anledning att anta att identifiering är av betydelse för utredningen av brottet. Med synnerlig

anledning markeras att en användning av tvångsmedlet endast kan komma i fråga i situationer när det finns särskilda omständigheter som talar för att den som kan misstänkas för brottet, brottsoffer eller vittnen ingår i gruppen. I praktiken torde det medföra att tvångsmedlet endast kan tillämpas i tidsmässigt nära anslutning till att brottet har förövats. Det som är avgörande är att de personer som har befunnit sig på platsen när brottet förövades inte har haft möjlighet att lämna platsen.

Tredje punkten anger att kvarhållande av en grupp får användas endast vid utredning av brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, eller försök till ett sådant brott.

Andra *stycket* innehåller en proportionalitetsbestämmelse. Av bestämmelsen framgår att beslut om kvarhållande får meddelas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för de personer som ingår i gruppen eller för något annat motstående intresse. Det innebär att det vid prövningen av om det finns skäl att tillåta ett kvarhållande ska göras en avvägning mellan de omständigheter som talar för ett kvarhållande och de omständigheter som talar mot. Prövningen kan leda till att ett kvarhållande inte tillåts trots att de krav som lagen i övrigt ställer upp är uppfyllda. Vid bedömningen av om ett kvarhållande enligt paragrafen ska få beslutas ska det även prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras barn enligt barnkonventionen.

Av *tredje stycket* framgår att ett beslut om kvarhållande av en grupp meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren.

8 b § *Ett kvarhållande enligt 8 a § får pågå upp till en timme eller, om det är av synnerlig vikt för utredningen, ytterligare en timme.*

Paragrafen, som är ny, reglerar hur länge en grupp av personer får hållas kvar i identifieringssyfte. Övervägandena finns i avsnitt 9.

Av bestämmelsen framgår att huvudregeln är att ett kvarhållande får pågå upp till en timme. Om det är av synnerlig vikt för utredningen får dock kvarhållandet pågå i ytterligare en timme. Kravet på synnerlig vikt innebär ett kvalitetskrav när det gäller vad åtgärden kan förväntas bidra med till utredningen. Med synnerlig vikt markeras också att åtgärden bara får pågå i mer än en timme i undantagsfall. I första hand ska andra mindre ingripande åtgärder användas.

36 kap.

22 a § *Ett juridiskt biträde ska förordnas för den som är under arton år och som häktas på grund av sådan vägran som avses i 21 §. Biträdets förordnande gäller till dess att häktningen har upphört.*

Biträdet ska ta tillvara barnets intressen och lämna stöd och hjälp till barnet. Bestämmelserna i 21 kap. 5, 6 och 9–10 a §§ ska tillämpas för biträdet.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om juridiskt biträde för den som är under 18 år och häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten. Övervägandena finns i avsnitt 8.

Genom *första stycket* införs en rätt till juridiskt biträde för den som är under 18 år och som häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten. Någon bedömning av behovet av biträde ska inte göras utan rätten till

biträde är absolut. Frågan om förordnande ska tas upp av rätten i samband med att frågan om häktning av barnet enligt 21 § väcks. Juridiskt biträde ska förordnas senast i samband med rättens häktningsbeslut. Förordnandet gäller fram till att häktningen hävs.

Biträdets uppgifter framgår av *andra stycket*. Det är samma uppgifter som gäller för ett målsägandebiträde enligt 3 § första meningen lagen (1988:609) om målsägandebiträde. I det juridiska biträdets uppgifter kan därmed ingå t.ex. att företräda barnet vid en häktningsförhandling, överklaga häktningsbeslut, besöka barnet i häkte och i övrigt se till att barnets intressen tas tillvara.

Enligt *tredje stycket* ska 21 kap. 5, 6 och 9–10 a §§ tillämpas för ett juridiskt biträde. Bestämmelserna reglerar bl.a. frågan om vem som får förordnas till juridiskt biträde (21 kap. 5 §), rätten att träffa den häktade och frågor om kallelse (21 kap. 9 §) samt frågor om byte, substitution och ersättning (21 kap. 10 §).

58 kap.

6 a § Åklagaren ska återuppta en förundersökning om det i en ansökan om resning åberopas eller om det på annat sätt kommer fram en omständighet eller ett bevis som inte tidigare lagts fram och det är sannolikt att omständigheten eller beviset utgör grund för resning. Förundersökningen ska dock inte återupptas om det saknas behov av utredningsåtgärder.

Om förundersökningen inte är avslutad ska åklagaren, under de förutsättningar som anges i första stycket, i stället besluta att förundersökningen även ska avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet.

Bestämmelserna i 23 kap. 3 § andra stycket, 4, 5–7 och 9–15 b §§, 16 § andra stycket och 18–19 och 21–21 d §§ ska tillämpas i en förundersökning som har återupptagits eller utvidgats enligt första eller andra stycket. Det som sägs om den misstänkte ska i stället gälla den tidigare tilltalade.

Paragrafen reglerar i vilka fall åklagaren ska återuppta förundersökningen när resning aktualiseras. Övervägandena finns i avsnitt 10.1.

I *tredje stycket*, som är nytt, tydliggörs vilka bestämmelser i 23 kap. som ska tillämpas i en förundersökning som har återupptagits eller utvidgats enligt första eller andra stycket. Det innebär t.ex. att en återupptagen eller utvidgad förundersökning ska bedrivas objektivt och på ett sådant sätt att inte någon onödigt utsätts för misstanke eller orsakas kostnad eller olägenhet (23 kap. 4 §). Det innebär också att bl.a. reglerna om förhör (23 kap. 6–12 §§), rätt till insyn (23 kap. 18–19 §§) och krav på dokumentation (23 kap. 21–21 d §§) är tillämpliga i en förundersökning som har återupptagits eller utvidgats. I andra meningen tydliggörs att när bestämmelserna i 23 kap. tillämpas ska det som sägs om den misstänkte i stället gälla den tidigare tilltalade.

6 b § *Om en förundersökning har återupptagits eller utvidgats enligt 6 a § får endast de tvångsmedel användas som anges i detta kapitel.*

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om att tvångsmedel i förundersökningar som har återupptagits eller utvidgats när resning aktualiseras får användas endast i den utsträckning som framgår av detta kapitel. Övervägandena finns i avsnitt 10.1.

Av bestämmelsen framgår att om en förundersökning har återupptagits eller utvidgats enligt 6 a § får endast de tvångsmedel användas som anges i detta kapitel. Det innebär att den särskilda regleringen om tvångsmedel i kapitlet gäller i stället för bestämmelsen i 23 kap. 16 § första stycket. Bestämmelser om tvångsmedel finns i 6 c–6 e §§, se författningskommentaren till de paragraferna.

6 c § *Beslag, biometrisk autentisering och avspärrning eller andra liknande åtgärder får användas enligt bestämmelserna om dessa åtgärder i 27 kap.*

Det som sägs i 27 kap. 7 och 8 §§ om åtal och om verkan av att åtal inte väcks ska i stället avse ansökan om resning samt verkan av att en sådan ansökan inte lämnas in.

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för att använda tvångsmedlen beslag, biometrisk autentisering och avspärrning eller andra liknande åtgärder i en förundersökning som har återupptagits eller utvidgats. Övervägandena finns i avsnitt 10.1.

I *första stycket* anges att beslag, biometrisk autentisering och avspärrning eller andra liknande åtgärder får användas enligt bestämmelserna om dessa åtgärder i 27 kap. Det innebär att de grundläggande förutsättningarna för respektive tvångsmedel måste vara uppfyllda. Exempelvis får ett föremål tas i beslag om det skäligen kan antas att föremålet har betydelse för utredning om brott (27 kap. 1 § första stycket 1). Att tvångsmedlen får användas enligt bestämmelserna i 27 kap. innebär också att bestämmelserna om bl.a. proportionalitet (27 kap. 1 § tredje stycket), rätten till prövning av ett beslag (27 kap. 6 §) och underrättelse om beslag (27 kap. 11 §) är tillämpliga.

Av *andra stycket* framgår att det som sägs i 27 kap. 7 och 8 §§ om åtal och om verkan av att åtal inte väcks i stället ska avse ansökan om resning samt verkan av att en sådan ansökan inte lämnas in.

6 d § *Husrannsakan, genomsökning på distans och kroppsvisitation får användas enligt bestämmelserna om dessa åtgärder i 28 kap.*

Tvångsmedel enligt första stycket får inte användas mot en tidigare tilltalad med stöd av bestämmelser som riktar sig mot någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet.

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för att använda tvångsmedlen husrannsakan, genomsökning på distans och kroppsvisitation i en förundersökning som har återupptagits eller utvidgats. Övervägandena finns i avsnitt 10.1.

I *första stycket* anges att husrannsakan, genomsökning på distans och kroppsvisitation får användas enligt bestämmelserna om dessa åtgärder i 28 kap. Det innebär att de grundläggande förutsättningarna för respektive tvångsmedel måste vara uppfyllda. Om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får exempelvis husrannsakan göras i hus, rum eller slutet förvaringsställe för att söka efter föremål som kan tas i beslag (28 kap. 1 § första stycket). Hos någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet gäller i stället vad som anges i 28 kap. 1 § andra stycket. Att tvångsmedlen får användas enligt bestämmelserna i 28 kap. innebär också att bestämmelserna om bl.a. proportionalitet (28 kap. 3 a §) och dokumentation (28 kap. 9 §) är tillämpliga.

Av *andra stycket* framgår att de tvångsmedel som anges i paragrafen inte får användas mot en tidigare tilltalad med stöd av bestämmelser som riktar sig mot någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet. Husrannsakan, genomsökning på distans och kroppsvisitation får alltså endast användas med stöd av bestämmelser som riktar sig mot den som skäligen kan misstänkas för brottet. Det innebär exempelvis att husrannsakan enligt 28 kap. 1 § *andra stycket* inte får riktas mot en tidigare tilltalad i en återupptagen förundersökning.

6 e § *Kroppsbesiktning och upptagning av fingeravtryck och andra underlag får användas enligt bestämmelserna om dessa åtgärder i 28 kap.*

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för att använda kroppsbesiktning samt upptagning av fingeravtryck och andra underlag i en förundersökning som har återupptagits eller utvidgats. Övervägandena finns i avsnitt 10.1.

Av bestämmelsen framgår att kroppsbesiktning samt upptagning av fingeravtryck och andra underlag får användas i en återupptagen förundersökning enligt bestämmelserna om dessa åtgärder i 28 kap. Det innebär att de grundläggande förutsättningarna för respektive tvångsmedel måste vara uppfyllda. Exempelvis får den som är skäligen misstänkt för ett brott på vilket fängelse kan följa kroppsbesiktigas för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet (28 kap. 12 § första stycket 1). Att tvångsmedlen får användas enligt bestämmelserna i 28 kap. innebär också att bestämmelserna om bl.a. proportionalitet och dokumentation (28 kap. 13 §) samt längsta tid för kvarhållande (28 kap. 13 a §) är tillämpliga. Till skillnad från de tvångsmedel som anges i 6 d § får kroppsbesiktning samt upptagning av fingeravtryck och andra underlag användas mot en tidigare tilltalad även enligt 28 kap. 12 b och 14 a §§, förutsatt att förutsättningarna i övrigt är uppfyllda.

6 f § *Beslut om att använda tvångsmedel enligt detta kapitel meddelas av åklagaren eller rätten. Om användningen av tvångsmedlet kan antas medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas bör åtgärden inte vidtas utan rättsens beslut.*

En fråga om att använda tvångsmedel får tas upp av rätten på yrkande av åklagaren. Framställan till rätten ska göras hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos Högsta domstolen.

Paragrafen, som är ny, reglerar vem som får besluta om tvångsmedel i en förundersökning som har återupptagits eller utvidgats för att utreda om det finns grund för resning. Övervägandena finns i avsnitt 10.2.

Av *första stycket första meningen* framgår att beslut om att använda tvångsmedel enligt detta kapitel ska meddelas av åklagaren eller rätten. Det innebär att den beslutsbehörighet som gäller för användning av tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. i en ordinarie förundersökning inte gäller i en förundersökning som har återupptagits eller utvidgats enligt 6 a §.

Enligt *första stycket andra meningen* bör endast rätten besluta om tvångsmedel om en användning av tvångsmedlet kan antas medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas. Vid bedömningen av om

användningen av tvångsmedlet kan antas medföra synnerlig olägenhet bör utgångspunkten vara att olägenheten för den som drabbas av ett tvångsmedel är större i fråga om personella än reella tvångsmedel. När tvångsmedelsanvändningen innebär ett påtvingat kroppsligt ingrepp kan det ofta antas att användningen av tvångsmedlet medför synnerlig olägenhet för den som drabbas. Det kan också vägas in om förundersökningen syftar till att utreda om det finns grund för resning till nackdel eller till fördel för den tidigare tilltalade. I det sistnämnda fallet torde användning av tvångsmedel nästan aldrig kunna antas medföra synnerlig olägenhet. Ytterst får bedömningen av om användningen av tvångsmedlet kan antas medföra synnerlig olägenhet för den som drabbas göras efter omständigheterna i det enskilda fallet.

I *andra stycket första meningen* anges att rätten får ta upp en fråga om att använda tvångsmedel endast på begäran av åklagaren. Enligt *andra meningen* ska framställan till rätten göras hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos Högsta domstolen. Det innebär att den domstol som är behörig att pröva en eventuell ansökan om resning även är behörig att pröva frågan om att använda tvångsmedel.

15.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

2 § *En förundersökning* mot den som inte har fyllt arton år ska ledas av en åklagare eller en anställd vid Polismyndigheten som myndigheten har förordnat. Undersökningsledaren ska, om det inte möter något hinder, genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare vara särskilt lämpad för uppgiften.

Har den unge tidigare varit föremål för förundersökning eller utredning enligt 31 §, ska om möjligt samma åklagare och samma anställda vid Polismyndigheten anlitas för att leda och genomföra den nya förundersökningen.

Bestämmelser om att *en förundersökning* mot den som inte har fyllt arton år i vissa fall får ledas av en tulltjänsteman *och att åklagare får begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman vid en utredning enligt 31 §* finns i tullbefogenhetslagen (2024:710).

Paragrafen reglerar vem som ska leda och anlitas för förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *tredje stycket* införs en upplysning om att det finns bestämmelser i tullbefogenhetslagen (2024:710) om att åklagare får begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman vid en utredning enligt 31 §. Det är 8 kap. 31 § tullbefogenhetslagen som avses med upplysningen.

I övrigt görs en språklig ändring.

18 § Den unge ska underrättas om ett beslut om straffvarning vid ett personligt möte med åklagaren *eller, om det finns skäl för det och det inte är olämpligt, vid ett möte genom ljud- och bildöverföring* inom två veckor efter det att beslutet har fattats. Den unges vårdnadshavare eller någon annan som svarar för den unges vård och fostran samt annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge ska kallas till mötet, om det inte möter *något* hinder eller annars finns särskilda skäl mot det. Även företrädare för socialtjänsten bör ges tillfälle att närvara.

Är det uppenbart att ett möte inte kan genomföras inom den tid som anges i första stycket, får mötet äga rum senare. Kan ett möte inte genomföras, ska den unge underrättas skriftligen om beslutet.

I paragrafen finns bestämmelser om underrättelse av beslut om straffvarning. Övervägandena finns i avsnitt 6.

I *första stycket* görs en ändring som innebär att underrättelse av beslut om straffvarning i vissa fall får ske vid ett möte genom ljud- och bildöverföring. För att en underrättelse ska få lämnas vid ett sådant möte krävs att det finns skäl för det och att det inte är olämpligt.

Bedömningen av om det finns skäl att lämna underrättelse vid ett möte genom ljud- och bildöverföring får göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Exempel på sådana skäl kan vara att barnet har en särskilt lång färdväg till den plats där underrättelsen ska lämnas eller att barnet eller vårdnadshavaren bor på en plats där de allmänna kommunikationerna gör att en personlig inställelse är praktiskt svår att ordna. På samma sätt kan det finnas skäl för att genomföra ett möte genom ljud- och bildöverföring om barnet inte kan inställa sig på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. Det kan även förekomma situationer när det är motiverat att lämna underrättelse om straffvarning med särskild skyndsamhet och att det kan utgöra skäl för att tillåta att någon närvarar vid mötet genom ljud- och bildöverföring.

Vid bedömningen av om ett deltagande via ljud- och bildöverföring är olämpligt bör bestämmelsens pedagogiska funktion stå i förgrunden. Den omständigheten att det inte kan säkerställas att barnet har tillräckliga förutsättningar för att delta ostört vid ett digitalt möte kan medföra att ett sådant deltagande är olämpligt. Även barnets individuella förutsättningar kan vägas in i bedömningen.

I stycket görs också en språklig ändring.

I *andra stycket* görs följdändringar med anledning av att det införs en möjlighet att lämna underrättelse om straffvarning vid ett möte genom ljud- och bildöverföring. Ändringarna innebär att uttrycket personligt möte ändras till möte.

20 § Bestämmelserna i 18 och 19 §§ gäller i tillämpliga delar också beslut om åtalsunderlåtelse enligt 20 kap. 7 § *första stycket* 4 rättegångsbalken, om beslutet avser brott som någon har begått innan han *eller hon* har fyllt arton år.

Paragrafen reglerar underrättelse av beslut om åtalsunderlåtelse enligt rättegångsbalken, om beslutet avser brott som någon har begått innan han eller hon har fyllt 18 år. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen innebär att kravet på underrättelse vid åtalsunderlåtelse med stöd av 20 kap. 7 § första stycket 1–3 och andra stycket rättegångsbalken slopas. Det innebär att den unge inte behöver underrättas om sådana beslut vid ett möte med åklagaren.

Övriga ändringar är språkliga.

23 a § För en misstänkt som inte har fyllt arton år när häktningsbeslutet verkställs får den tid som anges i 24 kap. 4 a § rättegångsbalken uppgå till högst *fem* månader.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur länge en misstänkt som är barn får vara häktad. Övervägandena finns i avsnitt 7.

Ändringen innebär att tiden för hur länge ett barn får vara frihetsberövat som häktat förlängs från tre till fem månader. I övrigt gäller, liksom tidigare, samma bestämmelser om tidsgränser för häktning för barn som för vuxna, se 24 kap. 4 a §, 18 a § och 20 § första stycket 2 rättegångsbalken (prop. 2019/20:129 s. 61). Det innebär bl.a. att rätten på begäran av åklagaren får besluta att tidsgränsen för hur länge ett barn får vara häktat får överskridas om det finns synnerliga skäl.

32 § Bestämmelserna om förundersökning i 23 kap. 3, 4, 6–14 §§, 18 b–19, 21, 21 b–21 d och 24 §§ rättegångsbalken ska i tillämpliga delar gälla för en sådan utredning som avses i 31 §. Efter att förhör hållits med den unge ska bestämmelserna om insyn i 23 kap. 18 § samma balk gälla i tillämpliga delar för en sådan utredning. När utredningen är slutförd ska bestämmelserna om insyn i 23 kap. 18 a § samma balk tillämpas. Det som sägs om förundersökning och åtal i den paragrafen ska i stället avse utredning enligt 31 § respektive bevistalan enligt 38 §. Rätten att få en kopia i 23 kap. 21 a § samma balk gäller i de fall då en bevistalan väcks.

En utredning som avses i 31 § ska bedrivas med särskild skyndsamhet och avslutas så snart det är möjligt. Utredningen får inte pågå längre tid än tre månader, om det inte är nödvändigt med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Utredningen ska ledas av en åklagare eller en anställd vid Polismyndigheten som myndigheten har förordnat. Undersökningsledaren ska, om det inte möter något hinder, genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare vara särskilt lämpad för uppgiften.

Har den unge tidigare varit föremål för utredning enligt 31 §, ska om möjligt samma åklagare och samma anställda vid Polismyndigheten anlitas för att leda och genomföra den nya utredningen.

I tullbefogenhetslagen (2024:710) finns bestämmelser om att åklagare får begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman vid en utredning enligt 31 §.

Paragrafen reglerar vilka bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken som är tillämpliga vid en utredning enligt 31 §, en s.k. § 31-utredning, vem som ska leda en sådan utredning och vilka skyndsamhetskrav som gäller. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

I *femte stycket*, som är nytt, införs en upplysning om att det finns bestämmelser i tullbefogenhetslagen (2024:710) om att åklagare får begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman vid utredningar enligt 31 §. Det är 8 kap. 31 § tullbefogenhetslagen som avses med upplysningen.

32 a § Ett juridiskt biträde ska förordnas för den unge

1. vid en utredning enligt 31 § första stycket, om det inte är uppenbart att den unge saknar behov av det, och

2. vid en utredning enligt 31 § andra eller tredje stycket, om det finns *särskilda* skäl för det.

En ansökan om ett sådant biträde görs av åklagaren eller den unges vårdnadshavare hos tingsrätten. Bestämmelserna i 21 kap. 5–8 §§, 9 § tredje stycket, 10 § och 10 a § rättegångsbalken ska tillämpas för ett sådant juridiskt biträde.

Paragrafen innehåller bestämmelser om juridiskt biträde för en misstänkt som inte har fyllt femton år. Övervägandena finns i avsnitt 4.9.

Första stycket andra punkten ändras på så sätt att ett juridiskt biträde för barn vid utredningar enligt 31 § andra och tredje stycket ska förordnas om det finns särskilda skäl för det, i stället för som tidigare synnerliga skäl. Det innebär att juridiskt biträde ska förordnas i fler fall än tidigare vid sådana utredningar.

Särskilda skäl kan finnas om utredningen kan förväntas pågå under lång tid och omfatta ett stort antal förhör med barnet eller när det kan förutses att omfattande skadeståndsanspråk kan komma att riktas mot barnet. Sådana skäl kan också finnas om det behövs ett juridiskt biträde på grund av brottets karaktär, t.ex. om det rör sig om sexualbrott eller om barnet har en personlig relation med målsäganden. Barnets personliga förhållanden kan också leda till att det finns särskilda skäl, t.ex. om barnet på grund av en funktionsnedsättning eller av andra skäl har svårt att uttrycka sig. Att målsäganden företräds av ett målsägandebiträde kan också innebära att det finns särskilda skäl att förordna ett juridiskt biträde för det brottsmisstänkta barnet. Kravet på särskilda skäl innebär att ett juridiskt biträde i princip inte bör förordnas vid bagatellartad brottslighet. En bedömning får göras utifrån samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

Andra stycket ändras på så sätt att det läggs till en hänvisning till 21 kap. 10 a § rättegångsbalken. Det innebär att ett juridiskt biträde som har överklagat ett beslut om ersättning i den högre instansen får åberopa nya omständigheter till stöd för sitt yrkande endast om det finns särskilda skäl.

Övriga ändringar är språkliga.

36 § Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får beslag, husrannsakan, *undersökning på annat ställe* och kroppsvisitation användas mot den unge enligt bestämmelserna i 27 och 28 kap. rättegångsbalken.

Om det finns särskilda skäl får även följande tvångsmedel användas mot den unge:

1. kvarstad och förvar enligt bestämmelserna i 26 kap. rättegångsbalken,
2. penningbeslag, biometrisk autentisering och avspärning eller andra liknande åtgärder enligt bestämmelserna i 27 kap. rättegångsbalken,
3. genomsökning på distans enligt bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken och åtgärder enligt 28 kap. 14 § första stycket 1 rättegångsbalken, och
4. åtgärder enligt 23 kap. 9 a § rättegångsbalken.

Det som i 27 kap. 7 och 8 §§ rättegångsbalken sägs om åtal och om verkan av att åtal inte väcks ska i stället avse bevistalan och talan om förverkande samt verkan av att sådan talan inte väcks. Vid kroppsvisitation som görs enligt 28 kap. rättegångsbalken ska 28 kap. 13 a § rättegångsbalken gälla med den skillnaden att den unge får hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar.

Paragrafen innehåller bestämmelser om användning av tvångsmedel mot den som misstänks ha begått ett brott före femton års ålder. Övervägandena finns i avsnitt 4.4, 4.5 och 4.7.

Ändringen i *första stycket* innebär att kravet på särskilda skäl för att använda tvångsmedlen beslag, husrannsakan och kroppsvisitation tas bort. Det innebär att möjligheten att använda dessa tvångsmedel utökas i förhållande till brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. Det införs även en möjlighet att använda tvångsmedlet undersökning på annat ställe enligt 28 kap. 10 § rättegångsbalken, utan krav på särskilda skäl.

Bestämmelserna om penningbeslag, åtgärder för biometrisk autentisering och genomsökning på distans samt upptagning av fotografi och fingeravtryck flyttas till det nya andra stycket.

Andra stycket, som är nytt, motsvarar delvis det tidigare första stycket. Ändringarna innebär att kvarstad, förvar, avspärning eller andra liknande åtgärder samt upptagning av video, röstprov och handstilsprov läggs till i uppräknningen av de tvångsmedel som får användas mot brottsmisstänkta barn som inte uppnått straffbar ålder. I stycket införs också en punktlista. För att använda de tvångsmedel som anges i stycket krävs att det finns särskilda skäl. Liksom tidigare innebär kravet på särskilda skäl att misstanke om allvarligare brott eller brottslighet av större omfattning i allmänhet bör föreligga (prop. 1983/84:187 s. 29).

I den *första punkten* införs en möjlighet att använda tvångsmedlen kvarstad och förvar enligt bestämmelserna i 26 kap. rättegångsbalken.

Av *andra punkten* framgår att penningbeslag och biometrisk autentisering får användas, vilket tidigare framgick av det första stycket. Det införs också en möjlighet att använda avspärning eller andra liknande åtgärder enligt 27 kap. 15 § rättegångsbalken.

I den *tredje punkten* anges att tvångsmedlet genomsökning på distans får användas, vilket tidigare framgick av första stycket. Av en hänvisning till 28 kap. 14 § första stycket 1 rättegångsbalken framgår även att vissa biometriska underlag får tas upp från den unge för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet. Att fotografi och fingeravtryck får tas upp framgick tidigare av första stycket. Ändringen innebär att det införs en möjlighet att ta upp video, röstprov och handstilsprov från den unge. Förutsättningarna för att ta upp biometriska underlag i registreringssyfte regleras i de nya 36 k–36 l §§.

Enligt *punkten 4* får även åtgärder enligt 23 kap. 9 a § rättegångsbalken användas, vilket innebär att elektronisk kommunikationsutrustning tillfälligt får omhändertas från en förhörsperson och att kroppsvisitation får genomföras för att söka efter sådan egendom. Det framgick tidigare av första stycket.

Vid bedömningen av om tvångsmedel enligt paragrafen ska få användas ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsmedel ska dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsmedel finns det.

Tredje stycket motsvarar de tidigare andra och tredje styckena.

Övriga ändringar är språkliga.

36 c § Den som ska kroppsbesiktigas enligt 36 a § får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare sex timmar.

Den som ska kroppsbesiktigas enligt 36 b § får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

Paragrafen reglerar hur länge den som ska kroppsbesiktigas får hållas kvar. Övervägandena finns i avsnitt 4.6.

Av första stycket framgår att huvudregeln är att den som ska kroppsbesiktigas enligt 36 a § inte får hållas kvar för ändamålet längre än tre timmar. Om det finns synnerliga skäl får emellertid tidsfristen utökas. Genom ändringen förlängs den utökade tidsfristen från tre till sex timmar. Det innebär att den unge, om det finns synnerliga skäl, får hållas kvar som längst nio timmar.

Bestämmelsen om hur länge den unge får hållas kvar för kroppsbesiktning enligt 36 b § flyttas från första stycket till ett nytt *andra stycke*.

Övriga ändringar är språkliga.

36 j § När rätten har beslutat i frågor om hemliga tvångsmedel enligt 36 f, 36 g eller 36 i § ska åklagaren skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd om beslutet.

I paragrafen, som är ny, regleras en skyldighet för åklagare att underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden när rätten har beslutat i frågor om hemliga tvångsmedel enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Underrättelseskyldigheten omfattar alla rättens beslut i frågor om hemliga tvångsmedel och gäller alltså både bifall och avslag samt kompletterande beslut. Underrättelsen ska lämnas skyndsamt, vilket innebär att underrättelsen bör lämnas i nära anslutning till beslutstillfället.

36 k § Om någon är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys samt upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov göras på den unge, om

1. det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott, och

2. syftet är att registrera underlagen i biometriregistret över misstänkta som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område.

Om ett sådant underlag som avses i första stycket tidigare har tagits upp får en ny upptagning göras endast om det finns särskilda skäl.

Kroppsbesiktning och upptagning enligt första stycket beslutas av åklagare.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om kroppsbesiktning genom salivprov och upptagning av andra biometriska underlag i syfte att registrera underlagen i biometriregistret över misstänkta. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Genom paragrafen införs en möjlighet att i vissa fall ta upp biometriska underlag från den som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott, i syfte att registrera underlagen i biometriregistret över misstänkta.

Av första stycket framgår att kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys får göras och att fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov får tas upp. För upptagning i registrerings syfte krävs att förutsättningarna i första och andra punkten är uppfyllda.

Av första punkten framgår att misstanken ska avse ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott.

Enligt *andra punkten* krävs att syftet med upptagningen är att uppgifterna ska registreras i biometriregistret över misstänkta som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område. Underlag får alltså tas upp för registrering även om underlagen inte behövs för utredningen om det aktuella brottet.

Utgångspunkten bör vara att möjligheten att ta upp underlag för registrering i biometriregistret över misstänkta ska användas i de fall då förutsättningarna är uppfyllda. En helhetsbedömning ska dock göras i varje enskilt fall av om åtgärden är nödvändig och proportionerlig (36 m §). Vid bedömningen av om upptagning enligt paragrafen ska genomföras ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till sin integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsmedel ska dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsmedel finns det.

I *andra stycket* anges att om ett sådant underlag som avses i första stycket tidigare har tagits upp, får en ny upptagning göras endast om det finns särskilda skäl. Huvudregeln är alltså att om dna-prov, fingeravtryck, fotografi, video, röstprov eller handstilsprov tidigare har tagits upp från den misstänkte ska en förnyad upptagning inte genomföras. Särskilda skäl för en ny upptagning kan finnas exempelvis om det tidigare underlaget är av äldre standard, om den misstänkte har förändrats till utseendet eller om uppgifterna är av bristande kvalitet. Bestämmelserna hindrar inte att t.ex. fotografier av särskilda kännetecken, som tatueringar eller ärr, tas eller att helkropps bilder tas om endast ansiktsbild av den misstänkte förekommer sedan tidigare.

Av *tredje stycket* framgår att åklagare ska besluta om upptagning.

361 § Om någon vid en bevistalan har förklarats ha begått ett brott som anges i 38 § första stycket får kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys samt upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov göras på den unge, om

1. domen har fått laga kraft, och

2. syftet är att registrera underlagen i biometriregistret över dömda som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område.

Om ett sådant underlag som avses i första stycket tidigare har tagits upp får en ny upptagning göras endast om det finns särskilda skäl.

Kroppsbesiktning och upptagning enligt första stycket beslutas av åklagare.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys och upptagning av andra biometriska underlag i syfte att registrera underlagen i biometriregistret över dömda. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Genom paragrafen införs en möjlighet att i vissa fall ta upp biometriska underlag från ett barn som vid en bevistalan har förklarats ha begått ett allvarligt brott i syfte att registrera underlagen i biometriregistret över dömda.

Av det *första stycket* framgår att möjligheten till upptagning är begränsad till att barnet vid en bevisalan har förklarats ha begått ett brott som anges i 38 § första stycket. Det innebär att det för brottet inte får vara föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år. Upptagning får också ske vid försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott. Upptagning får avse kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys och fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov. För upptagning i registrerings syfte krävs att förutsättningarna i första och andra punkten är uppfyllda.

Av den *första punkten* framgår att upptagning förutsätter att domen har fått laga kraft.

Enligt *andra punkten* krävs att syftet med upptagningen är att uppgifterna ska registreras i biometriregistret över dömda som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område.

Utgångspunkten bör vara att möjligheten att ta upp underlag för registrering i biometriregistret över misstänkta ska användas i de fall då förutsättningarna är uppfyllda. En helhetsbedömning ska dock göras i varje enskilt fall av om åtgärden är nödvändig och proportionerlig (36 m §). Vid bedömningen av om upptagning enligt paragrafen ska genomföras ska det alltid prövas om åtgärden är förenlig med de rättigheter som tillförsäkras ett barn enligt barnkonventionen. Det betyder att hänsyn ska tas till barnets bästa och att barnets rätt till integritet måste beaktas vid avvägningen mot det behov som finns av åtgärden. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om tvångsmedel ska dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling vägas in i bedömningen. Ju yngre barnet är desto större anledning till återhållsamhet med att använda tvångsmedel finns det.

I *andra stycket* anges att om ett sådant underlag som avses i första stycket tidigare har tagits upp, får en ny upptagning göras endast om det finns särskilda skäl. Huvudregeln är alltså att om dna-prov, fingeravtryck, fotografi, video, röstprov eller handstilsprov tidigare har tagits upp från den misstänkte ska en förnyad upptagning inte genomföras. Särskilda skäl för en ny upptagning kan finnas om t.ex. det tidigare underlaget är av äldre standard, om den unge har förändrats till utseendet eller om uppgifterna är av bristande kvalitet. Bestämmelserna hindrar inte att t.ex. fotografier av särskilda kännetecken, som tatueringar eller ärr, tas eller att helkropps-bilder tas om endast ansiktsbild av den unge förekommer sedan tidigare.

Av *tredje stycket* framgår att åklagare ska besluta om upptagning.

36 m § *Den som ska kroppsbesiktigas eller bli föremål för en annan åtgärd enligt 36 k eller 36 l § får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.*

Vid kroppsbesiktning enligt 36 k eller 36 l § ska 28 kap. 3 a och 9 §§, 12 § andra stycket andra meningen och 13 a § tredje stycket rättegångsbalken gälla i tillämpliga delar.

Vid upptagning av fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov enligt 36 k eller 36 l § ska 28 kap. 3 a och 9 §§ och 13 a § tredje stycket rättegångsbalken gälla i tillämpliga delar.

Paragrafen, som är ny, anger hur länge den som ska bli föremål för upptagning av biometriska underlag i registrerings syfte får hållas kvar och

vilka bestämmelser i rättegångsbalken som ska tillämpas vid sådan upptagning. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Av *första stycket* framgår att huvudregeln är att den som ska kroppsbesiktigas eller som ska bli föremål för annan upptagning i registreringssyfte inte får hållas kvar för ändamålet längre än tre timmar. Om det föreligger synnerliga skäl får emellertid tidsfristen utökas med ytterligare tre timmar. Det innebär att den unge, om det finns synnerliga skäl, får hållas kvar som längst sex timmar. Kravet på synnerliga skäl markerar att den utökade tidsfristen ska tillämpas restriktivt.

Enligt *andra stycket* ska 28 kap. 3 a och 9 §§, 12 § andra stycket andra meningen och 13 a § tredje stycket rättegångsbalken tillämpas vid kroppsbesiktning genom salivprov enligt 36 k och 36 l §§. Hänvisningen till 28 kap. 3 a § innebär att kroppsbesiktning får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktas mot eller för något annat motstående intresse. Bestämmelsen ger uttryck för att proportionalitetsprincipen är tillämplig vid kroppsbesiktning i registreringssyfte. Hänvisning görs också till 28 kap. 9 § om protokoll och bevis på att kroppsbesiktning har gjorts, 28 kap. 12 § andra stycket andra meningen om att en kroppsbesiktning inte får utföras så att den undersökte riskerar framtida ohälsa eller skada och 28 kap. 13 a § tredje stycket om befogenhet för polisman att ta med den som ska kroppsbesiktigas till den plats där åtgärden ska genomföras.

Enligt *tredje stycket* ska 28 kap. 3 a och 9 §§ och 13 a § tredje styckena rättegångsbalken tillämpas vid upptagning av andra underlag än salivprov enligt 36 k och 36 l §§. Hänvisningen till 28 kap. 3 a § innebär att upptagning av biometriska underlag får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som förbudet avses gälla mot eller för något annat motstående intresse. Bestämmelsen ger uttryck för att proportionalitetsprincipen är tillämplig vid upptagning av biometriska underlag i registreringssyfte. Hänvisning görs också till 28 kap. 9 § om protokoll och bevis på att kroppsbesiktning har gjorts och 28 kap. 13 a § tredje stycket om befogenhet för polisman att ta med den som ska bli föremål för upptagning av biometriska underlag till den plats där åtgärden ska genomföras.

38 b § Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 i och 36 k–36 m §§.

En offentlig försvarare ska förordnas för den unge när en bevistalan väcks. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Paragrafen reglerar vem som ska föra bevistalan och vilka bestämmelser som ska tillämpas vid handläggningen av bevistalan. Övervägandena finns i avsnitt 4.10.

Andra stycket ändras genom att hänvisningen till bestämmelserna om tvångsmedel justeras med anledning av att det införs nya bestämmelser om kroppsbesiktning och upptagning av andra underlag i 36 k och 36 l §§.

Bestämmelsen om att staten ska svara för sådan rättegångskostnad som avses 31 kap. 1 § rättegångsbalken flyttas till ett nytt tredje stycke.

I *tredje stycket*, som är nytt, tydliggörs att en offentlig försvarare alltid ska förordnas för den unge när en bevistalan väcks. Som utgångspunkt bör det juridiska biträde som har förordnats enligt 32 a § förordnas som offentlig försvarare för barnet. Andra meningen motsvarar det tidigare andra stycket tredje meningen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
2. För häktningsbeslut som har verkställts före ikraftträdandet gäller 23 a § i den äldre lydelsen.

Övervägandena om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser finns i avsnitt 13.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 juli 2026.

Enligt övergångsbestämmelsen i *punkt 2* ska äldre föreskrifter i 23 a § gälla om ett häktningsbeslut har verkställts före ikraftträdandet. Det innebär att den tid som anges i 24 kap. 4 a § rättegångsbalken får uppgå till högst tre månader för sådana häktningar.

15.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

38 b § Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 35 a–36 e och 36 k–36 m §§.

En offentlig försvarare ska förordnas för den unge när en bevistalan väcks. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Paragrafen reglerar vem som ska föra bevistalan och vilka bestämmelser som ska tillämpas vid handläggningen av bevistalan. Övervägandena finns i avsnitt 13.

Andra stycket ändras endast på så sätt att hänvisningen till paragraferna om tvångsmedel justeras med anledning av att bestämmelserna om att hemliga tvångsmedel får användas mot barn som inte uppnått straffbar ålder upphör att gälla.

15.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

6 b § När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt 1 a eller 1 c § ska åklagaren skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd om beslutet.

I paragrafen regleras en skyldighet för åklagare att underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd när rätten har beslutat i frågor om vissa tvångsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Paragrafen ändras endast på så sätt att åklagare, i stället för domstol, ska fullgöra den underrättelseskyldighet som följer av paragrafen.

6 c § *När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt denna lag avseende någon som inte har fyllt 15 år ska åklagaren skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd om beslutet.*

I paragrafen, som är ny, regleras en skyldighet för åklagare att underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd vid beslut i frågor om tvångsmedel enligt lagen mot någon som inte har fyllt 15 år. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Åklagarens underrättelseskyldighet enligt paragrafen omfattar alla rättens beslut i frågor om tillstånd till tvångsmedel beträffande personer som inte har fyllt 15 år. Underrättelseskyldigheten gäller alltså både bifall och avslag samt kompletterande beslut. Underrättelsen ska lämnas skyndsamt, vilket innebär att underrättelsen bör lämnas i nära anslutning till beslutstillfället.

15.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område

5 kap.

3 § Biometriregistret över misstänkta får innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som är skäligen misstänkt för brott och har varit föremål för en åtgärd enligt 28 kap. 12 a eller 14 § rättegångsbalken.

Registret får också innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som är skäligen misstänkt för brott, om uppgifterna härrör från en upptagning enligt 36 k § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller från en sådan tidigare upptagning som avses i andra stycket den paragrafen.

Registret får också innehålla uppgifter om fingeravtryck, fotografier och video som har tagits av en utlänning med stöd av 5 kap. 3 eller 3 a § lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att registrera uppgifter i biometriregistret över misstänkta. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Genom *andra stycket*, som är nytt, införs en möjlighet att i vissa fall registrera uppgifter om en person som är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott. Registrering förutsätter att uppgifterna härrör från en upptagning enligt 36 k § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) eller från en sådan tidigare upptagning som avses i andra stycket den paragrafen.

Att uppgifterna härrör från en upptagning enligt 36 k § LUL innebär att uppgifterna ska kunna härledas till en upptagning som har skett med stöd av den bestämmelsens första stycke. Med att uppgifter härrör från en sådan tidigare upptagning som avses i andra stycket den paragrafen avses att förutsättningarna för upptagning enligt bestämmelsens första stycke har varit uppfyllda, men att det inte har funnits särskilda skäl för en ny upptagning till följd av att underlag tidigare har tagits upp (36 k § andra stycket LUL).

För att registrera uppgifter om signalement är det tillräckligt att barnet har varit föremål för en upptagning enligt 36 k § LUL eller att förutsättningarna för upptagning enligt bestämmelsens första stycke har varit uppfyllda, men att det inte har funnits särskilda skäl för en ny upptagning till följd av att underlag har tagits upp tidigare.

Tredje stycket, som är nytt, motsvarar det tidigare andra stycket.

4 § Biometriregistret över dömda får innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som har

1. varit föremål för en åtgärd enligt 28 kap. 12 a eller 14 § rättegångsbalken och som därefter genom en dom som fått laga kraft har dömts för ett brott för vilket fängelse ingår i straffskalan, eller har godkänt ett strafföreläggande avseende ett sådant brott,

2. varit föremål för en åtgärd enligt 8 kap. 7 a § fängelselagen (2010:610) eller 2 kap. 6 § lagen (2025:1053) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning, eller

3. dömts för brott i en annan medlemsstat inom Europeiska unionen och vars fingeravtrycks- eller signalementsuppgifter har överförts hit med stöd av artikel 4.2 i rådets rambeslut 2009/315/RIF av den 26 februari 2009 om organisationen av medlemsstaternas utbyte av uppgifter ur kriminalregistret och uppgifternas innehåll.

Sådana uppgifter som avses i första stycket 3 får dock endast behandlas om motsvarande gärning i Sverige har fängelse i ett år eller mer i straffskalan och den som uppgifterna avser vid tidpunkten för gärningen hade fyllt 15 år.

Registret får också innehålla uppgifter som anges i 2 §, om uppgifterna härrör från en upptagning enligt 36 l § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller från en sådan tidigare upptagning som avses i andra stycket den paragrafen.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att registrera uppgifter i biometriregistret över dömda. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Genom *tredje stycket*, som är nytt, införs en möjlighet att i vissa fall registrera uppgifter om en person som vid en bevisaltan har förklarats ha begått ett brott. Registrering förutsätter att uppgifterna härrör från en upptagning enligt 36 l § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) eller från en sådan tidigare upptagning som avses i andra stycket den paragrafen.

Att uppgifterna härrör från en upptagning enligt 36 l § LUL innebär att uppgifterna ska kunna härledas till en upptagning som har skett med stöd

av den bestämmelsens första stycke. Med att uppgifter härrör från en sådan tidigare upptagning som avses i andra stycket den paragrafen avses att förutsättningarna för upptagning enligt bestämmelsens första stycke har varit uppfyllda, men att det inte har funnits särskilda skäl för en ny upptagning till följd av att uppgifter tidigare har tagits upp (36 k § andra stycket LUL).

För att registrera uppgifter om signalement är det tillräckligt att barnet har varit föremål för en upptagning enligt 36 l § LUL eller att förutsättningarna för upptagning enligt bestämmelsens första stycke har varit uppfyllda, men att det inte har funnits särskilda skäl för en ny upptagning till följd av att underlag har tagits upp tidigare.

10 § Uppgifter i biometriregistret över misstänkta får inte behandlas längre än tre månader efter det att

1. uppgifterna om den misstanke som ligger till grund för registreringen har gallrats ur misstankeregistret enligt lagen (1998:621) om misstankeregister,

2. *en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare har avslutats utan att en bevistalan har väckts, eller*

3. *domen eller beslutet om bevistalan har fått laga kraft.*

Uppgifter om en registrerad person som har avlidit får dock behandlas som längst tio år efter dödsfallet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om längsta tid för behandling av uppgifter i biometriregistret över misstänkta. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Ändringarna i *första stycket* innebär att det införs särskilda bestämmelser om längsta tid för behandling av uppgifter om en person som är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott. I stycket införs även en punktlista.

Av den *andra punkten* framgår att uppgifter i biometriregistret över misstänkta inte får behandlas längre än tre månader efter det att en utredning enligt 31 § LUL har avslutats utan att en bevistalan har väckts. Att uppgifterna inte längre får behandlas innebär att de ska raderas ur registret. Om flera misstankar ligger till grund för en registrering behöver uppgifterna inte raderas förrän samtliga misstankar har avslutats.

Av den *tredje punkten* framgår att uppgifter i biometriregistret över misstänkta inte får behandlas längre än tre månader efter det att domen eller beslutet om bevistalan har fått laga kraft. Att uppgifterna inte längre får behandlas innebär att de ska raderas ur registret.

Bestämmelsen om behandling av uppgifter om en registrerad person som har avlidit flyttas till ett nytt *andra stycke*.

11 § Uppgifter i biometriregistret över dömda får inte behandlas längre än tre månader efter det att uppgifterna om den dom, det beslut eller det strafföreläggande som ligger till grund för registreringen har gallrats ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Uppgifter i registret som avser någon som vid en bevistalan har förklarats ha begått ett brott får inte behandlas längre än fem år efter att domen om bevistalan har fått laga kraft.

Uppgifter om en registrerad person som har avlidit får dock behandlas som längst tio år efter dödsfallet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om längsta tid för behandling av uppgifter i biometriregistret över dömda. Övervägandena finns i avsnitt 4.8.

Genom *andra stycket*, som är nytt, framgår att uppgifter i registret som avser någon som vid en bevisalan har förklarats ha begått ett brott inte får behandlas längre än fem år efter att domen om bevisalan har fått laga kraft. Att uppgifterna inte längre får behandlas innebär att de ska raderas ur registret.

Tredje stycket, som är nytt, motsvarar det tidigare första stycket andra meningen.

15.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

21 § När rätten har beslutat i frågor om hemlig dataavläsning ska *åklagaren* skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd om beslutet.

I paragrafen föreskrivs en skyldighet för åklagare att underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid Myndigheten för säkerhet och integritetsskydd vid beslut i frågor om hemlig dataavläsning. Övervägandena finns i avsnitt 11.

Paragrafen ändras endast på så sätt att åklagare, i stället för domstol, ska fullgöra den underrättelseskyldighet som följer av paragrafen.

15.7 Förslaget till lag om ändring i tullbefogenhetslagen (2024:710)

8 kap.

5 § En tulltjänsteman som Tullverket har förordnat får leda en förundersökning mot den som inte har fyllt arton år. Tulltjänstemannen ska genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare vara särskilt lämpad för uppgiften.

Har den unge tidigare varit föremål för förundersökning eller utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska om möjligt samma anställda vid Tullverket anlitas för att leda och genomföra den nya förundersökningen.

Särskilda bestämmelser om handläggning av mål och ärenden om brott där den misstänkte inte fyllt tjuogoett år finns i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Vid tillämpningen av den lagen ska det som sägs i 14 § om Polismyndigheten även gälla för Tullverket. Vidare ska det som sägs i 6 a § även gälla vid förvar i Tullverkets arrestlokaler.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörighet för tulltjänstemän att leda förundersökningar mot unga lagöverträdare. Övervägandena finns i avsnitt 5.1, 5.3 och 5.4.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att samma anställda vid Tullverket som tidigare lett eller genomfört en förundersökning eller en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) om möjligt ska anlitas om den unge på nytt blir

föremål för förundersökning. Bestämmelsen motsvarar vad som gäller när en åklagare eller anställd vid Polismyndigheten leder en förundersökning enligt 2 § LUL.

Tredje stycket första meningen motsvarar det tidigare första stycket andra meningen.

Tillägget i den nya *andra meningen* innebär att vid tillämpningen av LUL ska det som sägs i 14 § den lagen om Polismyndigheten även gälla för Tullverket. Det innebär att Tullverket har samma befogenhet som Polismyndigheten att hålla kvar ett brottsmisstänkt barn i åldersgruppen 15–17 år. Det innebär även att Tullverket får hålla kvar ett brottsmisstänkt barn som inte uppnått straffbar ålder med stöd av 35 § tredje stycket LUL.

Tillägget i den nya *tredje meningen* innebär att det som sägs i 6 a § LUL även ska gälla vid förvar i Tullverkets arrestlokaler.

5 a § *Om en tulltjänsteman har gripit ett barn som kan misstänkas för att ha begått ett brott där allmän åklagare kan begära biträde av Tullverket ska det som sägs om överlämnande till närmaste polisman i 35 § första stycket andra meningen lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare inte gälla.*

Åklagaren ska omedelbart besluta om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vad som gäller när en tulltjänsteman har gripit ett barn under 15 år som kan misstänkas för att ha begått ett brott där allmän åklagare kan begära biträde av Tullverket. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

I *första stycket* anges att om en tulltjänsteman har gripit ett barn som kan misstänkas för att ha begått ett brott där allmän åklagare kan begära biträde av Tullverket ska det som sägs om överlämnande till närmaste polisman i 35 § första stycket andra meningen lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) inte gälla. Det innebär att en tulltjänsteman som har gripit ett barn under 15 år inte behöver överlämna barnet till en polisman i de fall barnet kan misstänkas ha begått ett brott där åklagare kan begära biträde av Tullverket enligt 31 § LUL.

Av *andra stycket* framgår att åklagaren i dessa fall omedelbart ska fatta beslut om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör.

31 § När en förundersökning leds av en allmän åklagare får åklagaren begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman. Åklagaren får också ge i uppdrag åt en tulltjänsteman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt.

Möjligheten att begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman gäller också när åklagaren leder en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Har den unge tidigare varit föremål för en sådan utredning ska om möjligt samma anställda vid Tullverket anlitas för att genomföra den nya utredningen.

Rätten att anlita biträde gäller även om brottet inte ingår i Tullverkets direkta brottsbekämpning, om det har samband med en förundersökning eller en utredning där Tullverket biträder eller har biträtt åklagaren eller annan undersökningsledare eller om brottet på något annat sätt har anknytning till Tullverkets verksamhet.

Tullverket är skyldigt att lämna det biträde som begärs.

Paragrafen reglerar Tullverkets och tulltjänstemäns skyldighet att biträda allmän åklagare i andra fall än som regleras i 3 § fjärde stycket. Övervägandena finns i avsnitt 5.1.

Genom *andra stycket*, som är nytt, införs en rätt för allmän åklagare att begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman i en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL), som leds av åklagaren. Åklagaren får, på samma sätt som i en förundersökning, uppdra åt en tulltjänsteman att fullgöra en viss uppgift i en sådan utredning, t.ex. att hämta någon till förhör eller att verkställa ett beslut om husrannsakan. I stycket införs också en bestämmelse som anger att om den unge tidigare varit föremål för en utredning enligt 31 § LUL ska om möjligt samma anställda vid Tullverket anlitas för att genomföra den nya utredningen.

Tredje stycket motsvarar delvis det tidigare andra stycket. Genom tillägget ” eller en utredning ” markeras att rätten att anlita biträde i en utredning enligt 31 § LUL gäller både i Tullverkets direkta och indirekta brottsbekämpning. Det motsvarar vad som gäller vid biträde i en förundersökning.

Fjärde stycket motsvarar det tidigare tredje stycket.

15.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot

6 kap.

5 § I en utredning om självständigt förverkande får tvångsmedel enligt 2 kap. 5 §, *beslag enligt 2 kap. 8 § och husrannsakan och kroppsvisitation enligt 2 kap. 11 §* användas mot någon som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även penningbeslag, *kvarstad, förvar*, åtgärder för biometrisk autentisering och genomsökning på distans enligt 2 kap. 8–11 §§ användas mot den unge.

I en utredning om förverkande som har koppling till ett brott får tvångsmedel enligt 23 kap. 6 a, 7 och 9 §§ rättegångsbalken, *beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken och kroppsvisitation och husrannsakan enligt 28 kap. rättegångsbalken* användas mot någon som inte är misstänkt för brottet och som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även penningbeslag, *kvarstad, förvar*, åtgärder för biometrisk autentisering och genomsökning på distans enligt 23 kap. 9 a §, 26, 27 och 28 kap. rättegångsbalken användas mot den unge.

Vid kroppsvisitation får den som inte har fyllt 15 år hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar. En polisman får ta med den som ska kroppsvisiteras till den plats där åtgärden ska genomföras.

I paragrafen regleras möjligheterna att använda tvångsmedel i en utredning om förverkande mot någon som inte har fyllt 15 år och som inte är misstänkt för ett brott med koppling till frågan om förverkande. Övervägandena finns i avsnitt 4.4 och 4.5.

Första stycket reglerar förutsättningarna att i en utredning om självständigt förverkande använda tvångsmedel mot någon som inte har fyllt 15 år. Ändringen i *första meningen* innebär att kravet på särskilda skäl för att använda beslag, husrannsakan och kroppsvisitation enligt 2 kap. 8

och 11 §§ tas bort. Det innebär att möjligheten att använda dessa tvångsmedel utökas i förhållande till den som inte har fyllt 15 år. Av ett tillägg i *andra meningen* framgår att kvarstad och förvar enligt 2 kap. 9 § får användas mot den som inte har fyllt 15 år, om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl att använda kvarstad eller förvar kan föreligga exempelvis om ett barn påträffas med en påtagligt exklusiv klocka eller kontanter till ett betydande värde. Detsamma gäller om det finns anledning att tro att ett barn används närmast som redskap för att en vuxen person ska undgå förverkande (prop. 2023/24:144 s. 413–414).

Andra stycket reglerar förutsättningarna för att, i en utredning om förverkande som har koppling till ett brott, använda tvångsmedel mot någon som inte är misstänkt för brottet och inte har fyllt 15 år. Ändringen i *första meningen* innebär att kravet på särskilda skäl för att använda beslag enligt 27 kap. rättegångsbalken och kroppsvisitation och husrannsakan enligt 28 kap. rättegångsbalken tas bort. Det innebär att möjligheten att använda dessa tvångsmedel utökas i förhållande till den som inte har fyllt 15 år. Av ett tillägg i *andra meningen* framgår att kvarstad och förvar enligt 26 kap. rättegångsbalken får användas mot den som inte har fyllt 15 år om det finns särskilda skäl. Bedömningen av om det finns särskilda skäl ska göras på samma sätt som enligt första stycket.

Sammanfattning av betänkandet Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93) i relevant del

Uppdraget

Utredningen har haft i uppdrag att överväga en rad åtgärder i syfte att stärka de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att förhindra, utreda och lagföra brott som begås av unga personer. Uppdraget har till största delen bestått i att analysera behovet av att utöka möjligheterna att använda tvångsmedel mot barn. En annan del av uppdraget som gäller barn har varit att analysera deras behov av att få juridiskt biträde i större utsträckning än i dag. De delar av uppdraget som varit generella, dvs. som inte enbart rört barn, har varit att överväga om tillstånd till vissa hemliga tvångsmedel ska kunna knytas till en person, att analysera behovet av att kunna hålla kvar en grupp av personer under en förundersökning och behovet av att använda tvångsmedel inför eventuell resning. I uppdraget har ingått att lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredningens förslag om tvångsmedel mot barn

Förlängd tidsfrist för häktade barn

Utredningen bedömer att det inte finns något tydligt behov av att ändra kraven för att kunna frihetsberöva misstänkta barn i åldern 15–17 år och föreslår därför ingen ändring av kravet på synnerliga skäl för att anhålla och häkta barn.

Utredningen anser däremot att den sammanhängande tid som barn får vara häktade innan åtal väcks behöver förlängas. Behovet har sin grund i brottsutvecklingen, som bl.a. har lett till att häktningstiderna för barn har ökat kraftigt under de senaste åren. Utredningen föreslår att tidsfristen förlängs från tre månader till fem månader. Förslaget förväntas leda till att något fler barn kommer att vara häktade under något längre tid än i dag.

Utökade möjligheter att använda tvångsmedel som inte är hemliga

Enligt den nuvarande regleringen får inte alla tvångsmedel användas mot barn under 15 år. Utredningen bedömer att de brottsbekämpande myndigheterna, utöver det som gäller i dag, behöver kunna använda avspärning och andra liknande åtgärder, undersökning enligt 28 kap. 10 § rättegångsbalken, kvarstad och förvar mot barn i den åldern. Utredningen föreslår därför att de tvångsmedlen får användas även mot barn under 15 år.

Tvångsmedelsregleringen utgår från att barn i möjligaste mån ska skonas från att utsättas för tvångsmedel. Utredningen anser att kravet på särskilda skäl för att använda tvångsmedel mot barn under 15 år som huvudregel bör behållas. Därför föreslås att det ska krävas särskilda skäl för att få använda avspärning och andra liknande åtgärder och vid kvarstad och förvar mot barn i den åldern.

Utredningen föreslår att möjligheten att använda husrannsakan och kroppsvisitation mot barn under 15 år ska utökas genom att det nuvarande kravet på särskilda skäl tas bort. Det ska inte heller krävas särskilda skäl

vid undersökning enligt 28 kap. 10 § rättegångsbalken. Förslagen motive- Bilaga 1
ras huvudsakligen av brottsutvecklingen.

Med anledning av Polismyndighetens problem att i vissa fall hinna verkställa kroppsbesiktning av barn föreslår utredningen även att den maximala tiden som barn under 15 år får hållas kvar för kroppsbesiktning i brottsutredande syfte utökas från dagens tre till sex timmar, med samma möjlighet till förlängning som i dag.

Förslagen förväntas leda till att något fler barn som misstänks för brott utsätts för tvångsmedel.

Utökade möjligheter att använda biometri i brottsbekämpning

Enligt den nuvarande regleringen får endast biometriska underlag i form av prov för dna-analys, fingeravtryck och fotografi tas upp från barn som misstänks för brott. Biometriska underlag från barn under 15 år får inte tas upp i syfte att uppgifterna ska registreras i polisens biometrireger.

Utredningen föreslår att video, röstprov och handstilsprov ska få tas av barn under 15 år som är skäligen misstänkta för brott, om det behövs i en brottsutredning och det finns särskilda skäl. Utredningen föreslår också att prov för dna-analys, fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov ska få tas från barn i den åldern som är skäligen misstänkta för brott i syfte att uppgifterna ska registreras i polisens biometrireger över misstänkta.

Om ett barn vid en bevisstalan har förklarats ha begått ett allvarligt brott föreslås att han eller hon får fotograferas och att prov för dna-analys och fingeravtryck får tas från honom eller henne, i syfte att uppgifterna ska registreras i polisens biometrireger över dömda. Om underlagen redan har tagits upp i brottsutredningen, eller om uppgifterna finns i biometriregistret över misstänkta, får uppgifterna föras över till biometriregistret över dömda i stället för att barnet utsätts för en ny upptagning.

Utredningen föreslår att det bör vara tillåtet att jämföra uppgifter om dna från en okänd gärningsman med uppgifter om dna från barn under 15 år i dna-baserade släktforskningsdatabaser.

Förslagen motiveras främst av de brottsbekämpande myndigheternas behov av att ha effektiva verktyg för att utreda brott som begås av barn. Utredningen bedömer att det inte är proportionerligt att tillåta jämförelser av biometriska uppgifter från brottsutredningar med motsvarande uppgifter om barn under 15 år som finns i register som inte förs i brottsutredande syften. Något sådant förslag läggs därför inte fram.

Förslagen förväntas enbart påverka ett fåtal barn, främst barn som misstänks för eller konstateras vara skyldiga till allvarliga brott.

Förslagen är förenliga med barnkonventionen och Europakonventionen

Samtliga förslag som rör tvångsmedel mot barn har föregåtts av en analys av behovet och nyttan, vilket har vägts mot integritetsintrånget. Förslagen är förenliga med såväl barnkonventionen som Europakonventionen.

Utredningens förslag om juridiskt biträde för barn

Utredningen föreslår att barns rätt till juridiskt biträde vid utredningar som inleds på begäran av socialnämnden och utredningar enligt 31 § tredje stycket LUL utvidgas genom att kravet på synnerliga skäl byts ut mot särskilda skäl. Det föreslås också att barn som häktas på grund av vägran att fullgöra vittnesplikten ska ha en absolut rätt till ett juridiskt biträde. Tingsrätterna föreslås få utökade möjligheter att pröva frågor om juridiskt biträde för misstänkta barn som inte har fyllt 15 år utanför ordinarie tjänstetid. Förslagen stärker barns rättigheter. De påverkar främst barn som är misstänkta för brott.

Utredningens förslag om generella tvångsmedel

Tvångsmedel inför en eventuell resning regleras

Det saknas i dag en heltäckande reglering för återupptagande av en förundersökning inför en eventuell resning.

Utredningen anser att det finns ett praktiskt behov av att i vissa fall kunna använda tvångsmedel redan innan resningsfrågan har prövats. En reglering om vilka tvångsmedel som får användas i en återupptagen förundersökning föreslås därför. Regleringen ska omfatta både resning till förmån och till nackdel för en tidigare tilltalad. Ändamålet med tvångsmedelsanvändningen ska vara att berika underlaget i resningsärendet. Det ska vara fråga om ny bevisning som inte är möjlig att få fram på annat sätt än genom tvångsmedlet.

Vilka tvångsmedel som får användas ska framgå av en uttömmande uppräkningslista. De tvångsmedlen är beslag, penningbeslag, biometrisk autentisering, reell husrannsakan, genomsökning på distans, kroppsbesiktning och åtgärder enligt 28 kap. 14 § rättegångsbalken. Beslut om sådana tvångsmedel ska normalt fattas av åklagare

En grupp av personer får hållas kvar

Utredningen föreslår att det ska införas ett nytt tvångsmedel som möjliggör för Polismyndigheten att hålla kvar en grupp av personer. Det ska få göras under en förundersökning i syfte att identifiera deltagarna i gruppen. Det ska krävas att det är uppenbart att misstänkta, brottsoffer eller vittnen ingår i en klart avgränsad grupp och att misstanken avser ett brott med minimistraff om fyra års fängelse eller ett försök till ett sådant brott.

Kvarhållandet får inte pågå längre tid än en timme eller, om det är av synnerlig vikt för att genomföra identifikationen, ytterligare en timme. Polismyndigheten får besluta om åtgärden. Ingen särreglering införs för barn under 15 år.

Förslaget motiveras av Polismyndighetens behov av att kunna hålla kvar främst större grupper för att effektivt kunna utreda allvarliga brott.

Vissa frågor om underrättelser

Utredningen föreslår förenklingar när det gäller kravet på att åklagare vid ett personligt möte ska underrätta ett barn om straffvarning eller åtalsunderlåtelse. Ett sådant möte får genomföras digitalt, om det är lämpligt. Skyldigheten att underrätta en ung lagöverträdare om beslut om åtalsunderlåtelse ska bara gälla vid åtalsunderlåtelse enligt 20 kap. 7 § första stycket 4 rättegångsbalken.

Åklagare, i stället för domstolar, ska enligt utredningens förslag underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden när en domstol har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt 6 b § preventivlagen och 21 § lagen om hemlig dataavläsning.

Förslagen är förenliga med Europakonventionen

Utredningen bedömer att även de generella förslagen som avser tvångsmedel står i god överensstämmelse med kraven i regeringsformen och Europakonventionen.

Konsekvenser*Allmänt om konsekvenserna*

Merparten av utredningens förslag förväntas leda till att de brottsbekämpande myndigheterna kan bedriva effektivare utredningar om brott som barn har deltagit i, vilket i sin tur förväntas leda till att fler sådana brott klaras upp. Vidgade möjligheter att ta upp och registrera biometriska underlag från barn förväntas ha samma effekt. Förslagen som rör barn bedöms generellt bidra till att motverka barns brottslighet. Det förväntas bidra till att färre brott begås.

De förslag som är generella, och alltså inte bara avser barn, syftar också till att brottsutredningar ska kunna bedrivas mer effektivt. På så sätt förväntas fler brott bli uppklarade.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget att förlänga fristen för den sammanhängande tid som barn som utgångspunkt får vara häktade bedöms leda till ökade kostnader för Kriminalvården. Kostnaderna bedöms inte kunna rymmas inom befintliga anslag varför anslaget till Kriminalvården föreslås höjas med 6 miljoner kronor per år från och med den 1 juli 2026.

Utredningen bedömer att förslagen leder till något ökade kostnader för Sveriges Domstolar, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Tullverket och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Kostnaderna bedöms rymmas inom myndigheternas befintliga anslag.

Konsekvenserna för barn

Förslagen påverkar framför allt barn i åldern 12–15 år som misstänks för allvarliga brott. Även andra barn som t.ex. riskerar att hamna i kriminalitet eller barn som är syskon, vänner och bekanta till brottsmisstänkta barn

påverkas av förslagen. Vissa förslag stärker barns rättigheter eller minskar incitamenten att dra in barn i kriminalitet. De flesta av förslagen leder emellertid till ökade risker för intrång i barns personliga integritet.

Övriga konsekvenser

Förslagen innebär även ökade risker för intrång i den personliga integriteten för det begränsade antal personer över 15 år som kommer att drabbas av den utökade användningen av tvångsmedel.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

I fråga om häktning av den som inte har fyllt 18 år föreslås äldre föreskrifter gälla för häktningsbeslut som har verkställts före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att nuvarande 27 kap. 21 b §¹ ska betecknas 21 f §, att rubriken närmast före 21 b § ska placeras närmast före nya 21 f § och att nuvarande 58 kap. 6 b §² ska betecknas 6 d §,

dels att 23 kap. 9 § och 58 kap. 6 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas åtta nya paragrafer, 23 kap. 8 a §, 27 kap. 21 b–21 e §§, 36 kap. 22 a § och 58 kap. 6 b och 6 c §§, och närmast före 58 kap. 6 a § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att det närmast före 58 kap. 1 § ska införas en ny rubrik som ska lyda ”Resning” och närmast före 58 kap. 11 § en ny rubrik som ska lyda ”Återställande av försutten tid”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

8 a §

En grupp personer som befinner sig på en plats, där ett brott har förövats, är skyldiga att, efter beslut av Polismyndigheten, stanna kvar på platsen om

1. det är uppenbart att den som misstänks för brottet, målsäganden eller vittnen till brottet ingår i gruppen,

2. syftet är att identifiera dem som ingår i gruppen, och

3. misstanken avser ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller ett försök till ett sådant brott.

En åtgärd enligt första stycket får inte pågå längre tid än en timme eller, om det är av synnerlig vikt att genomföra identifikationen, ytterligare en timme.

¹ Senaste lydelse 2023:534.

² Senaste lydelse 2012:659.

36 kap.

22 a §

För den som inte har fyllt arton år och häktas på grund av sådan vägran som avses i 21 §, ska ett juridiskt biträde förordnas. Biträdets förordnande gäller till dess att häktningen har upphört.

Bestämmelserna i 21 kap. 5, 6 och 9–10 a §§ rättegångsbalken gäller i tillämpliga delar i fråga om ett sådant juridiskt biträde.

Biträdet ska ta tillvara den unges intressen och lämna stöd och hjälp till den unge.

58 kap.

Återupptagande av förundersökning

6 a §³

Åklagaren ska återuppta en förundersökning om det i en ansökan om resning åberopas eller om det på annat sätt kommer fram en omständighet eller ett bevis som inte tidigare lagts fram och det är sannolikt att omständigheten eller beviset utgör grund för resning. Förundersökningen ska dock inte återupptas om det saknas behov av utredningsåtgärder.

Om förundersökningen inte är avslutad ska åklagaren, under de förutsättningar som anges i första stycket, i stället besluta att förundersökningen även ska avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet.

Om en förundersökning har återupptagits eller utvidgats enligt första eller andra stycket gäller 23 kap. i tillämpliga delar. Det som sägs om misstänkt ska i stället gälla den tidigare tilltalade. I fråga om tvångsmedel tillämpas 6 b §.

6 b §

Om en förundersökning återupptagits eller utvidgats enligt 6 a § får följande tvångsmedel enligt 27 och 28 kap. användas:

- beslag, penningbeslag och biometrisk autentisering,*
- husrannsakan enligt 28 kap. 1 §,*
- genomsökning på distans,*

- kroppsbesiktning, och
- åtgärder enligt 28 kap. 14 §.⁴

Andra tvångsmedel, som kräver misstanke mot en viss person, än kroppsbesiktning enligt 28 kap. 12 a § och åtgärder enligt 28 kap. 14 §,⁵ får inte riktas mot en tidigare tilltalad innan resningsfrågan har prövats av domstol.

Vid förhör får även 23 kap. 9 a § tillämpas.

6 c §

Tvångsmedel enligt 6 b § beslutas av åklagare. Åklagaren får, om det finns särskilda skäl, begära att rätten prövar en sådan fråga.

Framställan enligt första stycket ska göras hos hovrätten, om domen meddelats av tingsrätt, och i annat fall hos Högsta domstolen.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

⁴ I lydelsen enligt prop. 2024/25:37.

⁵ I lydelsen enligt prop. 2024/25:37.

Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

dels att nuvarande 36 f §¹ ska betecknas 36 p §,

dels att 14, 18, 20, 23 a, 32 a, 35, 36, 36 c, 36 e och 38 b §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas elva nya paragrafer, 35 a och 36 f–36 o §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §²

Den unge ska underrättas om ett beslut om straffvarning vid ett personligt möte med åklagaren inom två veckor efter det att beslutet har fattats. Den unges vårdnadshavare eller någon annan som svarar för den unges vård och fostran samt annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge ska kallas till mötet, om det inte möter hinder eller annars finns särskilda skäl mot det. Även företrädare för socialtjänsten bör ges tillfälle att närvara.

Är det uppenbart att ett personligt möte inte kan genomföras inom den tid som anges i första stycket, får mötet äga rum senare. Kan ett *personligt* möte inte genomföras, ska den unge underrättas skriftligen om beslutet.

Den unge ska underrättas om ett beslut om straffvarning vid ett personligt möte med åklagaren *eller, om det är lämpligt, ett möte genom ljud- och bildöverföring* inom två veckor efter det att beslutet har fattats. Den unges vårdnadshavare eller någon annan som svarar för den unges vård och fostran samt annan som har en fostrande roll i förhållande till den unge ska kallas till mötet, om det inte möter hinder eller annars finns särskilda skäl mot det. Även företrädare för socialtjänsten bör ges tillfälle att närvara.

Är det uppenbart att ett personligt möte *eller ett möte genom ljud- och bildöverföring* inte kan genomföras inom den tid som anges i första stycket, får mötet äga rum senare. Kan ett *sådant* möte inte genomföras, ska den unge underrättas skriftligen om beslutet.

20 §³

Bestämmelserna i 18 och 19 §§ gäller i tillämpliga delar också beslut om åtalsunderlåtelse enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, om

Bestämmelserna i 18 och 19 §§ gäller i tillämpliga delar också beslut om åtalsunderlåtelse enligt 20 kap. 7 § *första stycket* 4

¹ Senaste lydelse 2022:317.

² Senaste lydelse 2015:81.

³ Senaste lydelse 1994:1760.

beslutet avser brott som någon har begått innan han har fyllt arton år.

rättegångsbalken, om beslutet avser brott som någon har begått innan han *eller hon* har fyllt arton år.

Bilaga 2

23 a §⁴

För en misstänkt som inte har fyllt arton år när häktningsbeslutet verkställs får den tid som anges i 24 kap. 4 a § rättegångsbalken uppgå till högst *tre* månader.

För en misstänkt som inte har fyllt arton år när häktningsbeslutet verkställs får den tid som anges i 24 kap. 4 a § rättegångsbalken uppgå till högst *fem* månader.

32 a §⁵

Ett juridiskt biträde ska förordnas för den unge

1. vid en utredning enligt 31 § första stycket, om det inte är uppenbart att den unge saknar behov av det, och

2. vid en utredning enligt 31 § andra eller tredje stycket, om det finns *synnerliga* skäl för det.

En ansökan om ett sådant biträde görs av åklagaren eller den unges vårdnadshavare hos tingsrätten. Bestämmelserna i 21 kap. 5–8 §§, 9 § tredje stycket *och* 10 § rättegångsbalken ska tillämpas i fråga om ett sådant juridiskt biträde.

2. vid en utredning enligt 31 § andra eller tredje stycket, om det finns *särskilda* skäl för det.

En ansökan om ett sådant biträde görs av åklagaren eller den unges vårdnadshavare hos tingsrätten. Bestämmelserna i 21 kap. 5–8 §§, 9 § tredje stycket, 10 § *och* 10 a § rättegångsbalken ska tillämpas i fråga om ett sådant juridiskt biträde.

36 §⁶

Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får, om det finns särskilda skäl, *beslag, penningbeslag, husrannsakan, åtgärder för biometrisk autentisering, genomsökning på distans och kroppsvisitation företas mot den unge, samt fotografi och fingeravtryck tas av honom eller henne enligt bestämmelserna i 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken.*

Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får, om det finns särskilda skäl, *följande tvångsmedel användas mot den unge:*

1. *förvar och kvarstad enligt 26 kap. rättegångsbalken,*

2. *beslag, penningbeslag, biometrisk autentisering och åtgärder enligt 27 kap. 15 § rättegångsbalken,*

3. *genomsökning på distans och åtgärder enligt 28 kap. 14 § första stycket 1 rättegångsbalken,⁷ och*

⁴ Senaste lydelse 2021:287.

⁵ Senaste lydelse 2016:930.

⁶ Senaste lydelse 2024:795.

⁷ I lydelsen enligt prop. 2024/25:37.

*4. åtgärder enligt 23 kap. 9 a §
rättegångsbalken.*

Det som i 27 kap. 7 och 8 §§ rättegångsbalken sägs om åtal och om verkan av att åtal inte väcks ska i stället avse bevistalan och talan om förverkande samt verkan av att sådan talan inte väcks.

Vid kroppsvisitation som görs enligt 28 kap. rättegångsbalken ska 28 kap. 13 a § rättegångsbalken gälla med den skillnaden att den unge får hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar.

36 c §⁸

Den som ska kroppsbesiktigas enligt 36 a eller 36 b § får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

Den som ska kroppsbesiktigas enligt 36 a § får hållas kvar för ändamålet upp till sex timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

Den som ska kroppsbesiktigas enligt 36 b, 36 m eller 36 n § får hållas kvar för ändamålet upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

Lydelse enligt prop. 2024/25:37

Föreslagen lydelse

36 e §

Vid kroppsbesiktning enligt 36 a § ska 28 kap. 12 § andra stycket, 13 § första och andra styckena och 13 a § tredje stycket rättegångsbalken gälla i tillämpliga delar.

Vid kroppsbesiktning enligt 36 b § ska 28 kap. 3 a och 9 §§, 12 § andra stycket andra meningen, 13 § andra stycket och 13 a § tredje stycket rättegångsbalken gälla i tillämpliga delar.

Vid kroppsbesiktning enligt 36 m och 36 n §§ ska 28 kap. 3 a § rättegångsbalken gälla.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 f §

Om någon är misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott får husrannsakan eller kroppsvisitation enligt 28 kap. rättegångsbalken användas mot den unge. Detsamma gäller un-

dersökning enligt 28 kap. 10 § Bilaga 2
rättegångsbalken.

Vid verkställighet av kroppsvisitation enligt 28 kap. rättegångsbalken ska 28 kap. 13 a § rättegångsbalken gälla med den skillnaden att den unge får hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar.

36 k §

Fingeravtryck, fotografi, video, röstprov och handstilsprov får tas av den som är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott, om

1. misstanken avser ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott, och

2. syftet är att registrera uppgifterna i biometriregistret över misstänkta som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Om det under en förundersökning eller en utredning enligt 31 § har tagits upp sådana biometriska underlag som anges i första stycket, får de användas för registrering, om förutsättningarna som anges i det stycket är uppfyllda.

Sådan upptagning som anges i första stycket beslutas av åklagare.

36 l §

Fingeravtryck och fotografi av ansikte får tas av den som vid en bevistalan har förklarats ha begått ett brott som anges i 38 § första stycket, om

1. domen har fått laga kraft, och

2. syftet är att registrera uppgifterna i biometriregistret över dömda som förs enligt lagen (2018:1693)

om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område.

Om fingeravtryck och fotografi av ansikte finns i biometriregistret över misstänkta som förs enligt lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område, eller om det under en förundersökning eller utredning enligt 31 § har tagits upp sådana underlag, får de föras över till biometriregistret över dömda, om förutläggningarna som anges i första stycket är uppfyllda.

Sådan upptagning som anges i första stycket beslutas av åklagare.

36 m §

Kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys får göras på den som är skäligen misstänkt för att före femton års ålder ha begått ett brott, om

1. misstanken avser ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott, och

2. syftet är att registrera den misstänktes dna-profil i biometriregistret över misstänkta som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område.

Om det under en förundersökning eller utredning enligt 31 § har tagits fram en dna-profil, ska den dna-profilen registreras i stället för att prov tas enligt första stycket.

Kroppsbesiktning enligt första stycket beslutas av åklagare.

36 n §

Kroppsbesiktning genom salivprov för dna-analys får göras på den som vid en bevistalan har för-

klarats ha begått ett brott som anges i 38 § första stycket, om

1. domen har fått laga kraft, och
2. syftet är att registrera dna-profilen i biometriregistret över dömda som förs enligt lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område.

Om det finns en dna-profil i biometriregistret över misstänkta som förs enligt lagen om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område, eller om det under en förundersökning eller utredning enligt 31 § har tagits fram en dna-profil, får den föras över till biometriregistret över dömda om förutsättningarna i första stycket är uppfyllda.

Kroppsbesiktning enligt första stycket beslutas av åklagare.

36 o §

När rätten har beslutat i frågor om hemliga tvångsmedel enligt 36 g, 36 h eller 36 j § ska åklagaren skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

38 b §⁹

Om det inte möter något hinder ska bevistalan föras av en åklagare som genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämpad för uppgiften.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 36–36 f §§. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken ska staten svara för.

Vid en bevistalan tillämpas 25 § första stycket och bestämmelserna om allmänt åtal för brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. I fråga om tvångsmedel gäller 36–36 p §§.

En offentlig försvarare ska förordnas för den unge när en bevistalan väcks. Sådan rättegångskostnad som avses i 31 kap.

⁹ Senaste lydelse 2023:312.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
 2. I fråga om häktning av barn som inte har fyllt arton år gäller äldre föreskrifter i 23 a § för häktningsbeslut som har verkställts före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om
åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,

dels att nuvarande 6 b § ska betecknas 6 f § och ha följande lydelse,
dels att det ska införas fem nya paragrafer, 1 d och 6 b–6 e §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt 1 a eller 1 c § ska *den* skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

6 f §¹

När rätten har beslutat i frågor om tvångsmedel enligt 1 a eller 1 c § ska *åklagaren* skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
 2. 6 f § gäller till utgången av september 2028.

¹ Senaste lydelse 2024:560.

Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område

Härigenom förskrivs att 5 kap. 3, 4, 10, 11 och 17 §§ lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2024/25:37

Föreslagen lydelse

5 kap.

3 §

Biometriregistret över misstänkta får innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som är skäligen misstänkt för brott och har varit föremål för en åtgärd enligt 28 kap. 12 a eller 14 § rättegångsbalken.

Biometriregistret över misstänkta får innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som är skäligen misstänkt för brott och har varit föremål för en åtgärd enligt

– 28 kap. 12 a eller 14 § rättegångsbalken, *eller*

– 36 k eller 36 m § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Registret får också innehålla uppgifter om fingeravtryck, fotografier och video som har tagits av en utlännings med stöd av 5 kap. 3 eller 3 a § lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlännings.

4 §

Biometriregistret över dömda får innehålla uppgifter som anges i 2 § om en person som har

1. varit föremål för en åtgärd enligt 28 kap. 12 a eller 14 § rättegångsbalken och som därefter genom en dom som fått laga kraft har dömts för ett brott för vilket fängelse ingår i straffskalan, eller har godkänt ett strafföreläggande avseende ett sådant brott,

2. varit föremål för en åtgärd enligt 8 a § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll eller 8 kap. 7 a § fängelselagen (2010:610), eller

3. dömts för brott i en annan medlemsstat inom Europeiska unionen och vars fingeravtrycks- eller signalementsuppgifter har överförts hit med stöd av artikel 4.2 i rådets rambeslut 2009/315/RIF av den 26 februari 2009 om organisationen av medlemsstaternas utbyte av uppgifter ur kriminalregistret och uppgifternas innehåll.

Sådana uppgifter som avses i första stycket 3 får dock endast behandlas om motsvarande gärning i Sverige har fängelse i ett år eller mer i straffskalan och den som uppgifterna avser vid tidpunkten för gärningen hade fyllt 15 år.

Registret får också innehålla uppgifter om fingeravtryck, ansiktsfotografier och dna-profiler från ett barn som har varit föremål för en åtgärd enligt 36 l eller 36 n §

10 §

Uppgifter i biometriregistret över misstänkta får inte behandlas längre än tre månader efter det att uppgifterna om den misstanke som ligger till grund för registreringen har gallrats ur misstankeregistret enligt lagen (1998:621) om misstankeregister. *Uppgifter om en registrerad person som har avlidit får dock behandlas som längst tio år efter dödsfallet.*

Uppgifter i biometriregistret över misstänkta får inte behandlas längre än tre månader efter det att

1. uppgifterna om den misstanke som ligger till grund för registreringen har gallrats ur misstankeregistret enligt lagen (1998:621) om misstankeregister om den misstänkte hade fyllt 15 år vid brottet,

2. en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare har avslutats utan att bevistalan har väckts, eller

3. domen eller beslutet avseende bevistalan har fått laga kraft.

Uppgifter som anges i första stycket om en registrerad person som har avlidit får behandlas som längst tio år efter dödsfallet. Sådana uppgifter om den som begått brott innan han eller hon fyllt 15 år får dock inte behandlas.

11 §

Uppgifter i biometriregistret över dömda får inte behandlas längre än tre månader efter det att uppgifterna om den dom, det beslut eller det strafföreläggande som ligger till grund för registreringen har gallrats ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. *Uppgifter om en registrerad person som har avlidit får dock behandlas som längst tio år efter dödsfallet.*

Uppgifter i biometriregistret över dömda får inte behandlas längre än tre månader efter det att uppgifterna om den dom, det beslut eller det strafföreläggande som ligger till grund för registreringen har gallrats ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. *Uppgifter i registret som avser någon som har begått brott innan han eller hon har fyllt 15 år får inte behandlas längre än fem år efter att domen avseende bevistalan har fått laga kraft.*

Uppgifter som anges i första stycket om en registrerad person som har avlidit får behandlas som längst tio år efter dödsfallet. Sådana uppgifter om den som begått

*brott innan han eller hon fyllt 15 år
får dock inte behandlas.*

17 §

*Personuppgifter som har in-
hämtats med stöd av 36 § första
stycket och 36 a § lagen (1964:167)
med särskilda bestämmelser om unga
lagöverträdare får inte behandlas i
biometreregister.*

*I lagen (1964:167) med särskilda
bestämmelser om unga
lagöverträdare finns bestämmelser
om upptagning av biometriska
uppgifter från barn under 15 år.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning
dels att nuvarande 4 a §¹ ska betecknas 4 b §,
dels att 21 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas nio nya paragrafer, 4 a, 6 a, 7 a, 10 a och
17 a–17e §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

	21 §
När rätten har beslutat i frågor om hemlig dataavläsning ska <i>den</i> skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.	När rätten har beslutat i frågor om hemlig dataavläsning ska <i>åklagaren</i> skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2023:540.

Förslag till lag om ändring i lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 5 § lagen (2024:782) om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

5 §

I en utredning om självständigt förverkande får tvångsmedel enligt 2 kap. 5 § användas mot någon som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även beslag, penningbeslag, åtgärder för biometrisk autentisering, *husrannsakan*, *kroppsvisitation* och genomsökning på distans enligt 2 kap. 8, 10 och 11 §§ användas mot den unge.

I en utredning om förverkande som har koppling till ett brott får tvångsmedel enligt 23 kap. 6 a, 7 och 9 §§ rättegångsbalken användas mot någon som inte är misstänkt för brottet och som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även beslag, penningbeslag, åtgärder för biometrisk autentisering, *husrannsakan*, *kroppsvisitation* och genomsökning på distans enligt 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken användas mot den unge.

Vid kroppsvisitation får den som inte har fyllt 15 år hållas kvar för ändamålet i högst tre timmar. En polisman får ta med den som ska kroppsvisiteras till den plats där åtgärden ska genomföras.

I en utredning om självständigt förverkande får tvångsmedel enligt 2 kap. 5 § *och husrannsakan och kroppsvisitation enligt 2 kap. 11 §* användas mot någon som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även beslag, penningbeslag, *kvarstad*, *förvar*, åtgärder för biometrisk autentisering, och genomsökning på distans enligt 2 kap. 8–11 §§ användas mot den unge.

I en utredning om förverkande som har koppling till ett brott får tvångsmedel enligt 23 kap. 6 a, 7 och 9 §§ rättegångsbalken *och kroppsvisitation och husrannsakan enligt 28 kap. rättegångsbalken* användas mot någon som inte är misstänkt för brottet och som inte har fyllt 15 år. Om det finns särskilda skäl får även beslag, penningbeslag, *kvarstad*, *förvar*, åtgärder för biometrisk autentisering och genomsökning på distans enligt 23 kap. 9 a §, 26, 27 och 28 kap. rättegångsbalken användas mot den unge.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Efter remiss av betänkandet Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93) har yttranden kommit in från Attunda tingsrätt, Barnombudsmannen, Botkyrka kommun, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren Sverige, Brottsoffermyndigheten, BUFFF, Civil Rights Defenders, Diskrimineringsombudsmannen, Domarnämnden, Domstolsverket, ECPAT Sverige, Ekobrottsmyndigheten, Fryshuset, Förvaltningsrätten i Malmö, Göteborgs tingsrätt, Göteborgs universitet (Psykologiska institutionen), Hallsbergs kommun, Helsingborgs kommun, Hovrätten för Västra Sverige, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Jönköpings kommun, Kammarrätten i Sundsvall, Katrineholms kommun, Kriminalvården, Kustbevakningen, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum), Lycksele kommun, Malmö kommun, Malmö tingsrätt, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Nacka kommun, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Riksdagens ombudsmän (JO), Rädda barnen, Rättsmedicinalverket, Skatteverket, Socialstyrelsen, Sollentuna kommun, Statens institutionsstyrelse, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Stiftelsen för Internetinfrastruktur, Stockholms kommun, Stockholms tingsrätt, Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden, barnrättscentrum och Kriminologiska institutionen), Svea hovrätt, Svenska Journalistförbundet (SJF), Svenska kyrkan, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Sveriges Kommuner och Regioner, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Säkerhetspolisen, Södertälje kommun, Södertörns tingsrätt, Tidningsutgivarna, Trelleborgs kommun, Tullverket, Umeå tingsrätt, UNICEF – Sverige, Upplands Väsby kommun, Uppsala universitet (juridiska fakulteten), Utgivarna och Åklagarmyndigheten.

Följande remissinstanser har antingen inte svarat på remissen eller angett att de avstår från att yttra sig: Amnesty international, Apple Aktiebolag, Bahnhof AB, Barnens rätt i samhället (BRIS), Barnrättsbyrån, Borlänge kommun, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Centrum för rättvisa, Facebook Sweden AB, Funktionsrätt Sverige, Föreningen för Digitala fri- och rättigheter, Google Sweden AB, Gällivare kommun, Göteborgs kommun, Haparanda kommun, Hi3G Access AB, Hudiksvalls kommun, Judiska centralrådet i Sverige, Klippans kommun, Knas Hemma, Kungsbacka kommun, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU), Leksands kommun, Narkotikapolitiskt center, Norrköpings kommun, Oskarshamns kommun, Riksrevisionen, Rädda Barnens ungdomsförbund (RBUF), Samsung Electronics Nordic AB, SNUS Swedish network users society, Svenska muslimer för fred och rättvisa, Sveriges läkarförbund, Sveriges psykologförbund, Säfte kommun, TechSverige, Telia Sverige AB, Unga KRIS, Uppsala kommun, Varbergs kommun, Vimmerby kommun, Örebro kommun och Östersunds kommun.

Därutöver har yttrande inkommit från Svenska avdelningen av internationella juristkommissionen.

Sammanfattning av promemorian Några processrättsliga reformer i allmän domstol i relevant del

En arbetsgrupp inrättad av Domstolsverket har samlat in idéer från de allmänna domstolarna om hur processrätten kan förbättras. Utifrån dessa idéer har arbetsgruppen lämnat ett antal författningsförslag i en promemoria. Ett av förslagen avser regleringen i 5 kap. 10 § rättegångsbalken om domstolsaktörers möjlighet att delta genom videokonferens eller per telefon vid sammanträden i domstol.

I promemorian föreslås att möjligheten till deltagande genom videokonferens ska utökas genom införandet av ett nytt skäl för ett sådant inställesätt. Vid bedömningen av om det finns skäl för deltagande genom videokonferens ska det, enligt förslaget, särskilt beaktas om en sådan medverkan skulle bidra till en effektiv handläggning av målet. Vidare föreslås att möjligheten till deltagande per telefon ska begränsas. Sådant deltagande ska enligt förslaget bara tillåtas om det föreligger särskilda skäl. Det föreslås också att det inte längre uttryckligen ska framgå av lagtexten att en lämplighetsbedömning ska göras inför ett beslut om deltagande genom videokonferens eller per telefon.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 10 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

10 §¹

Den som ska delta i ett sammanträde inför rätten ska infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls.

Om det finns skäl för det, får rätten besluta att den som ska delta i ett sammanträde ska delta genom *ljudöverföring eller* ljud- och bildöverföring. Rättens ordförande får besluta i frågan om den uppkommer under ett sammanträde.

Vid bedömningen av om det finns skäl för ett deltagande genom *ljudöverföring eller* ljud- och bildöverföring ska rätten, eller rättens ordförande, särskilt beakta

1. de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om den som ska delta i sammanträdet måste infinna sig i rättssalen,

2. om någon som ska delta i sammanträdet känner rädsla för att vara närvarande i rättssalen,

3. om det kan antas att någon som ska delta i sammanträdet utsätts för påtryckningar, och

4. om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Ett deltagande enligt andra stycket får inte ske om det är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter.

Den som ska delta i ett sammanträde inför rätten ska *som utgångspunkt* infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls.

Om det finns skäl för det, får rätten besluta att den som ska delta i ett sammanträde ska delta genom ljud- och bildöverföring. Rättens ordförande får besluta i frågan om den uppkommer under ett sammanträde.

Vid bedömningen av om det finns skäl för ett deltagande genom ljud- och bildöverföring ska rätten, eller rättens ordförande, särskilt beakta

1. om en sådan medverkan skulle bidra till en effektiv handläggning av målet,

2. de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om den som ska delta i sammanträdet måste infinna sig i rättssalen,

3. om någon som ska delta i sammanträdet känner rädsla för att vara närvarande i rättssalen,

4. om det kan antas att någon som ska delta i sammanträdet utsätts för påtryckningar, och

5. om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Om det finns särskilda skäl för det, får rätten besluta att den som ska delta i ett sammanträde ska delta genom ljudöverföring. Rättens ordförande får besluta i

¹ Senaste lydelse 2019:298.

Den som deltar i ett sammanträde genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring ska anses ha inställt sig inför rätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Efter remiss av Domstolsverkets promemoria Några processrättsliga reformer i allmän domstol har yttranden kommit in från Attunda tingsrätt, Borås tingsrätt, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Centrum för rättvisa, Diskrimineringsombudsmannen, Ekobrottsmyndigheten, Eskilstuna tingsrätt, Förvaltningsrätten i Umeå, Förvaltningsrätten i Uppsala, Halmstads tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Hovrätten för Nedre Norrland, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Högsta domstolen, Institutet för mänskliga rättigheter, Justitiekanslern, Kammarrätten i Göteborg, Kriminalvården, Linköpings tingsrätt, Luleå tingsrätt, Lunds universitet (juridiska fakulteten), Malmö tingsrätt, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Polismyndigheten, Riksdagens ombudsmän (JO), Skellefteå tingsrätt, Statens institutionsstyrelse, Stockholms tingsrätt, Svea hovrätt, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Uppsala universitet (juridiska fakulteten), Västmanlands tingsrätt och Åklagarmyndigheten.

Följande remissinstanser har antingen inte svarat på remissen eller angett att de avstår från att yttra sig: Barnombudsmannen, Brottsofferjouren, Civil Rights Defenders, Nämndemännens riksförbund och Rädda barnen.

Därutöver har yttrande inkommit från Akavia och Föreningen för utgivande av samhällsmagasinet Avsnitt.

Sammanfattning av hemställan om ändringar i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och tullbefogenhetslagen (2024:710)

Tullverket har på eget initiativ lämnat ett antal författningsförslag i en hemställan. Förslagen avser myndighetens befogenheter vid brottsutredningar om unga lagöverträdare.

I hemställan föreslås att åklagare ska få anlita biträde av Tullverket vid brottsutredningar mot barn som inte uppnått straffbar ålder. Det föreslås även att Tullverket, i samma utsträckning som Polismyndigheten, ska få hålla kvar brottsmisstänkta barn i syfte att överlämna barnet till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. Vidare föreslås att en tulltjänsteman som griper ett barn under 15 år som kan misstänkas för brott där åklagare kan begära biträde av åklagare inte ska behöva överlämna barnet till närmaste polisman. Det föreslås också att den som inte fyllt 18 år ska få hållas i förvar i Tullverkets arrestlokaler endast om det är absolut nödvändigt. Slutligen lämnas vissa förslag om Tullverkets handläggning av ungdomsären den.

Lagändringarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt.

Förslag till om ändring i tullbefogenhetslagen (2024:710)

Härigenom föreskrivs i fråga om tullbefogenhetslagen (2024:710) att 8 kap. 3 och 30 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

3 §

Tullverket får inleda förundersökning om brott som anges i 1 och 2 §§. Om saken inte är enkel, ska ledningen av förundersökningen övertas av allmän åklagare så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Allmän åklagare ska också i andra fall överta ledningen när det behövs av särskilda skäl.

Vad som sägs i 23 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken om hur en förundersökning kan inledas av en polisman ska gälla även för en tulltjänsteman. En förundersökning inleds även genom att en tulltjänsteman beslutar om och använder ett tvångsmedel enligt 10 § andra stycket och 17 § andra stycket.

Om förundersökningen leds av Tullverket får undersökningsledaren besluta om att lägga ned förundersökningen enligt 23 kap. 4 a § rättegångsbalken.

När förundersökningen leds av en allmän åklagare, får åklagaren anlita biträde av Tullverket. Åklagaren får också uppdra åt en tulltjänsteman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet.

Vad som sägs om allmän åklagares möjlighet att anlita biträde av Tullverket gäller också när åklagaren leder en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

30 §

När en förundersökning leds av en allmän åklagare får åklagaren begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman. Åklagaren får också ge i uppdrag åt en tulltjänsteman att vidta en viss åtgärd som hör till förundersökningen, om det är lämpligt med hänsyn till åtgärdens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt.

Rätten att anlita biträde gäller utan hinder av att brottet inte ingår i Tullverkets direkta brottsbekämpning, om det har samband med en förundersökning där Tullverket biträder eller har biträtt åklagaren eller annan undersökningsledare eller om brottet på annat sätt har anknytning till Tullverkets verksamhet.

Tullverket är skyldigt att lämna det biträde som begärs.

Vad som sägs om allmän åklagares möjlighet att anlita biträde av Tullverket gäller också när åklagaren leder en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Bilaga 8

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare att 1, 2, 6 a, 14, 32 och 35 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

I denna lag finns särskilda bestämmelser om handläggning hos Polismyndigheten, åklagare och domstol av mål och ärenden om brott där den misstänkte inte har fyllt tjugoett år.

I övrigt gäller rättegångsbalkens regler och andra bestämmelser.

I denna lag finns särskilda bestämmelser om handläggning hos Polismyndigheten, *Tullverket*, åklagare och domstol av mål och ärenden om brott där den misstänkte inte har fyllt tjugoett år.

2 §²

Förundersökning mot den som inte har fyllt arton år ska ledas av en åklagare eller en anställd vid Polismyndigheten som myndigheten har förordnat. Undersökningsledaren ska, om det inte möter något hinder, genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare vara särskilt lämpad för uppgiften.

Har den unge tidigare varit föremål för förundersökning eller utredning enligt 31 §, ska om möjligt samma åklagare och samma anställda vid Polismyndigheten anlitas för att leda och genomföra den nya förundersökningen.

Bestämmelser om att förundersökning mot den som inte har fyllt arton år i vissa fall får ledas av en tulltjänsteman finns i tullbefogenhetslagen (2024:710).

Bestämmelser om att förundersökning mot den som inte har fyllt arton år i vissa fall får ledas av en tulltjänsteman och att allmän åklagare får begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman när åklagaren leder en utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, finns i tullbefogenhetslagen (2024:710).

Har den unge tidigare varit föremål för förundersökning eller utredning enligt 31 §, ska om möjligt samma åklagare och samma anställda vid Polismyndigheten eller Tullverket anlitas för att leda och genomföra den nya förundersökningen.

¹ Senaste lydelse 2014:650.

² Senaste lydelse 2024:717.

Den som inte har fyllt arton år och som är gripen, anhållen, hålls kvar enligt 14 § eller är skyldig att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken får hållas i förvar i *polisarrest* endast om det är absolut nödvändigt.

Den som inte har fyllt arton år och som är gripen, anhållen, hålls kvar enligt 14 § eller är skyldig att stanna kvar för förhör enligt 23 kap. 9 § rättegångsbalken får hållas i förvar i *arrestlokal* endast om det är absolut nödvändigt.

Har någon som inte fyllt arton år gripits och beslutar åklagaren att inte anhålla den unge, får Polismyndigheten hålla kvar den unge för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. Det som nu sagts gäller dock endast om åklagaren funnit att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.

Har någon som inte fyllt arton år gripits och beslutar åklagaren att inte anhålla den unge, får Polismyndigheten *eller Tullverket* hålla kvar den unge för att skyndsamt kunna överlämna honom eller henne till föräldrarna, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller någon annan lämplig vuxen person. Det som nu sagts gäller dock endast om åklagaren funnit att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott.

För samma ändamål får Polismyndigheten hålla kvar den som inte har fyllt arton år, om den unge har tagits med, följt med, hämtats eller inställt sig till förhör eller har frigetts efter att ha varit anhållen eller häktad. Det som nu sagts gäller endast om den unge är skäligen misstänkt för brott.

För samma ändamål får Polismyndigheten *eller Tullverket* hålla kvar den som inte har fyllt arton år, om den unge har tagits med, följt med, hämtats eller inställt sig till förhör eller har frigetts efter att ha varit anhållen eller häktad. Det som nu sagts gäller endast om den unge är skäligen misstänkt för brott.

Inte i något fall får någon enligt första eller andra stycket hållas kvar längre än sex timmar efter åklagarens beslut, förhöret eller beslutet om frigivning. Den misstänkte får tas i förvar om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet.

Inte i något fall får någon enligt första eller andra stycket hållas kvar längre än sex timmar efter åklagarens beslut, förhöret eller beslutet om frigivning. Den misstänkte får tas i förvar om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet.

³ Lydelse enligt prop. 2024/25:175.

⁴ Lydelse enligt prop. 2024/25:175.

32 §⁵

Bestämmelserna om förundersökning i 23 kap. 3, 4, 6–14 §§, 18 b–19, 21, 21 b–21 d och 24 §§ rättegångsbalken ska i tillämpliga delar gälla för en sådan utredning som avses i 31 §. Efter att förhör hållits med den unge ska bestämmelserna om insyn i 23 kap. 18 § samma balk gälla i tillämpliga delar för en sådan utredning. När utredningen är slutförd ska bestämmelserna om insyn i 23 kap. 18 a § samma balk tillämpas. Det som sägs om förundersökning och åtal i den paragrafen ska i stället avse utredning enligt 31 § respektive bevistalan enligt 38 §. Rätten att få en kopia i 23 kap. 21 a § samma balk gäller i de fall då en bevistalan väcks.

En utredning som avses i 31 § ska bedrivas med särskild skyndsamhet och avslutas så snart det är möjligt. Utredningen får inte pågå längre tid än tre månader, om det inte är nödvändigt med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Utredningen ska ledas av en åklagare eller en anställd vid Polismyndigheten som myndigheten har förordnat. Undersökningsledaren ska, om det inte möter något hinder, genom intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare vara särskilt lämpad för uppgiften.

I tullbefogenhetslagen (2024:710) finns bestämmelser om att allmän åklagare får begära biträde av Tullverket eller en tulltjänsteman när åklagaren leder en utredning enligt 31 §.

Har den unge tidigare varit föremål för utredning enligt 31 §, ska om möjligt samma åklagare och samma anställda vid Polismyndigheten anlitas för att leda och genomföra den nya utredningen.

Har den unge tidigare varit föremål för utredning enligt 31 §, ska om möjligt samma åklagare och samma anställda vid Polismyndigheten *eller Tullverket* anlitas för att leda och genomföra den nya utredningen.

35 §⁶

Har någon före femton års ålder begått ett brott på vilket fängelse skulle ha kunnat följa och anträffas den unge på bar gärning eller på flykt från brottsplatsen, får han eller hon gripas av envar. Om en enskild person har gripit den unge, ska den unge skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Polismyndigheten eller åklagaren ska omedelbart besluta om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör.

Om den unge har gripits eller tagits med, följt med, hämtats eller inställt sig till förhör får han eller hon hållas kvar enligt 14 §, dock inte längre än sex timmar efter beslutet om frigivning eller, om förhör har hållits med den unge, efter att förhöret har avslutats.

Den unge får inte tas i förvar.

Vad som sägs i första stycket om att den unge skyndsamt ska

⁵ Senaste lydelse 2023:312.

⁶ Lydelse enligt prop. 2024/25:175

överlämnas till närmaste polisman, gäller inte när en tulltjänsteman har gripit ett barn under femton år som kan misstänkas för att ha begått ett brott där allmän åklagare kan begära biträde av Tullverket. I dessa fall ska åklagaren omedelbart besluta om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör.

Efter remiss har yttrande kommit in från Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Diskrimineringsombudsmannen, Ekobrottsmyndigheten, Institutet för mänskliga rättigheter, Justitiekanslern, Kriminalvården, Malmö kommun, Migrationsverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Polismyndigheten, Riksdagens ombudsmän (JO), Statens institutionsstyrelse, Stockholms kommun, Sveriges advokatsamfund, Sveriges kommuner och regioner, Säkerhetspolisen, Västmanlands tingsrätt, Åklagarmyndigheten och Örebro kommun.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Barnombudsmannen, Barnrättsbyrån, Borlänge kommun, Botkyrka kommun, BRIS – Barnens rätt i samhället, Centrum för rättvisa, Civil Rights Defenders, Gällivare kommun, Göteborgs kommun, Hallsbergs kommun, Haparanda kommun, Helsingborgs kommun, Hudiksvalls kommun, Jönköpings kommun, Katrineholms kommun, Klippans kommun, Kungsbacka kommun, Leksands kommun, Lycksele kommun, Myndigheten för delaktighet, Nacka kommun, Norrköpings kommun, Oskarshamns kommun, Rädda barnen, Sollentuna kommun, Stockholms universitet, Säfle kommun, Södertälje kommun, Trelleborgs kommun, Upplands Väsby kommun, Uppsala kommun, Varbergs kommun, Vimmerby kommun och Östersunds kommun.